

Lærebog
i den christelige
Religionss- og Sædelære,
med Hensyn paa
Disciplernes Lær i de lærde Skolers
overste Klasser

forsattet af

Pet. Krog Meyer,
Doctor og Professor i Theologien ved Kjøbenhavns
Universitet.

Kjøbenhavn 1818.

Trykt hos og forlagt af Andreas Seidelin,
Store Kannikestrædet No. 46.

F o r e r i n d r i n g.

En Bog, der udgives i det Niemeed at læges til Grund ved Skoleunderviisning i en eller anden Disciplin, kunde maaßee synes at burde kunne undvære Fortale, hvis Forsatteren ikke i denne vilde give de Lærere, der mueligen vilde betjene sig af hans Arbeide, Vink til dets hensigtsmæssigste Behyttelse. Dette er her saa meget mindre min Hensigt, som der deels ikke

mangler særlige Anvisninger til de Gjenstandes methodiske Foredrag, som her afhandles, deels Veiledeing for Læreren altid forekom mig at staae paa urette Sted i en Bog, som var bestemt til at gives Læringerne i Hænde. Meget mere har jeg troet ved disse Linier at burde møde et Spørgsmål, hvilket, naar man tager Hensyn til den Mængde af Lærebøger i Religionen, deels originale deels oversatte af det Dydste, som vore Presser i de 3 sidste Decennier have leveret, naturligen kan opstaae, i det en ny træder for Lyset: om denne i nogen Henseende kan ansees for nødvendig? Thi kun i dette Bilfælde bør i mine Tanker et Skrift af den Beskaffenhed og Bestemmelse, som nærværende, fremtræde. For Videnskaben selv kan ifolge dets Natur intet vindes; og Anskaffelsen af Skolebøger er, efter Udvældelsen af Skoleunders

viiisningens Omfang og Bekostelighed, og under Tidsalderens Hang til Forfatterstab og Foraars bring, allerede saa trykende for de Foreldre, der have Børn i Skole, at det fast vorder Pligt, at give saa lidt Anledning, som muligt, til Byrdenes Følgelse. BesvarelSEN af hint Spørgsmaal vil i nærværende Bilfælde beroe paa det Resultat, man udbringer, naar man undersøger de Lærebøgers Beskaffenhed, hvilke vi have, med Hensyn til de Subjecters Farb, for hvilke jeg har skrevet. Jeg hænder dem alle noie, har selv ved Religionsunderviisning paa forskellig Tid og forskelligt Sted lagt flere af dem til Grund, uden at finde dem svarende til Niemedet af Religionslærrens Foredrag i de lærde Skolers øverste Klasse, hvilket bør være, at bibringe Disciplerne en fuldstændig, grundig, videnskabelig ordnet og paa Billen virksom Indsigt i den christelige Re-

ligions theoretiske og praktiske Lærdomme. Dog var dette ingenlunde hos alle Folge af Bøgernes Ufuldkommenhed; men af deres aldeles forskjellige Man, da de fleste var beregnede på ganske andre Subjecters Lærer, end dem, de lærde Skolers nærmeste Klasser, bøg frembyde. Deraf fulgte, at nogle var i dette Viemod ufuldstændige, andre af Frygt for at vorde uforståelige ubestemte; andre indeholdt Reflexioner og Bemærkninger, der forstommelig varé beregnede for mindre dannede Lærere, som deels grængte til methodiske Vink, deels til Stof for det mundlige Foredrag. I Hermanns Lærerbog, som en Tid lang brugtes i nogle af vores Skoler, og endnu bringes i enkelte, savnedes deels en af en vis philosophisk Skole uafhængig Fremstillelse af Kristens positive Lærdomme, deels en rigtig Proportion i de enkelte Artiklers

Bearbejdelse, og fremfor Alt en frugtbart Benytelse af Bibelen, som Christendommens Fundament. Det eneste Compendium salgsaa, som lunde synes at giøre Et nytt overslødt for de Subjecter, hvorom her er Tale, var det Niels an hørsle; og indramme maa enhver competent Dommer, at det er det rigeste og frugtbareste, Literaturen eier, og bærer Præg af den Mesters-hånd, ved hvilken det er udarbeidet. Imidlertid ville upartisse Skolemænd, der selv have lagt det til Grund ved Undervisning, uden hvilks indramme intet Brugen deraf. Vor e Lærde Skoler har sine store Vandeligheder, som giøre det fast umuligt at absolvere Undervisningen efter den deri lagte Plan i den Tid, som ved Skoleforordningen er denne Undervisningsgren anvisst. Jeg vil ikke tale om, at det, naar det skal benyttes tilstrækkelig, krever Læ-

rere, bedre bevandrede i Theologiens og Philosophiens indre Helligdomme; end man under Skolelærernes nærværende) naar er berettiget til i det Hele at forudsætte dem; at de 21 første Afsnitninger indeholde Meget, som, efterat Skoleundervisningens Cyclus allerede er saa betydelig udvidet til 2ab for de Igamle Sprogs Studium, vel kunde synes bedre at levnes. Den akademiske Undervisning for dem, der gjøre Theologien til Hovedstudium: men Compendiets frugtbare Kortshed gør det til Nødvendighed for Læreren, naar ikke Alt hos Lærlingen skal blive uthedelige Fragmenter, enten at raaede Bod paa det for Lærlingernes Uforståelige i de mest concentrerede Aphorismener ved tidspildende Dicteren, eller ved høypig Gjentagelse af det Samme at komme Huskommelsen til Hjelp. Hertil kommer, at da ingen Skriftsteder ere aftrykkede, maae Discip-

Ierne tilholdes at esterlæge og lære disse hjemme. Saas nyttigt dette, kan være til at støtte dem et mechanistisk Bekjendtskab med de bibelske Bøgers Følge, saa tidspildende man dog tilstaaer det er, naar til een Aphorisme flere Steder mulle ikke blot esterlæses, men hvad jeg i det mindste troer, hør, fordres, hvilc Bekjendtskabet ogsaa skal udstrække sig til Bøgernes Indhold — læres udenad. Jeg har selv læst over Niemeyers Lærebog, og følt denne Vandkærligheds, og at jeg ikke var den eneste, der har haft Anledning til at føle den, derom har jeg som Examinerator ved Examens artium overbevist mig. Desuden forekommer det mig, at Compendiet i det Hele synes at forudsætte større Modenhed for abstracte Undersøgelser, end man sædvanlig finder hos Læringer, som indtræde i de lærde Skolers øverste Klasser. Hos disse forseiler den historiske

vede, fordi jeg forudsatte, at Professor Herslebs foktrinlige Lærebog i Bibelhistorien bruges i de fleste lærde Skoler, af hvilken tilstrækkelig Kunstnab om de bibelske Bøger Inddeling og Forsatster kan ses.

Desvagtet er Bogens Omfang, tildeels ved en vidtløstigere Tryk, blevet noget større, end jeg havde ønsket og formodet; fornemmelig fordi jeg har ladet flere Skriftsteder astrykke, end man sædvanlig optager i Lærebøgerne. Min Hensigt med disse var ingenlunde, at de alle skulle læres udenad, allermindst den første Gang, man gjennemgik Compendiet med de samme Discipler; men at man ved at efterlæse ogsaa de mindre Klæssiske ved enhver Bestemmelse i Paragrapherne, hvortil de refererede sig, skulde vinde Fortrolighed med det de bibelske Skribenter egne Sprog og deres *τρόπος παίδειας*. Hvor mange der af dem,

der ikke egentlig kunne anses for Dicta probanta, kun i dette Viemeed bør bemyttes, vil enhver Lærers egen Skjønsomhed set bestemme; ogsaa kan her i denne Henseende gæbes Disciplernes Selvslid en Mark. Kunne de tiene til hos vor dannede Ungdom igjen at vække Bekjendtskab med Bibelens frugtbare Indhold, og hævde dens Ansæelse som Fundament for den religiøse Tro, da ville de saa Ark, de optage, neppe kunne komme i Betragtning.

De ansørte Steder af de pauliniske Breve og Jakobs Brev ere citerede efter den Kongelige Revisions-Commissions Oversættelse, hvorfaf Manuscriptet venstabelig er blevet mig meddeelt; de øvrige Steder af det nye Testamente og de af de 5 Mosebøger efter den ældre Revisions-Commissions Oversættelse, hvis Fortrin for den kirkelige er erkjendt. I de ansørte Steder af det

gamle Testamentes øvrige Bøger har jeg fulgt den autoriserede Oversættelse, og kun der, hvor jeg fandt den aldeles uforståelig eller urigtig, tilføjet et Par Ord til Forklaring eller Berigstigelse.

Endelig maa jeg understylde, at ved en Skriftefeil §. 33, 73 og 146 forekomme to Gange, hvilket jeg ikke kunde rette under Trykningen, uden at udsætte mig for, at der, hvor de føregaaende Paragrapher i det Følgende citeres, maatte indløbe forvildende Fejl.

Indledning.

§. I.

Religion. Theoretisk Religion, Religionslære. Praktisk Religion, Gudsdyrkelse.

Bed Udtrykket Religion betegne vi deels vores Forestillinger om et Væsen, af hvilket Alt er afhængigt, deels disse Forestillingers Indflydelse paa vort Sindelav og vores Handlinger. Vi kalde saaledes Indbegrebet af de religiose Forestillinger theoretisk Religion, Religionslære, og deres Indflydelse paa Menneskets Tænke- og Handlemaade praktisk Religion, Gudsdyrkelse. Denne, som hin, er, objectiv betrægtet, kun een, da der kun gives een fuldkommen sand og værdig Maade at forestille sig og dyrke det høieste Væsen paa; men, subjectiv betrægtet, mangfoldig. Dhi ester Forestillingernes yderst forskellige Bestaffens-

hed viser Gudsdyrkelsen sig forskellig, som Ceremonietjeneste, eller som moralst Gudsdyrkelse ved fromme Følelser og en efter Guds Willie indrettet Vandel (Dyrkelse i Hånd og Sandhed).

§. 2.

Religions Nødvendighed, Almindelighed, Nytte.

Vor Afhængighed af den os omgivende Natur, vor Hånds Trang til at søge og finde en Grund til Alt, hvad der er til, en Sensige med Menneskets Tilværelse, og en retsædlig Styrelse af dets Skjebne, gjør Religion til Etstedtørft for os; og heraf lader sig religiøse Forestillingers Almindelighed forklare. Maar disse ere saaledes beskænke, som de bør være, ere de et Lys for vor Forstand, den sikreste Stytte for vor Dyd, den fastede Grundvold for Trøst og Haab.

§. 3.

Religions Kilder. Naturlig og aabenbaret Religion. Habenbaringenens Nødvendighed.

Vore Forestillinger om Gud kunne grunde sig deels paa Resultater af Betragtninger over

vor egen og den os omgivende Natur, deels paa den umiddelbare guddommelige Undervisning, som ved Forsynets overordentlige Foranstaltning er blevet Mennesketslægten til Deel. I første Tilfælde taldes Religionen naturlig, i sidste aabenbaret. Denne afgiver ei alene ikke fra den dannede Hornufis Forestillinger om Gud og Maaden at dyre ham paa, men forudsætter dem tildeles, og bygger derpaa. Men da Hornufen, som Historien om vor Hånds Forvildelser i denne Henseende noksom viser, kun langsomt og kun hos en ringe Deel af Menneskene kan hæve sig til den Udviklingsgrad, som rigtige og værdige Forestillinger om Gud forudsætte, siedse hos indskrænkkede Mennesker er Vildfarelser underkastet, og i Henseende til Maaden, hvorpaa Gud kunne sørge for vor aandelige Tårn, maatte nøje sig med dunkle og usikre Formodninger; er Habenbaringen, hvorved rigtig Kundskab om Gud og hans Willie er lettet, gjort almindeligere og stadsfæstet, samt Mennesket forvisset om de guddommelige Foranstaltninger til dets Forædling og Lykkeliggjørelse, at ansee som Forsynets største Velgjerning mod vor Slægt.

§. 4.

Bibel. Bibelens Inddeling og Forfattere.

Den Kilde, hvorfra vi øse den Religionskundskab, der ved umiddelbar guddommelig Foranstaltung er blevet Menneskeslægten til Deel, kaldes Bibelen, eller den hellige Skrift. Vi forstaae derved en Samling Skrifter af blandet Indhold og ulige Beskaffenhed, der deels ere forfattede, deels opbevare Lærdomme af Mænd i det jødiske Folk, som Gud havde besjelet med sin Hånd, eller udrustet med overordentlig Viisdom og Kraft til at forkynde hans Willie blandt Menneskene. I disse Skrifter forestilles en dobbelt Åabenbaring at være blevet Menneskeslægten meddeelt, en dobbelt Religionsforsatning af Guddommen foranstaltet; en ældre, forberedende, bestemt blot for det israelitiske Folk, stiftet af Moses, og overholdt samt efterhaanden forøget ved sildigere i Gudommens Navn og under hans Hånds Indflydelse virkende Værere (Propheter); en nyere, fuldkomnere, bestemt for alle Mennesker og alle Tider, hvilken af dens Stifter Jesus Christus faaer Navn af den christelige Religion. Herpaa grunder sig Skriftenes Inddeling i det gamle og det nye Testamente, den gamle og den nye Religionsforsatnings Skrifter. Det nye Testamentes Forfattere kaldes, forsagtigt de vare udsendte af Jesus til at

forkynge hans Lære, Apostler, og forsagtigt de have meddeelt os Esterretninger om Jesu Levnet og Lære (Evangelier), Evangelister.

§. 5.

Det gamle Testamentes Vigtighed for Christne.

Uagtet det gamle Testamente nærmest og egentlig er Kilde for den mosaiske Religion, er det dog for os Christne af mange Aarsager af høieste Vigtighed. Thi ikke blot som de ældste og mærkværdigste Bidrag til Menneskeslægtens første Udviklingshistorie især i religiøs Henseende, og formædlest de deri indeholdte Lærdomme om Gud og Menneskets Bestemmelse til Dyd, som heve dem saa langt over den Tidsalder, paa hvilken de forfattedes, fortjene disse Skrifter fortrinlig Opmærksomhed; men saavel Jesus selv ¹⁾ som hans Apostler ²⁾ tillægge dem den høieste guddommelige Auctoritet, forudsætte de væsentligste Religionslærdomme som bekjendte af dem ³⁾, bygge paa den i dem lagte Grundvold deres fuldkomnere Undervisning, og hente fra dem Beviser for det, de selv foredragte ⁴⁾.

¹⁾ Matth. 5, 17. 18. I skulle ikke mene, at jeg er kommen til at afslaffe Loven og Propheterne; jeg er ikke kommen til at afslaffe, men til at opfylde dem. Thi sandelig jeg siger eder: før skal himmes

len og Torben forgaae, end det mindste Bogstav, eller en eneste Stodel af Loven skal forgaae.

Joh. 10, 35. Skriften kan ikke rygges.

2) 2 Timoth. 3, 16. Den ganse Skrift er inddelst af Gud og nyttig til Kærdom, til Overbevisning, til Rettelse, til Optugtelse i Netsærdighed.

Kbr. 1, 1. Efterat Gud forдум havde talet mange Gange og paa mange Maader til Fædrene ved Propheterne;

a Pet. 1, 21. Aldrig er nogen Prophetie fremført af Menneskens Willie, men de hellige Guds Mænd have talet af den Hellig Xands Drift.

3) Luc. 16, 29. De have Moses og Propheterne; lad dem høre dem.

4) Joh. 5, 39. I randsage Skrifterne; thi I selv mene, at I have det evige Liv i dem: og det er dem, som vibne om mig.

Luc. 24, 25—27. O! I Daarer og seenhjertede til at troe alt det, som Propheterne have sagt! Burde ikke Christus at lide dette, og at indgaae i sin Herlighed? Og han begyndte fra Moses og fra alle Propheterne, og forklarede for dem det, som var skrevet om ham i alle Skriftenes Bøger.

§. 6.

Kanoniske og apokryphiske Bøger.

De af disse Bøger, der indeholde den af Guds dommen. Menneskene meddelede Regel for, hvad

de skulle troe, gjøre og haabe, kaldes Kanoniske. Til dem ere i et Anhang føiede de saa kaldte apokryphiske, der hverken hos Gøder eller Christne have nydt lige Unseelse med hine. Desvagtet ere de saavel for deres tildeels lærlige Indhold af Vigtighed for de Christne, som fordi de, da de ligesom gjøre Overgangen til det nye Testamentes Skrifter, tjene som et af de vigtigste Midler til rigtig at fatte disses Sprog og Forestillinger.

§. 7.

Beviser for den christelige Religions Sandhed af dens Indhold, Øiemeed og Virkninger.

Der Overbevisning om den christelige Religions Sandhed og Guddommelighed grunder sig deels paa dens Indhold, Øiemeed og Virkninger, deels paa Jesu Erklæringer om hans Vorres høje Udspring. Undersøge vi nemlig Jesu og hans Apostlers Lære i dens Kilder, da finde vi 1) dens væsentlige Indhold paa det Nisieste overeensstemmende med det, den udviklede Fornuft maa antage for sandt om Gud, hans Forhold til Verden og Maaden at byrke ham paa, samt om Menneskets Bestemmelse i Tid og Evighed; 2) dens Øiemeed svarende til de Fordringer, Fornuften gjør til en Lære, som den skal kunne

ansee for sand og guddommelig. Antage vi den og gjøre den til Regel for vor Lænke- og Handlemaade, da overbevise vi os om 1) dens Kraft til at oplyse, forbedre, berolige og lyk-saliggjøre Mennesket; ligesom det, naar vi bes-tragte dens Skjebne og Indflydelse paa den hele Menneskehed, vører os klart, at Guds Haand ved den mægtig har virket til vort Bjsøns For-adling. Til disse saakaldte indvortes Beviser for Lærens Sandhed og høie Udspring henvis-ses vi ¹⁾ og saavel af Jesus selv ²⁾, som af hans Apostler ³⁾.

¹⁾ Joh. 3, 34.

²⁾ Joh. 7, 16. 17. Jesus svarede dem og sagde: Min Lærdom er ikke min, men hans, som mig udsendte. Dersom Nogen vil gjøre hans Willie, han skal hjende, om Lærdommen er af Gud, eller jeg taler af mig selv.

Joh. 8, 32. Dersom I blive ved mit Ord, da ere I mine Disciple; og I skulle forstaae Sand-heden, og Sandheden skal gjøre Eder frie.

³⁾ Rom. 1, 16. Jeg stammer mig ikke ved Christi Evangelium, thi det er en Guds Kraft til Saligs-gjørelse for hver den, som troer, haabe for Jøder først, og for Græker.

S. 8.

Beviser for Christendommens guddommelige Oprindelse. Mirakler. Spaadomme.

Jesus erklærede nemlig, at han var sendt af Gud ¹⁾, og at den Lære, han forkyndte, ikke var hans, men Guds, af hvem han var sendt ²⁾; og for Sandheden af disse hans Udsagn borger os deels hans egen over ethvert Bedrag ophøiede Charakter ³⁾; deels hans, Malet af menneske-lige Kræfter langt overstigende, Gjerninger ⁴⁾ (Underverker, Mirakler), som udøves uden alle Forberedelser, stedse i velgjørende Giemeed, stundum endog i en talrig Kreds af opmærksomme Hjender; deels hans, af menneskelig For-udseelse sevne usforklarlige, bestemte og ved Udfal-det stadfæstede Forudsigelser af tilfældige Begiven-heder ⁵⁾ (Spaadomme); deels hans øste forudsagte Gjenkaldelse til Liv ⁶⁾. Alt viser en Lærer, der virkede under Guds overordentlige Indflydelse og Varetægt; ligesom Jesu Persons, Virksomheds- og Skjebnes mærkværdige Overeensstemmelse med de Skilbringer, som det gamle Testamentes af Guds Haand besjelede Propheter have efterladt sig af den Menneskeslægtens Lyksaliggjører, Forsyuet i Tidens Fylde vilde sende, berettiger os til at er-hjende ham for dette Guddommens Sendebud ⁷⁾.

¹⁾ Joh. 17, 3. 8. Dette er det evige Liv, at de kjenner dig, den eneste sande Gud, og den, du udsendte, Jesum Christum. — De Ord, som du har givet mig, harer jeg givet dem; og de have antaget dem, og kendet i Sandhed, at jeg er udgangen fra dig.

²⁾ Joh. 7, 16. (7.)

Joh. 8, 28. Naar J saae op højet Menneskens Søn, da skulle J kjenne, at det er mig, og at jeg gjør intet af mig selv, men taler disse Ting, ligesom min Fader harer lært mig. Og den, som udsendte mig, er med mig.

Joh. 17, 14. Jeg harer givet dem dit Ord.

³⁾ Joh. 8, 46. Hvo af eder kan overbevise mig om nogen Synb (Egern)? Men siger jeg Sandhed, hvorfor troe J mig ikke?

I Pet. 2, 22. (Han) harer ikke gjort Synb, ikke heller blev der funden Svig i hans Mund.

⁴⁾ Joh. 5, 36. De Gjerninger, som Faderen harer givet mig at fuldføre, de selv samme Gjerninger, som jeg gjør, de vidne om mig, at Faderen harer udsendt mig.

Joh. 3, 2. Meister, vi vide, at Du er en Lærer kommen fra Gud, thi disse Tegn, som Du gjør, kan Ingen gjøre, uden Gud er med ham.

Joh. 10, 37, 38. Dersom jeg gjor (min Faders) Gjerninger, da troer dem, om J end ikke ville troe mig.

⁵⁾ Korudsigelse af hans Dødsmaade, Dødens Varighed, Judas's Forræderie (Joh. 13, 18. 14, 28. Luc. 18, 31—33.) Apostlernes Skjebne (Joh. 16, 2.

21, 18. Matth. 10, 16.) Lærrens Udbredelse over hele Verden. (Matth. 13, 31. 26, 13.) Jerusalems og Templets Ødelæggelse, med Bestemmelse af Biom-stændigheder s. Ex. Tid (Luc. 21, 26—36).

⁶⁾ Rom. 1, 4. (Han er) krafteligen bevist at være Guds Søn efter Hellighedens Hand ved Øystandelsen fra de Døde.

⁷⁾ 3 Kap. 1 Uffnit §. 116.

§. 9.

Evangelisternes og Apostlernes Troværdighed.

Men at Jesus virkelig har lært og virket, hvad det nye Testamente Skribenter tillægge ham, dersor have vi i disse Skribenter selv langt paalideligere Vidner, end for de fleste historiske Kjendsgjerninger fra Alderdommen. Endeel af dem havde nemlig, som Jesu fortrolige og daglige Selskab, selv været Oienvidner til det Mest af hvad de fortælle, og varer saaledes fuldkommen istrand til at berette Sandhed; og de, der ikke have nydt Jesu Omgang, vise ved deres Overensstemmelse med Oienvidnerne, at de have øst af rene Kilber. Deres simple, Kunstløse Foredrag, Sanddruheds almindelige Kjendemærke, den rene, oprigtige, sandhedskjærlige Charakter, der fremlyser af deres Skrifter, saavel som disses Overensstemmelse med samtidige Skribenter i

Henseende til historiske Gjenstande, som de tilfældig børre, tilintetgjøre enhver Formodning om forsæltigt Bedrag, hvoraf desuden under Christendommens tidlige Forfølgelse ingen sandsynlige Hensigter lade sig tænke. At Skrifter, hvis Indhold staar saa langt over den Nations og Tidsalders Cultur, som frembragte dem, kunde forfattes af Mænd, for største Delen af den ringere Folkeklaasse og uden al videnstabelig Dannelse, stadsæster Troen paa, at den guddommelige Bistand, Jesus havde lovet dem i Alt, som angik hans Eere (Guds Land, Trøsteren) ¹⁾ ogsaa har viist sig virksom hos dem som Forfattere, uden at vi tydelig kunne forestille os Maaden, paa hvilken den har yttret sin Indflydelse (Inspiration).

¹⁾ Joh. 14, 16. Jeg vil bede Faderen, og han skal give eder en anden Kalsmand, at han skal blive hos eder evindeligen, den Sandheds Land.

Joh. 14, 26. Men Kalsmanden, den Hellige Land, hvilken Faderen skal sende i mit Navn, han skal lære eder alle Ting, og minde eder paa alle de Ting, som jeg haver sagt eder.

Joh. 16, 13. ff. Naar han, den Sandheds Land, kommer, skal han veilede eder til al Sandhed; thi han skal ikke tale af sig selv, men hvad som helst han hører, skal han tale, og de tilkommende Ting skal han forkynde eder.

1 Cor. 7, 40. Jeg mener og at have Guds Land,

§. 10.

Den christelige Religions Indhold.

Den christelige Religion meddeler os Undervisning 1) om Guds Væsen, Egenkaber og Forhold til Verden som Skaber, Opholder og Bestryrer; 2) om Menneskets moralste Natur og Bestemmelse, de Love, det har at følge, for at naae denne, samt Hindringerne deraf i den moralste Ufuldkommenhed; 3) om Guds Foranstaltninger ved Christus til at fremme Opnaaelsen af Menneskets Bestemmelse; 4) om Menneskets Tilstand hinside Graven.

Første Kapitel.

Om Gud.

Første Afsnit.

Om Guds Tilværelse.

§. 11.

Det kosmologiske Beviis for Guds Tilværelse.

Den usravigelige Naturlov, at ingen Virkning kan være evig, eller opstaae af sig selv, men forudsætter en tilstrækkelig Værsag, ved hvilken den er, nøder vor Fornuft til at antage, at Verden, som et Indbegreb af Virkninger, maa have sin Tilværelsес Grund i et fra den forskelligt ved sig selv existerende Væsen, som Alt skylder, at det er, og vedbliver at være til. Vi talde denne Troesgrund for Guds Tilværelse den Kosmologiske.

§. 12.

Det physikotheologiske Beviis for Guds Tilværelse.

Naar vi isølge den samme Naturlov sluttet fra Virkningens Bestaffenhed til Værsagens

Kræfter og Egenkaber, uden hvilke hin ikke kan tænkes at være; da leder Betragtning af de stakte Tings Mangfoldighed, Storhed og Kræfter deres Orden og Hensigtsmæssighed, det Livløses Forhold til det Levende, og dertes Indretning os til den Overbevisning, at Verdens Værsag maa være et uendeligen mægtigt, vist og godt Væsen, som vi, da enkelte uendelige Egenkaber ikke kunne tænkes uden i Forening med alle, maae forestille os som alfuldkomment. Denne Troesgrund faaer Navn af den physikotheologiske.

§. 13.

Det moraliske Beviis for Guds Tilværelse.

Vor Tro paa et saadant Værens Tilværelse stædfæstes end mere ved Betragtning af vor egen især moraliske Natur. Vi erkjende os nemlig isølge vor Naturs Indretning bestemte til visse Giemeed, forbundne til at adlyde visse Love; vi fordre en moralst Verdensorden, et rigtigt Forhold mellem Værd og Skjebne. Men alt dette forudsætter en Frembringer, der bestemte, en Lovgiver, en moralst Verdens-Regent, en retsfærdig Fordeler af Godt og Ondt, som, for at kunne syldesigstre vort Hjertes Trang, maa besidde uendelige Egenkaber (den moraliske Troesgrund for Guds Tilværelse). Alle tre

Grunde til sammentagne overbevise os om Guds vendigheden af at antage et fra Evighed ved sig selv eksisterende alfuldkomment Væsen, i hvis frie Beslutning Alt er grundet, ligesom deraf i Tilværelse og Virken afhængigt; hvilket Væsen vi kalde Gud.

§. 14.

Skriftens Lære om Guds Tilværelse.

I vore Religionskriser bevises vel aldrig Guds Tilværelse udførlig, men Erkendelsen deraf forudsættes saa almindelig, at kun den høieste Uforstand kan nægte (Atheisme) eller betvivle den¹⁾. Ikke destominde berøre baade det gamle og nye Testamente Skribenter ofte i Forbigaaende det væsentlige Indhold af de her fremsatte Troesgrunde dersor²⁾.

¹⁾ Psalm. 14, 1. En Daare siger i sit Hjerte: der er ingen Gud.

²⁾ Ps. 19, 1. Himmelene fortælle Guds Øre, og den udstrakte Befæstning forlynder hans Henders Gjerning. Ps. 8, 104. Esai. 40, 21 f.

Apostl. 14, 15, 17. J. skulle vende tilbage — til den levende Gud, som havør gjort Himmelnen og Jordnen og Havet, og alle Ting, som ere i dem. — Han havør ikke labet sig selv uden Vidnesbyrd, i det han havør gjort os godt, og givet os Regn og

fengsbare Tider fra Himmelnen med oversædlig Gode, og Glæde i vore Hjarter.

Rom. 1, 19. 20. Det, som man kan vide om Gud, er dem aabenbaret, thi Gud har aabenbaret dem det. Thi hans usynlige Væsen, hans evige Kraft og Guddommelighed, beslues fra Verdens Skabelse af, og forstaaes af hans Gjerninger, saa at de have ingen Undskyldning.

Rom. 2, 14. 15. Efterdi Hedningerne, som ikke have Loven, gjøre af Naturen Lovens Gjerninger, da ere de, enddog de ikke have Loven, dem selv en Lov; de vise Lovens Gjerning streven i deres Hjarter, i det deres Samvittighed vidner med dem.

Andet Afsnit.

Om Guds Væsen og Egenskaber.

§. 15.

Guds Væsens Ubegribelighed.

Da den endelige Forstand ikke kan fatte det Uendelige, maa Guds Væsen, eller hvad Gud i sig selv er, for Mennesket stedse blive ubegribeligt³⁾. I det vi kalde ham Skaber, Opholder og Bestyrer, betegne vi blot hans Forhold til Verden; i det vi tillegge ham visse Egenskaber, angive vi blot de Betingelser, under hvilke vi kunne tænke ham i dette Forhold; og i det vi benævne

Ham det høieste eller fuldkomneste ²⁾ Væsen, bestemme vi mere Graden af disse Egenskaber hos Gud, og hvad han ikke er, end tilkendegive, hvad han er.

¹⁾ 1 Tim. 6, 16. Han — som hoer i et Lys, der Ingen kan komme til, hvem intet Menneske har set, ikke heller kan see — ham være Ere og evig Magt.

²⁾ 1 Joh. 1, 5. Gud er et Lys, og der er aldeles intet Mørke i ham,

§. 16.

Gud er en Aand.

Skriften kalder Gud en Aand ¹⁾), og tilkjendegiver derved, deels at vi maae tenke os det over Indskrænkning i Tid og Rum ophøjede Væsen uden alt Legemligt, og altsaa usynligt ²⁾); deels at Gud er et med Frihed og Fornuft, Aandernes Særkjende, virkende Væsen. Ekkun det altsaa, som tælkes den rene Aand, kan i vor Dyrkelse være Gjenstand for hans Bisald.

¹⁾ Joh. 4, 25. Gud er en Aand, og de, som tilbede ham, bør at tilbede ham i Aand og Sandhed.

²⁾ Joh. 1, 18. Ingen har nogen Eid seet Gud; den eenbaerne Son, som er i Faderens Skjod, han havet fundgjort det.

1 Tim. 6, 16. (§. 15).

1) Joh. 4, 12. Ingen harer nogen Eid seet Gud.

§. 17.

Anthropomorphistisk Forestillingsmaade om Gud.

Da vi intet med Fornuft og Frihed virkende Væsen tjende, uden vor Aand, er det naturligt, at vi slutter fra dens Egenskaber og Forhold til dens Virkninger til de Egenskaber eller Fuldkommeheder, vi, med Hensyn til Guddommens Forhold til dens Virkninger, hos den maae forudsætte. I det vi saaledes sørne fra Guddommen alt, hvad vi ansee for Indskrænkning og Ufuldkommenhed hos os, og tillægge den vore intellectuelle og moraliske Fuldkommeheder i vindskrænket Grad, opstaaer Begrebet om Gud som den fuldkomneste Aand. Denne Maade at danne sig Forestillinger om Gud paa, som faaer Navn af Anthropomorphisme, er, naar man derfra assondrer alt blot Sandseligt, som er vor Natur eget (grov Anthropomorphisme), Guddommen ei allene ikke uværdig, men endog for Mennesket uundværlig. Naar Skriften stundum oversører menneskelige Lemmer, Lidenskaber og Forholde paa Gud, har dette sin Grund deels i den ældste

Verdens indskrænkede Forestillingsmaade om Guddommen, deels i Nedladelse til det sandeslige Menneskes Satteevne, deels i Digtersprogets Billeder.

§. 18.

Guds Enhed.

Begrebet om Gud som den Alsfuldkomne, ved Siden af hvilken intet lige fuldkomment Gæsen kan tænkes at bestaae, eller behøves til at forklare Verdens Tilværelse, udelukker saavel Udvendigheden som Muligheden af flere Guder; Gud er een. Dette forkynner os tillige Verdens Indretning, Plan og Bestyrelse, saavidt vi førmaae at overstue den, Enheden i de physiske og moralste Love, og begges Sammenhæng. Mangel paa Indsigts heri var det, som avlede flere Guder (Polytheisme); men Aaberbaringens Fortjeneste er det, om ei først at have høret den menneskelige Hand til den opfyldede og velgjørende Forestilling om een Gud (Monotheisme), saa dog at have gjort den almindeligere; og ved Fremstillingen af denne Lære ¹⁾ hæve sig vores Religionsbøger langt over de Levninger, vi have af Alderdommens Bise.

¹⁾ 5 Mos. 6, 4. Herren, vor Gud, herren er een.

Esai. 45. 5. Jeg er Herren, og ingen ydermere; uden mig er ingen Gud.

Joh. 17. 3. Dette er det evige Liv, at de kjende dig, den eneste sande Gud, og den, du udsendte, Jesus Christus.

i Cor. 8, 4. 5. Vi vide, at en Afgud er intet i Verden, og at der er ingen anden Gud, uden een — Faderen, af hvem alle Ting ere, og vi i ham.

§. 19.

Guds Evighed.

Som alletings første, ved sig selv eksisterende Varsag, maa Gud være evig, i Tilværelse ikke bunden til Tid, uden Ende som uden Begyndelse ²⁾). Som saadan er han, under det Jordiske Verel og Forgiængelighed, den eneste uretfelige Grundvold for vor Trøst og vort Haab i Tid og i Evighed.

²⁾ Psalm. 90, 2. For Ejergene blev til og du vandede Jordien, ja fra Evighed til Evighed er du Gud.

Ps. 102, 13. 26—28. Dine Kar have ingen Ende.

Esai. 44, 6. Jeg er den første, og jeg er den sidste.

Røm. 16, 26. Den evige Gud.

i Tim. 1, 17. 6, 16.

§. 20.

Guds Salighed.

Da Salighed i Ordets høieste Betydning grunder sig i Bevidsthed om uafhængig Besiddelse af sande Guldkommenheder, maa Gud som den Afsuldkomne og Ewige tilige være i høieste Grad salig¹⁾.

¹⁾) 1 Tim. 1, II, 6, 15. Gud den Salige.

§. 21.

Guds Almægt.

Saavel de flæste Tings Mangfoldighed, Størhed og Kræfter, som Nødvendigheden af at tenke Verdens moraliske Regent og det afsuldkomne Væsen som uafhængigt virkende, byder os at tillægge Gud en Kraft, for hvilken ingen Beslutnings Udførelse er umuelig (Almægt)¹⁾. Denit i Forening med den høieste Godhed og Biisdom, er denne Egenskab Grundvold for vor vindstrængede Tillid til Gud.

¹⁾) Ps. 33, 9. Han sagde, og det stede; han bød det, saalstod det der.

Ps. 135, 6. Herren gør Alt, hvad ham behager, i himmelen og på Jordens, i Havene og alle Afgrunde.

Matth. 19, 26. Hos Gud ere alle Ting muelige.

Luc. 1, 37. Det er ingen Ting umuelig hos Gud.

§. 22.

Guds Alvidenhed.

Den fuldkomneste Forstand, alle Tings Frembringer¹⁾ og Styrer, de moraliske Væseners Dommer, maa paa det fuldkomneste fra Ewighed Ejende Alt²⁾, det vi kalde forbiganen, nærværende og tilkommende (Forudvidenhed), saavel i Sandse, som Aandeverden; Tingenes Natur, virkelige og muelige Forbindelser, Forholde, Forandringer og Virkninger; Forustvæsenernes Følger, Uttrader, Beslutninger, Foræster³⁾ og Forholde⁴⁾; d. e. være alvidende.

¹⁾) Apostl. G. 15, 18. Gud ejender alle sine Gjerninger af Ewighed.

Ps. 94, 9. Mon den, som plantede Djæl, skulde ikke høre? den, som dannede Djæl, skulde han ikke se?

²⁾) Joh. 3, 20. (Gud) ejender alle Ting.

Ebr. 4, 13. Ingen Skabning er usynlig for hans Aslyn; men alle Ting ere blottet og udspredte for hans Hine, om hvem vi tale.

3) Ps. 139, 1—3. 16. Herre! du randsager mig og hjænder mig. Hvad heller jeg sidder eller staaer, da veed du det; du forstaaer min Tanke langt fra. Du omringes mit Stie og mit Leie; du hjænder grænt alle mine Veie. Der er ikke et Ord paa min Tunge — se, Herre! du veed det altsammen. — Dine Hine soae mig, da jeg var ændnu uarbeidet; og disse Ting vare alle sammen skrevne i din Bog i de Dage, da de blev dannede, da ikke een af dem var.

4) Matth. 6, 8. Eders Fader veed, hvad I have behov, foretend I bede ham.

§. 23.

Guds Allestedsnærværelse.

Guds overalt virkende Kraft og til Alt udstrakte Kundskab er det, vi tiljendegive, naar vi sige: han er allestedsnærværende¹⁾. Ved Forestillingen om det usynlige hellige Vidne til vores tanker og Handlinger og den mægtige Bistand, under hvis Indflydelse vi allevegne staae, understyrter denne Lære vor frøge Dyd²⁾, styrker vort Mlod og vort Haab³⁾.

3) Psalm. 139, 7—10. Hvor skal jeg gaae fra din Aand? hvor skal jeg fly fra dit Ansigt? Dersom jeg farer op til Himmelens, er du der; og redt jeg Geng i Helvede (Underverden), ses, da er du der. Vilde jeg tage Morgenrodens Vinger, vilde jeg hoe hos det

hørste Hav; saa fulde ogsaa der din Haand fore mig, og din høire Haand holde mig fast.

Jerem. 23, 23—24. Er jeg kun en Gud nær hos, og ikke en Gud langt borte? Mon nogen kan skjule sig saa lønlig, at jeg, jeg ikke kan see ham? siger Herren; er jeg ikke den, som opsylder Himmelene og Jorden?

Apostl. G. 17, 27—28. Han er ikke langt fra enhver af os; thi i ham lese, rores og ere vi.

2) 1 Mos. 39, 9. Hvorledes kan jeg gjøre denne store Ondskab og Synd imod Gud!

3) Psalm. 23, 4. Naar jeg end skal vandre i Ødbens Skygges Dal, vil jeg ikke frygte for Øndt, thi du er med mig.

§. 24.

Guds Viisdom.

Ligesom den fuldkomneste Forstand maa indse, hvilket Viemed af flere mulige er det bedste, og ved hvilke Midler det fuldkomnest opnaaes; saaledes kan den fuldkomneste Frihed ikke ved indvortes eller udvortes Hindringer afholdes fra at gjøre det Bedste virkeligt. Gud maa være viis, eller sledse opnaae de bedste Viemeed ved de bedste Midler.¹⁾ Derom overbeviser os tillige saavel Lazarusens hele Indretning²⁾, i hvor indskrænket end vor Kundskab om Alverden er, som de gud-

dommelige Foranstaltninger til Menneskesægtens Forædling og Lykkelighed³⁾; og denne Overbevisning beroliger den fromme Christen under Guds Besværheder og Bidelser.

¹⁾ 1 Tim. 1, 17. Den alene vise Gud varer Præis og Erre i al Ewighed.

Job. 28, 23. Gud forsøger (Viisdommens) Veje og han ejender dens Sted.

²⁾ Psalm. 104, 24. Herre, hvor mange ere dine Gjerninger! Du gjorde dem alle viseligen.

³⁾ Rom. 11, 33. O Rigdoms Dyb baade paa Guds Viisdom og Kundskab! Hvor urandsagelige ere hans Domme, og hans Veje usporlige!

§. 25.

Guds Uforanderlighed. Trofasthed.

Guds Beslutninger, som grundede i den fuldkomneste Kundskab om det muelige Bedste, kunne, da han besidder den høieste Kraft til deres Udførelse, ligesaavidet forandres¹⁾, som nogen af det evige Værens Egenskaber kan være Tilvert eller Aftagelse underkastet²⁾: Gud er uforanderlig³⁾. Dette lærer os ogsaa den evig uforandrede Orden i de af Gud grundede Naturlove⁴⁾. Hvad han altsaa har ladet Menneskene forlynde,

er urokkeligt, hans Tilsagn ville opfyldes; i Skriftenes Sprøg: Gud er trofast⁵⁾.

¹⁾ 1 Sam. 15, 29. (Herren) skal ikke lyve, og det skal ikke angre ham; thi han er ikke et Menneske, at han skulde angre noget. 4 Mos. 23, 19.

²⁾ Jacob 1, 17. Al god Gave og al fuldkommen Gave er ovenfra, og kommer ned fra Elysenes Fader, hos hvilken er ikke Forandrings eller Skygge af Omstændelse.

³⁾ Psalm. 102, 26—28. Du grundfæste forbudt Jorden, og Himmelne ere dine Hænders Gjerning. De, de skulle alle forgaae, men du, du bestaaer; de skulle alle blive gamle, som et Klædebon, du skal omfiske dem, som et Klæde; men du bliver den samme.

⁴⁾ 1 Mos. 8, 22. Saakenge Jorden er til, skal Gæd og Høst, Kulde og Hede, Sommer og Vinter, Dag og Nat ikke afslade.

⁵⁾ Psalm. 33, 4. Herrens Ord er ret, og al hans Gjerning trofast.

1 Cor. 10, 13. Gud er trofast.

§. 26.

Guds Hellighed.

Da den fuldkomneste Mand maa tænkes i Betriddelse af den fuldkomneste Kundskab om Godt og Ondt, og i sin Virken ophøjet over enhver

anden Bestemmelsesgrund, end Erkjendelsen af det Bedste, maae Guds Beslutninger stedse paa det Nøieste stemme overeens med den af ham selv grundede moralske Lov: han maa være hellig ¹⁾, og fordre, at de fornustige Væsener skulle stræbe at vorde det ²⁾). Sit Velbehag i det Gode og Mishag i det onde har han aabenbaret ved den hos de fornustige Væsener nedlagte Følelse for Ret og Uret og ved Samvittighedens Stemme i vor Barm, der forkynder os, at den Hellige kunne vi ei tækkes uden reent Hjerte og Skyldfri Vandel.

¹⁾ I Joh. 1, 5. Gud er et Lys, og der er aldeles intet Mørke i ham. Dersom vi sige, at vi have Samfund med ham, og vi dog vandre i Mørket, da lyve vi.

Jac. 1, 13. Ingen sige, naar han fristes; jeg fristes af Gud; thi Gud fristes ikke af det onde, men han frister heller Ingen.

²⁾ Petr. 1, 15. Ligesom han er hellig, der kalde eder, saa varer ogsaa I hellige i al Omgjengelse.

³⁾ Psalm. 5, 5—7. Du er ikke en Gud, som harer Lyst til Ugudelighed; den onde skal ikke boe hos dig. Du haber alle dem, som gjøre uret. Du forbærver dem, som tale Løgn. Herren harer Vedersyggelighed til en blodtørstig og falsk Mand.

Job. 1, 13. Dine Hine ere renere, end at du gjerne seer Onbt.

Math. 5, 48. Varer I fuldkomne, ligesom eders Farer, som er i himmelen, er fuldkommen.

I Thess. 4, 3. Dette er Guds Billie, eders Helligjsrelse.

§. 27.

Guds Retsfærdighed.

Som den, der bifalder og vil fremme det Gode, misbilliger og vil formindse det onde, maa Gud ville behandle ethvert frit Væsen efter Fortjeneste, og tilveiebringe det nsiagtigste Forhold imellem Verd og Skjebne, hvilket den fuldkomne Neste Bundstab om de frie Væseners moralske Tilstand, og uindskränsede Magt gjøre ham muligt: Gud er altsaa retfærdig ¹⁾). Dette lører tillige den bestandige Sammenhæng mellem de frie Væseners Handlemaade og dennes gode eller onde Følger, naar vi ikke blive staende alene ved Menneskets udvortes Tilstand, skjent Guds Retsfærdighed ogsaa deri stundum aabenbarer sig, men mere see paa den indvortes ²⁾); og overhoved ikke gjiste Fordring paa fuldkommen Harmonie mellem Verd og Skjebne herneden ³⁾.

¹⁾ Job. 34, 11. 12. Han skal betale et Menneske efter dets Gjerning, og lade hvet finde efter sin Bei. Ja,

Sanbelig Gud handler ikke ugudeligen, og den Almøgtige forvender ikke Netten.

Psalm. 11. 7. Herren er retfærdig, elsker Retfærdighed; hans Ansigt beskuer en Oprigtig.

2 Tim. 4. 8. I Oprigt er Retfærdigheds Krone henlagt til mig, hvilken Herren, den retfærdige Dommer, skal give mig paa hin Dag, og ikke alene mig, men ogsaa alle dem, som have elsket hans hellige Gabenbarelse.

²⁾ Rom. 2. 6. 7. 8. Han skal betale hver efter sine Gjerninger; dem, som ved Bestandighed i god Gjerning søger Ere og Hæder og Uforkrænkelighed, et evigt Liv; men dem, som ere gjenstridige og ikke lyde Sandhed, men adlyde Uretfærdighed, skal vorde Ugunst og Brede. Trængsel og Angst skal være over hvert Menneske, som gjør det Onde.

2 Cor. 4. 16—18. Dersor blive vi ikke trætte; men hvis endog vort udvortes Menneske forbærves, fornyes dog det indvortes Dag fra Dag. Thi vor Trængsel som er stakket og let, slaffer os en over al Maade stor, evig Vægt af Hellighed, i det vi ikke ansee de hellige Ting, men de usynlige; thi de synlige ere tilmelige, de usynlige ere evige.

³⁾ Gal. 6. 7—9. Farer ikke vilb; Gud lager sig ikke spotte; thi hvad et Menneske saar, dette skal han og hoste. Thi hvo som saar i sit Kjød, skal hoste Kjørkænsel af Kjødet; men hvo som saar i Kanden, skal hoste det evige Liv af Kanden. Men naar vi gjøre det Gode, lader os ikke blive trætte, thi vi skulle og hoste i sin Lid.

2 Cor. 5. 10. Os bør alle ataabnbares for Christi Domstol, at hver kan faae efter det, som freet er ved Legemet, efter det, som han harer gjort, enten Gud eller Dndt.

§. 28.

Fortsættelse.

Belsøninger og Straffe.

Forsaavidt Gud, som retfærdig Dommer, forbinder ubehagelige Følger med onde Handlinger, behagelige med gode, siges han at tildele Straffe og Belsøninger. Begge deles med Hensyn til, at de kunne tænkes grundede enten i den menneskelige Tænke- og Handlemaades egen Natur, eller, naashængige deraf, i Lovgiverens og Dommerens vise Beslutning, i naturligs og positive. Kunne vi end ikke bestemme Maaden og Udstrækningen af de Sidstes Anvendelse ¹⁾), er det os, som overbeviste om Guds Viisdom og Godhed, dog klart, at Giemedet saavel af dem, som af de naturlige, maa være at forbedre, at føre tilbage til det Gode, eller bestyrke deri. Overhoved maa vi fra den Uforanderliges, Alvidendes (Hjertekjenderens) ²⁾ og Helliges Dom om Fornuftvæsenernes Moralitet nødvendig i vor Forestilling fjerne al menneskelig Indskrænkning — alt Vilkaarligt ³⁾, al Vildfarelse, alt Lidenstabeligt.

- ¹⁾ Lykkelige og ulykkelige Begivenheber her i Livet, der ikke ere forbundne med frie Handlinger som Virknings med deres Varsager, ere vi Christne ikke berettigede til at anse som Besønninger og Straffe (Joh. 9, 1. f. Luc. 13, 1-4). Hvoe de i det gamle Testamente forestilles som saadanne, ledsgages de af en bestemt Iguddommelig Erklæring om deres Varsag (f. Ex. 2 Sam. 12, 10 ff.).
- ²⁾ Apostl. G. 1, 24. Du Herre — Hjender Alles Hjerter.
- ³⁾ Apostl. G. 10, 34. Gud anseer ikke Personer. Rom. 2, 11. Coll. 3, 25.

§. 29.

Guds Godhed.

Berbens Skaber har saavel ved den hos alt Levende nedlagte Attræa efter Velbesindende og Lyksalighed, og Modtagelsesevne deraf, som ved de i Naturen frembragte Midler dertil, viist, at han vil alle sine levende Skabningers Vel ¹⁾: han er god ²⁾. Af denne Godhed, der, skjønt almindelig ³⁾ og usoranderlig ⁴⁾, dog som viis retter sig efter Væsenernes Modtagelsesevne, og i Henseende til de Moralske, som retfærdig, efter deres Værd, modtager i Særdeleshed Mennesket tallsse Belgjerninger, sandselige Glæder, Andens Glæder, Hjertets Glæder ⁵⁾, der hos

den Eftertænksomme maae vække og nære Kjelighed og Taknemmelighed mod den milde Giver ⁶⁾.

- ¹⁾ Psalm. 104, 10. 11. 14. Du lader Kilber opvælde i Dalene, at de gaae imellem Bjergene. De give alle Dyr paa Marken at drikke. Vildegler stukke deres Ørst. — Han lader Græs groe for Fæ, og Urter til Menneskens Æjeneste, for at fremfore Brød af Jordens. Og Viin glæder et Menneskes Hjerte.
- ²⁾ Psalm. 36, 6. 7. Herrel! din Mislundhed er i Himslene. — Herre du frelses Mennesker og Dyr. Gud! hvor dyrebar er din Mislundhed; og Menneskens Børn skal skjule sig under dine Bingers Skygge.
- ³⁾ Joh. 4, 16. Gud er Kjelighed, og hvo som bliver i Kjelighed, han bliver i Gud, og Gud i ham.
- ⁴⁾ Psalm. 145, 9. Herren er god mod Alle, og hans Barmhjertighed er over alle hans Gjerninger.
- Matth. 5, 45. Han lader sin Soel opgaae over Onde og Gode, og giver Regn til Netsfærdige og Uretfærdige.
- ⁵⁾ Jac. 1, 17. (§. 25).
- ⁶⁾ Apostl. G. 14, 17. Han havet ikke ladet sig uden Vidnesbyrd, i det han havet gjort os godt og givet os Regn og frugtbare Tider af Himmelten med oversindig Fede og Glæde i vore Hjarter.
- ⁷⁾ 1 Joh. 4, 19. Vi elste ham, fordi han elstebede os først.

§. 30.

Guds Naade, Barmhjertighed, Kjærlighed,
Langmodighed.

Overførelse af menneskelige Forholde paa Guddommen har i Skriften forankrediget forskellige Venævnelser paa denne Guds Egenstab ¹⁾. Den kaldes Naade, med Hensyn til at de svage Øsdelige ingen selverhvervet Hukomm have til den Allerhøjestes Velgjerninger; Barmhjertighed ²⁾ med Hensyn til den ulykkelige Tilstand, hvori deres Unddragelse vilde sætte os; Kjærlighed med Hensyn til deres Udspring; Langmodighed med Hensyn til, at Gud, uagtet Menneskets utaknemelige Gjenstridighed, ved dem vedbliver at virke til dets Forbedring ³⁾.

¹⁾ Psalm. 145, 8. Herren er naadig og barmhjertig, langmodig og af stor Missundhed.

²⁾ Luc. 6, 36. Gaa værer da barmhjertige, ligesom og evers Fader er barmhjertig.

³⁾ Rom. 2, 4. Foragter du hans Godheds og Naals modigheds og Langmodigheds Rigdom, og ved ikke, at Guds Godhed leder dig til Omendelse?

Tredie Affnit.

Skriftens Lære om Gud, som Fader, Søn og Aand.

§. 31.

Skriftens Klassification af Guds Velgjerninger mod Mennesket. Fader, Søn og Aand.

I det nye Testamente hensøres de Velgjerninger, vi have Gud at talke, til tre Hovedklasser. De, som vi ved Skabelsen, Opholdelsen og vor Skjebnes vise og kjærlige Styrelse have modtaget og modtagte, tilskrives Gud som Altings Fader ¹⁾). Dem, der ved Christendommen ere blevne os til Deel, figes vi at skynde hans Søn, den elskede, den eenbaerne ²⁾); og hans fortatte Virksomhed hos de Christne til Forædling og Lyksalighed tillægges hans, den hellige, Aands Indflydelse ³⁾). Hvorfor og Jesus byder sine Tilhængere at bekjende sig til Læren om Fader, Søn og Aand ⁴⁾.

¹⁾ Ephes. 4, 6. En Gud og Alles Fader; som er over Alle, og ved Alle, og i eder Alle,

²⁾ Joh. 3, 16. Gaa elste Gud Verben, at han gav sin Søn den Eenbaerne, paa det at hver den, som troer paa ham, ikke skal fortaves, men have det evige

Eiv. Thi Gud sendte ikke sin Søn til Verden, at han skulle domme Verden, men at Verden skulle blive salig ved ham. 1 Joh. 4. 9.

³⁾ Joh. 16. 15. Naar han, den Sandhebs Hånd, kommer, skal han veilede eder til al Sandhed. (§. 9).

Tit. 3, 5—6. Han frelste os ved Igjensædelsens Vand og Formyelsen i den Hellig Hånd, hvilken han havde rigeligen udøst over os ved Jesum Christum, vor Frelser.

1. Cor. 6, 19. Vide I ikke, at eders Legeme er den Hellig Hånds Tempel, som er i eder, hvilken I have af Gud.

⁴⁾ Matth. 28, 19. Gaaer hen, gører alle Folk til mine Disciple, dsber dem i Faderens Sonnens og den Hellig Hånds Navn.

² Cor. 13, 13. Vor Herres Jesu Christi Naade, og Guds Kjærlighed, og den Hellig Hånds Samfund være med eder alle!

§. 32.

Gud som Fader.

Gud forestilles nemlig i Skriften ikke alene i Almindelighed som alle Menneskers Kjærlige Fader ¹⁾, ved hvilket Navn og stundum hans besynderlige Varetægt over det Israelitiske Folk ²⁾, dets Fyrster ³⁾ og hans fromme Dyrkere ⁴⁾ tilsløjendegives; men Skriften betegner i Særdeleshed ved Udtrykket Fader det indre for os undgrunde-

lige Forhold, hvori han maa tænkes fra Evighed af at staae til sin Søn, den eenbaarne, den elstede ⁵⁾.

¹⁾ Ephes. 3, 14. 15. Jeg hvier mine Knæ for vor Herres Jesu Christi Fader, af hvem al Faderlighed kalbes i himlene og på Jorden.

²⁾ Malach. 1, 6. En Søn skal være Faderen og en Etener sin Herre, borsom jeg da er Fader, hvor er min Øre? og er jeg Herren, hvor er min Frygt?

³⁾ 2. Sam. 7, 14. Jeg vil være ham (Salomo) en Fader, og han, han skal være mig en Søn.

⁴⁾ 1. Joh. 3, 1. Seet, hvor stor Kjærlighed Faderen har bevist os, at vi kalbes Guds Børn.

⁵⁾ Eph. 3, 14. Jeg hvier mine Knæ for vor Herres Jesu Christi Fader.

§. 33 a).

Guds Søn.

Denne ¹⁾, der som Guds Eenbaarne skjelles fra dem, der i physiske, politisk og moralisk Forstand kalbes Guds Sønner (f. Ex. det af Gud først skabte Menneske ²⁾, Israels Konger ³⁾ og alle Fromme ⁴⁾) forestilles fra Evighed ⁵⁾ af at staae i et indre for os undgrundeligt Forhold til Gud som Fader, og, deelagtig i guddom-

meligt Væsen⁶), Egenstaber⁷) og Virkninger⁸), i Tiden at have aabenbaret sig, som Menneske-slægtens Frelser, i Mennesket Jesus Christus⁹).

¹⁾ Hos Johannes Ordet 1, 1. I Begyndelsen var Ordet, og Ordet var hos Gud.

²⁾ Luc. 3, 38. Adam, Guds Son.

³⁾ Ps. 2, 7. Herren sagde til mig: du er min Son, jeg sågte dig i Dag.

⁴⁾ Matth. 5, 45. Haa det I maae være eders Faders Børn, som er i Himmelten.

⁵⁾ Joh. 3, 8. Du estfellige! nu ere vi Guds Børn.

Rom. 8, 16. Denne (den sonlige Udkaarelses) Aand vider med vor Aand, at vi ere Guds Børn.

⁶⁾ Joh. 17, 5. Fader! herliggør du mig hos dig selv med den Klarhed, som jeg havde hos dig, før Verden var til.

Joh. 1, 1. 2. I Begyndelsen var Ordet og Ordet var hos Gud og Døden var Gud. Dette var i Begyndelsen hos Gud.

⁷⁾ Joh. 1, 18. Ingen har nogen Lid seet Gud; den eenbaarne Son, som er i Faderens Skjøb, han harer kundgjort det.

Joh. 14, 11. Troet mig, at jeg er i Faderen, og Faderen er i mig.

Joh. 16, 15. Alt hvad Faderen harer, det er mit.

Joh. 12, 43. Hvo som seer mig, seer den, som mig harer udsendt.

Joh. 10, 30. Jeg og Faderen vi ere Et.

Ebr. 1, 3. Han er hans Hærligheds Glands, og hans Værens udtrykte Billedes.

⁷⁾ Matth. 28, 18. Mig er given al Magt i Himmelnen og paa Jorden. Phil. 3, 21.

Nab. 2, 23. Alle Menigheder skulle kende, at jeg er den, som randsager Myter og Hjarter.

⁸⁾ Joh. 1, 3. Alle Kingere gjorte ved det (Ordet).

Ebr. 1, 2. Hvem han harer sat til en Arving (Herre) over alle Kinge; ved hvem, han og harer gjort Verden.

Col. 1, 16. Ved ham ere alle King stætte, de i Himmelne og de paa Jorden, de synlige og usynlige. — Alle King ere stætte ved ham og til ham.

⁹⁾ Joh. 5, 21. Ligesom Faderen opvækker Døde, og gør levende; ligesaa gør og Sonnen levende, hvilke han vil.

¹⁰⁾ Joh. 1, 14. Ordet blev Kjøb, og høede blandt os; og vi saae hans Hærlighed, en Hærlighed, som den Genbaernes af Faderen.

Phil. 2, 6, 7. Hvilkens bed han har i Guds Skikkelse, ikke holdt det for et Nos ikke har det til Skue at være Gud lig; men han forxingede sig selv, i det han tog en Djeneres Skikkelse paa; og blev Mennesker lig.

§. 33 b).

Guds Land.

Guds Land, under hvis meggelige Indsydelse i det gamle Testamente udmarkede Kunstnere¹⁾, Digtere²⁾, guddommelige Lærere³⁾ og Jehovahs fromme Dyrkere⁴⁾ forestilles at staae, meddeles ifølge det nye Testamente Lære af Faderen og Sønnen⁵⁾, alle Christne⁶⁾, hos hvilke den fremmer Oplysning, Tro, Dyd og Haab⁷⁾, guddommelig i Virkninger⁸⁾, som i Egenskaber og Væsen⁹⁾.

¹⁾ 2 Mos. 31, 3. Bezaleel.

²⁾ 1 Sam. 10, 10. Guds Land kom hestig over ham (Saul) og han propheteerede.

³⁾ 2 Pet. 1, 21. De hellige Guds Mænd have talet af den hellige Guds Drift.

⁴⁾ Ps. 51, 12, 13. Gud! slab mig et reent hjerte og fornye en stadiig Land indeni mig. Workast mig ikke fra dit Ansigt, og tag ikke din hellig Land fra mig.

⁵⁾ Joh. 14, 26. Men Talemanden den hellige Land, hvilken Faderen skal sende i mit Navn, han skal lære eder alle Ting.
Joh. 15, 26. Men naar Talemanden kommer, hvilken jeg skal sende edet fra Faderen, hen Sandheds Land, som udgaar fra Faderen, han skal vidne om mig.

⁶⁾ 1 Cor. 6, 19. Vide I ikke, at ebers Legeme er den hellige Guds Tempel, som er i eder, hvilken I have af Gud?

⁷⁾ 1 Cor. 5, 16. Vide I ikke, at I ere Guds Tempel, og Guds Land boer i eder?

⁸⁾ Joh. 16, 13. Naar han, den Sandheds Land, kommer, skal han veilede eder til al Sandhed — han skal forklare mig.

Rom. 8, 9. I ere ikke fædrelige, men aandelige, saafremt Guds Land boer i eder. Rom. 8, 26.

⁹⁾ 1 Cor. 2, 12. Vi have ikke anndmet Versdens Land, men den Land, som er af Gud, paa det vi kunne kende, hvad der er os skjenket af Gud.

Joh. 3, 5. Uden Nogen bliver født af Vand og Land, kan han ikke komme ind i Guds Rige. —

¹⁰⁾ 1 Cor. 12, 4—11.

¹¹⁾ 1 Cor. 2, 10. Os aabenbarede Gud det formebestilte sin Land; thi Landen randsager alle Ting, og sæt Guds Dybbede.

§. 34.

Kirkelig Treenighedslære.

Esterat man tidlig havde forvandlet det, som i de hellige Bøger fremsættes som Gjenstand for Tro, til Stof for Speculation, opfandt Bestræbelse for at forebygge Forverpling af, hvad Kristen i Særdeleshed tillægger Faderen, Sonz

nen og Handen, og Forklaringer stridende mod
Væren om Guds Enhed, Udtrykket Treenighed
til at betegne deres indre Forhold. Rigtigst og
bestemtest troede Glerheden af de Christite at til-
skjendegive de bibelske Forestillinger derom ved
Læren om tre i Natur og Værdighed lige Perso-
soner i det guddommelige Væsen, men er-
fjendte, i det de kalte den Treenigheds Hemme-
ligheden (mysterium), at det indre Forhold mel-
lem Fader, Søn og Hånd i det uendelige Væsen
var uudgrundeligt, for den endelige Forskning. Jo
mere man, med hensyn til den bibelske Læres
Indhold, var berettiget til at anse den som
Grundlære for den hele Christendom, desto na-
turligere var det, at Twol, om de vedtagne Ud-
trykke, tilskjendegave, uforfalsket de bibelske Fore-
stillinger om Faderens, Sønens og Håndens
Natur og Forhold, i en mindre lunken Tids-
alder avlede Stridigheder; som i Maaden, paa
hvilk den fortæs, vare ligesaa afvigende fra Chris-
tendommens Hånd og Hensigt, som i deres Virks-
ninger fordærvelige for Christenhedens Tav.

S i e r d e A f s n i t .

Om Guds Forhold til Verden, som
Skaber, Opholder og Bestyrer.

§. 35.

Gud er Verdens Skaber.

At Verden, Indbegrebet af alt udenfor Gud
Existerende (Universum), baade i Materie og
Form, baade i det Hele og i sine enkelte Dele,
skylder hans almægtige Villie sin Tilværelse,
tilskjendegiver Skriften ved den Lære: Gud er Ver-
dens Skaber ^{*)}). Uagtet denne Guddommens
Virkning er for den endelige Forstand uforklarlig
og ubegribelig; er dog Forestillingen derom mere
tilfredsstillende for den forstående Fornuft, end
et hvilket andet Forsøg, man har gjort, paa at for-
klare sig Verdens Tilværelse, ved at antage enten
et evigt Grundstof (Chaos), en Udstrekning af
Guddommen (Emanation), eller at Gud og Ver-
den var Eet (Pantheismus).

^{*)} Mds. v. 1. ^{v. 3} Begyndelsen skabte Gud himmelen
og Jordnen.

Apostl. Ch. 17, 24. Gud, som havre gjort
Verden og alle Ting, som ere derudi, saasom han er
Herr over Himmel og Jord, hoer ikke i Templer,
som ere gjorte med Hænder.

Øbr. 11, 3. Ved Tro forstaae vi, at Verden er blevne beredet ved Guds Ord, saa at de Ting, som sees, ere blevne af dem, der ikke saaes.

Aab. 4, 11. Du er værdig, Herrø vor Gud, at tage Hærligheden og Eren og Magten, thi du harer skabt alle Ting, og formedelst din Willie ere de til og ere Skabte.

§. 36.

Kristens Lære om Skabelsen.

De uopklædligelige Spørgsmaal, naar og hvors Iedes Gud skabte Verden, ere i praktisk Henseende af lidet Vigtighed, men høje, som Opgaver for menneskelig Gransking sysselsat Tænkerne. Meest fyldestgjorende er det for Fornuftens og Guds dommen værdigst, med flere bibelske Stribenter at forestille sig Alttings Tilværelse som Virkning af et almægtigt Bliv. Det ældste Forsøg vi have paa at forklare Maaden, hvorpaa, og Ordenen, hvori det Endelste er frembragt²⁾, indeholder de vigtige Lærdomme: 1) Gud er Verdens Skaber, ved sin almægtige Willie Uarsag til Verdens Mæterie og Form; 2) Skaberen er god, og hans Verk fuldkommen³⁾; 3) Mennesket er hans ypperste Skabning paa Jorden⁴⁾.

²⁾ 1 Mos. 1, 5. Gud sagde: vorde lys! og der blev lys.

Psalm. 53, 9. han sagde, og det gæede; han bed det, saa stod det der.

³⁾ 1 Mos. 1, 2.

⁴⁾ 1 Mos. 1, 31. Gud saae alt det, han havde gjort, og se, det var meget godt.

⁴⁾ 1 Mos. 1, 26-28. Gud sagde: Lad os gjøre Mennesker til vort Billede, saa de ligner os, og Gud skalte Menneskene til sit Billede, han skalte dem til Guds Billede. — Og Gud sagde til dem — opfylder Jorden, og bruger den som Ville; og harer Herres bømme over Fisken i Havet, og over fuglene i Lufsten, og over alle levende Creature, som bevæge sig paa Jorden. —

§. 37.

Skabningens Giemeed.

I at bestemme de skabte Tings Giemeed, forsaavibt vor indskrænklede Kundskab om deres Omfang og Natur gjør os det muligst, bør vi skjelne mellem de livløse, de levende og de fornuftige Skabninger. De første kunne, da de mangler al Modtagelsesevne, ikke være til for deres egen Skyld, men for at tjene som Midler for de Levende. Disse, hos hvem Følelse af deres Tilværelsес Behagelighed eller Ubehagelighed er forbundet med en i utallige Grader mangfoldig og Kunstig Organisation, ere umiskjendeligen til

ikke blot for at tjene som Midler til Opnaaelsen af de Fornuftiges Øiemeed, men tillige for at føle Tilværelsens Behageligheder. De Fornuftiges Øiemeed sætte vi, med Hensyn saavel til deres sandselige som aandelige Anlæg, i Evners harmoniske Udvikling til Guldkommenhed, og den derved opnaade Bekvemhed til og Besiddelse af Lyksalighed. (2det Cap. 2det Afsnit).

§. 38.

Verdens Opholdelse ved Gud.

Historie og Erfaring lære, at de stætte Ting vedblive at være til med de hos dem nedlagte Evner og Kræfter, og i det gjensidige Forhold, hvori de fra Begyndelsen ere satte, d. e. Verden vedligeholdes. Dette kunne vi ei tilskrive Tingenes egne Kræfter, som i deres Oprindelse have været afhængige af et fra dem forskelligt Væsens Willie; men maae også Grunden i Verdens almægtige Ophav: Gud opholder altsaa Verden, i det Hele, som i dens enkelte Dele, der tilsammen tagne udgjøre hent¹⁾). Uagtet dennis Guds Virkning i det Hele er os ligesaas uforklarlig som Skabelsen; overbevise vi os dog i det Enkelte om, at i Tingenes sammenhængende Kjede det Enne ifølge Guds Indretning virker som Middel til det Andets Vedligeholdelse.

¹⁾) Psalm. 119, 90. Herre dit Ord bestaaer evindelig i Himmelene. Din Sandhed varer fra Slægt til Slægt; du besætste Jorden, og den skal bestaae. De besætter endnu denne Dag efter dine Domme. —

Psalm. 148, 6. Han havde besæt det (Universum) altid, evindeligen; han havde (Himmelene) en Skik, og den skal ikke forandres.

1 Mos. 8, 22. Herrester, saa længe Jordnen er til, skal Gæd og Høst, Kulde og Hede, Sommer og Winter, Dag og Nat ikke afslade,

Apostl. 1. 17, 28. Udi ham leve, rores og ere vi.

Joh. 5, 17. Jesuks sharede; min Farer arbejder endnu og jeg arbeider.

§. 39.

Guds Forsorg for det Levende.

Før saavidt Gud ved at vedligeholde Matusrens Orden yder de levende Skabninger det tilstrækkelige Forraad af de til deres Opholdelse nødvendige Midler, siges han at forsørge dem²⁾). Alslertydeligst viser denne Forsorg sig for Mennesket, Jordens ypperste Skabning²⁾.

¹⁾) Psalm. 145, 15. Alles Mine vogte paa dig, og du giver dem deres Spise i sin Tid; du oplader din Haand og møtter alt det, som lever, med Velbes hagelighed.

Psalm. 104, 14. 25—28. Han lader Græs groe for Fæ, og Urter til Menneskens Ejendomme, for at fremføre Brod af Jordens. — Giver du dem, da sankte de, oplader du din Haand, da mættes de med Gott.

Math. 6, 16. Seer haa Fuglene under Himmelnen, de saae ikke, de høste ikke og de sankte ikke ind i Kornhuse; dog søger eders himmeliske Fader dem alligevel.

²⁾ Psalm. 104, 14. 15. Vijn glæder et Menneskes Hjerte, hans Ansigt bliver frydfuldt af Olivie, og Brodet veberqvæger Menneskets Hjerte.

Apostl. 6, 14, 17. Han havet gjort os Gott og givet os Regin og frugtbare Eider af Himmelnen med oversladig Fods og Glæde i vore Hjertet.

Math. 6, 31. 32. Derfor skulle I ikke (ængstelig) bekymre eder og siig: hvad skulle vi æde? eller hvad skulle vi drille? eller hvormed skulle vi klæde os? — Eders himmeliske Fader veed, at I have alt dette behov.

Math. 10, 31. I ere bedre end mange Spurve.

S. 40.

Gud bestyrer Verden.

Vor Tro paa, at de stakte Ting i deres Virkninger ikke ere overladte til sig selv, men styres af Gud til Vedligeholdelsen af Verdens Orden og Opnaaelsen af Alttings sidste Giemeed, grun-

der sig paa Overbevisningen om deres Frembringselde ved en alfuldkommen Skaber i vise Hensigter; og stadsættes ved Gymærksomhed paa Menneskeslægtens Historie i Allmindelighed, og det enkelte Menneskes Skjebner i Særdeleshed.

S. 41.

Skriftens Lære om Forsynet.

Verdens Vedligeholdelse ved Gud samt dens Styrelse til Opnaaelsen af hans Giemeed tilkjendegive vi ved Læren om Guds Forsyn. Dette Forsyn forestilles i Skriften ikke blot at raade for alle Forandringer saavel i Naturen ¹⁾, som i Staternes og Nationernes Tilstand ²⁾, men ogsaa ethvert Menneske siges deraf at være afhængigt i Henseende til Tilværelse ³⁾, Evner ⁴⁾, Skjebner ⁵⁾ og Handlinger ⁶⁾. Disse leder Gud til sine Giemeeds Opnaaelse deels ved at tillade og befordre dem, i det han tilbyder Anledninger og Midler til at handle, deels ved at hindre dem, i det han unddragter Anledninger og Midler dertil, deels ved at styre deres Følger saaledes, at hans Hensigter fremmes ⁷⁾; dog uden at gribe ind i Beslutningernes Frihed, hvilken den Handlende noksom er sig bevidst.

2) Psalm. 148, 8. Sild og Hagel, Sne og Damp, du Stormveit, som ubretter hans Ord.

Psalm. 104, 4. Han gjør sine Engle Xander, sine Ejendomme gloende Tid. (Han bruger Bindene som sine Sendebud, Eynstralerne som sine Ejendomme).

3) Dan. 2, 21. Han affatter Konger og stadsfæster Konger.

Apostl. G. 17, 26. Han harver gjor det ganske menneskelige Kjen af eet Blod til at behoe hele Jordens Krebs, og harver bestemt forordnede Tider, og visse Grændser, hvor de skulle boe.

4) Job. 14, 5. (Menneskets) Dage ere bestemte, hans Maaneders Tål er sat hos dig. Du harver sat hans bestilkede Tid, at han kan ikke overgaae dem.

Psalm. 139, 16.

5) Dan. 2, 22. Han giver de Wise Blisdom, og dem Kundskab, som kjende Forstand.

1 Cor. 4, 7. Hvo giver dig Fortrin? og hvad harver du, som du ikke harver annammet?

Eignelsen Matth. 25, 14.

6) i Chron. 29, 12. Rigdom og Ere er for dit Ansigt, og du register alle Tång, og Kraft og Vælde er i din Haand — at gjøre det Alt stort og stærkt.

Sir. 11, 14. Gott og Ondt, Liv og Død, Armod og Rigdom ere fra Herren.

Matth. 10, 29, 30. Salges ikke to Spurve for en Penning, og ikke een af dem falder paa Jordens uden eders Faders Willie. Sa endog saa alle haar paa eders Hoveder ere talte.

7) Sal. Ordsp. 21, 1. Kongens Hjerte er som Vandbække i Herrens Haand; til alt det, han harver Lyft til, skal han høie det. Psalm. 83, 15.

Phil. 2, 13. Gud er den, som virker i eder baade at ville, og at uprette, efter sit Welbehag.

8) i Mof. 50, 20. Wel havde G Ondt i Sunde med mig, men Guds Tankeerved var til det Gode, for at gjøre det, som man seer paa denne Dag, at holde mange Mennesker i Live.

§. 42.

Gjendrivelse af Klagerne over Forsyнет — Theodicée.

I vor Tro paa denne høiere Verdensregjering, Grundvolden for vor Ko¹) og vort Saab, bør hverken det, som synes at stride mod Skabningens Niemeed, Fuldkommenhed og Lyksalighed (det Onde), ei heller Uoverensstemmelsen mellem de frie Bæsener Værd og Skjebne formaaet at gjøre os vallende. Hint er, forsaa vidt det grunder sig i vor egen og den os omgivende Naturs Indretning og begges Forhold (physisk Ondt), deels nødvendig Indskrenkning hos Bæsener paa Menneskets Standpunkt, deels uundgaelig Betingelse for langt overveiende

Goder, deels velgjørende Midler til vor Opdragelse til Glæsdom og Dyd²⁾); og giøres ikke sjeldent mere trykende ved vor egen Skyld. Forsaavidt det har sin Grund i de frie Væseners Misbrug af deres Frihed (moralst Øndt), et det uadskilleligt fra sandselige Hornustvæseners Indretning, men derhos ved Forsynets Foranstaltninger, saavidt det kunde bestaae med den menneskelige Frihed, hemmet. Klagerne over Uoverensstemmelse mellem Værd og Skjebne ville hortfalde, naar Begrebet af Lyksalighed rigtig bestemmes (§. 27). Mennesket ikke tiltager sig at bedømme hvad han aldrig tilfulde formaar, og ikke indskrænker sine Fordringer paa fuldkommenen Harmonie mellem begge inden Jordlivets Grænder³⁾.

¹⁾ 1 Pet. 5, 7. Kaster al eders Sorg paa ham; thi han harer Omsorg for eder.

Psalm. 37, 5. Vælt din Wei paa Herren, og forlad dig paa ham; han, han skal gjøre det. Og han skal udføre din Retfærdighed som Lyset, og din Ree som Midtlagslyset.

²⁾ Ebr. 12, 11. Al Revselse, medens den er nærværende, synes ikke at være til Glæde, men til Bedrøvelse; men siden giver den igien dem, som derude ere øvede, Retfærdigheds halige Frugt.

³⁾ Røm. 8, 18. Jeg. holder for, at den nærværende Tids Ebelser ere ikke at agte mod den Hærlighed, som skal aabenbares paa os.

²⁾ Cor. 4, 17. 18. Vor Krængsel, som er stakket, og let, kasser os en over al Maade stor, evig Begæft af Hærlighed; i det vi ikke ansee de synlige Ting, men de usynlige; thi de synlige ere timelige, men de usynlige evige.

§. 43.

Guds Verdensregjerings Bestaffenhed.

Guds Verdensregjering er, som Guds øvrige Virkninger, for den endelige Forstand ubegribelig, og Forholdet mellem Giemeed og Midler i de fleste Tilfælde uoverstueligt¹⁾. Den udelukker ingenlunde Anvendelsen af naturlige Kræfter og Warsager, fra hvilke Undtagelser, som fra Evighed bestemte, kun i vigtige og ved naturlige Midler uopnædlig Giemeed kunne tænkes at skee. Uagtet Guddommens Majestæt ikke forekommer den øvede Forstand mindre stor i Overholdelsen af den evige Naturordens Love og Kræfter, somt deres Anvendelse til de evige Giemeeds Opnælsez er den øvede Forstand, ubekjendt med Naturen, tilhørselig til at tænke sig dens Virkninger mere umiddelbare og overnaturlige, og med Tilsidesættelse af alle Mellemaarsager at hen-

føre Alt til Gud, ikke blot som sidste, men tillige som nærmeste Hørsag ²⁾.

¹⁾ Rom. 11, 33. 34. Hvor ubandsagelige ere hans Domme, og hans Veie uspørgelig! Thi hvo haver hændt Herrens Sind? eller hvo var hans Maadgiver? Esaias 55, 8. Mine tanker ere ikke eders tanker, og eders Veie ere ikke mine Veier, sagde Herren. Thi som Himmelnen er høiere end Jordens, saa ere mine Veie høiere end eders Veie, og mine tanker end eders tanker.

²⁾ Cor. 2, 16. Hvo haver hændt Herrens Sind, at han kunde underdøse ham?

³⁾ Amds 3, 6. Mon der kan være en Ulykke i en Stad, og Herten har ikke gjort den.

⁴⁾ Rom. 11, 8. Gud gav dem en DørshedsKond, Dinne til ikke at se, Drem til ikke at høre.

S. 44.

Engle. Gode Engle.

Dette ubekjendtskab med Naturkæsterne og usuldommne Begreber om Almagtens Virke maade var det, som allersørst valte Forestillingen om høiere Forstvæseners Indflydelse på vor Jord, ved hvilke Guddommen troedes at udfore sin Billie blandt Menneskerne. Finder end Forstvæsen ved næriere Estertanke, i Betragtning af

den successive Gradation i Skabningernes Rjede under Menesthet, og vor Planets Forhold til de langt større Himmellegemer, samt af Guds ubegrænsete Magt og Godhed, deslige Væseners Tilværelse sandsynlig, anseer den sig dog ikke besøjet til at tilægge dem nogen Indflydelse på os. I Skriften derimod forestilles de ikke alene som Alander, uden vort givere materielle Organ ⁵⁾, og i Visdom ⁶⁾; Dyd ⁷⁾ og Kraft ⁸⁾ ophøiede over Mennesket, men tillige som Redslaber, af hvilke Forsynet har berjent sig til at fremme Menneskers Vel ⁹⁾; hvorfør den og kalder dem Guds Engle eller Sendebud. Men umiskjendelig er i Skriften saavel den uegentlige Brug af Ordet Engel ¹⁰⁾, som i Læren selv Forestillingernes successive Udvikling og Forædling.

¹⁾ Luc. 20, 35. 36. Desfontages værdige til hin Verden og til Opstandelsen fra døde. Dode, de hverken tage tilbage, ikke heller udgives. Thi de kunne derefter ikke mere døe; thi de ere Engle lige.

²⁾ Dgm. 6, 20. 21. 13. 16.

³⁾ "Heile, Engle" z Cor. 13; Marc. 13, 32.

⁴⁾ "Hellige, udvalgte Engle" Matth. 25, 31. 1. Tim. 5, 31.

⁵⁾ "Kraftens Engle" z Thess. 1, 7.

5) Eph. 4, 14. «Guds beitelælle hensigtslige Vænder, udsendte til Diensteforberes Skyld, som skulle arve Galighed?»

Matth. 18, 10. «Seer til at G ikke foragte en eneste af disse Små; thi jeg siger eder: deres Engle i Himmelten ses altid min Faders Ansigt, som er i Himmelten.»

6) Om livløse Ting f. Ex. Stormvinde Psalm. 104, 43 meneskelige Sendebud Luc. 7, 24; Spioner Jac. 2, 25; Menheder, handlende, som med guddommelig Fuldmagt f. Ex. den ypperste Præst Mal. 2, 7; de Christelige Menigheders Forstandere. Aabend. 1, 20.

7) 2. Kjeldes. 10, 12. «Gud har ikke udskrevet mod Israel, da han i 10 gange tilskrev dem alt rettig i maa. 1. 19. Et andet g. 19. 1. 20. Et tredje g. 20. gaaet Gude Engle; da sagt videre:

Naar vi tænke os disse høiere Vænder som frede, men med endelige Væseners Indstræning, finder Fornuften det ikke urimeligt, at de ved slet Unvendelser af deres Ebner kunne vorde onde, og i at fremme deres fordærvelige Hensigter desto farligere, jo stærre Kræfter de maatte besidde. De silbigere bibelske Skribenter omhandlede dog falske og ulykkelige Fornuftvæsenes ¹⁾, og tillegge dem en Formand eller Overhoved (Djævel, Satan) hvis mod Guds Viemged stridende Hensigter de siges at fremme ²⁾. Deres Indvirking

tilskrives i det nye Testamente saavel overordentlige Sygdomme, som især Tidsalderens i religiøs og moralst henseende fordærvede og ulykkelige Tilstand ³⁾; samt Fristelser til Laster i Almindelighed ⁴⁾, og enkelte Forbrydelser i Særdeleshed ⁵⁾. Men ved at grundfæste Troen paa et helligt, mægtigt og godt Forsyn ⁶⁾, ved at hensede vor Opmærksomhed paa de Fristelser til det Onde, der ligge i vor egen sandselig^e Værtur ⁷⁾, ved at opfordre os til at kæmpe mod vor Djæds udvortes Siende med de samme Vaaben, hvorved vi funne seire over den indvortes ⁸⁾ der aabner hin Adgang ⁹⁾, og ved at erklaere, at Hensigten af Christi Komme var at tilintetgjøre Djævelens Idræt ¹⁰⁾ og Indsydelse ¹¹⁾ paa Menneskerne, sogte Jesus og hans Apostler at forebygge den mueelige Misbrug af denne Være til uformødne Angstelser eller false Undskyldning af egen Begærdelse.

¹⁾ a Pet. 2, 4. Gud sparede ikke Englene, som synede, men stodte dem til Helbede, og overantvoerdede dem i Mørkets Xenter at forvares til Dommen.

²⁾ Joh. 3, 8. Hvo som gør Synd, han er af Djævelen, thi Djævelen synder fra Begyndelsen af.

³⁾ Matth. 25, 41. Gaaer hørt fra mig, DForbandede, i den endelige Ild, som er beredet Djævelen og hans Engle.

1) Åbenb. 12, 7. Der begyndtes en Strid i himmelnen; at Michael og hans Engle stred mod Dragen, og Dragen stred og hans Engle.

2) Joh. 8, 44. Den Fader, som I ere af, er Djævelens Fætter, og Hovededers Fader harer Elyst til det vilde. I giste.

3) Matth. 13, 38, 39. Klinten, or den Ondes Born; Fjenden, som saaede den, er Djævelen. —

4) Joh. 14, 30. Høres Talemagden: venne Verdens Fyrste (Joh. 14, 30) Mørkets Verstere (Eph. 6, 12) Djævelens Vredes Gjernigheder, Djævelens Born (Joh. 8, 44). Se også Joh. 13, 19, om hvem han talte.

5) Eph. 6, 11. Siger Guds fulde Rustning, at I kunne være mæglige til at stade imod Djævelens snæde og Malibet. Og (v. 17) vigtigst af alt, at du holder fast ved Jesu Kristi lære, ødfe, vægter; thi eders Modstander Djævelen gaaer omkring som en broslende Enge, og søger, hvem han kan opsluge.

6) 1. Kor. Grasald fra Christus (Luc. 22, 31); Judas's Broklosshed (Joh. 13, 2.) Ananias's Bedrag (Apostl. 5, 3).

7) Rom. 8, 31. Er Gud for os, hvo kan da være imod os?

8) Jacob. 1, 13. Ingen sige, naar han fristes: jeg fristes af Gud; thi Gud fristes ikke af det Onde, men han frister heller Ingen. Men hver fristes, naar han drages, og idder af sin egen Begierlighed.

9) Gal. 5, 17. Kisted begjører imod Vandten; men Vandten imod Kisted.

*1) Eph. 6, 11—18.

1 Pet. 5, 8, 9. Bærer ødre, væger; thi eders Modstander Djævelen gaaer omkring som en broslende Enge, og søger hvem han kan opsluge. Staar ham imod, faste i Troen.

2) Jas. 4, 7. Staar Djævelen imod, saa skal han slae fra eder.

3) 1. Joh. 5, 18. Vi vide, at hver den, som er født af Gud, han bevarer sig selv, og den Onde rører ham ikke.

4) 1. Joh. 3, 8. Dertil er Guds Son aabenbaret, at han skal forsvare Djævelens Gjerninger.

5) Joh. 16, 11. Denne Verdens Fyrste er dømt. Joh. 12, 31. Nu gaaer der Dom over denne Verden. Hvilket dømme over denne Verdens Fyrste fastes ud?

Se Joh. 12, 31, der siger: Han er dømt, da han ikke kom til jordens land, men kom til jordens land, og gjorde ikke godt, men gjorde ondt; da han kom til jordens land, gjorde han ondt, da han kom til jordens land, gjorde han godt. Se også Joh. 12, 31, der siger: Han er dømt, da han kom til jordens land, og gjorde ikke godt, men gjorde ondt; da han kom til jordens land, gjorde han ondt, da han kom til jordens land, gjorde han godt.

Andet Kapitel.

Om Menneskets moraliske Natur og Bestemmelse.

Sørste Afsnit.

Om Menneskets moraliske Natur.

§. 46.

Mennesket bestaaer af Legeme og Sjæl.

Mennesket bestaaer af et, det dyriske lignende, men ved en i mange henseender langt fuldkommere og ædlere Organisation udmærket, Legeme og en Sjæl¹⁾, som vi ifølge en dunkel Selvvidsthed tidlig lære at skjelne deraf, inden vi ved Estertanke af dens Virkninger og Kræfter overbevise os om dens Tilværelse. Ved den erkjende, føle og begjøre eller afstye vi, og tilskrive den dersor Forstand, Føleevne og Villie.

¹⁾ Sal. Prædik. 12, 7. Gudsret maa komme til Jordens igjen, som det var, og Aanden maa komme til Gud igjen, som gav den.

Math. 10, 28. Frygter ikke for dem, som ihjelstaae Legemet, men kunne ikke staae Sjælen ihjel.

§. 47.

Menneskets moraliske Evner.

Ingen af Menneskets Evner hæver det til den Høng²⁾, som dets moraliske Anlæg, dets Evne til at skjelne mellem Ret og Uret, og efter denne Forståel at foreskrive sig Love³⁾ (Fornuft), dets Evne til, uashængig af sandelige Tilbøreligheder, at bestemme sig i Handlinger efter Forestilling om Ret⁴⁾ (Frihed), dets Evne til efter Handlingernes Overensstemmelse eller Uoverensstemmelse med det, Fornuftens erkjender for Ret, at føle Tilsfredshed eller Utilfredshed med sin Handlemaade⁴⁾ (Samvittighed).

¹⁾ Psalm. 8, 6, 7. Du haver ladet ham blive lidet ringere end Englene (Gud); Du haver kronet ham med Ere og Hæder. On gjør, at han hersker over dine Hænders Gjerninger. Du haver lagt Alting under hans Fodder.

²⁾ Math. 10, 31. I ere bedre end mange Spurve.

³⁾ Rom. 2, 14. Efterbi Hedningerne, som ikke have Loven, gjiste af Naturen Lovens Gjerninger, da ere de, endog de ikke have Loven, dem selv en Lov.

⁴⁾ Sir. 15, 14, 16, 20. Han gjorbe Mennesket fra Verghyndelsen, og lod ham i hans Raadslags Bold. — Han haver sat Gib og Vand for dig, udrak din Hånd,

til hvilket du vil. Han besøet Ingen at være ugudelig, og havet Ingen givet Forlov at synde.

⁴⁾ Rom. 2, 15. De vise Lovens Gæstning streeven i deres Hjertter, i det deres Samvittighed vidner med dem, og tankerne inbrydes anklage, eller og forsvarer hverandre.

1 Joh. 3, 21. Selvsklige, dersom vort Hjerte ikke fordommer os, da have vi Frimodighed til Gud.

§. 48.

Guds Billedede.

Udrustet med disse Evner kom Mennesket fra Skaberens Haand, og siges derfor, som frit, forsiktig og bestemt til Moralitet, at være ståbt i Guds Billedede¹⁾, eller at have en fjern Lighed med den vise og hellige Skaber. Fra denne Lighed med Gud, som vi, fordi den fra vore første Forældre er nedarvet paa os²⁾, kunne kalde den medfødte, skjælner Skriften den, der erlanges ved en efter Guds Villie indrettet Tænke- og Handlemaade, hvilken betegnes ved Udtrykkene: Guds Børn³⁾, det efter Gud ståbte Menneske⁴⁾.

¹⁾ 1 Mos. 1, 27. Gud ståbte Menneskene til sit Billede, han ståbte dem til Guds Billedede, han ståbte dem een af Mandkjøn og een af Kvindelkjøn.

²⁾ Jac. 3, 9.: Med (Eungen) vælsgive vi Gud og Faderen, og med den forbante vi Menneskene, som ere gjorte efter Guds Egnelse. 1 Cor. 11, 7.

³⁾ Matth. 5, 45. Elster eders Frænder — paa det i maae vorde eders Faders Børn, som er i Himmelien.

1 Joh. 3, 9, 10. Hver, som er født af Gud, den gør ikke Synd — heraf er det aabenbart, hvilke der ere Guds Børn eller Djævelens Børn.

⁴⁾ Eph. 4, 24. Men fornyes i eders Sinds Land og isører det nye Menneske, som er ståbt efter Gud i Sandhedens Retfærdighed og Hellighed. Coll. 3, 10.

§. 49.

Menneskets Anlæg til Fuldkommenhed.

Alle menneskelige Evner kunne, skjønt i ulige Grader, modtage Udvikling, eller uddannes til stedse større Fuldkommenhed. Endog de legemlige, skjønt indskrænkede inden visse Grænser i Tilvæxt og Varighed, kunne ved Øvelse modtage beundringsværdig Udvikling. Mindre indskrænket i Grad og Tid, er de højere Forstands-evners Uddannelse, skjønt hos den Enkelte meget afhængig af udvortes Forholde; vor Kundskab kan stedse vore i Tydelighed, Omfang og Brugbarhed. Uafhængigst af Tid og Forholde

Funne de moraliske Anlæg udvikles: Fornuftens Erkendelse af de i den nedlagte Love kan stedse vorde tydeligere og sikkrere; Villien stedse renere og kraftigere i at følge dem; Samvittigheden stedse rigtigere og mere levende ytre sin Dom om Handlemaadens moraliske Værd. Med Hensyn hertil kalde vi Mennesket perfectibelt.

A n d e t A f s n i t .

O m M enneskets Bestemmelse.

Første Afdeling.

H vortil M ennesket er bestemt.

§. 50.

M enneskets Bestemmelse til Fremstriden i Fuldkommenhed.

Naar vi betragte et Væsen som Virkning af en til fornuftige Viemeed virkende Willie, slutte vi os fra dets Indretning og den Forbindelse, hvorf det er sat, til dets Bestemmelse, eller Hensigten, hvori det er blevet til. Anvende vi denne Grund-

sætning paa Mennesket, da vorder det os klart af dets Anlæg, Indretning og den Standpunkt, paa hvilken det er sat, at det er bestemt til, 1) under Anvendelse og Benytelse af de underordnede Skabninger, at uddanne sine Evner i Harmonie til den for enhver Enkelt i hans Stilling, ved Hjælp af de Midler, der staae ham til Tjeneste, høist muelige Fuldkommenhed ¹⁾.

¹⁾ Matth. 5. 48. Værer I fuldkomne, ligesom evers Fader, som er i Himmelten, er fuldkommen.

§. 51.

M enneskets Bestemmelse til Lyksalighed. Det høieste Gode.

Da vi fremdeles ei alene ere saaledes indretede, at vi kunne modtage behagelige Indtrykke af de Goder, som Naturen saa rigelig tilbyder os; men finde i vor Natur umiskjendelig Attræk efter behagelige Hornemmelser, hvis fuldstændige Indbegreb vi kalde Lyksalighed: bør vi og ansee os bestemte til 2) at vorde lyksalige. Men da hos fornuftige Wesener ingen nok saa behagelige sandelige Indtrykke og Hornemmelser formae at erstatte Mangelen af den indvortes No og

Selvtilfredshed²⁾), som ene Bevidsthed om en hvert varig Fuldkommenhed skenker; saa indsees let, at Bestemmelsen til Lyksalighed er uadskillelig forbunden med den til Fuldkommenhed, og kun at naae ved Bestraebelse for at opnaae denne³⁾). Fuldkommenhed og Lyksalighed forenede udgjore saaledes Maalet for Fornuftvæsenernes Astraas, det høieste Gode.

2) 1 Tim. 2, 4. Gud vil, at alle Mennesker skulle blive salige, og komme til Sandhebs Erkjendelse.

1 Thess. 5, 9. Thi Gud bestemte os ikke til Vrede, men til at bekomme Saliggjørelse.

2) Matth. 16, 26. Hvad gavner det et Menneske, om han end vandt den ganke Verden, men tager Skade paa sin Siel?

3) Matth. 6, 33. Soeger først Guds Rige og hans Retfærdighed, saa Fulle og alle disse Ting (Hvad I have behov) blive eder tillagte.

Matth. 6, 19, 20. Samler eder ikke Eigenthæftaa paa Jordens, hvor Mol og Dør fordaerer, og hvor Lyse bryde ind og stjæle, men samler eder Eigenthæfta i Himmelens, hvor hverken Mol eller Dør fordaerer, og hvor Lyse ikke heller bryde ind, eller stjæle.

§. 52.

Menneskets Bestemmelse som Medlem af Menneskesamfundet.

Endelig, da Skaberen ikke alene har sat os i forbindelse med andre Mennesker, men og nedlagt hos os selvstabelige Drifter, hvorved vi drages til vores Eige, ligesom vi og i Samvæm med dem finde mangehaande Midler til Forædling og Lyksalighed; maae vi troe os bestemte til 3) at vorde saa nyttige og velgjørende Medlemmer af det hele menneskelige Samfund¹⁾ som det med vores Evner i vor Stilling er os muligt. Eigesom en ivrig Bestraebelse herfor er uadskillelig fra Bestraebelsen for Fuldkommenhed i Almindelighed, saaledes gjør igjen denne os det muligt, fuldkommere at yde Menneskesamfundet den Bistand, det af os er berettiget til at kræve.

1) Phil. 2, 4. Enhver see ikke paa Sit, men Enhver ogsaa paa Andres.

§. 53.

Hellighed. Dyb.

Som mest uafhængig af Tid og Forholde, og beroende alene paa vor egen alvorlige og faste

Villie, maa i Særdeleshed de moralste Evners Uddannelse til den for endelige Væsener højest mulige moralste Guldkommenhed, hvis Ideal vi kalde Hellighed, Lighed med Gud, være vores Ærætters fornemste Maal¹⁾). Den uasbrudte Beskræbelse for ved fri²⁾ og reen³⁾ Opfyldelse af alle⁴⁾ Guds Bud at nærme sig hint ophøjede, for Mennesket uopnæaelige Ideal⁵⁾ er det, vi kalde Dyb, i Skrifstens Sprøg Retfærdighed, Gudsfrygtighed eller Fromhed.

¹⁾ Matth. 6, 33. søger først Guds Rige og hans Retfærdighed.

²⁾ 1 Petr. 1, 15. Eigesom han er hellig, der kaltes eder, saa værer ogsaa I hellige i al Omgjængelse.

³⁾ Thess. 4, 3. Dette er Guds Villie, eders Helliggjørelse.

⁴⁾ Eph. 6, 7. Ikke med Mientieneste, som de der ville kalles Mennesker, men som Christi Åjenere, saa I gjøre Guds Villie af Hjertet, tienende med Velvils-lighed Herren, og ikke Mennesker.

⁵⁾ Matth. 5, 46. Dersom I elsker alene dem, som eder elsker, hvad have I da for Læn² gjøre ikke også Edelvere det samme?

Lnc. 6, 35. Og dersom i laane dem noget, af hvilke I haabe at faae det igjen, hvad Tak have I derfor² thi endogsaa Syndere laane til Syndere, paa det de kunne faae lige igjen. Men elsker eders Ejendomme

ber, og gjører godt, og laaner ub, uben at vente noget derfor; saa skal eders Læn blive stor, log I skulle være den Høiestes Barn.

¹⁾ Col. 3, 17. Alt det, som I gjøre i Ord eller i Gjerning, det gjører altsammen i den Herres Jesu Navn.

Jac. 2, 10. Hvo som holder den ganste Lov, men sidder an i et Bud, er blevet skyldig i alle.

²⁾ Phil. 3, 10. Ikke at jeg havar allerede grebet det, eller er allerede fuldkommen, men jeg jager derefter, om jeg dog kan grieve det.

§. 54.

Dydens Værde.

Dyden, som bringer alle Menneskets Uttraaer og Evner i Harmonie, og er den eneste Gjenstand for de fornuftige Væseners ubetingede Agtelse, gjør ene Mennesket fuldkommen, frit i Ordets høiere Betydning¹⁾, ophøjet over Lykkens Indflydelse²⁾, virkelig stort og Gud ligt. Den ledsages af Selvtildfredshed, grundet i Bevidsthed af opfyldt Bestemmelse og erhvervet Guldkommenhed, og Samvittighedsro samt Forvisning om Guds Bisafd i Tid og i Ewighed³⁾.

¹⁾ Joh. 8, 34. 36. Jesus svarede dem: sandelig jeg siger eder: hvem den, som gjor Synd, er Syndens

Træl. — Dersom Sonnen faaer frigjort eder, da skulle I være virkeligene frie.

Rom. 8, 21. Skabningen selv skal og blive frigjort fra Forkrænkelighedens Trældom til Guds Børns hellige Frihed.

²⁾ Rom. 8, 31. Er Gud for os, hvø kan da være imod os?

³⁾ 1 Joh. 3, 21. I Elskelige, dersom vort Hjerte ikke fordommer os, da have vi Frimodighed til Gud.

Rom. 2, 10. Ere, Hæder og Fred skal vorde hver den, som gjør det Gode.

§. 55.

Forskjel mellem Legalitet og Moralitet. En Dyd, flere Dyder.

Men kun den kan talbes dydig, i Skrifstens Sprøg gudfrygtig, hvis Handlemaade ikke alene er indrettet efter Loven (legal), men grunder sig i Villiens herstende Overeensstemmelse dermed (moral). Som Sindelav betragtet er Dydens saaledes kun een¹⁾), eller udgjør et Heelt, Villiens herstende Overeensstemmelse med det, som erkendes for Ret, eller Guds Willie. Men da dette Sindelav aabenbarer sig i Opsyldelsen af For-nustens og Christendommens enkelte Forstifter,

gives der ligesaa mange enkelte Dyder, som gudsommelige Bud.

²⁾ Jac. 3, 11. 12. Mon en Kilde kan udgyde af det samme Bæld salt Vand og bees? Mon et Figentræ, mine Brødre, kan give Oliver, eller et Blinträ Fis gen? Gaa kan ingen Kildelgive salt og salt Vand.

§. 56.

Grader i Dyd.

Saavel i det dydige Sindelavs Fuldkommehed, som i de enkelte Dyders og dydige Handslingers moraliske Værd, gives der hos usuldkomne Væsener, som Mennesket, utallige Grader, som Kun den Alvidende hos de enkelte Subjecter rigtig kan bedømme¹⁾). Hvad Sindelavet i Almindelighed angaaer, da bestemmes dets Fuldkommehed efter Dydens Standhaftighed, Virksomhed og Reenhed. I Bedømmelsen af de enkelte Dyders og dydige Handslingers moraliske Værd bør deres ulige Vanskelighed, Hindringernes Mængde og Størrelse, Opmuntringernes Antal og Kraft, Villiens Reenhed og Redebonhed komme fornemmelig i Betragtning²⁾.

*) Jac. 4, 12. En er Lovgiveren, som er mægtig til at frelse og fordærve; hvo er du, som dommer den Unden?

*) Cor. 4, 5. Dommer ikke Noget for Eden, indtil Herren kommer, som og skal føre for Lyset det, som er skjult i Mørket, og aabenbare Hjerternes Raab; da skal hver vederfares sin Lov af Gud.

Rom. 14, 4. Hvo er du, som dommer en fremst med Svend? For sin egen Herre staer eller falder han.

*) Marc. 12, 43. Denne fattige Enke har lagt mere i, end alle de, der have lagt i Templets Kiste. Thi de lagde alle i af det, som de havde tilovers; men denne lagde i af sin Fattigdom alt det hun eiede, alt det hun havde at leve af.

§. 57.

Dydens Bevæggrunde.

Mennesket kan bestemmes til at bestrebe sig for at tilveiebringe denne Tænke- og Handlemænds Overensstemmelse med det, han erkjender for Det eller Guds Willie, enten fordi han anseer det for i sig selv godt og Mennesket som fornustvæsen værdigt, eller fordi han indseer, han derved ikkefrest fremmer sin egen sande Lyksalighed. I første tilfælde bestemmes han af rene, i sidste af sandelige Bevæggrunde. Hint egner den vise

eller dydige, bette den Fløge Mand. Christens dommen, som forestiller Mennesket i et barnligt Forhold til den hellige Lovgiver, som dets Skjernes retsærdige Styrer, forbinder mellem begge *) tillige de Bevæggrunde til det Gode, som udledes af dette vort Forhold til Gud (religiøse), f. Ex. Kjærlighed og Taknemmelighed mod Gud *), Stræben efter Lighed med ham *), hans Bisald *), og Afgang til Lyksalighed i hint Liv *). Særegne ere den de Bevæggrunde, som tages af Christi Forhold til Menneskene, som deres aandelige Velgjører *) og det fuldkomneste Dydsmønster *).

*) Tim. 2, 3. Dette er godt og behageligt for Gud.
5, 4.

Gal. 6, 7. Hvad et Menneske saer, dette skal han og høste; thi hvo som saer i sit Kjæb, skal høste Forkrænkelse af Kjædet; men hvo som saer i Vandet skal høste det evige Liv af Vandet.

*) I Joh. 4, 19. Vi elsker ham, fordi han elskede os først. 4, 11.

I Joh. 5, 3. Dette er Guds Kjærlighed, at vi holde hans Bud.

*) I Petr. 1, 15. Ligesom han er hellig, der kaldte eder, saa værer ogsaa I hellige i al Omgjængelse. Matth. 5, 45-48. I Joh. 3, 3.

Eph. 5, 1. 2. Værer derfor Guds Østersøsgere, som elskelige Børn, og omgaaes i Kjærlighed, ligesom og Christus elskede os, og gav sig selv hen for os.

⁴⁾ 1 Tim. 2, 3.

Rom. 14, 18. Hvo som tiner Christo, er velbehagelig for Gud.

Ebr. 13, 16. Glemmer ikke at gjøre vel og at meddele, thi saadanne Øffere behage Gud vel.

⁵⁾ Rom. 2, 6. Han skal betale hver efter sine Gjerninger.

Gal. 6, 9. Naar vi gjøre det Gode, lader os ikke blive trætte, thi vi skulle og høste i sin Tid.

⁶⁾ Joh. 14, 15. Dersom I elsker mig, da holder mine Besalinger,

¹⁾ Petr. 2, 9. I ere en udvalgt Slægt, et kongeligt Præstedom, et helligt Folk — at I skulle forkynde hans Øyder, som faldebe eder fra Mørket til sit underlige Lys. ²⁾ Petr. 4, 1,

⁷⁾ Joh. 13, 15. Jeg havet givet eder et Eksempel, at I skulle og gjøre, ligesom jeg havet gjort eder.

Phil. 2, 5. Det samme Sindelav være i eder, som og var i Christo Jesu.

¹⁾ Petr. 2, 21. Dertil ere I kaldte, efterdi Christus havet og lidt for eder, og efterladt eder et Eksempel, at I skulle følge i hans Godspor.

§. 58.

Christendommens Moralprincip.

Som almindelig Grundsatning (Moralprincip), hvorefter de Christne skulle indrette deres Tænke- og Handlemaade, fremstiller Jesus og hans Apostler Kjærlighed til Gud ¹⁾, lagt for Dagen i barnlig Lydighed mod hans Billie ²⁾ og ivrig Bestrebelse for at ligne ham, fornemmelig i oprigtig ³⁾ Kjærlighed til vore Medmennesker ⁴⁾. De hyde os saaledes i Alt, hvad vi foretage, at tage Hensyn til Guds Mennesket ved Fornuftens og Nabenbaringen kundgjorte Billie ⁵⁾, erkjende det dermed Overeensstemmende for Ret, det derimod Stridende for Uret, al Dyd for Fromhed, al Last for Ugudelighed.

¹⁾ Matth. 22, 37. Du skal elsker Herren din Gud af dit ganzte hjerte, i din ganzte Sjel, og i dit ganzte Sind. Dette er det højest og største Bud.

²⁾ Joh. 15, 10. Dersom I holde mine Besalinger, da skulle I blive i min Kjærlighed; ligesom jeg havet holbet min Faders Besalinger og bliver i hans Kjærlighed.

³⁾ Joh. 2, 5. Hvo som holder hans Ord, i ham er sandelig Guds Kjærlighed fuldkommet.

⁴⁾ Joh. 5, 3. Dette er Guds Kjærlighed, at vi holde hans Bud.

³⁾ Matth. 7, 12. Alt hvad, som I ville, at Folk skulle gjøre imod eder, det samme gjører ogsaa I imod dem; thi dette er Loven og Propheterne.

⁴⁾ Matth. 5, 44—45. Elster eders Fjender — paa det I maae være eders Faders Born, som er i Himmelnen.

1 Joh. 4, 12. Dersom vi elste hverandre, ba bliver Gud i os, og hans Kjærlighed er fuldkommet i os.

1 Joh. 4, 21. Denne Besaling have vi af ham, at den, som elster Gud, han skal og elste sin Broder.

Matth. 22, 39. Det andet er ligesom dette, du skal elste din Næste, som dig selv.

Rom. 13, 8, 10. Hvo som elster den Anden, harer opfyldt Loven. — Kjærlighed er Lovens Hylde.

⁵⁾ Col. 3, 17. Alt hvad I gjøre i Ord eller Handling, det gjører alt i den Herres Jesu Navn, takkende Gud og Faderen formedelst ham.

anden Afdeling.

Hvad denne Bestemmelse paalægget Mennesket; eller Læren om Pligterne.

§. 59.

Pligt. Pligternes Inddelinger.

Ehvert Sindelav og enhver Handling, til hvilken Mennesket, ifølge sin erkendte Bestemmelse og Guds ved Fornusten og Abenbaringen fundsgjorte Billie, maa ansee sig forbundet, er for ham Pligt, og hans Forbindelighed dertil kalde vi Forpligtelse. Forsaavidt Pligternes Opfyldelse kan Præves af os som Ret, og, naar vi leve i Samfund med Andre, astvinges os, eller ikke, deles de i Retts eller Twangsplicher og Dyds- eller Godhedsplicher; forsaavidt disse enten i alle Tilsæerde, eller inn under visse Betingelser, paaligge os, i ubetingede (fuldkomne) og betingede (ufuldkomne) Pligter; med Hensyn til Forpligtelsesgrundenes Omsang, i almindelige og særegne. Ester Pligtbuds bydende (positive) eller forbrende (negative) Form, kunne de tilhændegives enten som Besalinger eller Forbud.

§. 60.

Plichtens Hellighed. Strid mellem Plichter.

I Almindelighed ere for Fornuftens og Christendommens Domstol alle Plichter, som grundede i den samme Lovgivers Willie, lige hellige og lige vigtige, og enhver frivillig Krænkelse af hvilket som helst Pligtbud Synd¹⁾). Plichters Tilsidesættelse kunde dersor kun i det Tilsælde betragtes som utilregnelig, naar andres Opfylde, til hvilken vi ved endnu stærkere Grunde forpligtedes, gjorde os dem umuelige at opfylde; men da ophørte de tillige at være Plichter for os. Et saadant Tilsælde kaldes Strid (Collision) mellem Plichter, som, hvor den ikke er indbildt, men virkelig tilsyneladende, grunder sig i vor Evnes Enhedsrænkning til at opfylde Alt, hvortil vi maatte ansee os forbundne, og til i indvirkede Tilsælde at bedømme det rigtige Forhold mellem de forskjellige Plichters sørgegne Forpligtelsesgrunde.

¹⁾ Jac. 2, 11. Den, som sagde: du skal ikke bedrive Hoer, sagde ogsaa: du skal ikke ihjelblaae. Dersom du da ikke bedriver Hoer, men ihjelblaer, da er du blevet Lovens Overtræder.

§. 61.

Regler for Collisionstilsælde.

Uagtet Iver for Plicht og Hjærpets Moralst-følelse i de fleste Tilsælde ville sætte Mennesket i Stand til at afgjøre den tilsyneladende Strid, kunne følgende Regler under vanskeligere Omstændigheder end sikkert lede dets Dommerkraft. 1) Man undersøge fornemmelig, om ikke Opfyldelsen af alle de flere Plichter, der synes at stride med hinanden, med Fornægtelse af Tilsæligheder og Opoffrelse fra vor Side, er muelig¹⁾), i hvilket Tilsælde Striden ikun var indbildt. 2) Hvor denne derimod virkelig synes at finde Sted, tage man Hensyn til de forskjellige Plichters Bestaffenhed og de sørgegne Forpligtelsesgrundes gjensidige forhold. 3) Derefter foretrakke man Ret for Dyd, Giemeed for Middel²⁾), det Ubetingede for det Betingede, det Hele for Dele og det Sørgegne for det Almindelige.

¹⁾ Thess. 2, 9. I erindre jo Brodre vort Arbeide og vor Moje; thi Nat og Dag arbeidende, for ikke at være Rogen af eder til Byrde, prædikede vi dog Guds Evangelium iblandt eder.

²⁾ Marc. 2, 27. Sabbaten er gjort for Menneskets Skyld, ikke Mennesket for Sabbatens Skyld.

§. 62.

Pligternes forstjellige Object.

Da vi fornemmelig i et tredobbelt Forhold, til Gud, os selv, og vor Næste, kunne betragte os som følende og handlende Væsener, opstaaer deraf Inddelingen af Pligterne i Pligter mod Gud, os selv, og andre Mennesker, deels i Almindelighed, deels i visse besynderlige Forholde. Dog kunne i en vis Henseende alle Pligter ansees som Pligter mod Gud, og fra denne Side betragtes de som øftest i vores hellige Bøger.

I. Pligter mod Gud.

§. 63.

Tilbedelse. Guds frygt. Religionsiver. Ed.

Da vor Natur er saaledes indrettet, at vi et kunne andet end beundre og agte det, som er moralst fuldkomment, maa Gud, som det alfuldstommne Væsen, af hvilket vi i Oprindelse, tilværelse og Skjebne ere afhængige, være Gjenstand for vor høieste Beundring og Trefrygt, hvis Udtale vi talde Tilbedelse *). Denne Trefrygt ytrer

sig i 1) Læbødighed og Varme for Religionen, eller Iver for dens Vedligeholdelse og fornuftige Udbredelse (Religionsiver) samt Agtelse for alt, hvad der tjener til dens Fremme, og staaer i Forbindelse med den ²⁾; hvorfra vor egen Overbevisnings frimodige Bekjendelse er udstilletlig ³⁾: 2) villig ⁴⁾ Bestræbelse for at opfynde Guds Villie (Guds frygt) ⁵⁾: 3) Edens vise Brug ⁶⁾ og samvittighedsfulde Afslæggelse og Holdelse ⁷⁾. Den udelukker sagledes ikke alene den forvildede Daares letfindige eller fortvivlede Spot mod Gud (Gudsbespottelse), men ogsaa Lunkenhed og Rinneagt for det Hellige, Ugudelighed i Idret og Vandet (praktisk Irreligion), samt Edens Misbrug og Meeneed.

¹⁾ Luc. 4, 8. Du skal tilbede Herren din Gud, og tjene ham alene. Matth. 4, 10.

²⁾ Rom. 14, 16. Hader eders Gode (Religionen) ikke blive bespottet.

³⁾ Matth. 10, 32. Hvd som vil hjælde ved mig for Menneskene, den vil jeg ogsaa hjælde ved for min Fader, som er i Himmelten.

⁴⁾ Rom. 1, 16. Jeg skammer mig ikke ved Christi Evangelium.

⁵⁾ Rom. 8, 15. I annammede ikke en Krældoms Land etter til Frygt; men i annammede en sonlig Udklaarsels Land, i hvilken vi raabe; Abba, Fader!

5) Psalm. 111, 10. Herrens Frygt er Viisdoms Be-
gnydelse.

Job 28, 28. Herrens Frygt, den er Viisdom,
og at vige fra det onde er Forstand.

6) 2 Mos. 20, 7. Du skal ikke bruge Herrens din
Guds Navn forsængeligen; thi Herren skal ikke lade
den blive ustraffet, som bruger hans Navn forsæn-
geligen.

Math. 5, 33. Ebers Tale være Ja Ja, Nei
Nei; hvad der er over, det er af det onde.

7) Math. 5, 33. Du skal ikke sværge falsceligen, men
du skal holde Herren dine Eder.

§. 64.

Taknemmelighed og Kjærlighed.

De talløse Vergjerninger, vi af Gud ufor-
tjent ¹⁾ have modtaget og daglig modtage ²⁾, bør
vække Taknemmelighed ³⁾, hos os mod Giveren;
hans Godhed mod os ⁴⁾, saavel som hans i sig selv
elskærdige Egenskaber ⁵⁾, Bjerlighed ⁶⁾. Hin-
viser sig i levende Erfjendelse og viis Anvendelse
af hans Gaver (hvormed staansom Behandling af
Dyrene er forbunden) ⁷⁾; denne i Glæde ved Tan-
ken om Gud ⁸⁾, og Bestræbelse for ved fro Op-
fyldest af hans Villie at vorde ham behagelig ⁹⁾.
Kjærlighed til Gud, som bevirker Overeensstem-
melse mellem Menneskets aandelige og sandelige

Natur, dets Grundsætninger og Elbøteligheder,
og gjør saaledes Pligtens Opsyldelse klar og beha-
gelig, forestilles med Rette i Christendommen som
Grundvold for det dydige Sindelav.

1) Rom. 11, 35. Hvo gav ham først, at det igsen
skulde betales ham?

Eph. 2, 8. 9. Af Raade ere I frelste forme-
delt Troen, og det ikke af Eder; det er en Guds
Gave; ikke af Gjerninger, at ikke Nogen skal rose sig.

2) Jac. 1, 17. Al god Gave og al fuldkommen Gave
er ovenfra, og kommer ned fra Eysenes Fader.

Apostl. 6, 17, 28. Udl ham leve, roses og
ere vi.

3) Eph. 6, 20. Siger altid Gud og Faderen Tak for
alle Ting, i vor Herres Jesu Christi Navn.

Psalmt. 103, 2—4. Min Sjæl lov Herren, og
glem ikke alle hans Vergjerninger; den, som forlader
dig alle dine Misgjerninger; den, som lægger alle dine
Syghdymme; den, som gjenisser dit liv fra Fordær-
velse; den, som kroner dig med Mislundhed og Barm-
hertighed.

4) 1 Joh. 4, 19. Vi elskede ham, fordi han elskede os
først. 4, 8.

Joh. 3, 16. Gaa elskede Gud Verden, at han
gav sin Son den Genbaerne, paa det, at hyer den,
som troer på ham, ikke skal fortæbes, men have det
evige Liv.

- ¹⁾ Joh. 4, 9. Derudt er Guds Kjærlighed til os aabenbaret, at Gud harer sendt sin eenbaerne Son til Verden, at vi skulle leve ved ham.
- ²⁾ i Joh. 4, 16. Gud er Kjærlighed, og hvo som bliver i Kjærlighed, bliver i Gud, og Gud i ham.
- ³⁾ Matth. 22, 37. Du skal elste Herren din Gud af dit ganse Hjerte, i din ganse Sjel, og i dit ganse Sind. Dette er det højest og store Bud.
- ⁴⁾ Sal. Ordspr. 12, 10. Den Reffærdige kjender (hærer Omhørg for) sit Øvægs Liv. 2 Mos. 25, 5. 5 Mos. 25, 4. 22, 6. 7.
- ⁵⁾ Psalmt. 37, 4. Fortylt dig (hav din Glæde) i Herren.
Phil. 4, 4; Glæder eder i Herren altid; atter siger jeg: glæder eder!
- ⁶⁾ i Joh. 5, 5. Dette er Guds Kjærlighed, at vi holde hans Bud, og hans Bud ere ikke svare.
- ⁷⁾ i Joh. 2, 5. Hvo som holder hans Ord, i ham er sandeligen Guds Kjærligheds fuldkommet.
- ⁸⁾ i Joh. 4, 21. Denne Besaling have vi af ham, at den, som elsker Gud, han skal og elsker sin Broder.

Se 65.

Kjærlighed.

Som Opsyldelse af Guds Willie er Kjendes værke paa sand Kjærlighed til Gud, saaledes man

ifolge Christendommens Grundsætninger¹⁾ af denne den ubetingede²⁾ Lydighed udspinge, hvilken vi skynde ham³⁾ som den høieste Lovgiver, af hvem vi ere afhængige. Den viser sig i en villig og uegennytlig⁴⁾ Jagttagelse af alle⁵⁾ ved For-nosten og Aabenbaringen kundgjorte guddom-melige Love, hvilken lethes os ved Forestillingen om deres Udspring af den høieste Viisdom og Godhed⁶⁾.

2) Rom. 8, 15 (§. 63).

- ¹⁾ Joh. 4, 18. Frygt er ikke i Kjærligheden, men den fuldkomne Kjærlighed driver Frygten ud, thi Frygt haver Pine; men hvo som frygter, han er ikke blevet fuldkommen i Kjærligheden.
- ²⁾ Apostl. G. 5, 29. Mån bør at lyde Gud mere end Mennescene.
- ³⁾ Matth. 7, 21. Ikke enhver, som siger til mig: Herre! Herre! skal komme ind i Himmelene, men den, som gjør min Faders Willie, som er i Himmelene.
- ⁴⁾ Luc. 17, 10. Maar I have gjort alt hvad eder er besalet, da siger: vi ere unhyttige Tjenere; thi vi have gjort det, som vi vare skyldige at gjøre.
- ⁵⁾ Jac. 2, 10. (§. 53).
- ⁶⁾ i Joh. 5, 5. (§. 64).

§. 66.

Tillid til Gud. Hengivenhed i hans
Billie.

Ereen paa Altstings Oprindelse og Bestyrelse ved et almægtigt, alvist og algodt Væsen er uadskillelig fra Tillid til Gud, eller den faste Overbevisning: at Alt i Verden er indrettet og styres til de bedste Hensigters Opnacelse, og at altsaa det, som skeer, maa under Forsynets Styrelse tjene til at fremme vort sande Vel¹). Herpaa grunder sig Hengivenhed i Guds Villie, eller barnlig Underkastelse under Forsynets Tilskikkelsen, Tilfredshed med hvad Gud lader skee²). Som Tillid til Gud beroliger den fromme Christen under det Nærvarende³), saaledes gaaer han, besjelet af den, uden Mengstelighed Fremtiden imøde⁴); og styrker, ligelangt fra overmodig Selvtillid⁵) og overtroist Tilsidebetættelse af fornuftig Selvvirk somhed, eller sværmerisk Forventning af Undtagelser fra Naturens Orden⁶), sit Mod og sin Kraft ved Haabet om den mægtige usynlige Bis stand til sine gode Hensigters Opnacelse og sit sande Wels Fremme⁷). Kristen, som ofte opfordrer til barnlig, ubetinget Tillid til Gud⁸), fremstiller paa disse dens Virkninger de herligste Exempler⁹).

¹⁾ Psalm. 37, 5. Vælt din Bei paa Herren Coverlad Gud din Skjebne), han skal gjøre det vel.

Rom. 8, 28. Vi vide, at alle Ting tjene dem til Gode, som elste Gud.

²⁾ Matth. 26, 39. Min Fader! er det mueligt, da lad denne Skaal gaae fra mig; dog skee ikke, som jeg vil, men som du vil.

Job. 2, 10. Skulle vi alene tage imod det Gode af Gud, men og ikke tage imod det onde?

³⁾ 2 Tim. 1, 12. For hvilken Sag (Evangeliets Udbredelse) jeg og liber dette, men skammer mig ikke der ved; thi jeg veed, hvem jeg haver troet, og er vis paa, at han er mægtig til at bevare det, jeg haver nedlagt hos ham, til hin Dag.

⁴⁾ Rom. 8, 31. Et Gud for os, hvo kan da være imod os?

⁵⁾ Jac. 4, 13. 15. I som sige: i Dag eller i Morgen ville vi gaae til den eller den Stab, og blive der eet Kar, og kjoeblaae og vinde. — I den Sked I skulde sige: dersom Herren vil, og vi leve, da ville vi gjøre dette eller det.

⁶⁾ Matth. 4, 7. Du skal ikke friste Herren din Gud.

⁷⁾ Ebr. 10, 35. Kaster ikke eders Træmodighed bort, hvilken haver en stor Belønning.

Psalm. 118, 6. 8. Herren er med mig, jeg vil ikke frygte, hvad kan et Menneske gjøre mig? — Det er bedre at troe paa Herren, end at forlade sig paa Mennesker.

Psalm. 73, 28. Det er mig godt, jeg holder mig
nær til Gud.

²⁾ 1 Petr. 5, 7. Røster al eders Sorg paa ham, thi
han haver Omsorg for eder.

Rom. 12, 12. Varer glade i Haabet.

²⁾ Ebr. 11.

§. 67.

Fortsættelse.

N o i s o m h e d.

Med Hensyn til vor egen Tilstand maa Hensigtenhed i Guds Billie, som den bedste, avle Tilsfredshed med de Raar, hvori vi, efter samhittighedshulb Anstrengelse af vores Evner og Anvendelße af de os tilbudne Midler, af Forsynet ere satte. Ere disse Raar saaledes beskafne, at de med Hensyn til Livets Behageligheder end levne os meget at ønske, kaldes Tilsfredsheden dermed *Uthi-somhed*¹⁾, der fremmes ved Opmærksomhed paa de Fordelige, hvoraf man endog i trange Raar ofte er i Besiddelse fremfor Andre²⁾, Ustadigheden og Forgiængeligheden af Lykkens Goder³⁾, deres uvaesentlige Indflydelse paa sand Lyksalighed⁴⁾, og det Tab af højere Goder, de ofte udsætte deres Besiddber for⁵⁾.

¹⁾ Ebr. 13, 5. Eders Vandet være uben Gjerrighed, nsies med det I have! Thi han haver selv sagt: jeg vil ingenlunde slippe dig, og ingenlunde forlade dig.

²⁾ Tim. 6, 6-8. Vist nok er Guds frygt med Misomhed en stor Binding; thi vi have Intet bragt med til Verden, det er da aabenbart, at vi ei heller kunne bringe Noget ud deraf. Men naar vi have Gode og Klæder, skulle vi dermed lade os niste.

²⁾ Tob. 4, 30. Frygt ikke, mit Barn, for vi ere blevne fattige; du haver meget, om du frygter Gud, og vis ger fra al Synd, og gjør det, som er behageligt for ham.

Sal. Ordspr. 15, 16. Livet er bedre i Hertzens Frygt, end stort Liggendeſſe, naar der er Forstyrrelse derhos.

²⁾ 1 Sam. 2, 7. Herren er den, der gjør fattig og gjør rig — som nedtrykker, og som opheier.

²⁾ Tim. 6, 17. Besæl dem, som ere rige i den nærværende Verden, at de ikke hovmøde sig, ei heller sætte Haab til den uvisse Rigdom, men til den levede Gud, som giver os rigeligen alle Ting at nyde.

Luc. 12, 20. Du Daare! i denne Rat skal din Giel kræves af dig; hvem skal det høre til, som du haver samlet? Saaledes er det med den, som samler sig Liggendeſſe, og er ikke rig i Gud.

²⁾ Luc. 12, 15. Ingens Liv bestaaer deri, at han haver overslødig Gods.

Sal. Prædik. 5, 10. Hvor Godset er meget, ere Mange, som det øde; havd Nytte for dem, som det øie, uden at deres Nine see derpaa.

⁵⁾ Sal. Ordsp. 30, 8. Giv mig ikke Rigdom, men uddeel til mig mit bestikkede Brob. Jeg maatte ellers maa ske møttes, og nægte dig, og sige: hvem er Herren?

Luc. 12, 34. Hvor som eders Skat er, der vil og eders Hjerte være.

Jac. 5, 3. 5. Eders Gulb og Sølv er forrustet (I Rige), og deres Rust skal være til Vidnesbyrd mod eder; I have samlet Liggendefæ i de sidste Dage. I levebe kraseligen paa Jorden, og vare vellystige.

§. 68.

Fortsættelse.

Taalmodighed.

Hengivenhed i Guds Billie viser sig under Lidelsner, saavel Sjelens som Legemets, i Taalmodighed, eller Standhaftighed i, uden Misforståelse med Forsynets Styrelse, at bære de ubehagelige Tilstækkelser, vi ei formaaet at afvende ¹⁾. Forestiller end Hornosten os nojsom Nødvendigheden af at vedligeholde Sindets Fatning, Utaalmosdigheds Uverdighed og Hensigtsløshed, samt Lidelsernes gavnlige Virkninger, og anviser os Midler til at svække deres Indtryk; formaaer dog kun Religionen at skjenke den Lidende Kro og Kraft til tilsreds at bære sin Skjæbne, i det den leder os til at betrakte Lidelsnerne som Opdragelsesmidler, anvendte, med Hensyn til Enhvers Kræfter ²⁾,

af en viis og Ejerlig Fader, i det vieneed at forberede og danne Mennesket til en højere Lyksalighed, end nogen jordisk ³⁾), og fremstiller et op højet Eksempl paa Kronet Standhaftighed.

¹⁾ Sal. Præd. 7, 14. Vær ved godt Mod paa en god Dag, og for den onde Dag undslae dig ikke, thi Gud harer gjort denne som hin.

²⁾ 1 Cor. 10, 13. Gud er trofast, som skal ikke lade eder fristes over eders Formue, men skal gjøre baade Fristelsen og dens Udgang saaledes, at I det kunne taale.

³⁾ Ebr. 12, 9—11. Have vi havt vores Ejedelige Fædre til Optugtere, og bevaret Frygt for dem, skalde vi da ikke meget mere være Landernes Faber underba nige, og leve? Thi hine revsede os for faa Dage efter deres Tylle, men han revser os til Nytte, paa det vi skulle blive beelagtige i hans Hellighed. Men al Revselse, imedens den er narværende, synes ikke at være til Glæde, men til Bedrøvelse; men siden giver den igjen dem, som derudi ere svede, Retserdigeds salige Frugt. Rom. 5, 3—5.

²⁾ Cor. 4, 17. Vor Krængsel, som er slakket og let, fægter os en over al Maade stor, evig Vægt af Herlighed; i det vi ikke ansee de synlige Ting, men de usynlige; thi de synlige ere timelige, men de usynlige ere evige.

Rom. 8, 18. Jeg holder for, at den nærværende Tids Lidelsner ere ikke at agte mod den Herlighed, som skal aabenbares paa os.

4) Ebr. 12, 1—2. Eder og os — med Standhaftighed gjennemsøs den os andiske Vane, i det vi se hen til Kroens Begynder og Guldkommer Jesum, hvilken istedet for den Glæde, han havde for sig, leed taalsmodigen Korset, i det han foragtede Forhaansen, og sidder nu ved høire Side af Guds Trone.

1 Pet. 2, 20. Dersom I ere taalmidige ved at lide, naar I gisre godt, det er Maade for Gud. Thi dertil ere I kaldte, efterdi Christus havet og lidt for eder og efterladt eder et Eksempl, at I skulle følge i hans Godspor.

§. 69.

Religiositet.

Vantro, Overstro.

I Opsyldelsen af disse Pligter tilsammensatte viser sig det fromme eller ægte religiøse Sindelav, der udstrækker sin Indsydelse til Menneskets Stemning, Uttring og Handling i ethvert Livets Forhold; hvorfor og den, som besjæles deraf, i Skriften siges at vandre for Gud¹⁾). Det fjerner sig paa den ene Side fra Vantro, hvad enten denne viser sig theoretisk i at betvivle eller benægte de Sandheder, hvorpaa enten al Religion (Atheisme) eller især Christendommen hviler (Naturalisme), eller praktisk i ingen Indsydelse at

indrømme dem paa Lænke- og Handlemaden (Irreligiøstet)²⁾; paa den anden fra Overstro, hvis mangehaande Skikkeler, i Forestillingerne om Guddommen og Maaden at talkes den paa, have dette tilfælles, at man antager, hvad den sunde Forstand finder sig bespøret at forkaste. En egen Art Overstro er Religionsvørmerie.

1) i Mos. 17, 1. Vandre for mit Ansigt, og vær opmættig.

2) Phil. 3, 18. 19. Mange vandre, hvilke jeg ofte har set fast eder, og endnu siger med Lazarer, at være Christi Korses Fiender; hvis Ende et Fordærvelse, hvis Gud er Bugen, og hvis Tre er i deres Skjænsel, hvilke trægte efter de jordiske Ting.

II. Pligter mod os selv.

§. 70.

Selvkjærlighed. Selvagtelse.

Med Kjærlighed til Gud sætter Jesu Lære en fornustig Selvkjærlighed i nær Forbindelse¹⁾, under hvilket Begreb alle de Pligter indbefattes, som vi mod os selv have at lagttage. Vel leder allerede Naturdrift Mennesket til at elske sig selv²⁾, eller bestræbe sig for at fremme sit eget Vel; men

Heels bør Mennesket som Fornuftvæsen i sin Hand-lemaade ikke bestemmes blot efter dyriske Drifter; Heels vilde den derpaa grundede Selvkjærighed let udarte til Egenkjærighed (Egoisme), der, i det den seer alene paa sig, overseer Andre²⁾), feile i Valget af Midler til at fremme eget Vel, og ikke omfattede alle de Pligter, vi skyldte os selv. Den christelige Selvkjærighed maa derfor grunde sig paa Selvagtelse eller Erkjendelse af voit Værd som frie, fornuftige, til Lighed med Gud skabte⁴⁾), og ved Christus forløste Væsener⁵⁾), og yttre sin Virksomhed paa en denne vor høie Hæng⁶⁾ værdig Maade.

²⁾ Matth. 22, 39. Du skal elffe din Næste, som dig selv.

²⁾ Ephes. 5, 29. Ingen habede nogensinde sit eget Kjøb, men sober og vederqvæger det.

³⁾ Phil. 2, 4. Enhver see ikke paa sit, men Enhver ogsaa paa Andres.

⁴⁾ 1 Joh. 2, 1. Seer, hvor stor Kjærighed Faberen harer bevisst os, at vi kalbes Guds-Ørn.

⁵⁾ Cor. 3, 16. Wie I ikke, at I ere Guds Tem-pel, og Guds Hænd hører i øder?

⁶⁾ Petr. 2, 9. I ere en udvalgt Slægt, et kon-seligt Præstedom, et helligt Folk, et Folk til Eien-dom; at I skulle forkynde hans Øyde, som kalbede eder fra Mørket til sit underlige lys.

⁵⁾ Joh. 3, 16. 1 Joh. 4, 9. Gud havet sendt sin enebarne Søn til Verden, at vi skulle leve ved ham.

⁶⁾ Matth. 10, 31. I ere bedre end mange Spurve.

¹⁾ Cor. 3, 17. Dersom Nogen fordærver Guds Tempel, ham skal Gud fordærve; thi Guds Tempel er helligt, hvilket I ikke.

§. 70.

Ydmighed.

Stolthed, Ringeagt for sig selv.

Med denne følelse af voit Værd som Mennes-ker og Christne, som, hvor den er levende, bevirker Afsky for alt det, der er os som saadanne uverdigt, og ivrig Bestrebelse for at hæve os til vor høie Bestemmelse, maa en levende Erkjendelse af vor Ufuldkommenhed¹⁾ og vor Afhængighed af den, som vi have Alt at takke²⁾, (Ydmighed) være forbundeu³⁾), som en kraftig Spore for os til stedse at gaae frem i det Gode. Den vil, i Forening med Agtelse for Andres Værd som Mennesker og Christne, tillige bevare os for de Afveie, hvorpaa Mennesket i at bedsmme sine personlige Fuldkommenheder eller Ufuldkommenheder i Sammen-ligning med Andres kan geraade⁴⁾), paa den ene Side Stolthed og Hövmod, paa den anden Mis-

Bjendelse af eget Værd (Ringeargt for sig selv) og Nederdrægtighed, begge lige fordærvelige for christelig Dyd; og blive Moder til ægte Beskæ Denhed.

2) Gal. 6, 5. Hver prove sin egen Gjerning, og da skal han have Noes for sig selv alene, og ikke for Anscre; thi hver skal være sin egen Byrde. Jac. 3, 2.

1 Joh. 1, 8. Dersom vi sige, at vi have ikke Synd, da forsøre vi os selv, og Sandheden er ikke i os.

Phil. 3, 12. Ikke at jeg haper allerede grebet det, eller er allerede fuldkommen.

2) 1 Cor. 4, 7. Hvo giver dig Fortrin? Og hvad havet du, sådnu ikke havet annammet? Men dersom du og havet annammet det, hvil roser du dig, som du havde ikke annammet det?

3) Matth. 11, 29. Lærer af mig, thi jeg er fastmodig og ydmyns af hjertet.

1 Pet. 5, 5. Øsører eder Ydmynghed, thi Gud staaer de Hoffærdige imod, men de Ydmynge giver han Raade.

4) Röm. 12, 3. Formebestil den Raade, som mig er gaven; siger jeg til Enhver iblandt eder, at han ikke skal tanke høiere om sig selv, end han bør at tanke, men tanke om sig selv med Wetenskømhed, eftersom Gud tilmaalte Enhver Kroens Gave.

§. 72.

Oversigt af de specielle Pligter mod os selv.

Christelig Selvagtelse og Selvkierlighed forpligter Mennesket til at bestrebe sig for 1) Vedligeholdelse og Forredling af Vandens saavel intellectuelle Evner (Talenter) som især moralste Anlæg, i hvilke fornemmelig hans Menneskeværd grunder sig, og af hvis større eller mindre Uddannelse hans Bekvemhed til Lyksalighed er afhængig; 2) Vedligeholdelse og Uddannelse af hans dyriske Væsen, som Betingelse og Nedstabd for Vandens Virken herneben; 3) Erhvervelse, Vedligeholdelse og pligtmæssig Benyttelse af de udvortes Goder, ved hvis Besiddelse og vise Brug Vandens Virksomhed lettes, fremmes og gjøres mere frugtbringende for ham selv og Andre.

§. 73.

A. Pligter i Henseende til Vandens

a) intellectuelle Evner.

Omsorg for vores intellectuelle Evners Vedligeholdelse byder os at forebygge, at de hverken ved overspændt, eller (hvad oftere er tilfældet) forsamt Anstrengelse sløves, og at skyde de Laster, som,

i det de nedbryde Begemets Kraft, svække tillige Sielen. Bestræbelse for deres Uddannelse kræver hele Livet igjennem, men fornemmelig i de til at lære meest sikkede, uerstattelige Ungdomsaar, tro Benyttelse af enhver Lejlighed til deres harmoniske Udvikling (Cultur) ved Indsamling af deels almænnytte (Oplysning) deels i en valgt Virkereds nødvendige eller anvendelige Kundskaber (Brødstudium), og det Indsamledes Bearbejdelse til Lys, Orden, og Brugbarhed¹⁾. Moralstærd faar denne Bestræbelse da, naar den mere udspringer af levende Erkendelse af Skaberens Hensigt med Guldkommenhedsanlægget i vor Hand²⁾, og næres af Sandhedskjærlighed og Videlyst (hvis urigtige Retning vi kalde Nyogjerrighed), end af Hensyn til den høje og varige Nydelse og de mangehaande Fordele, Cultur og Eærdom skenke Mennesket.

¹⁾ Sal. Ordspr. 5, 7—9. Kjæb Viisdom, og for at din Giendom kjæb Forstand. Ophst den, saa skal den opbstå dig; naar du tager den i Gavn, skal den øre dig. Den skal sætte Raadens (Tækkeligheds) Smykke paa dit Hoved; den skal give dig en deilig Krone.

²⁾ Cor. 14, 20. Brodre, vorber ikke Barn i Forstand; men værer Barn i Onksab, i Forstand derimod værer fulkvorne.

²⁾ Jesu Signelse om de betroede Talenter Matth. 25, 14—30. Samment. §. 50.

S. 73.

Fortsættelse.

Valg af Virkereds; Arbeidsomhed.

Saavel for planmæssig at kunne udbanne sine Evner, som regelmæssig at kunne bidrage til Menneskesamfundets Wel (§. 52), er det nødvendigt, betimelig at vælge sig en bestemt Virkereds, med Hensyn til hvilken særegne Kundskaber ere at indsamle. Dette Valg, ved hvilket den uerfarne Alders Ubekjendtskab med sig selv og med de forskellige Stænders Fordringer, Besværligheder og Fordele gjsør Erfarneres Raad uundværligt, bør anstilles med Hensyn til vore Evner, Tilhørseligheid og Forholde, samt den ædlers og gavnligere Virksomhed, hvortil der i en Stilling mere, end i en anden, gives Lejlighed. Som Stadighed i den valgte Virkereds¹⁾ er nødvendig, for at bringe det deri til en større Guldkommenhed, saaledes fremmer ei alene Ræksternes vedholdende²⁾, planmæssige og ordentlige³⁾ Anstrængelse (Arbeidsomhed Slid), under vits Benyttelse af den flygtige Tid⁴⁾, de intellektuelle Evners Udvikling, men sikrer og mod den

Slovhed, de Ubehageligheder og de Laster, som ofte ere Folger af Lediggang¹⁾) eller uordentlig Virksomhed.

- ¹⁾ i Cor. 7, 20. Hver blive i den Stand, som han er kaldet ud i.
- ²⁾ Rom. 12, 11. Værer ikke lunke i eders Over, værer brændende i Landen.
- Rom. 12, 7. Have vi et Embede, da lader os tage vare paa Embedet.
- ³⁾ i Thess. 4, 11, 12. Vi formane eder — at søge Øre i at leve stillé, og varetage hver sin Gjerning, og arbeide med eders egne Hænder; saasom vi have budet eder, paa det I maae omgaes sommeligen med dem, som ere udenfor, og ikke trænge til Nogen.
- ²⁾ Thess. 3, 10—12. Der vi være hos eder, høde vi eder, at, dersom Nogen ikke vil arbeide, han bør heller ikke æde. Vi høre nemlig, at Nogle oms gaaes usikkertiblandt eder, og arbeide ikke, men tage sig unyttig Handel for. Saadanne hyde og formane vi ved vor Herre Jesum Christum, at de arbeide i Stilhed, og æde deres eget Brød. Ephes. 4, 28.
- ⁴⁾ Joh. 9, 4. Mig bør at gjøre hans Gjerninger, som mig haver udsendt, saalænge det er Dag; der kommer en Nat, da Ingen kan arbeide. Ephes. 5, 10. Kjæbet den heilige Bib.
- ⁵⁾ Sal. Ordspr. 10, 4. Den Lades Sjæl begjerer, og faae ikke; men de Flittiges Siele fulle sebes (faae Oversløb).

§. 74.

b) Moralske Anlæg.

Men fremfor Alt bør Mennesket stræbe at uddanne sine moralske Anlæg, hvis muligste Fuldkommengjørelse er hans Tilværelsес høieste Maal (§. 53). Til den Ende søger han: 1) at gjøre sine Forestillinger om Pligt og Pligtens Hellighed stedse tydeligere, fuldstændigere og virksommere paa Villien¹⁾; 2) at rense og forædle Handlingernes Bevæggrunde ved at nære og styrke Agtelsen for det Gode, og det barnlige Sindelav mod Gud²⁾; 3) at skærpe sin Følelse for det Moralske eller Umoralske i sine Handlinger³⁾; 4) at erholde stedse mere vindskrænket Herredømme over sin Sandselighed⁴⁾ (Tilbsieligheder, Eidskaber og Affekter), og Kraft til at seire over enhver indvortes eller udvortes Hindring for det Gode⁵⁾. Dervaa beroer den moralske Styrke og Fasthed hos Mennesket⁶⁾, hvilken bevirker Harmonie mellem hans sandelige og aandelige Væsen samt stædig Overeensstemmelse mellem hans Grundsætninger og Handлемaade (Charakter), giver ham Kraft til pligtmæssige Foretagender, der ere forbundne med Farer⁷⁾ (Mod), og Oppostrelser (Høimodighed), og udgjør den væsentlige Betin-gelse saavel for hans moralske Selvstændighed,

som for hans usorstyrrede Sindstro, sand Lykselfigheds Grundvold.

3) Joh. 8, 32. I skulle forstaa Sandheden, og Sandheden skal gjøre eder frie.

4) Matth. 5, 45—48. Værer fuldkomne, ligesom eders Fader, som er i Himmelten, er fuldkommen.

Ephes. 6, 6, 7. Ikke med Dienstjeneste, som de, der ville takkes Mennesker, men som Christi Dienere, saa I givre Guds Willie af Hjertet; tænende med Velvillighed Herren og ikke Mennesker.

5) Phil. 2, 12. Arbeider paa eders egen Saliggjørelse med Frengt og Væren.

4) Matth. 5, 29, 30. Dersom dit høire Øje forårger dig, da triv det ud, og last det fra dig — og dersom din høire Haand forårger dig, da hug den af, og last den fra dig.

5) Ephes. 6, 16. For Utting gribet Ørpens Skjold, med hvilket I skulle kunne slukke alle den Ondes gloende Pile.

6) 1. Cor. 15, 58. Derfor, mine kære Brødre, bliver faste, ubevægelige, frugtbare altsid i Herrens Gjerning, vidende, at eders Arbeide er ikke forsengeligt i Herren.

Ephes. 6, 10. Vorder stærke i Herren og i hans Velbes Kraft.

Ebr. 13, 9. Det er godt, at Hjertet styrkes ved Maaden.

7) Apostl. G. 20, 24c. Jeg agter ingen Ding, holder og ikke mit Liv for dyrebart, paa det jeg kan fuldkomme mit Leb med Glæde, og den Dienesten, som jeg havde annammet af den Herre Jesu.

G. 75: 2. omgiv livet med

Fortsættelse.

Kyndsthed.

Blandt de i Menneskets sandselige Natur nedlagte Drifter, som, for ei at forseile deres Hensigt, betimelig maae underkastes Fornuftens Herredømme, fortjener Driften til vor Arts Forplantelse særdeles Opmærksomhed. Saavel Agtelse for vort Vand som Fornuftvæsener og Christne ¹⁾, som christelig Selvkjærlighed krever: 1) dens fornuftige Boherstelse til Opnaaelse af Naturens Giemeed paa en med borgerslig Orden og Menneskets Bestemmelse ²⁾ overeensstemmende Maade (Kyndethed); 2) selv under disse Betingelser vijs Maadelighed i dens Tilsfredastillelse, og 3) dens Forædling ved Kjærlighed. Misbrug af denne Drift til hvilkenomhelst Utugt og Vellyst (Ukyndshed) forseiler Naturens Giemeed, nedværdiger Mennesket til Nedstød for dyriske Lyster ³⁾, nedbryder saavel Landens som Legemets Kraft ⁴⁾, og vorder Kilde til mangehaande Lidelser for den Vellystige selv og

Andre^{1).} De sikreste Værn mod denne Last, der ved sine egne Lillokkeller og en letsinlig og slap Tidsalders vrangte Domme vorder dobbelt farlig, øre: 1) fra Barndommen af at nære den naturlige Blusfærdigheds Følelse²⁾; 2) at vogte sig for det første Skride og Uskylds uerstattelige Tab; 3) at nære og oplive Tanken om det alvædende Vidne³⁾; 4) at skye slet Selstab⁴⁾ og farlig Lecture; 5) at bevare den Hjertets og Indbildungskraftens Reenhed, Christendommen og saa i denne Henseende træver^{5).}

²⁾ 1 Cor. 3, 16, 17. (§. 70).

¹⁾ Cor. 6, 15, 19. Vide I ikke, at eders Legemer ere Christi Lemmer? Skal jeg da tage Christi Lemmer, og gjøre dem til Gjæsgens Lemmer? Det være langt fra! Eler vide I ikke, at eders Legeme er den Hellig Hånds Tempel, som er i eder, hvilken I have af Gud, og at I ikke ere eders Egne?

²⁾ 1 Pet. 2, 11. I Elstelige! jeg formaner eder som Fremmede og Udlændinge: holder eder fra Hjælperne Begjeringer, som strider mod Sienen.

³⁾ 1 Cor. 6, 13. Legemet er ikke for Skjørlevnet, men for Herren, og Herren for Legemet.

⁴⁾ 1 Cor. 6, 18. Flyr Skjørlevnet! Enhver Synd, som Mennesket gør, er ubensof Legemet; men hvo som bedriver Skjørlevnet, synder mod sit eget Legeme.

⁵⁾ 1 Cor. 6, 9. Farer ikke vild! Hverken Skjørlevnere, ei heller Hoerkarle, ei heller Blsdagtige, ei heller de, som synde imod Naturen, — skulle arve Guds Rige. Gal. 5, 19—21.

Ebr. 13, 4. Skjørlevnere og Hoerkarle skal Gud domme.

⁶⁾ Eph. 5, 3—5. Høretie og al Ureenhed — nævnes end ikke iblandt øber, som det sommer de Hellige, og ublu Væsen, og gjækkelig Snak, eller letfærdig Elsjemt, som alt er utilbørligt: — Thi dette vide I, at ingen Skjørlevner eller Ureen havet Arv i Christi og Guds Rige.

⁷⁾ 1 Mos. 39, 9. Hvorledes skal jeg gjøre den store Ondstab og Synd mod min Gud?

⁸⁾ Sir. 23, 8. Lad ikke — ukydst Samkvem begribe mig (Gengæle mig), og hengiv ikke mig til en ubløfardig Siel.

Eph. 5, 11, 12. Haver ikke Samfund med Mørkets usfrugtbare Gjerninger, men straffer dem heller; thi hvad der løntigen bedrives af dem, er fæmmeligt endog at sige.

⁹⁾ Matth. 5, 8. Solige ere de Røne af Hjertet; thi de skulle see Gud.

Matth. 5, 28. Jeg siger øder, at hver den, som seer paa en Kvinde med Begjergelighed, harer allerede bedrevet Hoer med Hende i sit Hjerte.

§. 76.

B. Pligter i Henseende til vort dyriske
Væsen.

a) Livet.

Selvmord.

Da Livet, som Betingelse for vor Aands jordiske Virksomhed, er givet os af Gud i vigtige Hjemeed¹⁾; ere vi pligtige at sørge for dets Aengstemuelige Vedligeholdelse²⁾; forsavdi hine Hjemeed selv ei kræve dets Opoffrelse³⁾; ved Forstigethed, Omforg far Sundheden og hetimelig Brug af Lægemidler i Sygdoms Tilsælde⁴⁾. Pligtstridig er altsaa saavel Livets ubesindige⁵⁾ og forgloste Behandling, som frivillig Forkortelse af denne vor Udviklingsperiode⁶⁾ (Selvmord), hvis Immoralitet hos enkelte Subjecter, som beroende paa Handlingens forskellige Bevægrunde, Selvmorderens Forestilling om Livets Værd, samt Selvbevidsthedens Grad i Handlings Hjeblik, kun den Alvidende rigtig kan besomme.

¹⁾ 1 Cor. 6, 19. (§. 75). Ere ikke eders Egne. Thi Ere dyrekjæste; erer derfor Gud i eders Legeme og i eders Aand, hølle høre Gud til.

Rom. 14, 7-8. Ingen af os lever sig selv, og Ingen dør sig selv; thi baade, dersom vi leve,

leve vi Herren, og, dersom vi dør, døe vi Herren; dersor, enten vi leve, eller vi dør, ere vi Herrens.

²⁾ Sal. Ordspr. 19, 8. Den, der eier Forstand, elsker sit Liv; han bevarer sit Hjerte, for at see Gudt.

³⁾ Joh. 15, 13. Større Kjærlighed harer Ingen; end denne, at En sætter sit Liv til for sine Venner.

⁴⁾ Joh. 3, 15. Derpaa Have vi kjænt Kjærligheden, at han har sat sit Liv til for os; og vi ere skyldige at sætte Livet til for Brødrene.

Apostl. 6, 20, 24. Jeg agter ingen Ding, holder og ikke mit Liv selv for dyrebart, paa det jeg kan fuldkomme mit Køb med Glæde, og den Dine-neste, som jeg harer annammet af den Hære Jesu.

⁵⁾ Sirach. 38, 1. Er en Læge med hans tilbørlige Wer til fornøden Brug — thi Lægedom kommer fra den Hjeste — og en forstandig Mand kjedes ikke ved den.

⁶⁾ Sirach. 3, 25. Et haardt Hjerte skal fare ille paa det Sidste, og den, som elsker Fare, skal falde derudi.

⁷⁾ Ebr. 15, 14. Vi have her ikke en blivende Stad, men sege efter den Tilkommende. 2 Cor. 5, 5-9. 2 Tim. 4, 7-8.

§. 77.

b) Legemet.

Jo kraftigere og fuldkommere det Redskab er, hvormed Aanden virker, desto friere og uafhæn-

gigere beraf vorber og Vandens Virksomhed. Det er derfor Pligt, at sørge 1) for Vedligeholdelsen af Legemets Organer og Kræfter og deres uhindrede Virksomhed (Sundhed) — som tillige er Betingelse for Livets længere Varighed og behageliggere Nydelse ²⁾) — ved Optørk somhed paa det Sundheden Skadelige ³⁾), Anvendelse af erkendte Sundhedsmidler ⁴⁾), fornemmelig Drifternes og Affectionernes vise Beherskelse ⁴⁾), samt i Sygdom for deres Hælbredelse ved Byndiges hjælp ⁵⁾);
 2) for Legemets Hærdelse og Uddannelse til Haardsførhed og Udholdenhed, Styrke og Besætterighed, Anstand og Runde. I begge Henseender er fornuftig Omhu for Klædedragten nødvendig, hvis Overdrivelse røber Smaahedsaand, ligesom dens Tilfældesværelse Xingeagt for sig selv eller Andre.

¹⁾ Sir. 50, 16. Sundhed og Kartshed er bedre end alt Gulb, og et stærkt Legeme end overmaade meget Guds.

²⁾ Sir. 57, 32. Mit Barn prøv din Siel (din Natur) — og see, hvad der er ondt (den skadeligt), og giv den ikke det. Thi Allehaande tiene ikke Alle; og hver Siel (Natur) harer ikke Behagelighed i enhver Ting.

³⁾ Eph. 5, 29. (§. 70) 1 Tim. 5, 23.

⁴⁾ Sir. 50, 22—26. Giv ikke din Siel hen til Besværelse. — Hjertelyst er et Menneskes Liv, og

Mands Lykstighed er et langt Liv. — Driw Sorg langt fra dig; thi Sorg harer fordervet og dretet Mange. Ridkerhed og Hæftighed formindsker Dagene, og Beværtning sier gammel for Elden.

⁵⁾ Sir. 38, 1. (§. 76).

§. 78.

Hortsættelse.

Maadelighed.

Allerede som Middel til Sundhedens Bevarelse og Livets Fortængelse ¹⁾ er Maadelighed, eller viis Indstrækning af Næringsmidernes Brug til Opnacelse af Naturens Giemeed ²⁾ — de legemlige Kræfters Vedligeholdelse — nødvendig. Den vorder desto helligere Pligt, jo større Indflydelse den har paa Vandens Kraft og frie Virksomhed ³⁾, jo mere vi som Christne i Brugen af Guds Gaver taknemmelige bør tage Hensyn til Guds Hensigter dermed ⁴⁾, og som Hornustvæsen i vores dyrisse Drifters Tilsfældsstillelse lade os lede og beherske af Hornstenen. Det Omvendte er Tilsælhet med den Umaadelige, der, i det han nyder blot for at nyde, overstrider de af Skaberens satte Grandser i Næringsmidernes Brug, hvore ved ei alene Vandens Virksomhed for en Tid hindres, eller i visse Tilsæerde tilintetgjøres, men,

naar det vorder ham til Vanke
Kenskab), dens Kraft sloves og
skenaturen nedværdiges; Gæste
flydelse paa den Umaadelige
Andres Eyle-
salighed ikke at omtale.³⁾

¹⁾ Sir. 37, 34—36. Vær ikke usyldelig med nogen
lækker Spise, og vær ikke for gjerrig over Mad. Thi
i megen Mad er Sygdom. — Ved Usyldsomhed ere
Mange døde, men hvo som tager sig i Agt, kan for-
længe sit Liv.

²⁾ Rom. 13, 14. Ifører den Herre Jesum Christum,
og plejer ikke Kjødet til at vække Begjærlighed.

³⁾ Luc. 21, 34. Bogter eder selv, at eders Hjerter
ikke nogen Tid belabes med Fraadserie og Drus-
kenskab.

Sir. 31, 21—22. Hvad er dog lidet et vel op-
tugtet Menneske nok! — En Sundheds Sogn er med
en mædelig Bug; saadan En staar aarle op, og
hans Siel er bos ham.

⁴⁾ 1 Cor. 10, 31. Hvad heller I øbe eller drinke, eller
hvad I gisre, da gisrer Alt til Guds Ere.

⁵⁾ 1 Tim. 4, 3—5. De (vrangte Lærere) hyde —
at lække sig fra Mad, som Gud harer skabt at an-
nammes med Taksigelse af dem, som troe. — Thi al-
Guds Skabning er god, og Intet at forskyde, som
annammes med Taksigelse; efterdi det helliges ved
Guds Ord og Bon.

⁶⁾ Eph. 5, 18. Drinker eder ikke drukne af Viin, i
hvilket der er Ryggesløshed.

Sal. Ordspr. 23, 20. 29—30. Vær ikke blandt
Drunkere og Fraadere, thi en Drunker og Fraader
skal blive grm. Hvem vedersares Bee, hvem Fats-
tigdom, hvem Trekter, hvem Klager, hvem Saar
uden Aarsag, hvem rode Mine? dem, som tove længe
hos Vinen.

Gal. 5, 19—21. Kjøbets Gjerninger ere aaben-
bare: saasom — Drunkenheds Fraadserie og deslige,
om hvilke jeg siger eder forud — at de, som gjøre
Saabant, skulle ikke arve Guds Rige.

§. 79.

C. Pligter i Henseende til de udvortes Goder.

a) Personlig Frihed.

Da de Forholdes mere eller mindre gun-
stige Bestaffenhed, under hvilke Mennesket her i
Verden virker, kan faae betydelig Indflydelse
paa at lette og udvide, eller hindre og inds-
krænke hans Virksomhed til egen og Andres
Forædling og Lyksalighed; vorder det hans
Plicht, saavært det beroer paa ham: 1) at gjøre
disse Forholde saa gunstige for Aandens Vir-
ken til dens Mad, som muligt; 2) at
benytte de Fordelse, de tilbyde ham, saa-

ledes, at dens Giemeed fuldkomnest opnaaes. Til den Ende bor han først og fremst søger ved moralst Selvstændighed (S. 74) og erhvervet Dueslighed at vedligeholde for Vandens Kirken den høist muelige Uafhængighed af Andres Villie ¹⁾ (Frihed), hvis frivillige Indskräknings som nødvendig Betingelse for uundværlige Midler til hans Giemeeds Opnaaelse, godt kan bestaae med hvad han skylder sig selv.

¹⁾ 1 Cor. 7, 23. I ere dyreljøste, vorder ikke Menneskers Trælle.

1 Cor. 7, 21. Er du salbet som Træl, det behytre dig ikke; men kan du blive fri, da vælg hellere dette.

§. 80.

b) W e r e.

Wretjærhed. Ergjerrighed. Skamløshed.

Af samme Grund er det vor Pflicht at søger at erhverve, vedligeholde ¹⁾ og forøge andre Menneskers gode Tanker om os (Wre), saavel om vores Hensigters Reenhed ²⁾ (godt Rygte), som om vor Duetighed til at udføre dem. Men da Wren, som beroende paa Menneskers ustädige og ofte vrangle Domme, saavel om hvad der hos Mennesket er ærverdig, som om Personen, hvilken det

tillegges, intet bestemmer i Henseende til vort virkelige Værd ³⁾: søger den forstandige Christen, aldrig som Giemeed men som Middel, Andres Agtelse ikun ved Erhvervelse af virkelig agtværdige Egenskaber, tro Opsyldelse af sine Pligter og sand Fortjeneste af det Almindelige ⁴⁾ (sand Ware), ved at skyde endog Skin af det onde ⁵⁾, ved, saavidt det kan bestaae med andre Pligter, at tempe sig efter sin Tidsalders Begreber om det Fortjenstlige og Anstandige ⁶⁾; og trøster sig, naar hans Stræben mislykkes, ved Guds og sin Samvittigheds vigtigere Bisald ⁷⁾. Han finder saaledes i den sande Ware Middel og Opmuntring til ødel Daad; og undgaar saavel Ergjerrighed, Stræben efter falsk Ware ⁸⁾ samt Wrens blotte Tegen (Rangsyge, Forsængelighed), som Ligsgyldighed for Andres Omdømme, der let udarfer til Skamløshed.

¹⁾ 1 Cor. 9, 15. Det var mig bedre at høje, end at Nogen skulle gjøre min Noes til Nutet.

²⁾ Sir. 41, 15—16. Hav Omsorg for et godt Navn, thi det bliver dig mere ved, end tusinde store Liggendes af Guld. Et godt Levnet har visse Dages Talz; et godt Navn bliver ved evindeligen. Sal. Ordspr. 22, 1.

3) i Cor. 4, 5. Mig er det saare lidet, at dommes af eder, eller af en menneskelig Ret; ja jeg dommer mig end ikke selv.

4) Phil. 4, 8. S Øvrigt, Brodre, hvadomhelst der er sandt, hvad der er ærbart, hvad der er retfærdigt, hvad der er reent, hvad der er elskeligt, hvad der har godt Lov, enhver Dyd og enhver Håber: derpaa giver Agt..

5) 2 Cor. 8, 21. Vi beslitté os paa det Gode, ikke alene for Herren, men ogsaa for Mennesker.

6) i Cor. 10, 32. Værer uden Forargelse haade for Israeler og for Græker, og for Guds Menighed; ligesom jeg og i Alt stræber at tækkes alle.

7) 2 Cor. 1, 12. Denne er vor Noes, vor Gambittigheds — Vidnesbyrd, at vi i Genføldighed og Guds Retfærdighed — have vandret i Verden. Matth. 5, 11.

2 Cor. 6, 7. Vi bevise os selv i Alting som Guds Dienere med stor Taalmødighed — undee Ære og Lancere, under ondt Rygte og godt Rygte, som Forførere og dog sandbrue.

8) Gal. 5, 26. Lader os ikke have Lyst til forfængelig Ære, saa at vi trodsé hverandre og bære Wind imod hverandre.

Sir. 11, 4. Vær ikke stolt af dine Klæder, og opfhi dig ikke paa Æreis Dag.

§. 81.

c) Formue.

Vindstikselighed og Sparsomhed, Gjerrighed og Ødselhed.

Ligesom Wren, saaledes er Formue — hvis Besiddelse er uvæsentlig til sand Lyksalighed ¹⁾, usikker ²⁾, og øste forbunden med mangehaande Fristelser ³⁾ — ikke for dens egen Skyld at estertrægte, men som Middel til Alandens friere Virksomhed og vores Evners fuldkommere Udvilning og veldædigere Anvendelse samt Livets sorgfriere og frøvere Nydelse. Dens retmæssige Erhvervelse og mueligste Forøgelse ved Straæbsomhed og Elog Vindstikselighed, dens Vedligeholdelse ved Sparsomhed og god Huusholdning er altsas Pligt ⁴⁾, saavel som dens vise og ædelmodige Anvendelse, overeensstemmende med den kjælige Givers Hensigts ⁵⁾. Den rigtige Middelvet i dens Burdesring, Erhvervelse og Brug forseiler paa den ene Side den Gjerrige ⁶⁾, den Vindesyge og Karrige, paa den anden den Overdaadige og Ødste ⁷⁾, som, hver paa sin Maade, miskjende Guds Hensigts med Tilsbeelsen af det timelige Gods, og hindre den gavnlige Indslydelse, dets rigtige Anvendelse kunde have paa menneskelig Forædling og Lyksalighed ⁸⁾.

¹⁾ Luc. 12, 15. Seer til, at I vogte eder for Gjerrige, heb, thi Ingens Liv bestaaer deri, at han har overstodt Gods.

²⁾ Luc. 16, 9. Gjører eder Venner af (ved) den urette (usikre) Mammon. 1 Tim. 6, 17.

³⁾ Sal. Ordspr. 30, 8 (§. 67).

Luc. 12, 34. Hvor eders Liggendesa er, der vil og eders Hjerte være.

Math. 19, 23. Sandelig jeg siger eder, det er vanskeligt, at en Rigi kommer ind i Himmerige.

⁴⁾ Eph. 4, 28. Den, som stial, stiale ikke fremdeles, men arbeide heller, og gjøre noget godt med Hænderne, paa det han kan have at meddele dem, som have behov.

⁵⁾ 2 Cor. 9, 8. Gud er mægtig til at lade al Maade rigeligen tilflyde eder, at I i alle Ting altid kunne have til fuld Tilstredshed, og have rigeligen til al god Gjerning.

⁶⁾ Ebr. 13, 5. Eders Vandl være uden Gjerrighed.

1 Tim. 6, 9. De, som ville vorde rige, salde i Fristelse og Snare, og mange daarlige og skadelige Begjeringer, som nedskænke Menneskene i Ødelæggelse og Fordærvelse; thi Pengejerrighed er en Rob til alt Ondt.

⁷⁾ Sal. Ordspr. 13, 11. Gods med Forsængelighed skal formindskes, men den, som samler med Haanden, skal formere det.

⁸⁾ 1 Tim. 6, 17. 18. Forkynd dem, som ere rige i den nærværende Verden, at de ikke høvmede sig, ei heller

satte Haab til den uvisse Rigdom, men til den levende Gud, som giver os rigeligen alle Ting at nyde; at de gjøre godt, blive rige i gode Gjerninger, gjerne give, meddele, samle sig selv et Liggendesa, en god Grundvold for det Tilkommen, at de kunne gibe det evige Liv.

§. 82.

d) Fornsielser.

Da saavel Sjelens som Legemets Kræfter ved uafbrudt Anstrængelse slappes; og længere fortsat Hvile, som fuldkommen Uvirkomhed, deels fræster, deels, som al Lediggang, kan vorde farlig (§. 73): ere Fornsielser, eller Nydelse af Livets Glæder, saa meget mere at ansec for tilladelige ¹⁾, som Skaberen har nedlagt hos os Attraa derefter, og tilbyder os mangehaande Midler og Anledninger dertil. Kun betragter den vise Christen Fornsielernes Nydelse aldrig som Glemmed, men som Middel til Opnaaelsen af sin Bestemmelse, Andens fuldkommere Virksomhed; og viser sig overensstemmende hermed maadelig deri, lige langt fra sværmerisk Foragt for sandselig Glæde ²⁾ og umættelig Higen derefter ³⁾ (Forlystelsessyge). I Valget af Forlystelser seer han paa, at de 1) deels ikke i sig selv ere utiladelige, enten ifølge de Handlingsers Natur, hvori de bestaae, eller

Som stridende efter det almindelige Ombosse mod Belænstandighed, som farlige for Sundhed eller Dyd, som forbundne med pligstridig Opoffrelse af Tid og Formue; 2) deels ikke i hans særegne Stilling vorde det ⁴⁾). Som de simpleste Fornsiesser sædvanlig ere de ædleste, eller mest dannende for Kanden og Hjertet, og de, som bedst svare til Fornsielsens Hensigt: saaledes luttres og forædles enhver uskyldig Glæde ved taknemmelig Erindring af den milde Giver ⁵⁾).

¹⁾ Sal. Prædik. 11, 9. Glæd dig du Ænge i din Barndom, og lad dit Hjerte være vel tilmode i dine Ungdomsbage. — Viid dog, at for alt dette skal Gud føre dig for Dommen.

²⁾ Col. 2, 22. Hvilket vel har Skin af Blædom i selvjort Ørkelse og Øbmygelse, og i det Legemet ikke spares, og ikke holdes i Vre til Kjodets Mættelse.

³⁾ 2 Pet. 2, 13. De holde det for den rette Fornsielse, at leve dagligen i Vellyst; de ere Pletter og Skams flekter — Forbandelsens Børn.

¹⁾ Joh. 2, 15. Elster ikke Verden, ikke heller de Ting, som ere i Verden; dersom Nogen elster Verden, da er Faderens Kjærighed ikke i ham.

⁴⁾ 1 Cor. 10, 23. Alt er mig tilladt, men ikke Alt er nyttigt: Alt er mig tilladt, men ikke Alt opbygger. Ingen see paa sit Eget, men Enhver paa Næstens.

⁵⁾ 1 Tim. 4, 4—5. Al Guds Skabning er god, og Intet at forsyde, som annammes med Taktsizelse, østerdi det helliges ved Guds Ord og Bon.

III. Pligter mod Andre.

A. Særlig Indstilling.

§. 83.

Menneskeagtelse og Menneskekjærighed.

Den Christen, der agter Menneskenaturens Værd hos sig selv, maa ogsaa erkjende sig pligtnig at agte den hos Andre, der, som han, ere deelagtige i dens Fortrin og Christi Velgjerninger, som han, fornuftige, frie og bestemte til Dyd og Lyksalighed; og til den Ende at vise Verbødighed for deres Rettigheder ¹⁾, eller hvad de, som saadanne, med Ret kunne fordre af ham (Kærfærdighed). Den, der derhos elster Gud, og som saadan søger at fremme Øpnaaelsen af Guds Hensigt, almindelig Fuldkommenhed og Lyksalighed, maa tillige ansee sig forbunden til at føle og virke for Andres Vel (Godhed) med samme Oprigtighed og Iver, som for sit eget ²⁾), eller at elste dem, hvortil allerede den i vor Natur nedslagte Medfølelsesdrift (Sympathie) leder det Menneske, som ei er

Dansket fra Naturen. Paa Grund heraf træver Christendommen, som noie forbunden med Kjelighed til Gud ³⁾, Menneskekjelighed ⁴⁾, eller en uegennytig ⁵⁾ og virkom Interesse og Beskræbelse ⁶⁾ for alle ⁷⁾ Menneskers Vel, hvilken i vidlodigste Forstand indbefatter saavel Kjærskelighed som Godhed, eller Alt, hvad vi ere Andre skyldige ⁸⁾. Den udelukker saavel Ligegyldighed og Sølesløshed ved deres Tilstand, som Misundelse ⁹⁾, Skadefryd ¹⁰⁾, Menneskehed, og enhver forsærlig eller letindig Forskyrelse af Andres Kjelighed.

³⁾ Rom. 13, 10. Være hverandre indeksigen hengivne i broderlig Kjelighed, forekommer hverandre med Kjelighed.

⁴⁾ Matth. 7, 12. Alt hvad I ville, at Folk skulle gjøre imod eber, det samme gjører ogsaa I imod dem; thi dette er Loven og Propheterne.

⁵⁾ Matth. 22, 39. Du skal elsker din Næste, som dig selv.

⁶⁾ 1 Joh. 4, 20, 21. Dersom Nogen siger; jeg elsker Gud; og dog hader sin Brøder: han er en Løgner. Thi hvo som ikke elsker sin Brøder, som han seer, hvorledes kan han elsker Gud, som han ikke seer? Og denne Befaling have vi af ham, at den, som elsker Gud, han skal og elsker sin Brøder.

⁷⁾ Joh. 13, 34, 35. Jeg giver eber en ny Befaling, at I skulle elsker hverandre; at, ligesom jeg elskte

eder, saalehes skulle og I elsker hverandre. Dervaa skal hver Mand kende, at I ere mine Discipler, om I have indbyrdes Kjelighed.

⁸⁾ Luc. 6, 32. Dersom I elsker dem, som elsker eder, hvad Tak have I dersor? thi Syndere elsker ogsaa dem, af hvilke de elskes. Og dersom I gjøre vel mod dem, der gjøre vel mod eder, hvad Tak have I dersor? thi endogsaa Syndere gjøre det samme.

⁹⁾ 1 Joh. 3, 18. Lader os ikke elsker med Ord, ei heller med Tunge, men med Gjerning og i Sandhed.

¹⁰⁾ Jac. 2, 15, 16. Dersom en Broder eller Søster ere nogene og flettes den daglige Moring; men Nogen af eder siget til dem: gaaer bort i Fred, varmer eder og møtter eber, men I give dem ikke det, som hører til Legemets Nødtøft: hvad Gavn er det?

¹¹⁾ Signelsen om den saarede Isde og Samaritanen. Luc. 10, 30—37.

¹²⁾ Jac. 2, 8, 9. Dersom I da fuldkomme den Kongelige Lov efter Kristen: du skal elsker din Næste, som dig selv; gjøre I vel: Men dersom I anse Personer, gjøre I Synd, og overbevises af Loven som Overtrædere.

¹³⁾ Rom. 13, 8—10. Bliver Ingen noget Skyldige, uden dette, at elsker hverandre; thi hvo, som elsker den Anden, harer opsydt Loven. Thi det: du skal ikke begjere, og om der er noget andet Bud, det besattes som i en Hovedsum i dette Ord: du skal elsker din Næste, som dig selv. Kjeligheden gjor Næsten ikke Dnt; dersor er Kjeligheden Lovens Fylde.

⁹⁾ Jac. 3, 14. Have I heedst Nid og Kivagtighed i
ebers Hjerter, da roser eder, ikke, eller lyver mod
Sandheden — Thi hvor Nid — er, der er Forvir-
ring og al ond Handel.

¹⁰⁾ Cor. 13, 4. Kjærligheden hærer ikke Nid.

¹¹⁾ Cor. 13, 6. Glæder sig ikke over Uretfærdighed,
men glæder sig ved Sandhed.

§. 84.

Overført af de specielle Pligter mod Andre.

Vaa samme Magde, som christelig Selvag-
telse og Selvkjærlighed (§. 72), viser sig den chris-
telige Ugætelse og Kjærlighed for Andre i Omsorg:
1) for Vedligeholdelsen og Uddannelsen af deres
Aands saavel intellectuelle Evner som moralske
Anlæg; 2) Vedligeholdelse og Udvikling af des-
res dyriske Væsen; 3) Vedligeholdelse og For-
gelse af de udvortes Goder; samt overhoved 4)
i Bestræbelse for, at den Berørelse, hvori vi som
Medlemmer af det menneskelige Samfund kom-
me med dem, fra vor Side maa gjøres dem saa
gavnlig og behagelig, som muligt.

§. 85.

A) Pligter i Henseende til deres Aands

a) intellectuelle Evner.

Sanddruehed, Oprigtighed.

Vi vise pligtskyldig Omsorg for Vedligehol-
delsen og Uddannelsen af Andres intellectuelle
Evner, naar vi: 1) afholde os fra Alt, hvor-
ved vi kunne lægge Hindring i Veien for deres
Aands Dannelsel til Erkjendelse af Sandhed og
Ret, f. Ex. at undbrage dem Midler og Beilighé-
der til at indsamle Kundskab; at bibringe dem
imod vort bedre Vidende urigtige Forestillinger
saavel om Tingenes Natur og Beskaffenhed i
Almindelighed (Løgn¹⁾), som om vores Tanker
derom og vort Sindelav mod dem i Særdeleshed
(Forstillelse, Falskhed²⁾), hvorpaa vi nedvær-
dige os selv³⁾, krænke Beres Ret, misbruge Za-
leevnen mod Skaberens Hensigt, og tilintetgjøre
den gjensidige Tiltro, det almindelige Baand mel-
lem Menneskerne; 2) efter Evne bidrage til at
fremmæ Sandheds Erkjendelse, og Aandscultur
hos dem, ved Bildfarelsers Berigtingelse, skriftlig
og mundtlig Undervisning, Meddelelse af Midler
til Kundskabers Indsamling, Understøttelse af
Indretninger til Oplysnings Fremme, fornemme-

lig ved sanddru og oprigtig Uttring af vore Forestillinger og Følelser. Herimod kan ligesaalidet Sandhedens Indklaebning i Sabel eller Ironie, som de vedtagne Høfligheds-formularer, i hvilke Ordene fast have tabt deres egentlige Betydning, siges at stride.

- 1) Eph. 4, 25. Derfor aflagger Løgn, og taler Sandhed, hver med sin Næste, efterdi vi ere hverandres Lemmer.
- 2) Sal. Ordspr. 12, 22. Falske Læber ere Herren en Vederstyggelighed; men de, som handle, troligen, ere ham en Velbehagelighed.

1 Petr. 3, 10. Den som vil elffe Livet og see gode Dage, han skal holde sin Xunge fra Ondt, og sine Læber fra at tale Svig.

- 3) Joh. 8, 44. Den Faber, som I ere af, er Djevelen, og hvad eders Faber haver Lyft til, det ville I gjøre. Han — blev ikke staende i Sandheden; thi der er ikke Sandhed i ham. Naar han taler Løgn, taler han af sit Eget; thi han er en Løgner og Løgnens Faber.

Vlisd. 1, 11. En Mund, som lyver, onkommer Sielen.

Sirach. 20, 26. Et loognagtigt Menneskes Gæver ere ham til Wanare, og hans Skam bliver stehse ved ham.

§. 86.

Fortsættelse.

Taushed. Sladderagtighed, Nødløgn.

Da der imidlertid kan gives Tilsælde, i hvilke Sandhedens ubetingede Meddelelse kunde vorde pligtstridig, byder Hensyn til, hvad vi skyldte saavæl Andre som os selv, os deels, naar det ei gisres os til Pligt eller Nødvendighed at tale, at iagttaage viis Forsigtighed saavel i Henseende til de Personer ¹⁾ vi meddele vores tanker, som i Henseende til de Gjenstande, hvorom vi meddele dem ²⁾), eller pligtmæssig Taushed, der fjerne sig paa den ene Side fra trædest Forbeholdenhed, paa den anden fra godtroende Abenmundethed og den, i sin Natur foragtelige, og i sine Virkninger forbævelige, Sladderagtighed ³⁾); deels at undvige Sandhedens Meddelelse (Nødløgn) til Personer, hos hvilke Hensigten aabenbar vilde forseiles ⁴⁾), fordi de enten ei kunne modstuge den (Rasende), eller ikke taale den (Børn, Syge under visse Omstændigheder), som overhoved, naar den i Collisionstilfælde vilde kræve Tilsidesættelse af vigtigere Pligter (§. 61).

¹⁾ Joh. 2, 24. Jesus selv betroede sig dem ikke, fordi han kiendte alle.

Sir. 6, 6. Der være Mange, som holde Fred med dig; men dine Maadgivere een af tusinde.

2) Sir. 19, 6. Den, som haber Slabber, formindskes i Dnbskab. — Du skal hverken fortælle Ven eller Uven andres Levnet; og, uden det er dig Synd, siig det ikke.

3) Sir. 27, 30. En Prettuber besmitter sin egen Siel; og, hvor han er til Huse, skal han haedes.

Sir. 5, 16. Lad dig ikke kaldes en Prettuber, og forraad Ingen med din Tunge.

4) 1 Cor. 9, 22. Jeg er bleven de Skræbelige, som en Skræbelig, at jeg kunde vinde de Skræbelige; jeg er bleven Alt for Alle, at jeg dog for Alting kunde frølse. Mogle.

§. 87.

b) Moralske Anlæg.

Forargelse. Godt Eksempl.

Jo vigtigere de moralske Anlægs Uddannelse til Huldkommenhed er Mennesket, desto helligere Pligt vorder det: 1) at afholde sig fra Alt, hvor ved vi kunne hindre Andrees Lærmelse til dette Maal f. Ex. at unddragte dem Lejlighed til moralske og religiøs Oplysning¹⁾, at bibringe dem Bildsfaelser i Henseende til deres Bestemmelse og Forhold til Gud, at svække deres Agtelse for det Hellige, vække onde Lust og forlede til pligtstridige

Handlinger ved Forspørelse eller ondt Eksempl (Forargelse)²⁾; og 2) paa den anden Side at fremme deres Forædling, ved at berigtige, tydes liggjøre og udvide deres moralske og religiøs Begebre, vække og nære Agtelse for det Gode og Hellige³⁾, ved, hvor Omstændighederne tillade det, viselig og ejerlig anbragt Formaning, Advarsel og Trettesættelse⁴⁾, og fremfor Alt ved et godt Eksempl⁵⁾.

1) Matth. 23, 13. Bee eder — I, som tillukke Himmerige for Folk; thi selv gaae I ikke derind, ei heller tillade I dem at gaae ind, som ville.

2) Matth. 18, 7. Bee Verden for Forargelsers Skyld! Det kan ikke andet være, end at jo Forargelser maae komme; dog vee det Menneske, ved hvilket Forargelser komme,

Rom. 14, 13. Derfor lader os ikke mere domme hverandre, men domme (beslutte) hellere dette, ikke at sætte Anstød eller Forargelse for en Broder.

3) Rom. 15, 2. Hver af os være sin Næste til Behag, i det Gode til Opbyggelse.

1 Thess. 5, 11. 14. Formaner hverandre og opbygger den Enes den Anden. — Paaminder de usikkelige, trøster de Kleinmodige, ophjelper de Skræbelige, været langmodige mod Alle.

4) Gal. 6, 1. Brødre, dersom og et Menneske bliver overset af nogen Brøst, da hjälper ham tiltritte, I

Kæbelige, med Sagtmødighebs Hånd; men see til dig selv, at ikke og du bliver fristet.

Jac. 5. 19. 20. Øsørel desom Nogen blandt eder er faren vilb fra Sandheden, og Nogen omvender ham, den vide, at hvo, som omvender en Synder fra sin Veis Vilsharelse, han frelser en Siel fra Doden, og skuler Syndernes Mangfoldighed.

⁵⁾ Matth. 5. 16. I skulle lade eders Hys Minne for Menneskene, at de maae see eders gode Gjerninger, og priise eders Fader, som er i Himmelten.

F. 88.

B) Pligter i Henseende til Andres Liv og Sundhed.

M o r d.

Da Livet hos Andre, som hos os, er Bestingelse for Håndens jordiske Virksomhed, og denne vorder desto friere, jo fuldkommere det Organ er, ved hvilket Hånden virker; byder Menneskeagtelse og Menneskelighed: 1) at vi ikke, naar ei Omstændigheder gjøre det til Pligt, forsætlig, eller nogensinde uforståelig skade deres Liv ¹⁾, Sundhed og Hårlighed, af Uvidenhed, som vi kunne afvende, U forsigtighed eller Egennytte, ved pligtsstridig Udsættelse for Farer eller Skræk, ved ufor-

skyldt Krænkelse, Forsørelse til Livs- og Legemskraften nedbrydende Fæster, Misbrug af det under visse Bestingelser tilladelige Nødvarge; 2) at vi bidrage, hvad vi formaae, til Vedligeholdelsen af deres Liv og Sundhed ved vise Maad, Hjelp og Pleie i Sygdom, Hjælp i Farer, pligtmæssig Indstrænkning i Brugen af tilladeligt Selvforsvar, samt, saavidt vi kunne, til Uddannelsen af deres legemlige Evner. Forsætlig Forkortelse af en Andens Liv (Mord) er, som den uerstatteligste og hans hele jordiske Virksomhed tilintetgjørende Krænkelse af hans Net, saavel efter moraliske som borgelige Love den strafværdigste Forbrydelse ²⁾, hvad enten den begaedes umiddelbar eller middelbar, i Gieblikkets Lidenskab eller efter føregaaende Overleg, hvont med Hensyn hertil Brødens Grader ere forsættelige.

¹⁾ Matth. 5. 21. I have hørt, at det er sagt de Gamle: du skal ikke ihjelslæde. Rom. 13. 9.

²⁾ i Mos. 9. 6. Hovd som udsser et Menneskes Blod, hans Blod skal udsses ved Mennesker; thi Gud gjorde Mennesket til sit Billede.

³⁾ Joh. 3. 15. Hver, som harer sin Broder, er en Manddraber, og I vide, at ingen Manddraber harer det evige Liv blivende i sig.

Gal. 5. 19-21. Kjældets Gjerninger ere aabens hære, sasom — Flændsaber, Liv, Mid, Bred, Brætte, Tvedengt, Parkier, Wind, Mord — om

hvilket jeg forudsiger er, ligesom jeg og for høvet sagt, at de, som gjøre saadant, skulle ikke arve Guds Riget.

§. 89.

C) Pligter i Henseende til Andres udvortes Goder.

a) Frihed.

Livegenstab. Intoleransse.

Mennesket har, saalænge han ikke misbruger sine Kræfter til at hindre, eller forstyrre Andre i Opnagelsen af deres pligtmæssige Diermed, af Naturen Ret til at anvende og bruge sine Evner efter eget Godtbesindende (Frihed); og denne Retts Besiddelse og uhindrede Brug er tillige Bestingelse for Opnadaelsen af hans Bestemmelse som Menneske. Det vorde altsaa Pligt 1) ikke, uden hans eget frivillige Samtykke, at indskrænke en Aanden i Udgørelsen af denne Ret; og altsaa 2) heller ikke at hindre ham i at følge hans Overbevisning om, hvad der er sandt og ret, og at ytre den, naar denne Uttring ikke kan vorde farlig for Opnadaelsen af andre Menneskers pligtmæssige Diermed. Hvoraf folger, at saavel Livegenstab og uforkyldt Slaverie, hvorved Menneskes værdigheden kænkes, i det Mennesket forvandles

fra Person til Ding, er stridende mod den Agtelse og Kjærlighed, vi skylder Andre som Mennesker og Christne: som og Forsølgelse for Meninger, afvigende fra vores, (Intolerantse); som, om den end stundum reiser sig af Tver for Andres sande Bel, dog stedse fejler i Midernes Valg, hvorved man vil opnaae en i sig selv god Hensigt.

§. 90.

b) Ere.

Mistænkelighed. Dablesyge. Bagtalelse.

Da Ere, eller Medborgeres gode Omdømme, er for andre Mennesker af samme Grunde, som for os, af Vigtighed, er det saavel ukjærligt som uretfærdigt at forringe den Agtelse, de fortjene, enten 1) hos os selv, ved a) at betvivle uden gyldig Grund deres Hensigters Redelighed og Uskadelighed for os¹⁾ (Mistillid, Mistænkelselighed), b) overilet og ubbilligen at bedømme deres Hændlinger og Sindelav²⁾; eller 2) hos Andre, a) ved Unddragelse af de pligtkyldige Tegn paa vor Agtelse (Uhosflighed, Grovhed), b) ved nedværdigende Behandling i Ord³⁾ eller Gjerning (Beskjæmmelse), hvortil hører Bestræbelse for at gjøre dem latterlige (haanlig Spot), c) ved Uttring af overilede og haarde Domme om deres

Gindelav og Handlinger, d) ved Nedstættelse af deres virkelige Fortjenester, og Blottelse af deres Svagheder (Dadleshyge), e) ved Udsprædelse af Graværendes virkelige eller vægdigtede Feil⁴⁾ (Bagtalelse), som, naar det seer i ond Hensigt, saaer Navn af Bagvæltelse^{5).}

²⁾ Matth. 9, 4. Hvi tænke I saa ondt i ebers Hjertet?

²⁾ Luc. 6, 37. Dommer ikke, saa skulle og I ikke dommes; fordommer ikke, saa skulle og I ikke fordommes.

Rom. 14, 10. Hvi dommer du din Broder? Eller du, hvi forsøger du din Broder? Vi skal jo alle fremstilles for Christi Domstol.

²⁾ Cor. 4, 5. Dersor dommer ikke Noget for Bidén, indtil Herren kommer, som og skal føre til Eyet det, som er skjult i Mørket, og aabenbare Gjæsternes Raab; da skal hver vederføres sin Lov af Gud.

²⁾ Matth. 5, 22. Hvo som figer til sin Broder: Rada (Daabe)! skal være skyldig at dommes (af det store Raab); men hvo som figer: du Daare (Ugudes lige)! skal være skyldig til Helvedes Ild (den haardeste Straf).

Eph. 4, 31. Al Bitterhed, og Hidsigkab, og Bredre, og Skrigen, og Bespottelse blive langt fra eber med al Ondskab.

²⁾ Jac. 4, 11. Taler ikke ilde om hverandre, Brødre! Hvo som taler ilde om sin Broder, og dommer sin Broder, taler ilde om Loven og dommer Loven.

Jac. 5, 6. Tungen er en Ild, en Verben af Uretfærdighed — den besmitter det ganske Legeme, og sætter Slægt efter Slægt i Brand, selv sat i Brand af Helsvede.

²⁾ Col. 3, 9. Lyver ikke paa hverandre, I som have assert det gamle Menneske med dets Gjerninger.

S. 91.

Fortsættelse.

Duel.

Meget mere byder Agtelse og Kjærlighed for andre Mennesker os at dømme det Bedste om Alle¹⁾, saalænge de ej give os tilstrækkelig Grund til det Modsatte; at vise dem de udvortes Tegn paa vor Agtelse, de efter almindelig Bedtægt kunne fordre²⁾; selv at erkjende, og hos Andre bevirke Erkjendelse af Fortjenester, hvor de findes³⁾; at undskynde og fortse deres Svagheder⁴⁾, saalænge det kan bestaae med Sanddruheds og Oprigtigheds Pligt; at forsvare den miskjendte Uskyld; og at erstatte den Skade, vi med eller mod vor Villie kunne have tilspillet deres Ere. Men hertil er Duel, en uciviliseret og overtroisk Didsalders Opfindelse, et ligesaa utilstrækkeligt,

som mod moraliske *) og borgelige Love stri-
dende Middel.

*) 1 Cor. 13, 7. Kjærligheden forbrager Alt, troer Alt,
haaber Alt, taaler Alt.

*) Rom. 13, 7. Betaler Alle, hvad Gere dem skyldige; — den, som Gere frygt skyldige, Frygt den, som Ere, Ere. 12, 10. (§. 83).

§ Mos. 19, 32. Du skal reise dig for den Graas-
hæbede og hædre den Gamle.

*) 1 Cor. 13, 6. Kjærligheden glæder sig ikke over
Uretfærdighed, men glæder sig ved Sandhed.

*) 1 Petr. 4, 8. Kjærlighed skjuler en Mængde af
Synder.

*) Rom. 12, 19. Henvner eber ikke selv, G. Elskelige;
thi der er skrevet: Henvnen hører mig til; jeg vil
betale, siger Herren.

§. 92.

c) Formue.

Retsfærdighed, Skadeserstatning, Billighed,
Gavnelyst.

Ran, Tyverie, Bedrag.

Som Middel til Forædling, gavnlig Virksomhed og Livets behagelige Nydelse, er Formue Andre lige saa vigtig, som os; og de ere lige saa

berettigede til uforstyrret Besiddelse af det, som i Overeensstemmelse med de borgelige Love tilhører dem, som vi til at besidde det, som vi eie. Det er dersor Pligt: 1) ikke at forringe deres Ejendom a) ved forsætlig, eller tilfædesløs og letsindig at tilføje den Skade *); b) ved enten med deres Vidende men mod deres Villie (Ran), eller uden deres Vidende og Villie (f. Ex. Tyverie — fortjet og nægtet Fund o. s. v.), eller med deres Vidende og tilsnegne Bisald (Bedrag i dets mangehaande Skikkelser — Uredelighed i Raan — unsdigt Betlerie) at tilvende sig noget deraf *); c) ved at unddragte dem Fordele, hvortil de have lovlig Adkomst *); (f. Ex. Eftertryk): 2) at bidrage til Vedligeholdelse og Forøgelse af Andres Ejendom a) ved at yde Enhver Sit *) (Retsfærdighed); b) ved Erstatning af tilføjet forsætlig eller uforståelig Skade, saavært den kan skee, og paa hvad Maade Enhvers egen Samvittighed finder meest fuldestgjørende *); c) ved pligtmæssig Indskrænkning i lovmæssige Fordringer, som maatte vorde trykkende for Andre, (Billighed) *); d) ved Beredvillighed til paa enhver Maade, endog med personlig Uelighed, at fremme deres Taro f. Ex. ved Raad, fortjent Anbefaling, uegennytligt Raan (Tjenstagtighed) *); e) ved Omhu for at forøge deres Erhvervsilder (Gavnelyst); og f) under visse Omstændigheder ved Gaver.

¹⁾ 1 Cor. 13, 6. (§. 91).

Rom. 13, 10. Kjærligheden gjør Mesten ikke Ondt.

²⁾ Marc. 10, 19. Du skal ikke skjæle — du skal ikke besvige.

1 Cor. 6, 9, 10. Farer ikke vild! hyperken Kyne, ei heller Gjerrige, — ei Rovere skulle arbe Guds Rige.

Ephes. 4, 28. Den, som skjal, skjæle ikke fremdeles.

Psalm, 37, 21. En Ugudelig tager til Laans, og betaler ikke.

³⁾ 1 Thess. 4, 6. Ingen skal undertrykke eller forføde sin Broder i nogen Handel; thi Herren er Hens ner over alt Saadant.

⁴⁾ Rom. 13, 7, 8. Betaler Alle, hvad I ere dem skyldige; den, som I ere Skat skyldige, Skats den, som Told, Told. — Oliver Ingen noget skyldige, uden at elste hverandre.

⁵⁾ 5 Mos. 5, 25. Maar (Nogen) havet syndet, og sine der sig skyldig, skal han give det tilbage, som han havet rovet, eller det han havet taget med uret, eller det ham var overantvordet, eller det Tabte, som han havet fundet. Luc. 19, 8.

⁶⁾ Matth. 7, 12. (§. 83).

⁷⁾ Matth. 5, 42. Gib den, som beber dig; og vis ham ikke af, som vil laane af dig.

⁸⁾ Pet. 4, 10. Laaner hyperandre Huus uden Knur. Eftersom Enhver havet faaet nogen Maade-

gave, saa tjener hverandre dermed, som Igode Huus holdere over Guds adskillige Maade.

1 Cor. 13, 5. Kjærligheden søger ikke sit Egget.

§. 93.

Hortsættelse.

Belgijsrenhed.

Dem nemlig, som enten ganske, eller dog i en vis Grad mangle de nødvendige Midler til Forædling og Lyksalighed, som Formues Besiddelse yder, er det den fromme Christens Pligt, efter Evne at Komme til Hjælp med milde Gaver ¹⁾). Heri bør han ledes af viist Hensyn saavel til, hvad Opnaaelsen af hans egne pligtstykke Viemeed kræver ²⁾), som til de Trængendes Værdighed til Undersyttelelse. Trængens Grader og Aarsager, samt, naar hans Evne noder ham at indskrænke sin Godhed til Faar, da deres Forhold til ham ³⁾). Jo mere Belgjørenhed, uden at fremkaldes af Armodens rørende Indtryk paa vore Hølelser, Forfængelighed ⁴⁾), eller Hensyn til timelig eller evig Løn ⁵⁾), udøves af Kjærlighed til Gud ⁶⁾) og Menneskerne ⁷⁾), med Redebonhed ⁸⁾), Beskedenhed ⁹⁾), Mildhed og Skaansel; jo større Oprofrelse den fra vor Side kræver ¹⁰⁾; desto større er dens Værd for Gud ¹¹⁾).

²⁾ Luc. 6, 36. Væter barmhjertige; ligesom og ebers Fader er barmhjertig.

Ebr. 13, 16. Glemmer ikke at gjøre vel, og at meddele, thi saadanne Øffere behage Gud vel.

Jac. 1, 27. En reen og ubesmittet Gudsbyrkelse for Gud og Faderen er denne, at besøge Faderens Enke i deres Krængsel, at bevare sig selv ubesmittet af Verden.

1 Tim. 6, 18. 19. Forklynd dem, som ere rige i den nærværende Verden, — at de gjøre Gudt, blive rige i gode Gjerninger, gjerne give, meddele, samle sig selv en god Grundvold for det tilkommende, at de kunne gribe det evige Liv.

³⁾ 2 Cor. 8, 12. 13. Dersom Rebedonhed er forhaanden, da er Enhver velbehagelig i Forhold til det han harer, et i Forhold til det han ikke harer. Ikke at Andre skulle have Lettelse, og I Byrde; men efter Egelighed.

⁴⁾ Gal. 6, 9. 10. Når vi gjøre det Gode, lader os ikke blive trætte, thi vi skulle og høste i sin Tid, saas fremt vi ikke forsøge. Dersom, estersom vi have Egelighed, lader os gjøre det Gode mod Alle, men mest imod Kroens Egne.

1 Tim. 5, 8. Dersom Nogen ikke harer Omstørg for sine Egne, og mest for sine Huusfolk, den harer nægget Kroen, og er værre end en Wanstro.

⁵⁾ Matth. 6, 1. Vogter eder, at I ikke give eders Almisse for Menneskene, for at sees af dem; ellers have I ikke Én hos eders himmeliske Fader.

⁶⁾ Luc. 6, 35. Elster ebers Fjender, og gjører godt, og laaner ud, uden at vente noget deraf, saa skal eders Én blive stor, og I skulle være den Højestes Børn.

⁷⁾ 1 Joh. 3, 17. Den som harer denne Verdens Gods, og seer sin Broder lidte Mangel, og tukker sit Hjerte til for ham; hvorledes bliver Guds Kjærlighed i ham?

⁸⁾ 1 Cor. 13, 3. Uddeleste jeg alt mit Gods til de Fattige — men havde ikke Kjærlighed, da gavnebe det mig Intet.

⁹⁾ 2 Cor. 9, 7. Hver give, estersom han harer sat sig for i Hjertet, ikke med Fortrædenhed, eller af Evang; thi Gud elster en glad Giver.

¹⁰⁾ Matth. 6, 3. Når du giver Almisse, da lad ikke din venstre Haand vide, hvad din høire Haand gjør, paa det din Almisse kan være hemmelig; og din Fader, som seer i Éndom, kan skal betale dig aabenbare.

¹¹⁾ Luc. 21, 3. 4. Denne fattige Enke harer lagt mere i (Templets Rist) end de alle. Thi alle disse (Rige) have lagt i af det, som de have tilovers; men denne harer af sin Armod lagt alt det, som hun havde at leve af.

¹²⁾ Cor. 9, 6. Hvo karrigen saaer, skal og kars egen høste, og hwo som saaer i Belsignelse, skal og høste i Belsignelse.

¹³⁾ Matth. 25, 40. Sandelig jeg siger eder: saa meget, som I have gjort imod een af disse mine mindste Brødre, have I gjort imod mig.

§. 94.

D) Fornsielser. Gjæsfrihed.

Jo mere vi hos os selv erkjende Nødvendigheden af ved vederqvægende Fornsielser at opmunstre Sindet, og gjøre Vandens skikket til fornhet Virksomhed; desto omhyggeligere vil den sande Menneskeven vogte sig for at hindre eller forstyrre Andre i Nydelsen af Livets uskyldige Glæder, ved Unddragelse af Frihed og Midler dertil, ved Udeeltagelighed, Brantenhed og ubillig Strenghed. Meget mere vil han glæde sig ved at skaffe Andre Anledning og tilidler til at fryde sig ved Livet¹⁾, og i denne Henseende, endog med Fornægtelse af egne Tilbørligheder, lempe sig efter Andres Smag. Fra denne Side betragtet faær og Gjæsfrihed²⁾ moralst Værdie, naar den, ikke opstaaet af Forsængelighed og Forlystelsessyge, søger, med pligtskyldigt Hensyn til Tid og Formue, at skaffe især mindre Formuende Anledning til Fornsielser, der kunne muntre Sindet, danne Vandens og forædle Hjertet.

¹⁾ Rom. 12, 15. Glæder eder med de Glade, og græder med de Grædende.

²⁾ Rom. 12, 13. Laaner gjerne Hus.

Ebr. 13, 2. Glemmer ikke Gjæsfrihed.

§. 95.

D) Pligter med Hensyn til den selfkabelige Foreening med Andre. Omgangssynder.

Trofasthed.

Som Mennesket fornemmelig da, naar han lever i Forbindelse med Andre, faær Lejlighed til at opfylde de hidindtil fremsatte Pligter, saaledes er Selfkab og en med viis Forsigtighed valgt, og med pligtmessig Sparsomhed benyttet, selfkabelig Omgang med Andre i mange Henseender forstående for hans Vand og Hjerte, og riig paa rene Glæder. Men denne kan kun da svare til sin Hensigt hos ham selv og Andre, naar han omhyggelig bestrækker sig for Opfyldelsen af de Pligter, som det selfkabelige Forhold ifær giver ham Anledning til enten at tagttage, eller at overtræde, og at erhverve de saakaldte Omgangssynder. Overst blandt hine stager den med Sanddruhed og Retfærdighed osie forbundne Trofasthed i samvittighedsfuld at opfylde, saalænge det ei vorder umuligt, de mod Andre med Bevidsthed og Frihed indgangne retmæssige Forpligtelser (Ordboldenhed); uden hvilken den selfkabelige Forening, som bygget paa gjensidig Tiltro, vilde tilintetgjøre sig selv, og forseile aldeles sin Hensigt. Ved viis Forsigtighed i at give Løyster ville de Banskeligheder,

som stundum ere forbundne med denne Plights Opfyldest, for største Delen bortfalde.

§. 96.

Fortsættelse.

Gendrægtighed, Fredsommelighed, gode Sæder.

Som Splid og Venighed fjerner Menneskerne fra hinanden, og hindre Opnaelsen af den selfstabelige Foreningens Viemeed, sadledes bidrage Fred og Enighed til at fremare følles Forædling og Lyksalighed¹⁾). Det vorder dersor Pligt, ved Agtelse for Andres Rettigheder, Billighed i Henseende til vore, pligtmæssig Føielighed og Estergivenshed²⁾), Sagtmadighed³⁾ og Overbærelse med Andrees Svagheder, at fåge at vedligeholde god Fortærelse med Alle⁴⁾), (Gendrægtighed — Fredsommelighed). Ikke blot som Midler hertil ers Beskedenhed⁵⁾) (Indstrækning i Fordring paa færtjent Opmærksomhed), Tjenstagtighed og Hjælpelighed⁶⁾), grundet i oprigtig Velbillie, af Bigtighed; men tillige, fordi de, i Forening med dannede Sæder (Urbanitet), bidrage til at gjøre den selfstabelige Omgang mere forædlende, gavnligere og behagelige for os selv og Andre⁷⁾.

¹⁾ Matth. 5, 9. Salige ere de, som fliste Fred; thi de skulle kaldes Guds Børn.

²⁾ Philipp. 2, 4. Enhver see ikke paa Sig, men Ens hver ogsaa paa Andres.

³⁾ Matth. 5, 5. Salige ere de Sagtmadige.

⁴⁾ Rom. 12, 16, 18. Haver eet Sind. Dersom det er muligt, da havet Fred med alle Mennesker, saa vidt det staader til eder.

⁵⁾ Cor. 13, 11. Haver eet Sind; varer fred, sommelige; og Kjærlighedens og Fredens Gud skal være med eder.

⁶⁾ Col. 3, 12. Ifører eder da, som Guds udvalgte, — Godhed, Ædmyghed, Sagtmadighed, Langmodighed, saa I fordrage hverandre; og tilgive hverandre, dersom Nogen harer Klagepaal imod Nogen.

⁷⁾ Luc. 14, 11. Enhver som opholder sig selv, han skal fornedres, og hyp som fornedrer sig selv, han skal ophøjses.

⁸⁾ Philipp. 2, 3. Agter i Ædmyghed hverandre høiere, end eder selv.

⁹⁾ Col. 4, 6. Eders Tale være altid yndelig, fyldret med Salt, saa I vide, hvorledes det bor eder at spare Enhver.

¹⁰⁾ Phil. 4, 8. Hvad der er arbart — hvad der er reent, hvad der er elskeligt, hvad der har godt Vor — berpaa giver Agt.

§. 97.

Pligter mod Fjender.

Det fredelige og enige Forhold, hvori vi leve med Andre, kan stundum forstyrres ved forsættige eller uforståelige, virkelige eller indbildte Fornærmer melser saavel fra vores, som fra deres Side. I dette tilfælde opstaaer Uenighed, som, naar den fortsettes; faaer Navn af Uvenstab, naar dette ledsages af vedvarende Uwillie, af Ghad, og, naar det er forbundet med Skadelyst mod den virkelig-eller-indbildt Fornærmende, af Fjendstab. Digesom datter ved noiere Undersøgelse af dets Anledning Æg Grund, og vor Uvens Tænk- og Handlemaade overhoved, ofte kan haaves; saaledes ere Beherskelse af den ved lidte Fornærmer melser opstaaede Uwillie¹⁾ (Sagtmodighed); Overbærelse²⁾ med mindre Fornærmelser, saalænge den bestaaer med hvad vi skylder os selv (Langmodighed), Skaansel i Anvendelse af lovligt Selvforsvær, der aldrig maa fremkaldes af Lyst til Havn³⁾, Beviser paa oprigtig christelig Velwillie endog under Fjendstabet⁴⁾ (Kjerlighed til Fjender), samt Beredvillighed til Uvenstabets Ophævelse og Forglemmelse⁵⁾ (Forsonlighed) saavel de bedste Midler til at vinde vor Uvens Hjerte, som de utvetydigste Prøver paa sand Hosimodighed og et

ægte christeligt Sindelav⁶⁾). Jo mere vi skaffe os Herredømme over vor Egenkjerlighed, sætte os ind i vor Uvens hele Stilling, forestille os vor egen Drang til Overbærelse og Tilgivelse af Gud og Mennesker⁷⁾, desto lettere vil det vorde os heri at folge Jesu ophøjede Mønster⁸⁾.

¹⁾ Jac. 1, 19, 20. Være hvert Menneske — langsomt til Brede; thi en Mandes Brede udretter ikke det, som er ret for Gud.

Eph. 4, 26. Blive I vrede, da synner ikke, Golen gaae ikke ned over eders Fortørnelse.

Match. 5, 22. Hver den, som bliver vred paa sin Broder uden Skyld, skal være skyldig for Retten, 5, 5.

Phil. 4, 5. Eders Sagtmobighed vorde vitterlig for alle Mennesker.

²⁾ Eph. 4, 31. Værer velvillige mod hverandre, — tilgivende hverandre, ligesom og Gud har tilgivet eder i Christo.

Match. 6, 14. Dersom I forlade andre Mennesker deres Overtrædelser, da skal eders himmeliske Fader og forlade eder. Luc. 6, 37.

Match. 18, 22. Ikke (blot) syv Gangs, men, om det var endog halsfierdesindstive Gangs syv Gangs, (skal du forlade din Broder, naar han synner imod dig).

³⁾ Rom. 12, 17, 19. Betaler ikke Nogen Ondt for Ondt. Henvener eder ikke selv, I Elfelige! men giver

Straffen Lid, thi der er skrevet: Henvnen hører mig til, jeg vil betale, siger Herren.

1 Petr. 3. 9. Betaler ikke Ondt med Ondt, eller Skældsbord med Skældsbord.

*) Matth. 5. 44. Elsfer eders Fiender, velsigner dem, som eder forbandede, gjører vel imod dem, som eder hader, beder for dem, som skulde paa eder og førfolge eder; paa det I maae være eders Faders Børn, som er i Himmelten, thi han lader sin Soel opgaae over Onde og Gode, og giver Regn til Retfærdige og Uretfærdige.

Rom. 12. 20. Dersom din Fiende hungrer, giv ham Mad; dersom han tørster, giv ham Drikke; thi, naar du det gjør, samler du gloende Kul paa hans Hoved. Lad dig ikke overvinde af det Onde, men overvind det Onde med det Gode.

*) Eph. 4. 26.

Matth. 5. 23. Naar du vil offre din Gave paa Alteret, og du kommer der ihu, at din Broder harer noget imod dig; da lad blive din Gave der for Alteret, og gak hen, og forligg dig først med din Broder, og kom saa igjen, og offre din Gave.

*) Jac. 3. 19. Den Blisdom herovenfra er først reen, dernest fredsmælig, billig, lader sig gjerne sige, er fuld af Barmhjertighed og gode Frugter, upartist og uden Skæmt.

Gal. 5. 21. Vandens Frugt er Kjærlighed, Glæde, Freb, Langmodighed, Mildhed, Godhed — Sagtmadighed.

*) Luc. 6. 37. Tilgiver, saa skal eder tilgives.

Marc. 11. 26. Dersom I ikke forlade, da skal ikke heller eders Fader, som er i Himmelten, forlade eders Overtrædelses.

*) Luc. 23. 34. Fader forlad dem; thi de vide ikke, hvad de gjøre.

1 Pet. 2. 23. Han skælvede ikke igjen, der han blev overskældet, truede ikke, der han leeb; men overgav det til ham, som dommer retfærdigen.

B. I besynderlige Forhold.

§. 98.

Oversigt.

Foruden det almindelige Forhold, hvori Mennesker staae med Mennesker, gives der visse besynderlige Forhold mellem Menneskerne, der enten grunde sig paa naturlige Baand, eller paa selvvalgte Forbindelser. Til de Første hører Forholdet mellem Forældre og Børn og mellem Paarørende indbyrdes; til de Sidste Forholdet mellem Egtefolk, mellem Medlemmerne af een og samme Stat, mellem Herstaber og Tjenestestyende, mellem Velgjørere, og dem, der have modtaget Velgjerninger, mellem Lærere og Discipuler, mellem Venner. Af alle disse Forhold udspinge visse gjensidige Rettigheder og Pligter.

§. 99.

Forældres Pligter.

Af det Forhold, hvori Naturen har sat Forældre og Børn til hinanden, opstaaer for hine den Pligt at sørge for deres Afkoms Underholdning i den umyndige Alder ¹⁾), samt dens Danneelse til sunde, fornuftige, Samfundet nyttegige ²⁾, retskasne og gudfrygtige Mennesker ³⁾ (physisk, intellectuel og moralisk Opdragelse). Ligesom det usordærvede Menneske allerede ved mægtig Naturdrift og Medynk med den spæde Alders forladte Tilstand tilskyndes til denne Omførg, saaledes gjøres den som Pligt Forældrene Hellig ved Hensyn til Guds Hensigt med at give dem Børn, Agtelse og Kierlighed for Menneskes naturen overhoved, samt Omhu for Borgersamfundets Bel, og Ejer ved Forestellung om den Indflydelse, dens samvittighedsfulde Fagttagelse, eller letsindige Forhæmmelse, faaer paa deres egen Ro og Lyksalighed.

¹⁾ 1 Tim. 5, 8 (§. 93).

²⁾ Ordspr. 22, 6. Øpler den unge Ester hans Beis. Beskaffenhed; ogsaa naar han bliver gammel, skal han ikke vige derfra.

³⁾ Eph. 6, 4. I Fedre, opirrer ikke eders Børn, men opfordrer dem i Lægt og Herrens Formaning. Col. 3, 21.

§. 100.

Børns Pligter.

Mottagelsen af disse Velgjerninger bør hos Børnene avle Tæknemmelighed, eller deres lesvende og virksomme Erfjendelse, der ytrer sig deels i deres vise Anvendelse, deels overhoved i Bestræbelse for at volde Forældrene Glæde ¹⁾). Den vil i Forening med Agtelse for det Agtværdige hos Forældrene avle Kierlighed og uindskranket Tillid til dem, som til dem, der ville, og bedre, end Børnene selv, vide, hvad der tjener til disses sande Bel; hvilke Følelser tilsammen udgiøre det ægte barnlige Sind. Af dette maa den villige Lydighed ²⁾ mod Forældrenes retmæssige ³⁾ Besalinger, som Børnenes Afhængighed af Forældrene gjør dem til Pligt, udspringe. Af Agtelse og Kierlighed opstaaer naturligen Krbødighed i Omgang ⁴⁾, Billighed, Overbærelse og Taushed i Henseende til Forældrenes Svagheder ⁵⁾, Opmærksomhed, Bistand og Pleie i Alderdommen ⁶⁾, Pligter, som ingen retskaffen og from Søn, der ønsker som Olding med god Sam-

vittighed at Rue tilbage paa sin Ungdom, tør undrage sig.

1) Sir. 7, 28, 29. Er din Fader af ganske Hjerte, og glem ikke din Moders Smertes. Hvad kan du give dem igjen, saasom de have gjort imod dig?

2) Col. 3, 20. I Børn! værer Forældrene lydige i alle Ting, thi det er velbehageligt for Herren.

Eph. 6, 1—3. I Børn! lyder eders Forældre i Herren, thi dette er ret. Er din Fader og Moder (hvilket er det første Bud med Forrættelse), at det maa gaae dig vel, og du maa lange leve paa Jorden.

Sal. Ordsp. 23, 22. Aldyd din Fader.

3) Apostl. G. 5, 29 (§. 65).

4) Sir. 3, 6, 7. Hvo som frygter Herren, skal være sin Fader og tiene sine Forældre som Herrer. Er din Fader med Gjerning og Ord, at Belsignelse skal komme over dig fra ham.

5) Sal. Ordsp. 23, 22. Foragt ikke din Moderator, naar hun bliver gammel.

Sir. 3, 12. Misser din Fader Forstand, da hold ham det tilgode, og vancer ham ikke for din Kirkes Skyld.

6) 1 Tim. 5, 4. Om nogen Enke haver Børn eller Børnebørn, da lad dem først lære at øve gudelig Kjærlighed mod deres eget Huus, og vederlagge Forældrene; thi dette er godt og behageligt for Gud.

Sir. 3, 11. Hjælp din Fader i Alderdom, og bedøs ham ikke, medens han lever. V. 15. Hvo som forlader sin Fader, er som en Guds Bespotter.

§. 101.

Pligter mod Sødkende.

Bed Ufstammelse af samme Forældre har Naturen sat Sødkende i nærmere Forhold til hinanden, end til nogen Fremmed. Forpligtelsen til den reneste, mest oposfrrende MenneskeKjærlighed paaligger dem dersor mod hinanden i desto højere Grad, jo mere Leilighed de have til at fremme hinandens Forædling og Lyksalighed. Jo mere den gjensidige Welvillie kan svækkes ved opstaende Misforståelse og Uenighed, hvortil dagligt Samliv og Fællestab i mange Ting giver hyppig Anledning; desto mere bør de ved fordoblet Fordrægelighed, Eftergivenhed og Hjælpsonhed forekomme ethvert Udbrud deraf¹⁾.

1) Psalm. 133, 1. See, hvor godt og tilstigt er det, at Brødre boe tilsammen (ændregtig).

2) Mos. 13, 8. Kjære lad der ikke være Estrætte imellem mig og dig, og imellem mine Hyrder og dine Hyrder; thi vi ere Brødre.

§. 102.

Egteskab. Egtesfolks Pligter.

Den næste og helligste¹⁾ Forbindelse mellem Mennesker er Egteskabet, eller Forening mellem

Mand og Kvinde paa Livstid til Slægtens Forplantelse i Overeensstemmelse med Guds Hensigt og borgerlig Orden, samt til Udsøvelse af det ømmeste gjensidige Vensteb. Jo væsentligere dets Indsydelse er paa Menneskets hele Charakter og Tilstand, desto uafhængigere af Diebliklets Eidenstab, eller uverdigte Vihensigter, bør Valget af Egtesælle anstilles, med Hensyn til legemlig Sundhed, Hånds- og Hjertes-Adel, Lighed i Tilhøierligheder, Tænkemaade og Cultur, som sjælden findes under alt for stor Forstjel i Alder, Religion og Stand. — Ukrædelig Trosteb²⁾ og den ømmeste Velvillie³⁾ ere christelige Egtesællers gjensidige Pligter, af hvilke Kun den førstes Overtrædelse efter Christi Grundsatninger berettiger til Forbindelsens fuldkomne Ophævelse⁴⁾ (Skilsomfeste). Ved fælles Velvillie, Kendrægtighed, Orden, Sparsomhed og Tøjsomhed; Stræbsomhed, Sagtmadighed⁵⁾ og Familiesind hos Manden; Huuslighed, Fjielighed⁶⁾ og Blidhed hos Konen knyttes Baandet mellem begge fastere, og Grunden til Familiens Welstand og huuslig Lykkelighed lægges.

²⁾ Matth. 19, 6. Manden skal forlade Farer og Mor, og holde sig til sin Hustru, og de to skulle blive til eet Kist (een Person). Dersor hvad Gud har tilsammensæt, skal intet Menneske afdille. Eph. 5, 31.

- ³⁾ Eph. 5, 4. Egteskabet være hæderligt hos Alle, og Egtesengen ubesmittet.
- ⁴⁾ Eph. 5, 28. Mændene ere skyldige at elste deres Hustruer, som deres egne Legemer; hvo som elster sin Kone, elster sig selv.
- ⁵⁾ Matth. 5, 32. Hvo som skiller sig med sin Hustru, uden for Hoers Sag, den gør, at hun bedriver Hoer, og hvo som tager en Frækt til Egte, han bedriver Hoer. Matth. 19, 9. Marc. 10, 11-12.
- ⁶⁾ Col. 3, 19. I Mænd! elster eders Hustruer, og værer ikke bitter imod dem.
Tit. 2, 6. Forman ligesaa de unge Mænd, at være sindige.
- ⁷⁾ Col. 3, 18. I Hustruer! værer eders egne Mænd underdanige, som det sammer sig i Herren. Eph. 5, 22. Eph. 5, 33. Hver især elste sin Hustru, som sig selv; men Hustruen have Eretrygt for Manden.
Tit. 2, 4, 5. Ansor de unge Kvinder til at elste deres Mænd, og at elste deres Børn, at være sindige, hydste, huuslige, velvillige, deres Mænd underdanige.

§. 103.

Den gode Borgers Pligter.
Fædrenelandskjerlighed.
Forbindelse mellem Mennesker som Medlemmer af eet borgerligt Samfund (Medborgere) grunder

sig paa et utrykkelig eller stiftende indgaaet Forbund, at virke til Vedligeholdelse af fælles Sikkerthed, og Besfording af fælles Forædling og Lyksalighed. Heraf udledes for enhver Statsborger Forpligtelsen at fremme efter muligste Evne Opnaaelsen af Selskabets Niemeed. Til den Ende bør han 1) stræbe at vedligeholde Ro og Orden i Samfundet ved Aahold fra ethvert egenmægtigt Skridt, der har til Hensigt, at omstyrte den bestaaende Forsatning (Oprør, Rebellion), ved tro Oplydelse af alle Selskabets Love, ved at nære Tilsfredshed hos Andre med Samfundets Indretning og Bestyrelse¹⁾; 2) godsvillig og redelig yde de til Statens Tars fornydne Bidrag²⁾; 3) tage virksom Andel i Statens Forsvar mod udvortes Fiender, naar og hvorledes det af dens Foresatte eragtes fornødent; 4) ved tro³⁾, stadig og gavnlig Virksomhed i et betroet Råd eller en valgt Virkefreds fremme det almindelige Vel; 5) med Fver understytte og efter Evne ophjelpe Indretninger, der sigte til at befordre Statens Flor og Vestand ved Oplysning, Virksomheds og Sædeligheds Udbredelse. I disse Pligters ivrige og redelige Oplydelse viser sig den fornuftige og oprigtige Fædrelandskjærlighed (Patriotisme), der, ligelangt fra dadlegh Utilfredshed med Statens Indretning og Bestyrelse, som fra sneyerhjertet Eigegyldighed og

Foragt for alt Fremmeb, søger efter muligste Evne at fremme Samfundets Vel af Agtelse for dets Niemeed, samt skjøn som Erkjendelse af dets sande Fortrin og de Fordele og Behageligheder, det yder sine Medlemmer.

- ¹⁾ Jer. 29, 7. Søger Statens Fred, — og beder for den til Herren; thi naar den haver Fred, have I og Fred.
- ²⁾ Pet. 2, 13. Varer al menneskelig Orden underdanige for Herrens Skyld.
- ³⁾ Matth. 22, 21. Giver Keiseren det, som Keiserens er, og Gud det, som Guds er.
- Rom. 13, 7. Betaler Alle hvad I ere dem skyldige; den, som I ere Skat skyldige, Skat, den, som Told, Told.
- ⁴⁾ Rom. 12, 7. Have vi et Embede, da lader os tage vare paa Embedet.

§. 104.

Ovrigheds og Undersaatters Pligter.

Af Nødvendigheden, at overdrage til enkelte Statsborgere Omsorgen for, ved at give og overs holde Love, at fremme Opnaaelsen af den selskabelige Forenings Niemeed, opstaer den for det Hele gavnlige og med Guds Willie overeensstem mende¹⁾ Forståel mellem Befalende og Adlydende, Ovrighed og Undersaatter. Hün paaligger det

at give Love med viist Hensyn til Selskabets Tarv, og Agtelse for Menneskets naturlige Retigheder, at overholde dem med Retfærdighed og Billighed, og understytte deres Anseelse ved sit eget Exempel, samt at fremme enhver for det hele gavnlig Indretning ²⁾). Undersaatter bør lyde deres Øvrighed med Velvillighed, Roslighed og Orden ³⁾), bevise den den udvores Erbødighed, hvortil det borgerlige Forhold hjemler den Ret ⁴⁾), indvores Agtelse ester den Empføltes personlige Værd, og i Bedømmelse af dens Foranstaltninger og Handlinger tage billigt Hensyn til dens øste besværlige og vanskelige Stilling.

²⁾ Rom. 13, 1. 2. Hvert Menneske være de foresatte Øvrigheder underbanigt, thi der er ikke Øvrighed uden af Gud; men de Øvrigheder, som ere, haver Gud besikket; saa at hvo som sætter sig imod Øvrigheden, imodstaar Guds Anordning; men de, som imodsættae, skulle faae deres Dom.

³⁾ Luc. 3, 13. Kræver intet mere, end hvad der er forordnet for eber.

Rom. 12, 1. Den, som er Forstander, være det med Iber.

Rom. 13, 3. 4. De Regjerende ere ikke til Straæ for gode Gjerninger, men for onde. Øvrigheden er Guds Ejener, en Henvner til Straæ over den, som gjor det onde.

Sal. Ordsp. 16, 12. Ved Retfærdighed besættes Kronen.

³⁾ Rom. 13, 5. 6. Det er fornødent, at være underdanig ikke alene for Straffens Skyld, men ogsaa for Samvittighedens. Derfor betaler I dem ogsaa Skat, thi de ere Guds Ejener, som just skulle tage varpe paa dette.

1 Pet. 2, 13. Værer al menneskelig Orden underdanige for Herrrens Skyld; være sig en Konge, som den Højerste, eller Besættigmand, som de, der sendes af ham til Havn over dem, som gjøre Ondt, men dem til Lov, som gjøre Godt.

1 Tim. 2, 1—3. Thi formaner jeg først for alle Ting, at der gjøres — Forbsnner, Taksigeler for alle Mennesker; for Konger og alle dem, som ere i Høihed; at vi maae leve et roligt og stille Levnet i al Gudfrugtighed og Erbarhed, thi dette er godt og behageligt for Gud, vor Fræsler.

⁴⁾ 1 Pet. 2, 17. Vær Kongen.

Rom. 13, 7. Betaler Alle, hvad I ere dem skyldige — den, som Ere, Ere.

§. 105.

Herrers og Ejeneres Pligter.

Forholdet mellem Herstaber og Tienende grunder sig paa en indgaaet Contract, der hjemler begge Parter visse deri bestemte Rettigheder. Foruden gjensidig redelig Opsyldelse af Contractens

Betingelser¹⁾, paaligger det 1) paa den ene Side Herlabet at bevise a) Billighed og Skaansel i retmæssige Fordringer²⁾, b) Sagtmadighed og Venlighed i Omgang³⁾, c) Omsorg for deres Tyendes aandelige Vel, samt d) i Sygdom og hjælpeløs Tilstand at yde det Hjælp og Undsstyttele; 2) paa den Aanden de Tjenende at vise a) Troskab i Haand og Mund⁴⁾, b) Lydighed mod retmæssige og billige Besalinger⁵⁾, c) Erbødighed og Beskedenhed i Omgang⁶⁾, d) usortrøden Flid og samvittighedsfuld Opmerksomhed paa deres Herlabeters Interesse. Herrerne gjør Christendommen deres Pligter helligere, Tjenerne deres lettere ved Læren, at Alle ere i Guds. Nine lige⁷⁾.

¹⁾ Jac. 5, 4. See Arbeibernes Esn som hostede eders Marker, hvilken I have forholdet, striger, og Hostfolkenes Raab ere komne inh for den Herre Zebgoths Dren.

²⁾ Col. 4, 1. I Herrer! beviser Tjenerne, hvad ret og billigt er, vidende, at I og have en Herre i Himmelene.

³⁾ Eph. 6, 9. I Herrer! ladet Trusel fare, vidende, at ogsaa I selv have eders Herre i Himmelene, og Persons Anseelse er ikke hos ham.

⁴⁾ Tit. 2, 9. Tjenerne forman, at være deres Herrer underbanige, velbehagelige i alle Ting, og ikke sige imod, ikke besvige, men bevise al god Troskab, at

de kunne præde Guds vor Frelsers Verdom i alle Ting.

⁵⁾ Eph. 6, 5—8. I Tjenere! lyder eders Herrer i Kjødet (jordiske Herrer) med Frygt og Døven, som Christo; ikke med Dienstjeneste, som de, der ville tales Mennesker, men som Christi Tjenere, saa I gjøre Guds Billie af Hjertet; tienende med Belvillige hed Herren, og ikke Mennesker, vidende, at hvad Gode Enhver gjør, det skal ham gjengiftedes af Herren, hvad heller han er Tjenere, eller fri.

⁶⁾ 1 Pet. 2, 18. I Tjenere! varer eders Herrer underbanige i al Frygt, ikke alene de Gode og Billige, men ogsaa de Fortrædelige. 1 Tim. 6, 1—2.

⁷⁾ Col. 3, 2. Hvo som gjør Uret, skal faae Nederlag for hvad han gjorde Uret, og der er ikke Persons Anseelse. Eph. 6, 9.

§. 106.

Pligter mod Velgjørere.

Tænemmelighed.

Mobtagne Velgjerninger avle ifølge vor Nas-turs Beskaffenhed Tænemmelighed, eller Belvillie mod Giveren, og det i desto højere Grad, jo mere den Redebonhed, Edelmodighed og Skaansom-hed, hvormed de bevises, gjøre os ham agtværdig. Den grunder sig saaledes paa oprigtig Erkendelse af det. nydte Gode, og dets rigtige Vurdering

med Hensyn saavel til dets Vigtighed, som fores nemmelig til Giverens Beredvillighed, Uegen nyttighed og Oposrelse; og viser sig deels i Velgjerningernes hensigtsmæssige Anwendelse, deels i Bestedenhed i at anholde om nye, deels i Bestræbelse for at lægge vor Forbindtlighed og Hengivenhed for Velgjøreren for Dagen saavel ved Ord, som ved given Lejlighed efter Evne ved pligtmæssigt Gjengjeld. Fra at opfylde denne Pligt, om hvis Hellighed det usordcærede Menneskess egen Følelse og alle Tidsalderes Dom overtyder Enhver ¹⁾, unddrager sig kun den albeles Letfindige, eller den stolte og unaturlige Egoist, i det han troer at finde Undskyldning enten i Giverens Skyldighed mod sig, eller i hans uædle Sindelav; men svækker derved hos Andre den Samfundet saa uundværlige Tilbøjelighed at gjøre vel.

¹⁾ Sal. Ordspr. 17, 13. Hvo som gjengiver Døbt for Gott, fra hans Huus skal Døbt ikke vige.

¹⁾ Thess. 5, 18. Fremhører Læstigelse i alle Ting; thi dette er Guds Willie i Christo Jesu til eber.

S. 107.

Læreres og Disciplers Pligter.

Jo vigtigere hos Fornuftvæsenet det Almoelige er fremfor det Sandelige, desto større Fortsæ-

neste indlægge de sig af Mennesket, som omhyggelig arbeide paa ved bibragte Kundskaber at danne dets Land til Wiisdom og Oyd. Overbeviist om denne Læreembedets høje Vigtighed, bør den, der, med Bevidsthed om erhvervet Duelighed dertil, paatager sig paa denne Maade at virke til Samfundets Gavn, med samvittighedsfuld Omhu arbeide paa at danne dem, som betroes hans Undervisning, til oplyste i Almindelighed, til Eynlige i det ham overdragne Fag i Særdelshed, og fremfor Alt til retskafne og fromme Mennesker; og i denne Henseende understytte sin Formassing med sit eget gode Eksempel ¹⁾). Med jo mere Skjønsomhed, Fasthed i Charakteren, Sagtmødighed ²⁾ og Blidhed, Iver for Sandhed og sine Disciplers kande. Wel han rygter sit ofte ligesaa brydes fulde som hellige Kald, desto sikkere vil han kunne gjøre Regning paa den Werbødigheid og Lydighed, de skynde ham som deres Foresatte ³⁾, den Lærelyst, Opmærksomhed og Flid, hvormed retskafne og forstandige Lærlinger bør lette Lærenes morsommelige Arbeide, og den taknemmelige og ejerlige Hengivenhed ⁴⁾, hvormed den vestenkende Discipel som Yngling og som Mand paa skønner og lønner Velgjerninger, hvis gavnlige Indflydelse strækker sig ikke blot til hans jordiske Vilværelsес mangehaande Forholde, men endog ud over Jordlivets Grænser.

1) 1 Tim. 4, 12. Lad Ingen foragte dig for din Ungdoms Skjeld; men vær et Exempel for dem, som troe, i Tale, i Omgangelse, i Kjærlighed, i Tro, i Kjærlighed. Bliv hart ved Læsningen. Førmaningen, Kærdommen. 16. Giv Agt paa dig selv og Kærdommen; hold ved dermed; thi naar du gjør dette, skal du føle baade dig selv og dem, som høre dig.

2) 2 Tim. 4, 2. Overbeviis, straf, forman med al Langmodighed og Kærdom.

3) Ebr. 13, 17. Lyder eders Veilebere, og værer dem undergivne; thi dér baade over eders Siele, som de der stule gøbre Neghstid; at de kunne gjøre det med, Glæde, og ikke sukkende; thi dette er eder ikke gavnligt.

4) 1 Thess. 5, 12. Vi bede eder Brodre, at I kjonne paa dem, som arbeide blænde eder — og påmind eder; og agte dem hoiligen i Kjærlighed for deres Gjernings Skjeld.

S. 108.

Venstab. Venners Pligter.

Afgjensidig Agtelse, og Overensstemmelse k
Bænameda og Sindelav opstaar ved Omgang mod enkelte Mennesker en højere Grad Velvillie, som ligger til Grund for den noiere Forbindelse mellem Mennesker, som vi kalde Venstab. Jo vigtigere denne Forbindelses Indflydelse er paa

Menneskets Forædling og Lyksalighed¹⁾, desto omhyggeligere bør Enhver være i Valget af Venser²⁾. I Forbindelsens Natur og Hensigt, sælles Forædling og Lyksalighed, ligge Forpligtelsen til a) gjensidig Oprigtighed og Taushed³⁾; b) den uegennytigste, mest opoffrende Kjærlighed og Bistand⁴⁾, der dog aldrig maa forlede til Partiskhed eller Ubillighed mod Andre; c) den urokeligste Trofasthed og Bestandighed, der kun formedelst væsentlig Forandring i den ene Vens Charakter tillader den anden efterhaanden at slappe og omsider at løse Baandet.

1) Sir. 6, 15—17. En tro Ven er en stærk Beskyttelse; hvo den harer fundet, han harer fundet et Ligengedse. En trofast Ven er ikke at betale med nogen anden Ting, og hans Skjønhed er ikke at opvere. En tro Ven er Livs Lægedom, og de, som frygte Herren, skal finde ham.

2) Sir. 6, 7. Dersom du vil slappe dig en Ven, da slaf dig ham ved Forsøgelse, og fortro dig ham ikke snart.

3) Sir. 27, 16. Hvo som aabenbarer hemmelige Ting, mister Tro og Lové; og finder ikke en Ven efter sit Sind.

4) Sal. Ordspr. 18, 24. En Mand, som harer Venner, bor omgaes venliges med dem; thi der er en Ven til, som hænger fastere ved end en Broder.

Sal. Ordspr. 17, 17. En Ven elßer altid.

5) Sir. 22, 27. Bliv tro mod din Ven i Armod, at du kan glæde dig med ham, naar det gaaer ham vel. Bliv fast hos ham i Trængels Ebd. 31. Jeg vil ikke flamme mig ved at bestyrte en Ven, og vil ikke skjule mig for hans Ansigts.

Sir. 9, 12. Forlad ikke en gammel Ven, thi en ny er ikke at ligne med ham.

Tredie Afsnit.

Om Hindringerne for Opnaaelsen af Menneskets Bestemmelse, eller om den moralste Ufuldkommenhed.

§. 109.

Den moralste Ufuldkommenheds Almindelighed, samt hvori den bestaaer.

Alle Tidsalderes Erfaring stemmer deri overeens, at Mennesket ikke i den Grad opnaaer sin ophsiede Bestemmelse, som det ved rigtig Anvendelse af de i dets Natur nedlagte Evner, og tro Benyttelse af de sig udenfra tilbydende Midler kunde; hvort enkelt Menneskes Selbevidsthed forkynner ham det om sig selv; og Skriften stadsæster Historiens og Erfaringens Udsagn¹⁾. Hos

alle Mennesker ytre sig Tilbøieligheder til det Fornuften misbilliger; alle lade sig i mere eller mindre Grad beherske eller dog henriwe deraf²⁾; Ingen arbeider med den Over og Omhu, som han burde og kunde, paa sin moralste Forædling: alle Mennesker ere moralst ufuldkomne, skjønt i ulige Grader, alle uden Fortjeneste for Gud³⁾, trængende til Guds Gnade⁴⁾.

* 1) Mos. 8, 21. Menneskets Hjertes Vaafund er ondt fra hans Ungdom af.

Sal. Præd. 7, 20. Sandelig der er ikke et Menneske retsfærdigt paa Jorden, som gjør godt, og ikke synder.

Rom. 5, 12. Synden kom ind i Verden ved eet Menneske, og Døden ved Synden, og Døden trængte igennem til alle Mennesker, i det de syndede alle.

2) Joh. 1, 8. Dersom vi sige, at vi have ikke Synd, da forsøre vi os selv, og Sandheden er ikke i os.

3) Rom. 3, 23. Alle have syndet, og dem fattes Ere for Gud. 27. Hvor er altsaa vor Noes?

1 Cor. 1, 29. Intet Kjed (ingen Dødelig) skal rose sig for ham.

4) Psalm. 143, 2. Gak ikke i Dom med din Ejener; thi ingen, som lever, kan være retsfærdig for dig.

130, 3. I

§. 110.

Den moraliske Ufuldkommenheds indvores Grund.

Muelighed og Anledning til at vorde umoralisk ligger i vor Natur, men ikke Uødvendighed. Vor Væsen er sammensat af Fornuft og Sandselighed, (eller Modtagelsesevne for sandelige Indtryk, samt Tilbøieligheder og Drister), og Friheden givet os til at bestemme os efter hin eller denne. Men Fornusten maatte hos endelige Væsener vorde indskrænket, og altsaa underlaastet Mueligheden af at seile i sin Dom om Gudt og Ondt, og at foretrakke det Behagelige for det virkelig Gode. Sandseligheden, hvorved Mennesket skulde sættes i Forbindelse med Sandseverdenen, og tvinges til sit dyriske Væsens Vedligeholdelse, maatte, formedelst Fornemmelsernes Styrke, samt det Behagelige i Tilbøielighedernes og Dristernes Tilfredsstillelse, ogsaa siebliklig kunne fordunkle Fornustans Forestillinger; allerhøjest da Mennesket ved dens tidlige Udvikling, inden endnu Fornusten vorder virksom, fra Barndommen faaer en Vane at bestemme sig efter dens Dom om Gudt og Ondt. Saaledes er en Kamp mellem stridende Kræfter grundet i Menneskets Natur, uden hvilken Dyden, som Fornus-

tens Seier over Sandselighedens Tilbøkelser, ingen Værdie vilde have.

§. III.

Skriftens Lære om den moraliske Ufuldkommenheds Grund.

Af denne Sandselighedens Kamp med Fornusten, og Seier over den, udlede og de hellige Skribenter Menneskets moraliske Ufuldkommenhed, i det de tale om en Strid mellem Kjødet og Aanden ¹), en Fristelse til det Ønde grundet i Menneskets egne Tilbøieligheder ²). Paa Fornustens Svaghed i Kampen mod indvores Lyster og udvores Tilbøkelser giver den os et lærerigt ³) Eksempel i Fortællingen om de første Menneskers Sald, eller Tab af deres Uskyldighedsstand ⁴). Da fra disse vor Slægts første Forældre med deres Natur denne Svaghed er nedarvet paa alle deres Esterkommere, kunne vi kalde den arvelig (Arvesynd), som vi, fordi den er uadskillelig fra den Natur, vi fra dem have modtaget, kunne kalde den naturlig ⁵).

¹⁾ Rom. 7, 14. ff. Vi vide, at Loven er aandelig; men jeg er kjædelig, folgt under Synden. Thi jeg forstaar ikke, hvad jeg gjør; det, som jeg vil, gjor jeg ikke, men hvad jeg hader, det gjør jeg. Men gjor

jeg det, som jeg ikke vil, da giver jeg Loven det Widnesbyrd, at den er god. Men nu gjør ikke jeg det mere, men Synden, som boer i mig. Thi jeg veed, at i mig, det er i mit Kjed, boer ikke Gott; Billien har jeg vel, men at udrette det Gode formaaer jeg ikke. Thi det Gode, som jeg vil, det gjør jeg ikke; men det onde, som jeg ikke vil, det gjør jeg. Dersom jeg da gjør det, som jeg ikke vil, saa er det ikke mig, der udretter det, men Synden, som boer i mig. Saa finder jeg da den Lov hos mig, i det jeg vil gjøre det Gode, at det onde hænger ved mig. Thi jeg harer Lyst til Guds Lov efter det indvortes Menneske; men jeg seer en anden Lov i mine Lemmer, som strider imod mit Guds Lov, og tager mig fangen under Syndens Lov, som er i mine Lemmer.

Rom. 8, 7. Kjødet Gands er Fiendstab imod Gud; thi den er ikke Guds Lov underdanig, ei heller kan den være det.

Gal. 5, 17. Kjødet begjærer imod Xanden, men Xanden imod Kjødet, og disse ere hinanden modsatte, saa at I ikke kunne gjøre, hvad I ville.

²⁾ Jac. 1, 14. Hver fristes, naar han drages og lokkes af sin egen Begjærighed.

Marc. 7, 21. 23. Indenfra, af Menneskets Hjerte, udgaar onde tanker. — Alle disse Ding komme inden fra, og gjøre Mennesket ureent.

³⁾ 2 Cor. 11, 3. Jeg synge, at ligesom Slangen bedrog Eva med sin Trædshed, saaledes skal eders Sind fordeerves fra det oprigtige Sindelav mod Christum.

⁴⁾ 1 Mos. 3, 4—6. Da sagde Slangen til Qvinden: I skulle ingenlunde dse. Thi Gud veed, at hvilken Dag I spise deraf, da skulle eders Hine aabnes, og I skulle blive ligesom Gud i at kjende Gott og Ondt. Og Qvinden saae, at Træet var godt at spise af, og at det var heel lysteligt for Hinen, og Træet var onskeligt til at faae Forstand af; saa tog hun af dets Frugt, og spiste, og hun gav sin Mand deraf, og han spiste.

⁵⁾ Joh. 3, 6. Hvad som er født af Kjødet, det er Kjed.

§. 112.

Udvortes Aarsager til den moraliske Usuldkommenheds Forægelse.

Til denne indvortes Grund til Menneskets moraliske Usuldkommenhed kunne endnu adskillige udvortes Aarsager komme, hvorved Fordærvelsen end mere forøges paa et Sted, til en Bidsalder, hos et Menneske, fremfor hos et andet. Deslige udvortes Aarsager ere: a) forsømt eller hensigtsstridig Opdragelse, hvorved enten Gandseligheden alt for meget næres, eller Billien gjøres alt for meget afhængig af udvortes Evang¹⁾; b) Undervisningens usuldkomme Beskaffenhed, der enten indtræder for sildig, eller nærer farlige Billfarelsler, eller ikke vorder virksom paa Billien²⁾; c) Gor-

førelsers og onde Erexemplers formedelst Esterligh-nelsesdriften mægtige Indflydelse, fornemmelig i den mod deres Indtryk ubesværende Alder²⁾); d) de overordentlige Hindringer, som særliges stor Overflodighed eller Mangel lægge i Veien for Menneskets Forædling, i det begge udsettende Dyden for allehaande Fristelser, og den sidste tillige undsdrager Landen de fornødne Midler til dens frie Virksomhed⁴⁾; e) visse Tidsalderes og Stænders herkende Onder, enten vild Raahed og Barbarie, eller Forfinelse og falsk Cultur; f) endelig under visse Omstændigheder Feil saavel i det borgelige som Kirkelige Selstabs Indretninger.

²⁾ Sal. Ordspr. 13, 24. Hvo som spacer sit Rii, harer sin Son; men den, som elsker ham, tugter ham tidlig.

22, 15. Daarlighed er bunben i en Ungs Hjerte; Angtens Rii skal drive den langt fra ham.

³⁾ Rom. 1, 28. Eigesom de ikke holdt for godt at have Guds Kundstab, saa gav Gud dem hen i et Sind, som duer intet, at gjøre det Usammelige, opfyldte med Uretferdigheb.

⁴⁾ 1 Cor. 15, 33. Forsøres ikke; set Omgang forbærer gode Gæder.

²⁾ Tim. 3, 13. Onde Mennesker og Bedragere fare frem til det Vorte; de forsøre og forsøres.

Prædik. 9, 18. En Synder kan forbærve meget Godt.

⁴⁾ Sal. Ordspr. 30, 8. Giv mig ikke Armod eller Rigdom, men udbeel til mig mit besvilkede Brod; jeg maatte ellers maaske mattes, og angæte dig og sige: hvo er Herren? eller, om jeg blev arm, da maatte jeg stjæle, og forgribe mig paa min Guds Navn.

S. 113.

Synd. Syndens Inddelinger.

Af denne Menneskets naturlige, og ved udvortes Omstændigheder ofte end mere forsøgede Skrøbelighed, hvad enten den ytrer sig som Dorfshed, Mangel paa Fver og Kraft til at udrette det, Fornuftens erkjender for Godt og Pligt, eller som Hang til at følge det Fornuftens erkjender for Uret og Ondt, opstaae Synder, eller enkelte forsætlige Overtrædelser af de ved Fornuft eller Abenbaring kundgjorte Love og Pligter¹⁾). Forsaavidt Pligtenes nærmeste Gjenstand kan tænkes forskjellig (S. 62), Graden i Lovbudets tydelige Erkjendelse, og i Beslutningsgens Frihed under dets Overtrædelse ulige, flere eller førre Løner hos Mennesket derved, virksomme, og Loven, der overtrædes, udtrykt enten som Forbud, eller som Besaling; opstaae forskjellige Inddelinger af Synden: Synd mod Gud, os selv og vor Næste; Vitterligheds- og Uviden-

Heds²⁾ eller Letsindssynd; Ondskabs¹⁾ og Svagheds- eller Overilelssesssynd³⁾; Synd i Begjæringer eller Tanker⁴⁾, Ord⁵⁾ og Gjerninger; Overtrædelsesssynd og Efterladelsessynd⁶⁾.

¹⁾ I Joh. 3, 4. Hver den, som gjør Synden, han gjør det, som er imod Loven; og Synden er det, som er imod Loven.

Jac. 4, 17. Hvo som veed at gjøre Godt, og gjør det ikke, ham er det til Synd.

²⁾ Luc. 12, 47, 48. Den Ejener, som veed sin Herres Billie, og holder sig ikke rede, og ikke gjør efter hans Billie, han skal faae mange Hug; men den, som veed den ikke, og gjør dog det, som fortjener Hug, han skal have saa Hug. Thi den, som meget er givet, hos ham skal man løge meget.

Psalmt. 19, 13. Hvo kan forstaae sig paa Vildestæller?rens du mig af mine lønlige Brøst.

³⁾ I Joh. 3, 9. Hver den, som er født af Gud, gjør ikke Synd. (Med Overlag. Jevns. 1, 8.) Rom. 7, 18.

⁴⁾ Matth. 9, 11. Hvi tænke i saa ondt i eders Hjertet? Matth. 5, 28. (S. 75).

⁵⁾ Matth. 12, 34, 36. Hvad hjertet er fuldt af, deraf løber Mundhen over. — For hvært unhyttigt (utilbørligt) Ord, som Menneskene tale, skulle de gjøre Regnssab paa Dommens Dag.

Jac. 3, 2. Der som Nogen ikke støder an i sith Tale, denne er en fuldkommen Mand, istand til at holde det ganske Legeme i Tomme.

⁶⁾ Jac. 4, 17.

S. 114. Syndens Straffskyldighed, Folger, Grader i Brøde.

Alle Synder ere deri lige, at de, som Overtrædeler af Løben, røbe Mangel paa pligtskyldig Erbødighed for Vægiverens hellige Billie, og påadrage Synderen Brøde og Straf. Alle, hvor forskjellige end deres tidlig eller sildig indtrædende udvortes Folger ere¹⁾, have det tilfælles; at de 1) nedværdige Mennesket, i det de hærre det fra dets bestemmelse til Fuldkommenhed og vorende Eshed med Gud²⁾, at de 2) nedbryde Mandens Kraft og underkaste den Sandselighedens Herredømme³⁾ (Syndens Slaverie); at de 3) undergrave al sand Lyksaligheds Grundvold⁴⁾, i det de beseve Mennesket Sindets No, Bevidsthed om eget Værd, Ustraffelighed og Guds Bisald⁵⁾). Dog gives der i de enkelte Synders Tilregnelighed og Straffskyldighed mangfoldige Grader, der bestemmes efter den frænklede Plights større eller mindre Hellighed og Vigtsighed, hvilken igjen hænger paa Forpligtelsesgrundenes Antal og Kraft; efter Handlingens mere eller mindre fordaævelige forudsætte Folger; efter Kundskabens Tydelighed om den overtrædte Plights Forbindtlighed⁶⁾; efter Friheds Grads, som er afhængig deels af Fristelsera-

nes ulige Størrelse og Antal, deels af Beslutningsgens mere siebliklige eller overlagte Udsørelse²⁾; samt efter Bevæggrundenes Antal og Kraft til Pligtens Opfyldelse³⁾.

²⁾ Sal. Ord spr. 14, 22. 34. En Ugudelig Fal omfledes formedelst Øndskab; men en Retsfærdig har Tillid i sin Ød. — Synd er en gruelig Ting (Skjænsel) iblandt Folk.

Esaia 5, 11. Bee en Ugudelig! det skal gaae ham ilde; thi det hans Hænder havet gjort, skal vedfæres ham. Job 20, 5.

³⁾ Joh. 3, 8. 10. Hvo som gjør Synd, han er af Djevelen, thi Djevelen hænder fra Begyndelsen af; — hver, som er født af Gud, den gjør ikke Synd. Deraf er det aabenbart, hvilke der ere Guds Børn, eller Djevelens Børn. Joh. 8, 44.

³⁾ Joh. 8, 34. Hver den, der gjør Synd, er Syndens Træl.

²⁾ Pet. 2, 19. De (Ugudelige) love dem Fris hed, alligevel de ere selv Forkrænkeligheds Æjenere; thi af hvilken Nogen er overvunden, dens Træl er han blevet.

Rom. 6, 16. Vide I ikke, at hvem I fremstille Eder som Æjenere til Lydighed, dens Æjenere ere I, hvem I lyde, enten Syndens til Ød, eller Lydighedens til Retsfærdighed.

⁴⁾ Rom. 6, 23. Syndens Gold er Øden. Gal. 6, 8. Psalm. 32, 10. Den Ugudelige haver mange Smærter.

Sir. 21, 4. Al Synd er som et tweegget Sværd; for Saar deraf er ikke Lægedom.

Rom. 6, 21. Hvad havde I da før Frugt af de Ting, ved hvilke I nu skamme eder? thi Enden derpaa er Øden.

Jac. 1, 15. Når Synden er fuldkommest, sover den Øden.

⁵⁾ Esaia 48, 22. De Ugudelige have ingen Fred.

Vivid. 17, 11. Øndskab, som er forbundt ester Gens eget Vidnesbyrd, er en frugtefig Ting, og i det den ængstes formedelst Samvittigheden, formoder den sig altid svare Ting.

Rom. 2, 9. Trængsel og Angest skal være over hvert Menneskes Siel, som gjør det Ønde, baade en Ødes forst og en Grækers.

¹⁾ Joh. 3, 21. Dersom vort Hjerte ikke før dommer os, da have vi Frimodighed til Gud.

Esaia 55, 2. Eders Misgjerninger gjøre Skild misse imellem eder og eders Gud; og eders Synder gjøre, at han skjuler Ansigtet for eder.

⁶⁾ Luc. 12, 47. 48. (§. 113).

⁷⁾ Joh. 19, 11. Den, som overleverede mig til dig, haver større Synd.

⁸⁾ Matth. 11, 21. Vee dig Chorazin, vee dig Bethsaïda! thi havde de kraftige Gjerninger været gjorte i Tyrus og Sidon, som ere gjorte i eder, da havde de længe

ssben omvendt sig i Sæk og Uste. Ja jeg siger eder: det skal gaae taaleligere til med Cyrus og Sidon paa Dommens Dag, end med eder.

S. 115.

Last. Lastefuldhed. Den Lastefuldes forskellige Tilstand.

Herskende Tilbisielighed til Gjentagelse af en vis Synd kaldes Last, og Foreningen af flere Laste hos et Menneske Lastefuldhed. Sjeldent vil den Ringeagt for Loven, een Last forudsætter, blive staende ved een Plights hyppige Overtrædelse, men udstrække sig til flere; og deels paa denne dens større eller mindre Udstrækning, deels paa Vigtigheden af de Pligter, til hvilke den udstrækker sig, beroe fornemmelig Lastefuldhedens Græder. Væsentlig Forstjel gjør det i de Lastefuldes moraliske Tilstand, om de mangle Kraft til at behærste deres Sandselighed og udføre gode Forsætter. (Svaghed¹); eller om de aldeles ikke foresatte sig deres Forhold som pligstridigt og farsligt²) (Sikkerhed); eller om de, ved at fremture i det onde, have svækket Kraften af alle Bevæggrunde til det Gode paa deres Hjerte³) (Forhærdelse); eller om de ved indbildt Guldkommens-

hed søger at berolige sig selv⁴), som ved Skins Hellighed at bedrage Andre (Syklerie).

¹) Matth. 26, 41. Manden er vel redebon, men Kjødet er skrabeligt.

Rom. 7, 22—23. Jeg havar hyst til Guds Lov efter det indvortes Menneske; men jeg seer en anden Lov i mine Lemmer, som strider mod mit Guds Lov, og tager mig fangen under Syndens Lov, som er i mine Lemmer.

²) Eph. 4, 17—19. I skulle ikke mere vandre som Hebsninger, — formørkede i Forstanden, fremmedgjorte fra Guds Lov formebest den Bankundighed, som er i dem formebest deres Hjertes Forhærdelse, hvilke følesløse have hengivet sig til Uterlighed, til al Urenheds Bedrift, for Bindings Skyld.

Jud. 18. Der — skulle være Bespottere, som vandre efter deres egne ugadelige Lyster, — Naturlige, Sandelige, som have ikke Land.

Vids. 2, 21. Deres Ondsæk har forblintet dem, og de kjende ikke Guds Hemmeligheder, og have ikke Haab, at Hellighed skal lønnes, og sjønne ikke paa den Øre, som ustraffelige Siele skulle have.

³) Rom. 2, 4—5. Foragter du hans Godheds og Taatsmodigheds og Langmodigheds Rigdom, og veed ikke, at Guds Godhed leder dig til Omvendelse? Men efter din Haarhed og dit ubodfærdige Hjerte samler du dig selv Brede.

Matth. 15, 15. Dette Folks Hjerte er bleven forhærdet, og med deres Øren høre de besværligen,

og deres Hine, holde de tilslukte, at de ikke skulle see med Hine, og høre med Hine, og forståe med Hjertet, og omvende sig.

- 4) Luc. 18, 11. Jeg takker dig o Gud, at jeg er ikke, som de andre Mennesker; — jeg fastar to Gange om ugen, jeg giver Tiende af alt det, jeg eier.

2 Tim. 3, 5. De have Gudfrugtigheds Skin, men nægte dens Kraft.

Tredie Kapitel.

Om Guds Foranstaltninger til Menneske-Slægtens Forædling og Lyksaliggjørelse ved Jesus Christus.

S ø r s t e A f s n i t .

Jesu Christi Person, Charakter og Skjebne.

§. 116.

Jesu Fødsel og guddommelige Oprindelse.

Efterat Gud paa mange Maader havde søgt at lede den i Bildfareller, Fordærvelse og Ulyksalighed dybt sjunkne Menneskehed tilbage til Erfjendelse af dens Bestemmelse, og Bestræbelse for at opnaae den ¹⁾; og i Særdeleshed givet det israelitiske Folk talrige Beviser paa sin faderlige Omsorg i denne Henseende ²⁾: lod han i dette Folk, til den Tid hans Wiisdom fandt passende ³⁾, ved guddommelig Kraft ⁴⁾ Jesus fødes af Davids Slægt, og bebudede allerede ved hans betydningsfulde Navn Verden, hvad han skulde vorde den ⁵⁾. Det israelitiske Folk havde alt i længere Tid, under Følelsen af sin borgerslige og moralske Oploss-

ning næret Haabet om en af Guddommen sendte Frelser, og tænkt sig ham under Billedet af en Konge⁶⁾ (Salvet, Messias); hvorfør og Jesu Tilhængere, der i ham saae deres Forhaabning opfyldt⁷⁾, med hans Samtykke tillagde ham dette Mayn⁸⁾. Saavel i den nærværdige Overensstemmelse mellem Biomstændigheder i Henseende til hans Person, Fødsel og Skjebne, og de af Propheterne valgte Forventninger⁹⁾ (Messianske Spaadomme), som i de overordentlige Tildragelser, der gik foran, og ledsgede hans Indtrædelse i Livet¹⁰⁾, er Forsynets Hensigt, at henlede Menneskernes Opmærksomhed paa ham, som den af Gud udsendte Frelser, umiskjendelig.

⁷⁾ Apostl. G. 14, 17. (§. 14).

Rom. 1, 19. 20. 2, 14. 15. (§. 14).

Apostl. G. 17, 28. Ubi ham leve, røres og ere vi; som og nogle af Poeterne hos eder have sagt: vi ere endog hans Slægt.

²⁾ Ebr. 1, 1. Efterat Gud forдум havde talet mange Gange og paa mange Maader til Fædrene ved Propheterne, saa haver han i disse sidste Dage talet til os ved Sonnen.

⁸⁾ Gal. 4, 4. Der Tidens Fylde kom, udsendte Gud sin Søn, født af en Dvinde, født under Loven.

⁹⁾ Luc. 1, 35. Da svarede Engelen, og sagde til hende: den Hellig Hånd skal komme over dig, og den

Høiestes Kraft skal oveeskygge dig, herfor skal og det Hellige, som skal fødes af dig, kaldes Guds Søn.

⁵⁾ Matth. 1, 21. Hun (Maria) skal føde en Søn; ham skal du give det Navn Jesus; thi han skal frelse sit Folk fra deres Synder.

⁶⁾ Esaias 2, 1—4. 11, 1—16. Ezech. 34, 20—30. Dan. 7, 13—14. 26—27. 9, 24—27.

⁷⁾ Joh. 4, 42. Vi høye selv hørt, og vi vide, at denne er i Sandhed Christus, den Verdens Frelser

⁸⁾ Matth. 16, 16. 17. Da svarede Simon Peber: du er Christus den levende Guds Søn. Og Jesus svarede og sagde til ham: Salig er du Simon Jøns Søn, thi Hjæl og Blod haver ikke aabenbaret dig det, men min Fader, som er i Himmelten!

⁹⁾ Matth. 1, 22. 2, 6. 11, 19. 21, 5.

¹⁰⁾ Matth. 1, 20. 2, 1—2. 9, 13. Luc. 1, 26 ff.

2, 8—20.

§. 117.

Jesus Christus som Lærer.

Over den tidligere Periode af hans Liv hviler et for os uigjennemtrængeligt Mørke¹⁾. Kun saa meget er klart, at hans overordentlige Evner tidlig have erholdt en hos hans Landsmænd beundringsværdig Udvikling, og at tidlig Højselsen af hans høje Bestemmelse har været levende hos

ham²). Efterat en, i Grimodighed og strenge Sæder Elias lignende, Prophet³) havde henvendt Opmærksomheden paa ham⁴); og han ved dennes Daab højtideligen havde ladet sig inddvie, og var af Guddommen bleven udrustet med overordentlig Kraft til sit hellige Kald⁵); samt havde i Lænsomhed, under Seier over enhver Kristelse til at vorde Guds Plan utro, forberedet sig dertil⁶): tiltræder han trediveaarig sit Lærembede⁷). Som Lærer virker han nærmest i det Følk, fornemmelig i den Provinds, hvori han var opdraget, deels paa den blandede Mængde, deels paa en udvalgt Kreds Fortrolige; og udmarkrer sig ved ædel Popularitet og viis Indretning af sit Foredrag efter sine forskjellige Tilhøreres Tarv, beslæden Grimodighed, - varm Tverr for Undervisningens Virksomhed, og beundringsværdig Kraft⁸).

¹⁾ Matth. 9, 13—15. 19—23. Luc. 2, 21—40.

²⁾ Luc. 2, 41—52.

³⁾ Matth. 3, 4.

⁴⁾ Joh. 1, 26, 27. Johannes svarede dem og sagde: Jeg dober med Vand, men han staper midt iblandt eder, den I ikke kjende. Han er den, som kommer efter mig, som er blevet for mig, hvis Skorem jeg er ikke værdig at løse. 19. See det Guds Lam, som bær Verdens Ghnd!

⁵⁾ Matth. 3, 21. Omvender eder, thi Himmerige er der her.

⁶⁾ Matth. 5, 16. 17. Da Jesus var dobbt, stieeg han strax op af Vandet, og seel Himmelens aabenedes over ham, og hansade Guds Aand fare ned som en Due og komme over ham. Og see! der kom en Rost fra Himmelens, som sagdes denne er min Son, den Glædelige, i hvilken jeg hører Welbehagelighed. Joh. 1, 32.

⁷⁾ Matth. 4, 1—11.

⁸⁾ Luc. 5, 23.

⁹⁾ Luc. 24, 19. Jesus af Nazareth var en Prophet, mægtig i Gjerning og Ord for Gud og alt Følket.

Matth. 7, 28. Folket forundrede sig meget over hans Evndom; thi han lært dem, som den, der havde Myndighed, og ikke som de Skriftekloge. Joh.

7, 46. 18, 19. Da kom en Rost fra Himmelens, som sagde: Dette er min Son, min Elskede.

§. 118.

Jesus Christus som Menneske.

Som Menneske fremstiller han det fuldkomneste Mønster paa den oprigtigste under de haardeste Prøvelser urørligste Fromhed; eller Kjærlighed, Lydighed og Liklid til Gud.¹), paa den virksomste, til de største Oposfrelser beredvilligste Menneskekjærlighed²), paa det under lokkende og truende Kristelser strengesie Herredømme over

sig selv ³⁾), og overhoved paa den reneste og troeeste Opfyldelse af Pligt i ethvert af Livets mangehaande Forholde ⁴⁾); hvorfor og Skriften forestiller ham uden al Skyld eller Brøde ⁵⁾. Men da den tillige tillegger ham menneskelig *Natur* ⁶⁾, som ogsaa hans Fødsel, successive Udvikling, menneskelige Fornsynenheder og Førelser forudsætte; er det Hart, at denne ophoede Øyd ikke grundede sig paa naturlig Umuelighed i at feile, men kan, som mulig at naae, fremstilles til Eftersigning for os ⁷⁾.

1) Joh. 14, 12. Gulde jeg ikke veille den Glaal, min Fader gav mig? — Joh. 14, 31. Paa det Verden skal hende, at jeg væller Faderen og givt elgenom Faderen har berfalet mig, staar op, lader os gaae herfra!

March. 26, 39. Glee, ikke som jeg vil, men som du vil!

2) Joh. 15, 12. 13. Denne er min Besaling, at I skulle elsker hverandres ligesom jeg havet elsket eder. Storre Hjærlighed havet Ingen, end denne, at En læster sit Liv til for sine Venner.

Joh. 10, 11. Tegn er den gode Hyrde; den gode Hyrde sætter sit Liv til for Saarene.

3) March. 4, 10. Viig bort, Satan! thi der staer skrevet: du skal tilhøbe Herren din Gud, og tiene ham alle.

Match. 16, 23. Viig bæg mig Satan! du er mig til Forargelse; thi du tenker ikke paa det, som er godbomeligt, men paa det, som er menneskeligt.

4) Joh. 8, 46. Hvo af eder kan bevise mig nogen Synd over?

5) Ebr. 4, 15. Thi vi have en Høvner-Prest — som er forsøgt i alle Ting i lige Maade, dog uden Synd.

6) Joh. 3, 5. I vide, at han er aabenbaret, paa det at han skalke højtage vores Synder, og der er ikke Synd i ham.

7) Pet. 2, 22. Hvilken ikke haber gjort Synd, ikke heller blev der funden Søig i hans Mund.

8) Ebr. 4, 15.

9) Tim. 3, 4. Det er een Gud, og een Mihler imellem Gud og Menneskene, det Menneske Christus Jesu. Phil. 2, 7.

Ebr. 2, 14. Efterdi da Menneske ere beelagtige i Kjed og Blod, er han iligemaade bleven deelagtig deri.

Joh. 1, 14. Ordet blev Kjed, og boede blændt os.

10) §. 126.

§. 119.

Jesus Christus som Guds Søn.

Før at bane sin Lære Adgang til sine sandselige og for Sandheden følesløse Landsmænds Hjarter, forretter han Underverker ¹⁾ (§. 8). Den Kraft,

som der kører sig virksomt, bestragtes vel som givet ham af Gud¹⁾), af hvem han i sin hele jordiske Virksomhed er afhængig²⁾); men han forestilles derhos i Kristen ikke blot som Uførsendt af Gud³⁾, og som den forsjættede Messias⁴⁾, men tilsige som Faderens eenbaarme⁵⁾, elskede⁶⁾), påsæt ved nioeste med ham forbundne⁷⁾ Søn, det havde været hos Gud, før Verden blev⁸⁾; havde havt Deel i dens Skabelse⁹⁾), som han fremdeles, efter Kuldendelsen¹⁰⁾, af hans Kerk, påsæt Jorden, har Deel i dens Opholdelse og Bestyrkelse¹¹⁾), i Besiddelse af guddommelige Egenkaber¹²⁾ og den fuldkommete Hjælpehand¹³⁾ Guds¹⁴⁾ (§. 33). Påa Grund, heraf tillægget ham også Magn af Gud¹⁵⁾, og han forestilles som Gennstand for religiøs Erespryt¹⁶⁾).

¹⁾ §. Ex. Joh. 5, 1—8, 11, 1—4, 6, 1—6, 9, 1—7.
Luc. 7, 12—15, 17, 12—14.

²⁾ Joh. 5, 36, 3, 2, 10, 37. (§. 8).

³⁾ Joh. 5, 19. Sonnen kan ikke intet gjøre af sig selv, uden hvad han seer Faderen gjøre.

Math. 28, 18. Mig er given al Magt i himmelen og på Jorden. Math. 28, 17.

Joh. 14, 28. Min Fader er større, end jeg.

Joh. 14, 31. (§. 118), (Joh. 8, 28). (§. 8).

⁴⁾ Joh. 17, 3. (§. 8).

Joh. 10, 36. Elge I da til den, som Faberen harer helliget og sendt til Verden; du bespotter Gud, Fordi jeg sagde: jeg er Guds Søn¹⁷⁾.

Joh. 6, 39. Det er Fabrens Villie, som mig utsendte, at jeg skal intet miste af alt det, som han havde givet mig,

⁵⁾ Matth. 16, 16. (§. 116).

Matth. 26, 63, 64. ... Sej; besværger dig ved den levende Gud, at du siger os, om du er Christus, Guds Søn. Jesus svarede: ja det er, som du siger.

Joh. 20, 31. Dette er skrevet; haa det I skulle troe, at Jesus er Christus, Guds Søn, og, naar I troe, I skulle have Livet i hans Navn.

1 Cor. 3, 11. Ingen kan legge en anden Grundvold, end den, som lagt er, hvilken er Jesus Christus.

⁶⁾ Joh. 3, 16. (§. 31).

Joh. 1, 18. (§. 33 a).

⁷⁾ Matth. 17, 5. Denne er min Søn; den Elstelige, i hvilken jeg harer Velbehagelighed.

⁸⁾ Joh. 10, 30; 16, 15, 14, 11, 1, 18. (§. 33 a).

⁹⁾ Joh. 8, 58. Forend Abraham blev, var jeg.

Joh. 1, 1, 17, 5. (§. 33 a).

Col. 1, 15. Hvilkens er den usynlige Guds Billede, al Skabnings Høstesøde. 17. Han er for alle King.

¹⁰⁾ Joh. 1, 3. Col. 1, 16. Ebr. 1, 2. (§. 33 a).

¹¹⁾ Ebr. 1, 3. Hvilkens; efterdi han er hans Helligheds Glands og hans Wesens udtrykte Billede, og bærer

alle Ting med sin Kraftes Ord, saa gjorde han ved sig selv vores Synbers Renfælde, og satte sig hos Majestætens høire Haand i det Høje.

12) Col. 1, 17. Alle Ting bestaae ved ham. Eph. 3, 9.
Ebr. 1, 3.

13) Matth. 28, 18. (§. 33 a) 2 Pet. 1, 3.

Phil. 3, 21. Han skal forvandle vor Fornes drelses Legeme — efter den Kraft, ved hvilken han og han underlegge sig alle Ting.

Joh. 5, 21. Aab. 2, 23. (§. 33 a).

Joh. 16, 15. (§. 33 a).

Col. 2, 9. I ham hoer al Guddommens Gyldne legemlighed.

14) Joh. 12, 46. Ebr. 1, 3. Phil. 2, 6, 7. (§. 33 a).
Col. 1, 15.

15) Joh. 1, 1. I Begynnelsen var Ordet, og Ordet var hos Gud, og Ordet var Gud.

1 Joh. 5, 20. Vi ere i den Sande, i hans Son Jesu Christo; denne er den sande Gud og det evige Liv.

16) Joh. 5, 23. At Alle skulle ere Sonnen, ligesom de ere Faderen. Hvo som ikke er Sonnen, er ikke Faderen, som udsendte ham.

Phil. 2, 9—11. Dersor havde og Gud høit ophosiet ham, og skjenket ham et Navn, som er over alt Navn, at i Jesu Navn skal hvert Kne bøje sig, deres i Himmelten og paa Jordten og under Jordten; og hver Bunge skal bekjende, at Jesus Christus er en Herre til Gud Faders Ere.

§. 120.

Guddommelig og menneskelig Naturs Forening i Jesus Christus.

Overeensstemmende med denne Kristens Lære om Jesus Christus som sandt Menneske, og tillige som Guds eenbaarne Son, tillægges ham baade guddommelig og menneskelig Natur¹⁾). Saa uundgrundelig for den endelige Forstand begge Naturers Forening i een Person, og gjensidige Forhold stedse maae blive; saa naturligt var det, at allerede i den christelige Kirkes tidlige Alder forskellige Synsmaader i denne Henseende kunde finde Sted, der stundum avlede forbævelige Stridigheder blandt de Christne. Dog stemte alle sande Christne til alle Tider overeens i det, der udgjør Lærenes Væsen²⁾), at hvad Jesus havde lært Menneskene, var guddommelig aabenbaret Sandhed, hvad han havde virket til deres Sandliggjørelse, var guddommeligt Verk.

¹⁾) Rom. 1, 1—14. Paulus — besvilket til at forkynde Guds Evangelium om hans Son, sed af Davids Sæd efter Kjødet, krafteligen bevilst at være Guds Son efter Hellighedens Hånd ved Opstandelsen fra den Døde, om Jesu Christo, vor Herre.

²⁾) 1 Tim. 3, 16. Sandhedens Piller og Grundbøld og uden Modsigelse stor er den Gudsfrigtsigheds Hemme-

lighed: Gud er aabenbaret i Kjøb, er retsfærdiggjort i Land, seet af Engle, prædiket iblandt Hedninger, troet i Verden, optagen i Hærighed.

§. 121.

Jesu Christi Død.

Deels hans overordentlige, stedse i velgjørende Hensigter udøvede Gherninger¹⁾, deels Sandhedens egen uimodstaaelige Kraft²⁾ slaffer ham vel mange Tilhængere blandt den ustadige Mængde³⁾; men Fordommes, Skinhelligheds og Egennyttigheds frimodige Bestridelse⁴⁾ forbitrer de Mægtigere imod ham. Esterat disse deels ved dadlesyg Nedværdigelse af hans Handlinger have arbeidet paa at svække hans Unseelse hos Folket⁵⁾, deels forgejves søgt at afsløkke ham Mænner, hvorfaf de kunde betjene sig til at fælde ham⁶⁾; beslutte de at bemægtige sig hans Person⁷⁾, og en troløs Discipel bliver det Redskab, ved hvilket Beslutningen udføres⁸⁾. Uagtet de ei formaae at tilveiebringe mindste Skin af Brøde hos ham⁹⁾, afsløke eller aftrue de den svage Lands-høvding Dødsdommen¹⁰⁾, som den i Harme over sine skuffede jordiske Forventninger forbits-trede Hob krever¹¹⁾. Den fuldbyrdes; men Jesu Udgang af Livet høitideliggøres ved overord-

dentlige Naturbegivenheder¹²⁾, hvorved For-synet synes at have villet styrke deres Tro paa hans guddommelige Sendelse, som hans sidste uværdige Skjebne maatte have gjort vakkende i deres Over-beviisning, og som i Judas's fortvivlede Beslutning¹³⁾, hans egen heltemodige Fætning¹⁴⁾, Pilatus's høitidelige Erklæring¹⁵⁾ og Samstykke i hans ørefulde Begravelse¹⁶⁾ ikke sandt Beviser nok for hans Uskyldighed.

¹⁾ Matth. 15, 31. Joh. 6, 15.

²⁾ Matth. 7, 28. (§. 117). Joh. 4, 41. 42. Mange flere troede ved hans Ord; og til Qvinden sagde de: — vi have selv hørt, og vi vide, at denne er i Sandhed Christus, den Verdens Fræsler.

³⁾ Matth. 21, 8—10. Joh. 12, 13.

⁴⁾ Matth. 6, 7, 15. ff. 21, 28. ff. 23. Joh. 8.

⁵⁾ Matth. 12, 24. Joh. 7, 12. 20. 27.

⁶⁾ Joh. 8, 4. Matth. 22, 15—33.

⁷⁾ Joh. 11, 47. ff.

⁸⁾ Joh. 18, 1. ff. Matth. 26, 14—16.

⁹⁾ Matth. 26, 59. ff.

¹⁰⁾ Joh. 18, 28—19, 16.

¹¹⁾ Joh. 19, 16.

¹²⁾ Matth. 27, 45. Luc. 23, 44—48.

²³⁾ Matth. 27, 56.

²⁴⁾ Luc. 23, 34-46. Joh. 18, 4. 7. 11. 54-57. 19,
25-27. 30.

²⁵⁾ Joh. 19, 2.

²⁶⁾ Joh. 19, 38. ff.

§. 122.

Jesus Christi Opstandelse.

Den første Virkning af hans uværdige Undersættelse er, at to Mænd, der forhen i Stilhed havde hyldet ham ¹⁾, nu offentlig fremtræde som hans Fjender, og besørge hans Jordfærd ²⁾. Men, uagter al Forsigtighed fra hans Fjenders Side i at forebygge ethvert mueligt Bedrag ³⁾, forbliver Jesus ikke i Graven, men, som han ofte havde forudsagt ⁴⁾, Faldes paa tredie Dag til Liv ⁵⁾. Hans Opstandelse stadsætter saavel Sandheden af dette, som ethvert af hans Udsagn, samt Virkeligheden af hans guddommelige Sendelse ⁶⁾, overbeviser os om det Gud Velbehagelige i det af ham fuldendte Verk til Menneskehedens Lyksaliggjørelse ⁷⁾, og sandseliggjør de Christnes Forpligtelse til et nyt Liv ⁸⁾, og deres Udødelighedsshaab ⁹⁾. Overbeviste om hans Opstandelses Virkelighed ved utvetydige Beviser ¹⁰⁾, forkynde hans, før twivlende og nedslæede, Di-

scplet den frimodigen i samme By, hvor han var henrettet og begravet, uden Modsigelse ¹¹⁾. Denne ellers ubegribelige Forandring saavel hos hans Fjender, som hans Venner, der føregik i et Tidetur af saa Uger, kan kun det Overordentlige i Begivenheden selv forklare.

¹⁾ Joh. 3, 1. ff. 7, 50. ff. 19, 38.

²⁾ Joh. 19, 38-40. Matth. 27, 57-60.

³⁾ Matth. 27, 63-66.

⁴⁾ Joh. 2, 19. Bryder dette Tempel ned, saa vil jeg oplyse det om 3 Dage.

Matth. 16, 21. 26, 19. De skulle overlevere ham til Hedningerne, til at — korsfæstes; men på den tredie Dag skal han staae op igjen.

⁵⁾ Matth. 28, 1-10. Joh. 20, 1-10.

⁶⁾ Rom. 1, 3. 4. (§. 120).

⁷⁾ Cor. 15, 14. Er Christus ikke opstanden, da er vor Prediken jo forgjives, saa er og øvers Tro forgjives. Vi blive da og fundne som fælste Vidner om Gud, i det vi have vidnet om Gud, at han opreiste Christus, hvilken han ikke hayer opreist.

Apostl. 1. 15, 32. Vi forlynde eder om den Forhjælelse, som er freet til Fædrene, at Gud har opfyldt den for os, deres Born, i det han opvalte Jesum.

¹⁾ Rom. 4, 25. Hvilken er givne hen for vores Overtrædeller, og opreist for vor Rettsordiggjørelse.

²⁾ Cor. 15, 17. Men, herom Christus ikke er opstanden, da er eders Tro førsengelig; saa ere I endnu i eders Snyder.

³⁾ Pet. 1, 21. Gud opreste ham fra de Døde, og gav ham hærlighed, saa at eders Tro og Haab er til Gud.

⁴⁾ Rom. 6, 4. Vi ere begravnede med ham ved Dadben til Døden¹⁾, paa hvilket ligesom Christus er opreist fra de Døde ved Faderens hærlighed, saa ville og vi vandre i et nyt Levnet. V. 11.

⁵⁾ Cor. 15, 20. Men nu er Christus opstanden fra de Døde, og er hlevnen den første Gospel, af de henvorpede.

⁶⁾ Cor. 16, 14. Gud har høgade opreist Herren, og skal opreise os formedelst sin Kraft. 2 Cor. 4, 14.

⁷⁾ Luc. 24, 36. ff. Joh. 20, 19-28.

⁸⁾ Cor. 15, 5-8. Han opstod den tredje Dag efter Kristetne, og blev set af Kephas, dernæst af de Tolv. Derpaa blev han set af mere end fem hundrede Brødre paa engang, af hvilke de fleste endnu leve. — Derefter blev han set af Jakobus, dernæst af alle Apostlerne.

⁹⁾ Apoll. 9, 22. Denne Jesum havde Gud opvalt; hvortil vi alle ere Bidner.

¹⁰⁾ Cor. 15, 20. Guds opstande er det mest vigtige af alle Guds handlinger. ¹¹⁾ Jesu Christi, Himmelfart, og fortsatte Virksomhed som sin Menigheds Overhoved.

Efterat han i 40 Dage havde fortsat sine Disciplers Undervisning om Guds Plan til Menneskeslægtens Lykkeliggjørelse¹²⁾, opvingede han sig til Lystets Hjelpe Egne¹³⁾, hvorfra han var kommen¹⁴⁾. Denne Begivenhed, som trækkede udrydde de sidste Leoninger af Sorventningen om en jordisk Messias¹⁵⁾, blev Esterverden et Symbol paa den ståndhaftige Dybs helplænede Kamp¹⁶⁾, paa hans Læres høje Udspring¹⁷⁾, samt paa hans bestyrrende og regjerende Forhold til hans Kirke¹⁸⁾. Efterat han nemlig synlig er undtaget Jordens, vedbliver han ifølge Kristens Lære, som deltaglig i Almagteris Verdensregering¹⁹⁾, som sin Menigheds Overhoved og Herre²⁰⁾, under Seier over alle hindringer²¹⁾, usynlig at bestyrke, udbrede og regjere sit moraliske Rige²²⁾, og fremme sine Bekjendernes Lykkeliggjørelse²³⁾; indtil han datter engang skal vise sig sam: Alles retsfærdige Dommer²⁴⁾. Paa denne, hans mægtige Virksomhed modtoge hans Discipler, kort efter hans Hengang, utvetydigt Bevisits²⁵⁾: den overordentlige Bistand, som han havde tissagt dem²⁶⁾.

- 1) Apostl. G. 1, 3.. Han blev seet af dem i 40 Dage, og talede om de Ting, som høre til Guds Rige.
- 2) Apostl. G. 1, 9. Her han havde sagt dette, blev han optogen i deres Højen, og en Glyttag hørte bort fra deres Hine.
- 3) Marc. 16, 19. Da blev da Herren, efter at han havde talet med dem, optogen til Himmelten, og lade sig ved Guds høje Hånd.
- 4) Joh. 16, 28. Jesu udgik, fra Faderen, og kom til Verden, jeg fortæller Verden igen, og søger til Faderen.
- 5) Apostl. G. 1, 30. Samme nu vore, forskanske, daq spurgde de ham om, om sagde: Herre vil du paa denne Aar oprette Riget for Israel?
- 6) Joh. 21, 19. Han blev i højlighed til Døden, i Verdens Død, derfor hører og Gud højt ophojet ham, og stjernet ham et Navn, som er over alt Navn. (§. 119).
- 7) Joh. 17, 5. Og nu Fader! helliggør mi mig hos dig selv med den Skærted (Herrlighed), som jeg havde hos dig, fra Verden vor til.
- 8) Joh. 3, 13. Ingen er føren op til Himmelten, uden den, som soer ned af Himmelten, Menschen Son, som er i Himmelten.
- 9) Matth. 28, 18, 20. Mig er givet at drage i Himmelten og paa Jordens See, jeg er hos eder alle Dage indtil Verdens Ende.
- 10) Eph. 1, 20-22. Han opreste ham fra de Døde, og satte ham hos sin høje Hånd i himlen, langt

- over alt Kirkendom og Menighed og Magt og Herredem og alt Navn, som nævnes ikke alene i denne Verden, men også i den tilkommende, og lagde Alt under hans Fodder, og satte ham til Herre over Alt Ting for Menigheden.
- 11) Eph. 3, 10. Guds Ord som det, som het Christi Hovedet, stande Hovedet i Prester, som sidder ved høje Side af Majestetensrone i Himmelten, dit ejer værelse til, i det, at Gud i verden har gjort Christus til Menighedens Hoved, og han er sit Regems Saliggjører.
- 12) Apostl. G. 1, 8. Gennem Jammie Jesum, som Guds Førfærdes saliggjører, vil givt Vand til en Herre og en Christum ved mit navn til mig, som er en salig Førfærd, til hvem — en Herre, Jesum Christum, ved hvem alle Ting ere, og vi neb ham.
- 13) Luk. 15, 25. Han viste det at regrete, indtil han færer lagt alle Fjender under sine Fodder.
- 14) Mat. 18, 18, 19. Haa denne Klippe vil jeg bygge min Menighed, og Hjelvedes Porte vilde ikke finde overhånd over den.
- 15) Matth. 28, 20.
- 16) Eph. 4, 11. Han bestilte Nogle til Apstler, Nogle til Propheter, Nogle til Evangelister, Nogle til Hjelde og Fætere, til de Heilige fuldkomne Beskedelse, til Enheds Tyspaltung, til Christi Regemes Opbyggelse, indtil vi alle, også til Enheds Erhverv, og Guds Guds Erkjendelse, til Mennes Mcdenhed, til Christi Gyldes vorne Adler.

^{123) 1 Kor. 15, 22.} Gvorfor han og tan fuldtommeligen gjorte dem salige, som komme til Gud formodelst ham, derforbi han lebet altid, til at træde frem for dem, da med det nu vedtak om døden ikke.

Rom. 8, 34. Hvo er den, som fordanner mig Christus ev dem, som er død? ja meget, mere som og molen kører, som er ved Guds høire Haand, som og trodes fram for mig i eden rettet over mig.

^{124) Joh. 2, 1.} Dette skriver jeg til eder, paa del at I skulle ikke synde i og børson Nogen synder, da har vi en Falsmand hos Gaberen, Jesum Christum, den retfærdige.

^{125) Apostol. 9, 1.} Da denne Jesus kom optagen fra dem til himmelen, dertil komme øgenes ved samme Maade, som I have set ham forent i himmelen.

^{126) 1. Thess. 4, 16.} Herren selv skal komme ned af himmelen med stor styrke med Vorengels strof, og med Guds Basung, da de Døde i Christo skulle opstå fors.

^{127) Matth. 25, 31.} Da skal alle komme for Christi Domstol, at hver kan føre efter det, som pleiet er ved Legemet, efter det, som han havde gjort, enten Gott eller Dind.

^{128) Apostol. 10, 34.} De pleie alle fuldt af den Hellig精神, og henvendte af tale i andre tungemål, efter dem som Konden gav dem at tale.

^{129) Job. 14, 16-18.} Jeg vil bede Gaberen, og han skal give éder en anden Falsmand, at han skal leve hos éder evindelig. Jeg vil ikke forlade éder fader, lige jeg kommer til eder.

^{130) 1. Apostol. 10, 45-51.} Han forsamlede dem og befalede dem, at de skulle ikke være fra Christus, men opprørs dem, som Gaberen havde forsiggete bølleter i høje højt of mig. Eli, Johannes hørte vel med Vand, men I skulle bøbes med den Hellig And, ikke mange Dage herefter. — I skulle bekomme Kraft, naar den Hellig And kommer over eder.

^{131) 1. Kor. 16, 14.} Det er ikke mit vedkommende at jeg ikke vil sige, at du skal komme til mig.

^{132) 2. Kor. 11, 14.} Det er ikke mit vedkommende at jeg ikke vil sige, at du skal komme til mig.

^{133) Om Hensigten af Jesu Sendelse, samt hans Fortjeneste af Menneskerne.}

^{134) 1. Kor. 1, 10.} Det er ikke mit vedkommende at jeg ikke vil sige, at du skal komme til mig.

^{135) 8. 124.} Det er ikke mit vedkommende at jeg ikke vil sige, at du skal komme til mig.

Hensigten af Jesu Sendelse, det Verk, Gud havde givet ham at fuldbringe ¹⁾, dithydes allerede i hans Navn Frøsleren, Forlöseren ²⁾. Han sendtes til Verden, for at forløse Menneskeheden, eller bespis Menneskerne fra den, i deres moraliske Fordervelse i grundede Ulykkelighed ³⁾, samt have Fordervelsens Aarsager, forsaaevige disse laue i Mangl, paa rigtig og virksom Kundstab, om Gud og hans Willie ⁴⁾, og saaledes føre dem ved Undervisning ⁵⁾ til Vindstab, Tro ⁶⁾ og Dyd ⁷⁾, ved Tro og Dyd til den Lyksalighed ⁸⁾ i dette

og hint Liv, til hvilken de af Gud vare bestemte. Med Hensyn hertil taldes han Verdens Lys⁹) og Liv¹⁰). Til Opnæelsen af denne Hensigt virkede han ved sin Undervisning, sit Eksempl og sin Død¹¹, sommeret 1716.

*) Joh. 4, 34. Min Mod er at høre hans Billie, som mig udsendte, og fuldkomme det, han vil have gjort.

Joh. 17, 4, 6. Jeg harer herliggjort mig paa Jordens; jeg harer fuldkommet din Gjerning, som du harer givet mig, at jeg fulde gjøre. Jeg harer daabenhører dit Navn for de Mennesker, hvilke du harer givet mig af Verden.

*) Matth. 1, 21. (§. 116).

*) Matth. 20, 28. Menneskens Son er ikke kommen, for at lade sig tjene, men for selv at tjene, og at give sit Liv til en Igjenløsnings Betaling for Mange.

*) Joh. 5, 16. (§. 51).
*) Matth. 18, 11. Menneskens Son er kommen, at frelse det, som var fortapt.

*) Tim. 2, 5, 7. Der er een Gud, og een Midler imellem Gud og Menneskene, det Menneske Christus Jesus, som gav sig selv til en Gjeldnings-Betaling for alle, i et Vidnesbyrd i sine helige Bibler.

*) Joh. 3, 3, 8. Vilde, at han er aabenbarret, paa retsat han fulde Vorrtage bore. Snyder! Dertid er Guds Son aabenbarret, at han skal forskyre Djævelens Gerning. Joh. 13, 46.

*) Tit. 2, 14. Han gav sig selv for os, at han maatte forlæse os fra af Uretfærdighed, og rense sig selv et Ejendoms-Folk, nidsjælt til godes Gjerninger.

*) Joh. 18, 37. Jeg er dertil født og kommen til Verden, at jeg skal viture Sandheden.

Matth. 11, 27. Ingen hender Faderen uden Sonnen, og den, som Sonnen vil aabenbare det.

Joh. 8, 12. Jeg er Verdens Lys; hvio som folger mig, skal ikke blinde i Mørket, men have Livsens Lys¹².

Joh. 6, 40. Det er ikke mogent harer seet Faderen, uden den, som er fra Gud; han harer seet Fareren.

Joh. 14, 6. Jeg er Veien og Sandheden og Livets; der kommer Ingen til Faderen uden ved mig.

*) Joh. 5, 24. Sandelig jeg slger eber: hvio som hører mit Ord, og troer den, som mig udsendte, harer det evige Liv.

Joh. 6, 47. Hvo som træff vagt mig, harer det evige Liv.

*) Tit. 2, 14.

*) Tim. 1, 9. Gud frille os, jeg talte os med et helligt Raab.

*) Matth. 7, 21. Iffe Enbær, som siger til mig: Herre, Herre! skal komme ind i Himmelne, men den, som gav min Faders Billie, som er i Himmelten.

*) Matth. 5, 20. Uden eders Retfærdighed langt overgaaer de Skriftekloges og Pharisæernes, da komme ingen plundre ind i Himmelne.

2) Joh. 4, 24. Matth. 9, 15. Jeg havet Behag i
Barmhjertighed, og ikke i Øffter.

3) Matth. 6, 48. (§ 50). 16, 26. 6, 19. 20. 33.
(§. 51).

4) Matth. 5, 46. Luc. 6, 35. (§. 53). Marc. 12, 43.
(§. 56). Matth. 22, 37. (§. 58). Matth. 5, 29. 30.
(§. 74). Matth. 6, 8. 28. 48. (§. 76).

5) Matth. 5, 1-7. (§. 52). 13, 14. 15, 16. 17, 18.
19, 20. 21, 22. 23, 24. 25, 26. 27, 28. 29, 30.

6) Matth. 25, 31-46. Luc. 16, 19-31. Matth. 22, 36. (§. 113). 11, 21. (§. 114).

7) Luc. 6, 15. Han kaldte sine Discipler til sig, og
medvægte Folk af dem, hvilke han og kaldte Apøllter.

8) Matth. 10, 27. Hvad jeg higer eder i Mørke, det
taler gædebare; og hvad som høffes, eder i Sret,
det prædikter på Bagene.

9) Joh. 14, 26. 16, 13. (§. 9). Matth. 28, 20.
(§. 123).

Marc. 16, 20. De giv ud, og prædikede alle
vegne; og herren var krafteligen med dem, og stæ-
festede Ordet ved medfølgende Begn.

10) Matth. 28, 19. Gager hen, gører alle Folk til
mine Discipler, døber dem på Faderens Døgnens
og den Hellige Andes Navn.

Marc. 16, 15. Gaaer hen i den hele Verden,
og prædiler Evangelium for alle Folk.

§. 126.

Jesu Christi Exempel, som Middel til Hens-
sigtenes Opnaaelse.

Sine moraliske Forkristner understyttede Jesus
ved det fuldkomneste Dydomstørste ¹⁾), der viser
os deels Dydens Muelighed, deels dens hele
Elftvoerdighed, - såndseliggjør os Forkristernes
Anvendelse paa Livets Forholde, og Maaden,
hvorpaa vi kunne nærmere os det Helligheds
Ideal, hvilket han fremstillede som det Maal,
mod hvilket vi skulle søge at gage frem,

1) Joh. 13, 15. Jeg havet givet eder et Exempel, at
I skulle gjøre, ligesom jeg havet gjort eder.

Joh. 15, 12. Denne er min Besalig, at I
skulle ikke hverandre, ligesom jeg havet elset eder.

1) Pef. 2, 21. Christus havet og lidt for ethet,
og efterlade eder et Exempel, at I skulle følge i
hans Godspor.

1) Joh. 3, 16. Dervaa have vi hænde Kjetlig-
heden, at han har sat sit Liv til for os; og vi ere
skyldige at sætte Livet til for Brodrene.

Phil. 2, 5. Det samme Sindelav være i eder,
som os var i Christo Jesu.

Ephi. 5, 1, 2. (§. 58).

**Jesu Død, som Middel til Hensigtsens
Opnaaelse.**

Hovedhensigter af Jesu Død. a) Forvisning om Syndstilgivelse.

Bil Mennesketslægtens Forløsning hørte, i folge Guds Beslutning¹⁾, fremdeles, at Jesus skalde lide og dø for Menneskehedens Synder²⁾, og saaledes forvisse den om Forladelse hos Gud³⁾. Hans Død skalde nemlig tjene Menneskerne til et sandseligt Underpant pag, at de af Guds Fadergodhed⁴⁾, der for deres Skyld ei spade den, der var ham Ejerest⁵⁾, kunde, naar de oprigtig angrede deres Fejl⁶⁾, alvorlig søgte at forbære sig⁷⁾, og fattede fast Tillid til de ved Christus givne Forjætelsær⁸⁾, haabe deres Synders Tilgivelse, eller Besvrelse fra deres positive⁹⁾ Straffe, samt Adgang til Guds Maade og den Elyksalighed, hvortil de vare bestemte¹⁰⁾; i Skriftenes Sprog: vorde retfærdiggjorte¹¹⁾. Naar Grund heraf betragtes i Skriften, Jesu uskyldige¹²⁾ Død, hvilken han frivillig¹³⁾ af Elydighed mod Guds Villie¹⁴⁾, og Elyghed til Menneskerne¹⁵⁾, underkastede sig sommet Forsoningsoffer¹⁶⁾ for vores Synders, hvorved vi i en end fuldkommene Grad have erholdt den Tilgi-

velse. Menneskerne forhen troede at erlange ved Offere¹⁷⁾. Jesus som den, hvilken de have denne Velgjerning at taffe, kahes Forsoneren¹⁸⁾, og siges, da hos Mennesket ved Forvisning om Guds Maade Elyghed maa træde i Frygtens Sted, at have forligt Menneskerne med Gud¹⁹⁾.

b) Apostl. §. 2, 23. Ham, der han af Guds besluttede Maad og Forevidente var hengien, toge I, og ved uretfærdige Hender forsættet ham.

Luc. 24, 26. Burde ikke Christus at lide dette, og at indgaae i sin Hertighed²⁰⁾.

2) 1 Cor. 15, 3. Jeg overantvordede eder, hvad og jeg annammede; at Christus døde for vore Syndet efter Skriftenes.

3) Matth. 20, 28. (§. 124).

Matth. 26, 28. Dette er mit Blod; hvilket nye Testamentes Blod, hvilket udgybes for mange til Syndernes Forladelse.

Col. 1, 14. I hvem vi have Forløsning, ved hans Blod, nemlig Syndernes Forladelse.

4) Rom. 5, 8. Gud beviser sin Elyghed mod os ved, at Christus døde for os, da vi endnu vare Syndere.

5) Joh. 3, 16. (§. 31).

6) Luc. 15, 11-30. (Fortellingen om den forlørne Son).

Apostl. §. 3, 19. Bedre eder og ombender eder, at eders Syndet maae vorde udløstede.

- ²⁾ Joh. 3, 3. Uden Nøgen bliver født paa ny, kan han ikke see Guds Rige.
- Röm. 8, 1. Saa er der nu ingen Fordoms-
melle for dem, som ere i Christo Jesu, der ikke vand-
de efter Kjæbet, men efter Xanden.
- ³⁾ Röm. 3, 24, 25. De blive retsfærdiggjorte uforståbt
af hans Raade ved den Forløsning, som er i Christo
Jesu; hvilken Gud harer fremstillet til en Forløsning
formedelst Troen paa hans Blob.
- Ebr. 11, 6. Uden Tro er det umueligt at bes-
hage Gud.
- ⁴⁾ Joh. 3, 36. Hvo som troer paa Sonnen, harer
det evige Liv, men hvo som ikke troer Sonnen, skal
ikke see Livet, men Guds Vrede bliver over ham.
- 1 Thess. 1, 10. Jesum, som os frier fra den
tilkommende Vrede.
- ⁵⁾ Röm. 5, 9. Saa meget mere skulle vi dersor, nu
retsfærdiggjorte ved hans Blob, frelles ved ham fra
Vreden.
- ⁶⁾ Röm. 3, 24, 5, 9.
- ⁷⁾ 1 Pet. 3, 18. Christus leed engang for Syndere,
den Retsfærdige for Uretsfærdige.
- 2 Cor. 5, 21. Den, som ikke vidste af Synd,
harer han gjort til Synd for os, paa det vi i ham
skulle vorde retsfærdige for Gud.
- ⁸⁾ Joh. 10, 18. Ingen tager det (Livet) fra mig, men
jeg sætter det til af mig selv. Jeg harer drægt til
at sætte het til og — at tage det igjen. Denne Be-
faling harer jeg af min Fader.

Phil. 2, 8. Og da han var funben i Skikkelse
som et Menneske, fornedrede han sig selv, saa han
blev hydig indtil Øden, ja Korsets Ød.

Ebr. 12, 2. Vi see hen til Troens Begynder
og Fuldkommer Jesum, hvilken, istedet for den Glæde,
han havde for sig, leed taalmodeligen Korset, i det
han forsagtede Forhaaelsen, og sidder nu ved hoire
Side af Guds Throne.

¹⁴⁾ Joh. 17, 31. 18, 11. (§. 118). Phil. 2, 8.

Rom. 5, 19. Eigesom ved det ene Menneskes
Uhydighed Mange ere blevne Syndere, saa skulle og
ved den Enes Hydighed Mange vorde retsfærdige.

¹⁵⁾ Joh. 15, 12, 13. (§. 118).

1 Joh. 3, 16. Derpaa have vi hentet Kjæ-
ligheden, at han harer sat sit Liv til for os.

¹⁶⁾ Joh. 1, 29. See det Guds Lam, som bærer Ver-
dens Synd.

1 Pet. 1, 18, 19. Vider, at G ere forleste —
med Christi dyrebare Blob, som et uskyldigt og ubes-
misket Lam.

Eph. 5, 2. Christus elskede os, og gav sig selv
hen for os til en Gave, et Slagtoffer, Gud til en
velbehagelig Lægt.

Ebr. 9, 28. Saaledes er og Christus engang
offret, for at borttagte Manges Synder.

¹⁷⁾ Ebr. 9, 14. Hvor meget mere maa da Christi Blob,
som formedelst en evig Vand frembar sig selv, som et
ulasteligt Offer for Gud, rense eders Samvittighed
fra Dods Gjerninger til at tjene den levende Gud.

Kbr. 10, 14. Med et Offer hører han for stedse fuldkommen forsonet dem, som helliggøres.

18) 1 Joh. 2, 1. 2. Vi have en Kalsmand hos Faderen, Jesum Christum, den Rejsærdige; og den samme er en Forsoning for vores Synder, dog ikke allene for vores, men også for den ganske Verdens.

1 Joh. 4, 10. Han harer udsendt sin Son til en Forsoning for vores Synder.

Rom. 3, 25.

19) 2 Cor. 5, 19. Gud i Christo forlægte Verden med sig selv, i det han ikke tilkregnede dem deres Overtrædelser; og oprettede Forligelsens Ord iblandt os.

Rom. 5, 10. Dersom vi blev forlægt med Guds formehelst hans Sons Død, der vi var fiender, da skulle vi meget mere, efterat vi ere forlægt; frelses ved hans Liv.

§. 127.

Fortsættelse.

b) **Forpligtelse til Dyd og c) Stabfæstelse af hans Religion**

Ved saaledes at yde den angerrigste Synder Erst og Mod og Haab, skulde Christi Død, som det største Beviis paa Guds og hans Sans Kjærlighed til Menneskerne, tillige tjene til hos dem at vække Taknemmelighed og virksom Kjærlighed

til den tilgivende Fader ¹⁾), Bilden til al ægte christelig Dyd ²⁾). Ved at forestille os det Øfser ³⁾), denne Menneskernes Beroligelse kostede, og den høimodige Selvforståelse, hvormed det bragtes ⁴⁾), skulde Christi Død paa den ene Side indgyde os Afsky for Synden, der havde foranlediget det, paa den anden opslamme vor Kjærlighed til Christus, samt vor Iver for at vise os hans Velgjerning værdige ved at følge hans Lære og Mønster. Den skulde saaledes vorte os et kraftigt Middel og en hellig Forpligtelse til et efter Guds og Christi Villie indrettet Levnet ⁵⁾. Og da der ved Jesu Død ⁶⁾, saavelsom ved hans Lære ⁷⁾, anvises Menneskerne en anden Maade at erlange Syndsforladelse og Guds Bisald paa, end den ved Moses Israeliterne foreskrevne, skulde hans Død sandsæggjøre Ophævelsen af den ældre Religionsforfatning ⁸⁾), og høitideligen stadfæste den nye ⁹⁾. Med Hensyn hertil er det Jesus i Skriften kaldes den nye Pagts Mægler ¹⁰⁾.

1) 1 Joh. 4, 9—10. Derudi er Guds Kjærlighed til os aabenbaret, at Gud harer sendt sin eenbaerne Son til Verden, at vi skulle leve ved ham. Derudi befaaer Kjærligheden, ikke at vi have elset Gud, men at han harer elset os, og udsendt sin Son til en Forsoning for vores Synder. Joh. 15, 12, 13. (§. 118).

3) §. 64.

4) 1 Cor. 6, 20. I ere dyrekjæbte; erer derfor Gud i eders Begemer, og i eders Hånd, hvilke høre Gud til.

4) Ebr. 12, 2. (§. 127).

5) 1 Pet. 2, 24. Han har vore Synden paa sit Legeme paa Træet, at vi skulle blive af med Synden, og leve i Retsfærdighed.

2 Cor. 5, 15. Han døde for Alle, at de, som leve, skulle ikke fremdeles leve sig selv, men ham, som er Øsd og opstanden for dem.

Tit. 2, 14. (§. 124).

Gal. 2, 17. Men om vi, i det vi såge at blive retsfærdiggjorte i Christo, ogsaa selv befandtes at være Syndere, da var jo Christus Syndens Biener. Det var langt fra!

6) Rom. 6, 14. Synden skal ikke herske over eder; I ere jo ikke under Loven, men under Maaden.

Rom. 10, 4. Christus er Lovens Ende, til Retsfærdighed for hver den, som troer.

7) Joh. 4, 21. Tro mig, at den Død kommer, at I hverken skulle tilhede Faderen paa dette Bjerg ei heller i Jerusalem.

8) Eph. 2, 13, ff. Men i Christo Jesu erstnuf I, som forhen var langt borte, komme nær til ved Christi Blod. Thi han er vor Fred, som gjorde Etet af Begge, og nedbrød Abrahælens Mællembag, da han i sit Kjæb afsløffede Fjendskabet, Budenes Lov med dens Besalinger — og forligte dem Begge i et Legeme med Gud formedelst Korset.

9) Matth. 26, 28. Dette er mit Blod, det nye Testamenteres Blod, som udgydes for Mange til Syndernes Forladelse.

Ebr. 13, 20. Fredens Gub — ved en evig sagts Blod udførte fra de Ønde hen store Faarenes Hårde, vor Herre Jesum.

10) 1 Tim. 2, 5. (§. 118).

Ebr. 9, 15. Og derfor er han det nye Testaments Midler, paa det at, da der er skeet en Ødb til Forlossning fra de Overtrædelser, som vare begangne under det første Testamente, de Kaldede maatte faae den evige Urvs Forjættelse.

§. 129.

Fortsættelse.

Bihenfigter af Jesu Ødb.

Christi høimodige Opoffrelse maatte fremdeles vorde det kraftigste Middel til: 1) at styrke vor Tro paa hans Læres guddommelige Oprindelse, i det den overthydede Verden om hans Hensigters Reehed¹⁾, og hans levende Overbeviisning om sit høje Kald²⁾; 2) at besjæle saavel hans første Discipler som alle hans Bekjendere med Iver og Mod til for hans Riges, eller Sandheds og Dyds Fremme, efter hans Exempel³⁾, at trodse enhver Besværlighed og Fare⁴⁾; 3) at befordre hans Læres hastigere Udbredelse, ved

at undbrage hans første Bekjendere det fælles Middelpunkt, om hvilket de forhen holdt sig samslede ¹⁾; 4) at udslette deres Forventning af en jordisk Messias, og hæve deres Haab fra det Sandelige til det Oversandelige ²⁾.

¹⁾ Joh. 18, 56. Mit Rige er ikke af denne Verden; var mit Rige af denne Verden, da skulde vel mine Dienere have stredet deraf, at jeg ikke var blevet overleveret til Isærerne.

²⁾ Matth. 26, 54. Men hvorledes blev da Skeisten opfylbt, der siger, at det bør saaledes gaae til?

Joh. 18, 11. Skal jeg ikke driske den Glaal, som min Fader havet givet mig?

³⁾ Matth. 16, 24. Dersom Nogen vil være min Eftersøger, han forsage sig selv, og tage sit Kors paa sig, og følge efter mig. Matth. 10, 38.

Ebr. 12, 3. Betragter den, som harer taats modeligen lidt en saadan Modsigelse af Syndere imod sig, at I ikke trættes og forsage i eders Siele.

¹⁾ Joh. 3, 16. (§. 127).

⁴⁾ Joh. 12, 24. Uden Hæbefornet falder i Jordens og dører, da bliver det enes men dersom det dører, bærer det megen Frugt.

Joh. 12, 32. Naar jeg bliver opfojet fra Jordens, vil jeg drage Alle til mig.

⁵⁾ Joh. 16, 7. Jeg siger eder Sandhed: det er eder gavnligt, at jeg gaaer bort, idt gaaer jeg ikke bort, da kommer Talsmanden ikke til eder.

§. 130.

Jesus Christi Fortjeneste af Menneskerne, og deres Forpligtelse mod ham.

Alt tilsammentaget, hvad Jesus har udrettet til Menneskehedens Oplysning, Forbedring, Besroligelse og Lykkeliggjørelse, ved sin Eære, sit Exempel, sin Lidelse og Død, udgjør hans Fortjeneste af Menneskestaaten. Paa Erkjendelsen af denne hans Fortjeneste af os, hans Værdighed som Guds Søn og det fuldkomneste Menneske, samit hans Forhold til os som guddommeligt Sendebud, Forlosser og Herre, grunder sig vor Forpligtelse at øre ¹⁾ og bekjende ²⁾, at tække og elste ³⁾, at lyde ⁴⁾ og ligne ⁵⁾ ham.

¹⁾ Joh. 5, 23. Phil. 2, 9—11. (§. 119).

²⁾ Matth. 10, 32 Hvo som vil Hjendes ved mig for Menneskene, den vil jeg og Hjendes ved for min himmelske Fader, men hvo som vil fornægte mig for Menneskene, den vil jeg og fornægte for min himmelske Fader.

³⁾ Joh. 15, 9. Bliver i min Kjærlighed.

¹⁾ Cor. 16, 22. Dersom Nogen ikke elster den herre Jesum Christum, han være en Forbandelse.

Matth. 10, 37. Hvo som elster Fader eller Moder mere end mig, den er mig ikke værd.

⁴⁾ Joh. 15, 14. *V*ere mine Venner, der som I gjøre,
hvadsomhelt jeg befaler eder.

Joh. 14, 23. *O*m Nogen elster mig, da holder
han mit Ord.

Rom. 14, 9. *D*ertil er jo Christus baade død
og opstanden, og blevet levende igjen, at han skal
herset baade over Døde og Levende.

⁵⁾ Phil. 2, 5. Joh. 13, 15. 15, 12. 1 Pet. 2, 21.
(§. 126).

T r e d i e A f s n i t.

Om Betingelserne for Deelagtighed i de ved
Christus skjekede Velgjerninger, Tro og For-
bedring, samt om Forbedringens Midler.

§. 131.

Guds Maade.

De ved Christi Sendelse hele ¹⁾ Menneske-
slægten ifolge Guds evige Beslutning ²⁾ skjekede
Velgjerninger saae med Hensyn til deres Oprin-
delse og Giemeed i Kristens Navn af Guds salig-
gjørende Maade ³⁾, og Christi Religion kældes
paa Grund heraf Maadenlære ⁴⁾. Gud, som
tilbyder Menneskerne dem, eller giver dem Unled-

ning til at kjende sine Foranstaltninger til deres
Saliggjørelse, og under visse Betingelser at vorde
deelagtige i sin Maade, siges at Falde ⁵⁾ dem.
Christus bruger ofte til at betegne saavel den Ely-
salighed selv ⁶⁾, der var hans sande Bekjendere
bestemt, som den Etere, ved hvilken de erholdt
Kundskab derom ⁷⁾, samt det Religionssamfund,
hvilket han dertil aabnede Adgang ⁸⁾, Udtrykket
Zimmerigets Rige, i en hsiere Betydning ⁹⁾,
end den hans sandelige Landsmænd pleiede at for-
binde dermed.

¹⁾ Joh. 3, 16. (§. 31).

²⁾ Tim. 2, 4. Gud, vor Frelser, vil, at alle
Mennesker skulle blive salige og komme til Sandheds
Erkjendelse.

³⁾ Eph. 1, 4. Han udnalgte os i ham (Christo), for
Verdens Grundvold blev lagt, at vi skulle være hel-
lige og ustraffelige for hans Hafn i Kjærlighed.

Math. 25, 34. Kommer hid I, min Faders
Velsignede! arper det Rige, som eber er beredt fra
Verdens Begyndelse.

⁴⁾ Tit. 2, 11. Guds saliggjørende Maade er aabenbaret
for alle Mennesker, som optører os, at vi skulle for-
sage Ugudelighed og de verdslige Begjæringer, og leve
tugteligen og retfærdigen og guds frygtigen i denne
Verden.

⁵⁾ Apostl. G. 14, 3.

5) Rom. 8, 30. Hvilke han forud bestillede, dem havet han og kaldet; og hvilke han kaldte, dem havet han og retfærdiggjort; men hvilke han retfærdit jorde, dem havet han og helliggjort.

2 Tim. 1, 9. Gud frølste os, og kaldte os med et helligt Kalb; ikke efter vores Gjerninger, men efter sit eget Forsæt og Maaden, som os er givne i Christo Jesu fra evige Tider.

1 Pet. 1, 15. (§. 53).

6) Matth. 5, 10. Salige ere de, som forsøges for Retfærdigheds Skyld; thi himmerige er deres.

7) Matth. 13, 24.

8) Matth. 13, 31.

9) Luc. 17, 20. Guds Rige kommer ikke med udvortes Anseelse; de skulle ikke heller sige: See her eller see der er det; thi see! Guds Rige er midt i blant eder.

Joh. 18, 36, 37. Jeg er en Konge. Jeg er dertil født, og kommen til Verden, at jeg skal vidne Sandheden. Hver den, som er af Sandheden, hører min Rost.

§. 132.

Betingelser for Deelagtighed i Christi Belgjerninger.

a) Tro.

Som Betingelse for Deelagtighed i dette Rige, eller den Lyksalighed, hvortil dets Medlemmer

have Afgang, kræver Skriften Tro¹⁾ og Forbedring. Tro er i den næst omfattende Betydning Etjendelse af Jesu Lære som sand og guddommelig og dens samvittighedsfulde Efterlevelse²⁾. Den forudsætter Kundskab om Lærens Indhold³⁾, og bestaaer: 1) i Overbevisning om Sandheden af hvad Jesus har lært om Gud, hans Forhold til os, hans Foranstaltning til vor Lyksaliggjørelse, vor Bestemmelse i Tid og i Evighed⁴⁾; 2) i Antagelse af hans moralske Forstifter som guddommelig Regel for vor Vandet, og deres troe Opfyldelse⁵⁾; 3) i Tillid til de ved ham givne Øfster om Maade hos Gud, Tilgivelse og tilkommende Lyksalighed, som Grundvold for vort Haab⁶⁾ (Tro i mere indskrænket Betydning).

1) Joh. 3, 16. (§. 51).

Marc. 16, 16. Hvo som troer, og bliver dobt, han skal blive salig; men hvo som ikke troer, han skal blive fodsmt.

2) Ebr. 11, 6. Uden Tro er det umueligt at behage Gud; thi det bør den, som kommer frem for Gud, at troe, at han er til, og at han bliver deres Besønner, som søge ham.

3) Rom. 10, 14. Hvorledes skulle de troe paa den, om hvem de ikke have hørt? men hvorledes skulle de høre, uden der er Nogen, som prædiker?

⁴⁾ Joh. 5, 18.

Rom. 1, 26. (§. 7).

⁵⁾ Jac. 1, 22. Men vor der Ordets Gjørere, og ikke alene dets Hørere, hvormed I bedrage eder selv.

Math. 7, 21. (§. 124).

Joh. 15, 14. (§. 130).

⁶⁾ Ebr. 11, 1. Troen er en Bestandighed i det, som haabes, en fast Overbevisning om det, som ikke sees.

Gal. 2, 20. Hvad jeg nu lever i Kjødet, det lever jeg i Guds Sons Tro, som elskede mig, og gav sig selv hen for mig.

Rom. 3, 28. Vi slutte, at Mennesket bliver retsfærdiggjort ved Troen uden Lovens Gjerninger.

§. 133.

Fortsættelse.

Forbindelse mellem Tro og gode Gjerninger.

Troens Virkning.

Denne Tro, eller Tillid til den ved Christus os tilsgagte Maade, maa, hvor den er ægte og oprigtig, grundet paa rigtig Kundskab om denne Belgjernings Natur, Følelse af vor Trang dertil og Erkjendelse af dens Vigtighed, ytre den mest velgjørende Indsydelse paa Menneskets hele Tænkmaade, i det den levendegjør Følelsen af dets Ufuldkommenhed og Trang til Forbedring,

samt af Guds Kjærlighed til os, og som noie forbunden med Kjærlighed til Gud, vise sig virksom i en villig Opsyldelse af hans Villie (levende) eller i gode Gjerninger ¹⁾; og en saadan Tro er det, Skriften sordrer som Betingelse for Maade hos Gud ²⁾. Thi ligesom Menneskets gode Gjerninger i Forhold til dets hellige Bestemmelse altid blive i meer eller mindre Grad usfuldkomne, og selv den fuldkomneste intet kan fortjene af Gud som Løn ³⁾, men maa haabe Alt af hans Maade: Saaledes vil en oprigtig og ægte Tillid til Guds Maade ikke kunne blive uden virksom Indsydelse paa Tænke- og Handlemaaden; hvorfor og Skriften erklører en Tro uden Gjerning (væd), der som saadan er at ansee som uegte, for utilstrækkelig til at skaffe os Adgang til den ved Christus tilsgagte Salighed ⁴⁾.

¹⁾ Gal. 5, 6. I Christo Jesu gjelder hverken Omstænklelse eller Forhud, men Troen, som er virksom ved Kjærlighed.

²⁾ Cor. 13, 2. Høvde jeg al Tro, saa at jeg kunde flytte Vierge, men havde ikke Kjærlighed, da var jeg Intet.

Jac. 2, 18. Der maatte da Nogen sige: du harer Troen, og jeg harer Gjerninger; viis mig din Tro af dine Gjerninger, og jeg vil vise dig min Tro af mine Gjerninger.

Jac. 2, 21, 22. Et ikke vor Faber Abraham retsfærdiggjort ved Gjerninger, der han offrede Israaels

sin Son paa Alteret? Seer du, at Troen virkede med hans Gjerninger; og at ved Gjerninger blev Troen fuldkommet.

- ²⁾ Joh. 3, 16. Marc. 16, 16. Rom. 5, 8c. (§. 132).
Joh. 20, 31. Dette er skrevet, paa det I skulle troe, at Jesus er Christus, Guds Son, og naar I troe, skulle I have Livet i hans Navn.

- ³⁾ Luc. 17, 10. (§. 65).

Rom. 21, 35. Hvo gav ham først, at det igjen skulle betales ham? Rom. 3, 24. (§. 127).

Jac. 5, 2. Vi stode alle an i mange Ting.

1 Joh. 1, 8.

- ⁴⁾ Jac. 2, 14. Hvad gavnner det mine Brødre, om Nogen siger han haver Troen, men haver ikke Gjerningen? mon den Tro kan frælse ham?

V. 18, 26. Ligesom Legemet er død uden Hænd, saaledes er og Troen død uden Gjerninger.

§. 134.

b) Forbedring. Omvendelse.

Uf denne Grund kræver ogsaa Kristen, som den anden Betingelse for Deelagtighed i Jesu Velgjerninger, Forbedring, eller Antagelse af et med hans Forskrifter overeensstemmende Sindslav¹⁾, hvilket er uadskilleligt fra sand Tro paa Christus som Menneskets Lyksaliggører. For den, som er paa Lastens Vei, eller for de guddommel-

lige Loves letfindige eller frække Overtræder, vors der denne Sindets Forandring Omvendelse²⁾, eller Antagelse af en ny, den forrige modsat, Tænke- og Handlemaade; hvilket og Skriften antyder ved Udtrykkene: Gjenfødsels³⁾, Forsnyelse⁴⁾, det nye Menneskes Iførelse⁵⁾. Forsaavidt denne forandrede Tænkemaade ydtrer sig i Beskræbelse for at bøde paa eller indhente det Forsomte, kan den ogsaa kaldes Bod.

- ¹⁾ Joh. 3, 3. Sandelig, jeg siger dig: uben saa er, at Nogen bliver født paa nye, kan han ikke see Guds Rige.

Matth. 18, 3. Dersom I ikke omvende eder, og blive som Barn, komme I ingenlunde ind i Himmerige.

Apostl. G. 2, 38. Omvender eder, og hver af eder lade sig dsbe i Jesu Christi Navn til Synernes Forladelse.

Apostl. G. 3, 19. Bedrer og omvender eder nu, at eders Synner maae vorde udslættede.

- ²⁾ Matth. 3, 2. Omvender eder; thi Himmerige er nær.

³⁾ Joh. 3, 3. Tit. 3, 5. Ikke for de Retsardigheds Gjerningers Skyld, som vi havde gjort, men efter sin Barmhertighed frelste han os ved Igjenførelsens Bod, og Forhelsen i den hellig Hænd.

- ⁴⁾ Rom. 12, 2. Slikker eder ikke lige med denne Boven, men vorder forvandlede ved ebers Sinds For-

nyelse, at G. maae skjonne, hvad der er Guds gode og velbehagelige og fuldkomne Villie.

³⁾ Eph. 4, 23. 24. Afslægger det gamle Menneske ester den forrige Omgångelse, som forsvares ved bedragelige Lyster; men fornayes i eders Guds Hand og isører det nye Menneske, som er støbt efter Gud i Sandhedens Retfærdighed og Hellighed.

Col. 3, 9. I have affast det gamle Menneske med dets Begjærtninger: isører det nye, som fornayes til Erkendelse ester hans Billede, som støbte det.

§. 135.

Fortsættelse.

Syndens Erkendelse. Anger.

Da der hos den Fastfulde altid ligger en elleranden Vildfarelse til Grund for hans urigtige Forhold, i henseende til Gud og hans Villie, Menneskets Bestemmelse og Pligtens Forbindelighed, det høieste Gode, hans egen moraliske Tilstand; maa Forbedringen gaae ud fra disse Vildfarelsers Berigtingelse ved Indsamling af bedre Kunstdæk: og forsaavidt Gud dertil yder Mennesket Kraft og Midler, fornemmelig ved sit Ord, siges han at oplyse det ¹⁾). Derved ledes han til at indsee det Urigtige i sit Forhold og Ulykkelige i sin Tilstand, eller at erkjende sin Synd ²⁾, dens Natur, Aarsag, Skjendsel og Følger.

Jo tydeligere dette skeer, desto indenkligere vil han ønske det Onde u gjort, og efter Temperament, Graden i Fordærvelse og andre Omstændigheder føle mere eller mindre heftig Anger og Sortrydelse, eller Utilfredshed med sin forrige Handlesmaade, der for den Alvidende er Bekjendelse af Synden ³⁾. Denne Anger ⁴⁾, som hos den troende Christen, der sætter Lid til Guds ved Christus aabenbarede Faderkjerlighed, ikke kan gaae over til Fortvivelse, maa, naar den er oprigtig, nødvendig fremkalde Bestutningen, at afstaae fra det Onde ⁵⁾, hvis Alvorlighed og Fasthed vise sig i den forbedrede Tænke- og Handlemaade, eller i Omvendelsens Frugter ⁶⁾.

¹⁾ Eph. 1, 18. Gud — give eder Viisdom og Kabinetsherrernes Land ubi hans Kunstdæk yders oplyste Mine, at I kunne kjende, hvilket det haaber, som han kalte eber til, og hvilken hans Kreds herlige Rigdom er klande de Hellige.

Apostl. G. 26, 18. Jeg sender dig til at aabne deres Mine, at de omgaaende sig fra Middel til Lyset og fra Satans Magt til Gud, at de kunne faae Syndernes Forladelse.

²⁾ Luc. 22, 61. Yeder kom Herrens Ord ihu.
Luc. 15, 17. Han kom til sig selv igjen.

³⁾ Sal. Ordspr. 28, 13. Den, som kluler sine Overtrædelser, skal ikke have Kylle; men den, som besjensker og som forlader dem, skal faae Warmhjertighed.

Psalm. 32, 5. Jeg bekjendte min Synd for dig, og klalte ikke min Misgjerning. Jeg sagde; jeg vil bekjende mine Overtrædelser for Herren; og du forlod mig min Synds Misgjerning.

1 Joh. 1, 9. Dersom vi bekjende vores Synder, da er han trofast og retfærdig, at han forlader os Synderne, og renser os fra al Uretfærdighed.

Luc. 15, 18. Farer, jeg hoyer syndet mod Himmelens og for dig, og er ikke længere værd at kaldes din Søn.

4) 2 Cor. 7, 10. Bedrøvelsen efter Gud (Guds Billie) virker Omvendelse til Salighed, som ikke fortrydes; men Verdens Bedrøvelse virker Øsd.

5) Luc. 15, 20. Og han gav sig paa Veien, og gik til sin Fader.

6) Matth. 3, 8. Gaa gjører da saadanne Frugter, som høre til Omvendelse.

Joh. 8, 11. Gak hort, og synd ikke mere.

§. 136.

Lidlig og fuldig Bedring.

Gaavel af Menneskets Bestemmelse til stedse stigende Fuldkommenhed og Lighed med Gud (§. 50. 51.), som af Forbedringens Natur, der, saasom den kun efterhaanden kan bevirkes, ikke er et Giebliks Sag, og vorder tillige formedest Vaerners og Tilbøjeligheders voxende herredomme, jo

lengere den udsættes, desto vanskeligere, samt af Skriftenes hyppige Opsordninger til et dydigt Liv ¹⁾) og dens Lære om Forholdet mellem dette og den tilkommende Lykkelighed ²⁾) — indsees Lidligvendigheden af en tidlig Forbedring, ellers at satte den alvorlige og virksomme Beslutning, strax at aftaae fra sine Feil, saasnart man vorder opmærksom derpaa. Den, der fra tidligste Alder, saasnart han kommer til Bevidsthed om Ret og Uret, vænner sig til at beherske sin Sandselighed, og helliger sig Opfyldelsen af Guds Billie ³⁾), bevarer Uskylds uerstattelige Gode ⁴⁾), opnaaer en høiere Grad Fuldkommenhed ⁵⁾), befries, i det en egentlig Omvendelse vorder usornøden, fra de Vanskeligheder, hvormed rodfæstede Tilbøjeligheders og Vaners Overhindelse og Udryddelse er forbundne, og betrygges mod den Fare, af Svaghed at vorde sine gode Beslutninger utro (Tilsbagefald), hvorved en fornyet Omvendelse vorder, om ei umuelig, dog saare vanskelig ⁶⁾). Sildig Bedring, var det end paa Dødsleiet, kan vel, saalænge Mennesket formaaer at dømme og beslutte, ansees som muelig; men vorder deels formedest Sandselighedens ved Vanen forøgede Herredomme ⁷⁾), Livets og Dødsmaadens Usiekerhed og den Lastefuldes Stemning under Dødens Værmelse yderst uvis, deels som den første

Begyndelse i det Gode ufuldkommen, og blottet for Omvendelsens Frugter ⁸⁾).

²⁾ Rom. 6, 6. Vi vide dette, at vo^r gamle Menneske er korsfæstet med ham (Christo), paa det Syndens Begeme skal blive til Intet, saa at vi ikke fremdeles skulle tjene Synden.

Eph. 2, 10. Vi ere hans Verk, skabte i Christo Jesu til gode Gjerninger, til hvilke Gud forud besredte os, at vi skal vandre i dem.

²⁾ Tim. 2, 19. Guds faste Grundvold skaaer, og havet dette Segl (Indskriften): Herren Ejender Sinez og: hvor den, som nævner Christi Navn, afskaae fra Uretsfærdighed.

²⁾ Gal. 6, 7, 8. (§. 27).

²⁾ Cor. 9, 6. Hvo karrigen saaer, skal og karrigen hoste, og hvo som saaer i Belsignelse, skal og hoste i Belsignelse.

²⁾ Prædik. 12, 1. Tænk paa din Skaber i din Ungdoms Dage, medens de onde Dage endnu ikke komme, og Varene komme, om hvilke du skal sige: jeg havet ikke lyft til dem.

⁴⁾ Matth. 5, 8. Salige ere de rene af Hjertet.

⁵⁾ Eph. 4, 15. At vi, Sandheden troe ubi Kjærlighed, skulle i alle Maader opvore til ham, som er Hovedet, til Christus.

⁶⁾ Ebr. 6, 4, 5. Det er umueligt, at de, som eengang ere oplyste, og som have smagt den himmeliske Gode, og ere blevne deltagtige i den Hellige Hand, og have

smagt Guds gode Ord, og den tilkommende Verdens Kræster, og falde fra, efter kunne fornyles til Omvendelse.

²⁾ Petr. 2, 20. Dersom de, der have undskydet Verdens Besittelser formelhæft den Herres og Frelseres Jesu Christi Kundskab, blive dog igjen indvilede og overvindes, da er det Sidste bleven værre med dem, end det Forste.

²⁾ Rom. 2, 5. Efter din Haardhed og dit ubøfærdige Hjerte samler du dig selv Brede, paa Bredens og Guds retsfærdige Doms Rabenhærelses Dag.

⁸⁾ Sir. 5, 8. Lov ikke at vende om til Herren, og forhal det ikke Dag fra Dag. Thi Herrens Brede skal udkomme hasteligen og du skal omkomme.

Sir. 18, 23. Høymyg dig, før du bliver for svag, og viis Omvendelse den Lid, du endnu kan synde.

§. 137.

Fortsat Bedring.

H e l l i g g j o r l e s e.

Ikke blot for den Omvendte, men og for den, som fra tidligste Alder oprigtig har søgt at indrette sin Tænke- og Handlemaade efter Guds og Jesu Forskrifter, er en fortsat Forbedring eller uafbrudt Fremstriden i det Gode til Hellighed og Lighed med Gud (Helliggjørelse) nødvendig.

Thi da al menneskelig Dyd er i Omfang, Reenhed og Fasthed i fuldkommenen (§. 109), men Menseslet bestemt til stedse mere og mere at nærmere sig Fuldkommenhed¹⁾ (§. 53); og da i vot moralste Tilstand ingen Stillestaen paa samme Punkt er muelig, men den, som et gaaer frem, gaaer tilbage²⁾: opfordrer Skriften os ikke alene til Beskandighed i det Gode³⁾, men, erklaerer det for Guds Billie⁴⁾, at vi uafbrudt skulle strebe at vorde frommere og bedre, eller at vore, i Tro⁵⁾ og Dyd⁶⁾, og tillegger vor starre eller mindre Over heri væsentlig Indflydelse paa vor tilkommende Tilstand i hvert Lidet⁷⁾ samtidig med at vi ved at vor Dyd er muelig⁸⁾.

*) Phil. 3, 12. "Guds at jeg har det fuldkomne, bet, eller er allerede fuldkommen, men jeg ja har desværre, om jeg dog kan gribe det, efterdi jeg og et greden af Christo Jesu.

⁵⁾ Marc. 4, 25. Hvo som haver, ham skal gives, og hvo som ikke haver, fra ham skal undogfa det tages, som han haver.

⁶⁾ 2 Thess. 3, 13. I Brødre! bliver ikke trette af at gjøre det Gode.

Gal. 6, 9. Maar vi gjøre det Gode, da skal vi ikke blive trette, thi vi skulle og hæste i mit Dio, man fremst vi ikke forsøge.

1 Cor. 15, 58. "Dersot, minn dere? Brødre! bliver faste, ubevægelige, frugtbare akkurat

Gjerning, videnude, at eders arbeide er ikke forsøgelsigt i Herren.

Ebr. 6, 11. Vi ønske, at Enhver af eder maatte vise den samme Ridderhed, tilh. syld Forvisning i Haabet indtil Enden.

⁷⁾ i Thess. 4, 3. Dette er Guds Billie, eders Helliggjørelse.

⁸⁾ 2 Pet. 3, 18. Boxer i vor Herres og Frelseres Jesu Christi Raade og Kunstdab.

Eph. 4, 13-15. Indtil vi alle naae til Enhed i Kroen og Guds Sons Ekkiendelle, til Mandes Modestihed, til Christi Kybels vorne Alber; at vi ikke mere skulle være Væn, og lade os rumle som Bolger, og ombrænge af enhver Verdens Vertr, ved Menneskenes Spil, ved Kædestihed og Forsørelsens Kunsthæv; men at vi, Sandheden trog ud i Kærlighed, skulle i alle Maader opnøre til ham, som er hovedet, til Christus.

*) Matth. 5, 48. "Guds godhedspræd.

*) Pet. 1, 14, 15. (§. 55) "Udvielse i eders Dio Dyd, i Dybden Kunstdab, i Kunstdaben Afhold, i Afhold Taalmædigheben Gudsfrugtighed, i Gudsfrugtighedens Kærlighed til Brødre, og i Kærlighed til Brødre Kærlighed til Alle.

⁹⁾ 2 Pet. 1, 17. "Dersom i påakalde som Faber den, der dommer uden Persons Unseelse efter Enhvers

Gjerning; da omgaes med Frygt; saa længe G her
ere fremmede.

² Cor. 5, 10. (§. 27).

² Cor. 9, 6. (§. 136).

§. 138.

Guds Virksomhed til vor Forbedring.

Enhver vil ved Opnærksheds paa sig selv og de Omstændigheder, under hvilke hans Forbedring begyndtes og fremmedes, overhensig, sig om, at de Fremstredt, han hændeligt har gjort, har han for den største Deel Guds øde holdt, da hvem han erholdt Vore til at indse, befalde og vælge det. Gode; som satte ham i den Stilling og de Forbindelser, hvori rigtigere Indsigter indvagtede ham, bedre følelsen og Beslutninger vakte, neredes og gjordes virksomme hos ham; som især ved Jesu Læres kraftige Indsydelse paa hjertet ledede ham til Opfyldelsen af sin Willie¹⁾. Saavel med Hensyn hertil tilstriber Skriften Gud Indsydelse paa Menneskets Forbedring, der som og fordi han ved sin Aand²⁾ i oplyser overfor stand³⁾; opvarmer vort Hjeres foredelse Gode, ved at vække og nære fromme følelser⁴⁾; og understyrter vore svage Kræfter til vore gode Forstørters Udførelse⁵⁾. Den, der anpender denne

Lære til, under Foreskillingen om Forbedringens Nødvendighed og Vankelighed samt Bevidsheden af egen Svaghed og Skræbelighed, at hæve sit Mod⁶⁾ og styrke sin Kraft, benytter den, som han bør. Den, der, uden at anvende de ham af Gud skjenkede Midler til Forbedring, virksom overlader Alt til den højere Indvirkning, gør sig ligesaa vrangle Begreber om Almagtens Virkemaade hos de frie Væsener, som om Forbedringens Natur og Bestaffenhed, der som moralst Tilsand forudsætter Selovirkshed. Derfor opfordrer og Skriften Mennesket selv til at arbeide paa sin Forbedring⁷⁾; og erklærer Forsammlelse heraf for ei alene straffskyldig⁸⁾; men endog hinderlig for Guds Aands forædlende Indflydelse⁹⁾.

¹⁾ Apostl. G. 16, 14. En gudfrugtig Dvinde — hørte til; og Herren oplod hendes hjerte, at hun gav Egts paa det, som blev talt af Paulo.

²⁾ Phil. 2, 13. Gud er den, som virker i eber, baade at ville og at udrette, efter sit Velbehag.

³⁾ 2 Tim. 2, 25, 26. Med Sagtmeldighed undervisende dem, som modsatte sig Gud, vilde engang give dem Omvendelse til Sandheds Erfjendelse, og de kunde komme til sig selv igjen fra Djævelens Snare, af hvem de ere fangne, til at gjøre hans Willie.

Ebr. 13, 20, 21. Fredens Gud — besætte eber i al god Gjerning, til at gjøre hans Willie, og han

væle i edet det, som er velbehageligt for ham selv, ved Jesum Christum.

9) 1 Cor. 6, 16. Vide I ikke, at eders Egemejor den Helligeands Tempel, som er i Edet, hvilket Skæde af Guds øg, at I ikke ere eders Egne.

10) 1 Cor. 6, 14. I ere astværtede, I ere hellige gjorte, I ere retfærdiggjorte, ved den herres Jesu Naon, og ved vor Guds Hand.

Tit. 3, 4—6. Men der Guds, vor Frælders Mislundhed og Kærlighed til Menneske da den døbes; ikke for de Kærligheds Gjerningers Skyld, som vi havde gjort, men efter sin Værlighed i selve han os ved Gjernelodlers. Døb den Fønkselser, den hellige Andens Hjælp (hjælpe, hjælpen, hjælpe), og ved Jesum Christum, vor Frælder.

11) 1 Cor. 12, 13. Person nu som om er onde, bøde at give eders Barn gode Gaver, hvormedet mere skal den himmelske Fader give dem den Hellige And, som bede ham berom.

12) Joh. 16, 13. (§. 33 b.) 1 Cor. 2, 12. (§. 33 b.)

13) Joh. 3, 5. (§. 33 b.) Rom. 8, 9. (§. 33 b.) Gal. 5, 22. Andens Frugt er Kærlighed, Glæde, Fred, Kængmodighed, Modighed, Gudhed, Trofasthed, Sagtmødighed, Usholdenhed.

14) Eph. 5, 16. Jeg bøier mine Kinder for vor Herres Jesu Christi Fader — at han vil give edes øer sin Herligheds Rigdom megtigen at beskyttes ved hans And i det indvortes Menneske.

15) 2 Tim. 1, 14. Bevar det Gode, som er nedlagt hos dig, ved den Hellige And, som bør i os.

16) Phil. 4, 13. Jeg formaaer Alt i Christo, som gør mig stærk.

17) Apostl. 13, 19. (§. 134.)

Phil. 2, 12. Arbejder paa eders egen Salig- gjørelse med Frugt og Bæven.

18) Rom. 2, 5. Foragter din hans Gudheds og Taalmodigheds og Kængmodigheds Rigdom, og veed ikke, af Guds Gudhed leder dig til Omvendelse? Men efter din Haargheds og dit ubodsærdige Hjerte samler du dig selv Frede.

19) Cor. 3, 15. I Dag, naar I høre hans Rost, da forhørde ikke eders Hjarter.

20) 1 Thess. 5, 19. Udsukker ikke Anden.

Apostl. 7, 51. I haarde Halse, og Nom- Saerne paa Hjerte og Øren! I imodstaæ altid den Hellige And. Matth. 23, 37.

Heddeskriftsmind i Jesu Christi Hjælp, ved hvilket komind go i §. 199. §. 199.

a) Guds Ord. Besning af den hellige Skrift.

Heraf vorder da tillige Menneskets Forplig- telse indlysende, omhyggelig at anvende saavel de Midler, Forsynet har givet ham til hans Forædling, i Almindelighed, som det Middel i Særdeleshed, ved hvilket i Skriften Guds And

fornemmelig forestilles at virke paa vojt Hjerte¹⁾. Dette er Guds Ord, eller den i den hellige Skrift indeholdte guddommelige Undervisning, deels om hvad vi ifølge Guds Willie have at gjøre og lade (Loven), deels om Guds Foranstaltninger²⁾ vor Lyksaliggjørelse (Evangelium); hvis Kraft ikke oplyse Forstanden³⁾, trøste Sandværdigheden, vække og oplive Følelsen⁴⁾, bøje og lede Vilien⁴⁾; trøste og berolige Hjertet, Hæde og Styrke Modet⁵⁾ opertyder Enhver, som dermed vørder fortrolig, om dette guddommelige Oprindelse og Virksomhed⁶⁾. Men dertil hører en flittig⁷⁾, med skjønsholdt Værg⁸⁾ og Virksomhed⁹⁾, fraen Sindstilming¹⁰⁾ og modens Unvendelse paa vor egen moraliske stilling¹¹⁾ anførtet.

Læsning af den hellige Skrift. Da denne indes holder en stor forraad saavel af almeenforstaelige og kraftigen udtrykte Regler for Livet og Søberne, som af opmunrende Erexpler¹⁰⁾, og i Jesu Levnet det herligste Wyds Måñitseg, saunt frugtabar Undervisning om Guds Egenskaber, Forhold til Menneskerne og Omsorg for deres Slegt fra dens Begyndelse af; maa Læsningen deraf, naar den foretages som den bør, have den kraftigste Indflydelse paa Mennesket.

¹⁾ Jac. 1, 18. Efter sit Raad saade han os formedest Sandheds Ord, at vi skulde være en Godtegods af hans Skabninger.

²⁾ Pet. 1, 3. Gansom hans guddommelige Kraft haver skenket os alle de Ting, som høre til Liv og Gudefrygtighed, ved hans Kundskab, som kalde os med Herlighed og Dyb (Godhed).

³⁾ Pet. 1, 22, 23. Og da I have gjort eders Siele rene, i Sandheds Lydhed ved Xanden, til en uskromt Broderkærlighed, saa elster hverandre bestandigen af et reent Hjerte; I, som ere gjensidte ikke af forkænkelig, men usforkænkelig God, ved Guds levende Ord, som og bliver evindeligen.

⁴⁾ Psalm. 119, 105. Jeg er bleven forstandig af dine Besalinger, derfor hader jeg al false Sti. Dit Ord er en Lygte for min God, og et lys paa min Sti.

Psalm. 19, 8. Herrens Vidnesbyrd er trofast, som gør den Vankundige viis. Herrens Bud er reent, som oplyser Minene.

⁵⁾ Ebr. 4, 12. Det Guds Ord er levende og kraftigt, og skarpere end noget væeggætt Sværd, og trænger igennem, indtil det afskiller baade Siel og Xand, baade Ledemoed og Mary, og bømmer over Hjertets tanker og Raad.

⁶⁾ Psalm. 19, 8. Herrens Lov er fuldkommen; den omvender Sielen.

Joh. 17, 17. Hellige dem i din Sandhed; dit Ord er Sandhed.

⁷⁾ Psalm. 119, 92. Dersom din Lov ikke havde været min Lyst, da var jeg omkommet ubi min Glædighed. 50. Denne er min Trost i min Glædighed, at dit Ord holder mig i Live.

- a) 2 Tim. 3, 15—17. Fra Barndom af Hjælper du den hellige Skrift, som kan gjøre dig vildvillig Gudighed ved Kroen paa Christum Jesum. Den ganske Skrift er indblæst af Gud, og nyttig til Beredgm., til Overbevisning, til Rettelse, til Optugtelse i Etetfærdighed, at det Guds Menneske maa vorde fuldkommen, dygtiggjort til al god Gjerning.
- Rom. 1, 16. (§. 7).
- Luc. 11, 28. Salige ere de, som hører Guds Ord og bevare det.
- b) 1 Tim. 4, 13. Visb. hært ved Kæsningen, Formningen og Kæbdommen.
- c) Luc. 8, 15. Det i den gode Jord ere best. Blomster, naar de høre Ordet, beholde det i etnemind og godt Hjerte, og bære Frugt i Dædelmodigheds røg mod.
- d) Jac. 1, 22. Vorder Ordets Gjørere, og ikke alene dets Hørere, med hvilket Si bedrage eder selv, eg. Den, som skuer ind i Frihedens fuldkomne Egy, og bliver ved dermed, denne er ikke blev en glemom tilhærer, men Gjerningens Gjører; denne skal vorde salig i sin Gjerning.
- e) 1 Cor. 10, 11. Alt dette skeebe dem (Israelitterne) til Eksempel; men det er skrevet os til Avarsel.

§. 140.

- b) **Selvprøvelse. Selvkundskab.**
Karvoagenhed.
Bed Anvendelse af den hellige Skrifts Indhold paa sig selv saaer Mennesket Lejlighed til at

undersøge sin egen moraliske Tilstand, hvordan den efter Christendommens Forskrifter burde være, hvordan den nu er; hvilke Fejl han har, hvoraf de ere oprundne, hvilke Hjælper ere for hans Dyd de farligste, fra hvilken Side den er mindst befæstet, af hvilke Bevæggrunde han i sine pligtmessige Handlinger pleier at bestemmes: eller at anstille en nødigagtig og upartisk Selvprøvelse¹⁾. Ved denne, i Forening med Eftertanke over den menneskelige Naturs Anlæg og Virkemaade overhoved, vil han kunne erlange den saa nødvendige Selvkundskab; og ved denne sættes i Stand til at anvende den fornødne Karvoagenhed²⁾ eller Opmærksomhed paa sig selv, for at sikre sig imod, at han ikke, overrasket af Sandelighedens enten esterhaanden eller ved siesbliflige Indtryk forsgede Vælde, skal vorde sine gode Beslutninger utro³⁾.

¹⁾ 1 Cor. 11, 28. Hvort Menneske prøve sig selv.

²⁾ 1 Cor. 15, 13. Mandssager: ejer selv, om Guds i Kroen, prøver eder selv.

Gal. 6, 4, 5. Hvor prøve sin egen Gjerning, og da skal han have spes for sig selv alene, og ikke for Andre.

³⁾ Matth. 26, 41. Væger og beder, paa det G ikke skulle falde i Frelstelse; Hånden er vel redebon, men Kjædet er siesbeligt.

1. Thess. 5, 6. Lader os ikke sove, ligesom de Andre, men lader os væage og være ødruer.

1. Pet. 5, 8. Værer ødruer, væager; thi evers Modstander Djævelen gaaer omkring, som en beslende Esse, og siger, hvem han kan opsluge.

3) 1 Cor. 10, 12. Hvo som tykkes at staae, see til, at han ikke falder.

Gal. 6, 1. See til dig selv, at ikke og du bliver fristet.

S. 141.

c) Religiøs og moralst. Betragtning.

Gjættig læsning af den hellige Skrift vil fremdeles avle og nære hos den Christne Ellybieslighed til at henytte det vigtige Middel til Forståing, som Sindets hyppige Bestjærtigelse med religiøse og moralst. Gjenstande yder¹⁾. Ved de dølige Betragtninger vil han efterhaanden berig- tige, tydeliggjøre, oplive og udvide sine Forestillinger om Menneskets Natur og Bestemmelse, det sande Gode²⁾, Dydens Væsen og Værd, Guds Egenlæber og Forhold til Menneskerne. I Naturens Betragtning vil han søge og finde Beviser paa Guds Almagt, Vilssdom og Gøddhed³⁾, i sit Indre erhjende hans hellige Stemme, i hans Verdensregering see tydelige Spor af hans Ret- færdighed og faderlige Omsorg for Menneskelæg-

ten, ved Forestillingen om Guds og Christi, i Forløsningsverket aabnenbarede, grændseløsse Kjærlighed opmuntres til viliig Lydhed imod begges Villie⁴⁾, ved Besvuelse af Christi fulde Komne Mønster kraftig anspores til Stræben efter at nærme sig Fuldkommenhed⁵⁾, og ved Tanken om det usynlige Vidne til sine Foretagender undersynte sin svage Dyd⁶⁾. Jo mere saaledes Sindet drages fra det Sandelige til det Oversandelige, desto mere vil Tanken om Dødens Vished⁷⁾ under Dødstimens Uvished⁸⁾, og dens Vigtighed, som Overgang fra Lid til Evighed⁹⁾, fra Prævældens til Gjengjeldelsens Tilstand¹⁰⁾, påansøde sig ham, og minde ham om, riktig at skatte og viselig at anvende Livet.

¹⁾ Psalm. 19, 9. Dødstimens staten. Hng. holde sin Stieren? at han holder sig efter sit Lid.

Psalm. 63, 7. Hør, jeg kommer dig ihu paa mit Lie, da viif jeg effertørke om dig i Natten. Sir. 6, 39-40.

Tob. 4, 6. Mit Barn! tank paa Herren vor Gud alle Dage, og du skal ikke ville synde.

²⁾ 1 Joh. 2, 15, 17. Eller ikke Verden, ikke heller de Ting, som ere i Verden; dersom Nogen elsker Verden, da er Faderens Kjærlighed ikke i ham. Og Verden forgaar, saa og dens Begierlighed; men den, som gjor Guds Villie, han bliver til evig Lid.

³⁾ Rom. 1, 20. Apostl. G. 14, 15.

- Psalm. 19. 1. (§. 14) Psalmissen 70 §. 690
 Matth. 6. 26. (§. 59). 17. 19. 20. 21. 22.
 Matth. 6. 28. Hævder gisigrene paa Mar-
 ken, hørledes de vores; de arbeide ikke, de spinde og
 ikke; dog, siger jeg øver, at end ikke Salomon i al
 sin Ærlighed var saa stedt, som en af dem. num. 2.
 4) 1. Job. 4. 9. 10. (§. 128).
 5) Ebr. 12. 2. (§. 127). (" Og jeg næst mi til ejendom
 6) Psalme 136. 12. 11. Matthæus er og ikke andet hos dig,
 men Hatten maa. Hje ikke! Da sagt. Men kommer Hoch-
 lyset.
 7) Ebr. 9. 27. Det er imellem land og himmel, den ene
 of døe (men der ikke Den døde ligesindt i døde-
 vej) da sigtes. Et vedt. Et vedt. Et vedt.
 Damp, som er tilsynে ved døde. Et vedt.
 forsvinder.
 8) Luk. 12. 12. 13. Du Døge! I denne Stund (du
 Siel kræves af dig)
 9) Matth. 24. 44. Værer I og redes altid paa den
 Time, som I ikke kente, i halv Ueckertens. Sen
 komme.
 10) 2. Cor. 5. 10. Gal. 6. 7. 10. 11. 12. 13. 14.

Under en saadan religiøs Stemning vil det
 ofte vorde den fromme Christen en Træng at hæve

sine Tanker og Hølelser til Gud, eller at bede;
 enten for at ytre sin levende Beundring af Guds
 Fuldkommenheder ¹⁾ (Lov, Priis, Tilbedelse)
 eller sin taknemmelige Erkjendelse af de guddomme-
 lige Velgjerninger ²⁾ (Takkebøn), eller for at
 anbefale snart sin egen ³⁾ (Bedeboen), snart An-
 dres ⁴⁾ (Forbøn) Far i Guds Faderhaand. Naar
 dette skeer, ikke for at bringe den Alfuldkomne en
 undværlig Hylding, eller tolke den Alvidende vor
 Fornødenhed ⁵⁾, men for at tilfredsstille vort Hjertes
 Træng, og fremme vor Forædling ⁶⁾; vil Bønnen
 kunne vække, nære og oplive fromme Hølelser
 og gode Beslutninger, opmunstre til viis Anven-
 delse af Guds Gaver, indgyde Sindet Ro,
 Haab, Mod og Kraft, og levendegjorte Erkjend-
 elsen af vor Svaghed og vor Afhængighed af
 Gud. Men dertil kræves fremheles, at den fors-
 rettes med Andage ⁷⁾, fornuftig ⁸⁾ Tillid ⁹⁾ og
 Hengivenhed i Guds Villie ¹⁰⁾, hvormod Sted ¹¹⁾,
 Stilling ¹²⁾ og Form ¹³⁾ i Henseende til Bønnens
 Diemeed ere isølge Jesu Kære at ansee som uvæ-
 senlige. De Christne opfordres i det nye Testa-
 mente til ofte at styrke sig i det Gode ved Bøn ¹⁴⁾,
 og der loves de Bønner, der ere overeensstem-
 mende med Kærens Grundætninger ¹⁵⁾, isølge
 hvilke mere de aandelige end de legmelige Goder
 bør være Mennesket magtpaalliggende ¹⁶⁾, Bøns
 hørelse hos Gud ¹⁷⁾. En herlig Anvendelse af

disse Grundsætninger indeholder den Bon, Jesus
fremsatte som Mønster for sine Discipler.¹⁸⁾

¹⁾ Psalm. 103, 1. Min Sjel lob Herren; og alt det
som i mig er, hans hellige Navn! Min Sjel lob
Herren, og glem ikke alle hans Heiligheders.

Ebr. 13, 15. Wed ham haber los altid fremstaaende
Gud lov: Offer, det er en Frugt af Læbner, som aldrig
kende hans Navn.

²⁾ Psalm. 50, 14. Offre Gud Takligelse. (§. 63).
(§. 64).

1 Tim. 2, 1. Jeg formøger, forst for alle dinge
at der gjøres ydmægelige Bejegning, som
bonner, Takligelse for alle Mennesker.

³⁾ Psalm. 59, 15. Sådøg hægder, ved hægden, Sådøg
jeg vil udfrie dig, og du skal være mit.

Phil. 4, 6. Værer ikke bekymrede for noget,
men i alle ting løber eders Bejegninger fremforst, for
Gud i Prækelbelse og Bon med Takligelse.

⁴⁾ Jac. 5, 16. Beder for hverandre, at I kunne læges.
Math. 5, 44. Beder for dem, som hjælde paa
edet og forfolge eder.

⁵⁾ Math. 6, 8. Eders Fader veed, hvad I har
behov, forend I bede ham.

Math. 6, 30. Eders himmelste Fader veed,
at I have alt dette behov.

⁶⁾ Math. 26, 41. (§. 140).

⁷⁾ Jac. 5, 16. En Netsværtigg. Bon, formøger,
naar den er alvorlig.

¹⁾ Matth. 4, 7. (§. 66).

²⁾ Jac. 1, 5. Dersom Nogen af eder faltes Viisdom,
han hæde af Gud, som giver alle gjerne, og bebreider
ikke, saa skal den gives ham; men han hæde i Kroen,
intet twivlende; thi den, som twivler, er ligesom en
Havss Bolge, der røres og drives af Været. Ikke
tenke det Menneske, at han skal faae Noget af
Herren.

Ebr. 11, 6. (§. 132).

Marc. 11, 24. Alt hvad I end begjere, naar
I bede, troer, at I faae det, saa skal det vederfares
eder.

¹⁰⁾ Matth. 26, 39. (§. 66).

¹¹⁾ Joh. 4, 11. Den Afd kommer, at I hverken skulle
tilbede Gaderen paa dette Bjerg (Garizim), eller i
Jerusalem.

Math. 6, 6. Naar du gjør din Bon, da gak
ind i dit Kammer, og luk din Dør til, og bed til din
Fader i Lædom, og din Fader, som seer i Lædom,
Sal betale dig aabenbare.

¹²⁾ Math. 6, 5. Naar du beder, da skal du ikke være
som hine Hyltere, thi de staae gjerne og bede i Syna-
goger og paa Hjørner af Gaderne, paa det de
kunne ansees af Folk. Sandelig jeg siger eder: de
have (allerede) deres Læ.

¹³⁾ Math. 6, 7. Naar I bede, skulle I ikke bruge
mejen unyttig Snak som Hedningerne; thi de mene,
at de skulle blive bonhørte, naar de bruge mange
Ord.

24) Luc. 18, 1. Hav gav dem og en signelte derpaa, at man bor altid bede, og ikke blive træt.

Rom. 12, 12. Varet varagtige i Bonneth.

1. Thess. 5, 17. Beder uden Afladelset maa.

25) 1. Joh. 5, 14. Denne er den Driftighed, som vi have til ham, at, der som vi bede om noget efter hans Willie, da bonhører han os.

Joh. 15, 7. Der som I blive i mig, og mine Ord blive i Eder, da maae I bede om hvad I end ville, saa skal det gives eden.)

26) Match. 6, 33. Søger forst Glads Mæge og hans Retfærdighed, saa skulle ogsaa alle disse Ding hilte eder tillagte.

Match. 20, 22. Og giv dem alt.

Jac. 4, 5. J bede om alt godt, men ikke om ilde af det kunne forstaa med det.

27) Match. 7, 7. Weber, lag skal egen ordfører.

Joh. 16, 23. Hvad dom selv i hederne overkom i mit Navn, det skal han give eder.

28) Match. 6, 9—23. Lad go , maaest i vafog.

29) Joh. 14, 13. Ja Guds mægter troes ikke enhver; men præpar Mandene op til hægre, af Gud; thi der ere mange falske Propheter udgaaerne i Verden.

30) 1. Thess. 5, 19. Prøver alle Ding, beholder det Gode.

31) Girt. 2, 22. Gørigt ikke be dødes fortælling, hvilket i deres Datspræg, ikke ga modværdi til det, hvilket ikke er god i begyndelsen, og mit døveland, hvilket ikke

anstillet Læsning af Skrifte, der kunne tjene til at bestyrke der Trol, (Dyd og Haab²); er temporair Lænsomhed, eller standen af undbrage sig det selfæbelige og virksomme Livs Adspredelser, nødvendig. Under den kan Mennesket formuistigen samle sine tanker, uforstyrret anstille sine Betragtninger, feste sin Opterkomhed paa sit Ghore, bestyrke sig i sine fromme Horsætter³), ved at oplive Forestillingen om det Gode, samt om dets Besvæggrunde, og Symptomer. Men denne Hensigt af Lænsomheden forseiles, naar Heng der til vorder forbundet med Udeeltagelighed i Menneskernes Unliggender, og Modbydelighed for deres Selstab; hvorved man berøver sig det vigtige Middel til Fortælling, som Omgang med de Visere og Bedre af den Slekt yder⁴), som den bedste Lejlighed, til at indsamle den til de christelige Forskrifters Anwendunge, og Lægets Forholhei uundværlige Menneskekundskab.

32) Joh. 14, 13. Ja Guds mægter troes ikke enhver; men præpar Mandene op til hægre, af Gud; thi der ere mange falske Propheter udgaaerne i Verden.

33) 1. Thess. 5, 19. Prøver alle Ding, beholder det Gode.

34) Girt. 2, 22. Gørigt ikke be dødes fortælling, hvilket i deres Datspræg, ikke ga modværdi til det, hvilket ikke er god i begyndelsen, og mit døveland, hvilket ikke

3) Luc. 6. 12. I de samme Dage seder Jesu, at han gik
op paa et Bjerg for at bøse; og havde ved den
ganste Nat i Bon til Gud. 9. 48. Jesu vistegren.

4) Sal. Ordsp. 13. 20. Den, som omgådes med
Biser, skal blive vist mal i hul i glæselen
Sir. 6. 36. Gaa, hypp der Glem ikke mange
og er der en Billie, da heng hart ved ham, han
Billie til at høre gudelig Fortelling; og lad ikke
forståndige Spørg gaae dig forbli.

Sir. 9. 20. Gaa din Dale med gørstandige
Lod reserellige Mens Domme af Godesmed, da
du gaaer i landet, der er dækket med mørke
og dybe Skov, der er dækket med mørke
og dybe Skov.

5) Den offentlige Gudsdyrkelse, der
til at berliggelse, dybdegjorte opnude os
udvide vores Forestillinger om Guds heds godes
hold til os, hans Velgørenheden indtil vor Glæde,
vor Bestemmelse, vores Pligter og vor Haab om
Christne, samt til at vække og nære fromme og
velvillige Følelser, fremkalde og bestyrke gode
Beslutninger, er den 1de de Christnes religiøse
Sammenkomster anstillede offentlige Gudsdyr-
kelse — mindre passende Gudsdyrkelle kaldet —
et herligt Middel. Thi ligesom det offentlige Fo-
redrag af Religionens Forbannet bidragebital at
oplyse Forstanden og skaffe Sandheden Gudsdyrkelse
paa Billien, saaledes kan det Høitidelige i den ud-

vortes Cultus, Samlingen af flere Mennesker i
ulige Alder, Stilling og Kaar, der under Følelsen
af samme Fornødenheder, Pligter og Forhaabninger
nærme sig den selles. Fader i forenet Bon og
Sang ¹⁾, tjene til at hæve Landen fra det Sand-
selige til det Oversandselige, opflammis Andag-
ten og sandseliggjøre Menneskernes Forhold til
hinanden som een Faders Børn. Heraf indsees
da vor Forpligtelse, med Hensyn til os selv tro-
gen at benytte ²⁾, og samvittighedsfuldt at anvende ³⁾ dette Middel til vor Forædling, og med
Hensyn til Andre ⁴⁾, ved vort Exempel at
hævde dets Anseelse. — Jo mere den offentlige
Gudsdyrkelse, om hvis Tid og Form Jesus og
Apostlerne intet bestemt ⁵⁾ have foreskrevet, er saa-
ledes indrettet, at den hos Christne af ulige
Landsbannelse formaserat virke paa Forstand og
Herte ⁶⁾ (opbygge), desto fuldkommere svarer den
til sit Viemed.

¹⁾ Psalm. 26. 8. Herre jeg elsker dit Huses Bolig og
din Eres Tabernakels Sted.

²⁾ Ekr. 10. 24. 25. Lader os give Hjt paa hverandre,
saa vi opmuntre hverandre til Kjærlighed og gode
Gjerninger, og ikke forlade vor egen Forsamling,
som Nogle have for Skit, men formane hverandre.

³⁾ Sal. Prædik. 4. 17. Forvar din God, naar du vil
gaae til Guds Huus, og hold dig nærmere til at
høre, end en Daare til at gjøre Offer.

Luc. 11, 28. (§. 139).

Jac. 1, 23. Dersom Nogen er Ordets Høree og ikke dets Gjæster, han er lig en Månd, der betrægtet sit legemlige Ansigts i Et Spil; thi han betragtede sig selv; og gik bort, og glemtes strax i Hørdøm han var.

4) Col. 3, 16. Læber Christi Ord hører egenheden i blandt ejendom af Viabond, læs Christe og paamindende hørgandens med Psalmer og gavsonge og andelige Visers omstændighed.

5) Cor. 14, 40. Alt seer himmeligen og mæl Detten!

6) Rom. 14, 19. Læber os trægte efter det, som tjener til Fred og Indbyrdes Opbyggelse.

Om Jesu Christi Fædestifteret til at fremme hans Hængheters Opnædelse.

At kundskab om Jesu Vælgjerninger samf. de Besigelser, under hvilke vi kunne vorde deelagtige deri, vedligeholdes og udbredes i blandt os, have vi det christelige Læreembede og den christelige Kirke at tale¹⁾. Til begge lagde Jesus

Grunden, i det han udsendte sine Discipler, for at undervise og optage de Troende i sit Samfund²⁾. Foreningen af disse udgjør nemlig den christelige Kirke, hvorved vi forstaae Indbegrebet af alle de christelige Selskaber (Menigheder), der erkjende Christus for deres Lærer, Grelsler og Herre³⁾, og dyrke Gud overeensstemmende med hans Lære og Forchrist. Af Ullighed i Meninger om, hvad der magte ansees som ægte christelig Lære, opstode tidlig i den christelige Kirke forskellige Partier eller mindre, særskilte Religionsselskaber, der dog i Christendommens Væsen, i at erkjende Christus som deres Lærer, det nye Testamente som Kilden hvorfra hans Lære fornemmelig burde ses, samt i at dyrke Gud overeensstemmende med hans Forchrist, nærmede sig mere eller mindre hinanden, og altsaa alle med Rette kunde kaldes christelige. Men i alle Partier fortjente ikke det for Menigheder uoverskuelige Indbegreb af dem, hvis Lænke og Håndlemaade stemte overeens med Jesu Lære, Navn af Christi sande Kirke; og kun med Hensyn til disse kan Christi Kirke kaldes æet⁴⁾, hellig⁵⁾, almindelig og saliggjørende⁶⁾. Jo mere den herstende Kirke fornemmelig ved den geistlige Stands Uvidenhed og Egennytte havde fiernet sig fra Christi Lære og Forchrist, desto mere nødvendig blev en høitidelig Vægting at følge dens Bestemmelser (Protesta-

tion), og desto mere velgjørende en almindelig Kirkeforbedring (Reformation), hvorved man igjen søgte at nærme sig Stifterens Hensigt.

- 1) Rom. 10. 13. 14. Over den, som vaa kælder Hertens Navn, skal vorbe salig. Vorledes skulle de vaa kælde den, paa hvem de ikke havde troet? vorledes skulle de troe paa den, om hvem de ikke havde hørt? men vorledes skulle de høre, uden der er Høgen som predikter? men vorledes skal Høgen prædike, derom be ikke blive udfandt?
- 2) Matth. 28. 19. Gået ud, i gader, vase gudstjenest mine Discipler, dækker dem med præg og udskænkle Min Hjælp og den Hellige Andes Navn og giv dem min Ordre Alt, hvad jeg havere befalgh have maa.
- 3) Matth. 16. 18. Dette er eten (end stikkene) paa denne Klippe vil jeg bygge mit Menigheds hus helvedes Porte skulle ikke fås overhængt over dem.
- 4) Eph. 4. 11. Han bestillede Nogle til Apostoler, Nogle til Propheter, nogle til Evangelister, Nogle til Hyrder og Lærere.
- 5) Eph. 2. 19. Saa ere I da ikke mere Giebber og Fremmebe, men de Helliges Medbørgere og Guds Husfolk, opbygte paa Apostlernes og Propheternes Grundvold, saa Jesus Christus selv er Hovedhjernerstenen.
- 6) Eph. 4. 3—5. Beslutter eder paa at behøve Agnets Enheds i Fredens Vaand; et Legeme og et Vaand, ligesom I ere kæbte til et Dagg i eders

Kalb; een Herre, een Tro, een Daab, een Gud og Alles Fader.

- 5) Eph. 5. 25. 26. Christus elskede Menigheden, og hengav sig selv for den, paa det han kunde hellige den; og han rensede den formedelst Vandbadet ved Ordet, at han måtte fremstille sig den en hellig Menighed, som ikke havde Ylet eller Rynke, Eller noget Deslige, men at den måtte være hellig og usstraffelig.
- 6) Matth. 22. 14. Mange ere kæbde, men Gaa ere udvalgte.

S. 146.

Det Kirkelige Selskabs Viemeed, Pligter og Rettigheder.

Som Stærkjendet for dette Selskab er, at beskjende Jesus som Lærer og Herre¹⁾, og dyrke Gud over eensstemmende med hans Undervisning, saaledes er dets Viemeed Vedligeholdelse, Udbredelse og Frugtbargjørelse af hans Lære²⁾; og til dette Viemeeds Opnæaelse er hvert Medlem forpligtet efter Evne og Stilling at virke. For nærmelig paaligger det dem, til hvem Omsorgen for Kirkens Dæk af dets Medlemmer er overdraget, Regenter, Menighederheds Forstandere og Lævere³⁾, at sørge for: a) at der gives Leilighed til at lære den uforståede⁴⁾ christelige Lære at kjende; b) at Orden og Sædelighed overholdes

Selstabet¹); c) at de af Jesus indstiftede Religionshandlinger tilbørlig forrettes, og de Ceremonier, som sildigere ere indførte til at fremme den kirkelige Forenings Hjemmed, så længe lagtages, som de eragtes svarende til deres Henvigtter efter enhver Menigheds Tari. Af denne Forpligtelse følger paa den anden Side for Menigheden Ret til at bestemme en vis Norm for den offentlige Religionsundervisning (Symboler, Symboliske Bøger), og, hvor det ansees nødvendigt til Ordens og Sædeligheds Vedligeholdelse, at anvende passende Revolusjonsmidler (Kirkehuset), der dog ingen Indstiftelsesdokumenter medfølgerende Medlemmers borgerlige Stilling.

- ¹) 1 Cor. 5, 11. Døgten for Mægtighedens Grundvold, end den, som lagt er, hvilket af Salomos Christus Eph. 4, 22, 23. (Gud) lade Alt under hans Fodder, og satte ham til Hoved over Altting for Menigheden, der er hans Egemæ, hvilket han høyer, som opfylder Alt i Alt.
- ²) Col. 3, 16. (§. 144)
- ³) Apostl. G. 20, 28. Gop. givet af Jesu Christus selv, og paa den øvrige Hjord, i hvilken den hellige And har sat eder til at vere Tillængemand, for at sæde Guds (Herrens) Krængeb, hvilken han forbryberede ved sit eget Blod.
- ⁴) Gal. 1, 8. Men dersom endog vi, eller en Engel fra Himmelnen, prædike eder Evangelium anderledes,

end vi have præbiles eder det, han være en Forbansdelle!

⁵) 1 Cor. 14, 40. Alt seer himmeligen og med Ordens.

⁶) 1 Cor. 5, 13. Vorstoffer i den Onde fra eder.

⁷) Cor. 2, 6. Nok for ham er den Straf, som er ham vederfarene af de Gleste.

1 Tim. 5, 20. Dem, som synde, trættesat for Alles Masyn, at og de Andre kunne have freghyt;

2 Cor. 11, 14. Hvad er det for et synd, at en skal blive forvist fra Christus?

3 Cor. 11, 14. Det er ikke et synd, at en skal blive forvist fra Christus.

§. 1462. *Daaaben.*

Optagelsen i dette Samfund, som skulde afdække sig fra andre Religionsselskaber ved Bekjendelse af Læren om Gud som Fader, hans Son, Mensiesterenes Frælser, og den hos dets Medlemmer virksomme Guds Vand, bestemte Jesus skulde skee ved Daab¹), Neddyppelse i Vand eller Beskænkelse dermed i Denne Ceremonie, der, som en Art hellig Renselse, hvilken var Hedninger eller Foder ubekjendt, men alledede af Johannes anvendt som en betydningsfuld Indvielse til Messiasriget²), skulde sandseligjøre Jesu Tilhængere den indvortes Renselse ved hans Lære, som han fordrede af Enhver, der bekjendte hans Navn³), samt Meddelelsen af den høiere Kraft, som efter deres Forbindelse med ham skulde vise sig virksom

hos dem ⁴⁾). Ved Daaben skulle den nye Christen besjesles af en ny Land, vorde ligesom et nyt Menneske ⁵⁾), og erholsde et sandseligt Underpant paa sin Adgang til Deelagtighed i Christi Velgjerninger ⁶⁾). I Overeenstemmelsse hermed tillegges den en middelbar ⁷⁾) og beringer Regst til at skaffe den døbte Christen Andelet i de os af Christus tilsagte aandelige Goder, naat hatt gjor sig bekjendt med Jesu Lære, antager og folger den, eller opfylder de ved Daaben indgangne Forpligtelser; og med Hensyn hertil tilskrives og Daaben i Skriften Indflydelse paa Syndsforsladelse ⁸⁾) og Salighed ⁹⁾.

⁴⁾ Mat. 28, 19. (§. 146). Mart. 16, 16.

Joh. 5, 5. Sandelig jeg figer dig; uden nogen bliver født af Vand og Vand, kan han ikke komme ind i Guds Rige.

⁵⁾ Mart. 1, 4. 8. Johannes var i Døken og døbte,

og predikede Omvennelses Daab til Synagogues Forladelse — Jeg haver vel døbt eder med Vand, men han (Messias) skal døbe eder med den Hellige Vand.

⁶⁾ 1. Pet. 3, 21. (Daaben) er ikke en Menselsetske saa gemlig urenhed, men en god Samværligheds Vagt med Gud formedelst Jesu Christi Opstandelsen al

Rom. 6, 3. 4. Vibe Vilke, at hvis saa mange som ere døbte til Christum Jesum, ere døbte til hans

Død? Vi ere begravne med ham ved Daaben til Døden, paa det at, ligesom Christus er opreist fra de Døde ved Faderens Herlighed, saa skulle og vi vandre i et nyt Levnet.

⁷⁾ Apostl. G. 2, 38. Omvender eder, og hver af eder lade sig døbe i Jesu Christi Navn til Syndernes Forladelse; saa skulle I faae den Hellige Vandts Gave. Joh. 3, 5.

Tit. 3, 5. 6. (§. 138).

⁸⁾ Joh. 3, 5. Sandelig jeg figer dig: uden saa er, at Nogen bliver født paa nye, kan han ikke see Guds Rige. (Gammel. B. 5).

⁹⁾ Cor. 5, 17. Derom Nogen er i Christo, da er han en ny Skabning; det Gamle er forbiganen, see, Alt er blevet nyt.

¹⁰⁾ Gal. 3, 27. I ere jo alle Guds Børn formedelst Kroen i Christo Jesu; thi I, saa Mange, som ere døbte til Christum, have ifort Christum.

¹¹⁾ Eph. 5, 26. Christus elskede Menigheden, og hens gav sig selv for den, paa det han kunde hellige den, og han tensede den formedelst Vandbadet ved Ordet.

¹²⁾ Apostl. G. 2, 38.

¹³⁾ Mart. 16, 16. Hvo som troer og bliver døbt, han skal blive salig.

Tit. 3, 5. (§. 138).

§. 147.

Hortættelse.

Børnedaab. Confirmation.

Da Jesus og hans Apostoller hverken i Hensænde til den Alder, hvori de, som fødes af christne Forældre, skulle døbes, ikke heller i Hensænde til Stedet, hvor Maaden, hvorpaa, Personerne, ved hvem den christelige Daab bør forrettes, have givet bestemte Forskrifter, er man besøjet til at betragte alt dette med Sensyn til Daabsens Giemeed og Virkning som mindre væsenstligt. —

Børnedaab, der, som tidligere åbnede Vejgang til Velgjerninger, hvilke ifølge deres Bestemmelse ere almindelige, men hvoraf man først efter en Gids Forlob kan gjøre den fulde Brug og Anvendelse, har i sig selv intet Paafaldende. For Forældrene, og i deres Sted for Daabsvidnerne (Faddeerne), indeholder den en kraftig Opmuntring til at sørge for det opvokende Barns christelige Undervisning; og for den Døbte selv, naar han kommer til Skjels Aar og Alder, deels et sandseligt Underpant paa betinget Deelagtighed i Christi Velgjerninger, deels en højtidelig Opfordring til at blive Gud og Christus tro, hvilke hans Liv fra dets Begyndelse af har været helligt, eller at opfylde sin Daabs Pagt. Men da egent-

ligen kun de Forpligtelser kunne være forbindende for os, som vi efter tilstrækkelig Kundskab om det, hvortil vi forpligtes, med Bevidsthed og Frihed indgaae; er den protestantiske Confirmation, ved hvilken den Døbte i modnere Alder, efter erholdt Kundskab om Jesu Lære, dens Forpligtelser og Fordringer, gjentager og stadfæster det paa hans Vegne i Daaben givne Løste, en ligefaa hensigtsmæssig, som for den unge Christen højtidelig og viktig Handling.

§. 148.

Den hellige Nadvere, dens Indstiftelse og Hensigter.

Den anden af Jesus selv anordnede Religionshandling er den hellige Nadvere, hvorved vi forstaae en højtidelig Udelyselse af Brød og Viin, som Jesu Legeme og Blod, til Erindring om ham og hans Fortjeneste, samt til et sandseligt Underpant paa vor Forbindelse med ham og vor Deelagtighed i hans Velgjerninger (Communion). Jesus indstiftede¹⁾ den under det sidste Maaltid, han paa Paaskfesten holdt med sine Discipler, i det han, efterat Paaskelammet var spist, overrakte dem Brød og Viin med den Erklæring, at hint var hans Legeme, som hengaves for dem²⁾,

denne hans Blod, som til Stadfæstelse af den nye Pagt udøstes for Mange til Syndernes Forladelse, samt med Besaling, at Handlingen skulde igjentages af hans Bekjendere ³⁾). Hans Hensigt med denne betydningfulde Handling, hvorved hans nær forestaaende Øsb ligesom stilles des Disciplerne for sine, var at Enytte Erindringen om ham, hans Fortjeneste af Menneskerne, hans Opoffrelse for dem til Stadfæstelse af den nye Pagt samt dens Forhøjelser, til noget Sandseligt, der tillige kunde tjene til et Tegn paa deres Forening med ham ⁴⁾, som Grunden for deres Haab som Christner ⁵⁾). Som saadan maatte Nadveren tillige vørde baade en udvortes Bekjendelse af Christendommen ⁶⁾, og en Fæningspunkt mellem de Christne indbyrdes ⁷⁾, samt en Kraftig Opmuntring til det broderlige Sindelav, der skulde udmarke Jesu Læres sande Bekjendere ⁸⁾.

¹⁾ Matth. 26, 26—28. Efterat de havde spist, tog Jesus Brødet, og talkede, brød det, og gav Diskiplene og sagde: Taget, ædter: dette er mit Legeme. Og han tog Kalken, og talkede, gav dem, og sagde: I drinker alle deraf; thi dette er mit Blod; Detenue 2 Testamentes Blod, hvilket ybghdes, for Mange til Syndernes Forladelse. Marc. 14, 22, 1, Luc. 22, 19—20, 1 Cor. 11, 25—26.

²⁾ Luc. 22, 19. Dette er mit Legeme, som gives over, 1 Cor. 11, 24.

³⁾ Luc. 22, 19. Dette gjører til min Skulommelse. 1 Cor. 11, 24.

1 Cor. 11, 25. Dette gjører, saa ofte som I det drifte, til min Skulommelse.

⁴⁾ 1 Cor. 10, 16. Velsignelsens Kalk, som vi velsigne, er den ikke Christi Blods Samfund? Det Brød, som vi bryde, er det ikke Christi Legemes Samfund?

⁵⁾ Joh. 6, 56, 57. Hvo som æder mit Kjæld og drukker mit Blod, han bliver i mig og jeg i ham. Ligesom Faderen, der lever, udsendte mig, og jeg lever ved Faderen; ligesaa og den mig æder, han skal og leve ved mig.

⁶⁾ 1 Cor. 10, 18, 19. Gør til Israel efter Kjædet; de, som æde Offerne, er de ikke deltagtige i Altaret?

⁷⁾ 1 Cor. 11, 21. I kunne ikke drinke Herrrens Kalk og Djævlenes (Asgubertes) Kalk; I kunne ikke være deltagtige i Herrens Bord og Djævlenes Bord.

⁸⁾ 1 Cor. 10, 17. Et Brød, et Legeme ere vi mange, thi vi ere alle deltagtige i det ene Brød.

⁹⁾ Joh. 13, 35. Derpaa skal hver Mand tjende, at I ere mine Discipler, om I have indbyrdes Tjærlighed.

§. 149.

Fortsættelse.

Jesus Nærverelse i Nadveren. Nadverens Virkning.

Saa enige de Christne til alle Tider være i at erkjende disse Jesu Hensigter, der klarligen fremlyse saavel af Handlingens Natur og Bestaffenhed, som af hans egne og hans Apostlers bestemte Erklæringer desangaaende; saa asvigende fra hinanden vase deres Forklaringer af Jesu Ord, "det er mit Legeme; det er mit Blod" ugashtningsløse Mallem Nadverens Elementer og Jesu Legeme og Blod. Meest overeensstemmende med Skriftenes Bogslav er den Lutheriske Kirkes Gudsordning, at Jesu Legeme og Blod er paa en stor og uforstørrelig Maade virkelig tilstede i Nadveren, og nydes i z med og under Brødet og Vinen til Forvisning om Syns dernes Forladelse og Bestyrkelse i den Gode. Imidlertid kan Stifterens Kiemeed og den tilsigtede Virkning af Handlingen, Forbedring og Beroligelse, opnaes saavel uden tydelig Indsigt i Maaden, paa hvilken Jesus mit tankes nærværende i Nadveren, som under forskellige Forestillinger herom. Thi, uagtet de meest ulige Synsmaader af Handlingens indre Bestaffenhed,

Funne de Christne ved dette sandelige Middel levens erindres om Jesus, hans Opoffrelse og dens Hensigter ¹⁾), gjennemtrenges af Erbødig. Hed for hans ophsiede Charakter, Taknemmelighed for hans Velgjerninger og Kjerlighed til ham, opmuntres til Lydighed mod hans Forstifter, forvises om Deelagtighed i den hans sande Bekjendere forjættede Maade og Syndstilgivelse, og opfammes til virksom Kjerlighed mod deres Medchristne; og saaledes bestyrkes i christelig Tro, Haab og Dyd. Heraf indsees da tillige vor Forbindelighed til omhyggelig at anvende dette Middel til vor Foredling.

¹⁾ 2 Cor. 5, 15. Han bøde for Alle, at de, som leve, skulle ikke fremdeles leve sig selv, men ham, som er død og opstanden for dem.

1 Pet. 2, 24. Han selv var vore Synder paa sit Legeme paa Etret, at vi skulle blive af med Synden, og leve i Retfærdighed; ved hans Saar ere I blevne lagte.

§. 150.

Nadverens værdige Nydelse.

Dertil kræves, at man, ligesaa langt fra al overtroist, som fra al letsindig Misbrug deraf, for hvilken Skriften erklærer Mennesket ansvar-

Ligt¹⁾, a) nyder Nadveren overeensstemmende med den Hensigt, hvori den indstiftedes, med Erbædighed for Stifterens Billie til hans Christ
bring²⁾, med Sindets Opløftelse fra det Jordiske, med Oprørksomhed paa de Gjenstande, hvorom Forestillinger gjennem Sanderne skulle vækkes, og med Anvendelse af Jesu Fordringer og Forættelser paa sig selv og sin egen Forfætning; b) og til den Ende undersøger sin Gemytstilstand³⁾, om man nærmer sig dette hellige Maaltid overeensstemmende med dets Viemeed og med den Sindes tørning, med hvilken, Jesu vilde, har vi Billie deltagte deri. Den, der nyder Nadveren overeensstemmende med disse Forstifter, siges at nyde den værdig.

¹⁾ Cor. 11, 27. Hvo som æder dette Brød, eller drikker Herrens Kalk uverdelen, skal være skyldig i (for) synder sig imod) Herrens Legeme og Blod.

²⁾ V. 29. Thi hvo som æder og drikker uverdeligen, æder og drikker sig selv til Dom, i det han ikke gør Forståel paa (agter paa, at det er) Herrens Legeme.

³⁾ 1 Cor. 11, 26. Gaa ofte som I æde dette Brød, og drikke denne Kalk, forkynder Herrens Ød, indtil han kommer.

⁴⁾ 1 Cor. 11, 28. Men hvert Menneske prøve sig selv, og saaledes æde han af Brødet, og drikke af Vinen.

§. 151.

Skriftemaal. Absolution.

Denne Opsordring til foregaaende Selvprøvelse, i Forening med Forestillingen om Nadveren som et sandseligt Underpant paa den os ved Jesu Død forættede Syndsforladelse, foranledigede, at man med Communionen forbundt Skriftemalet og Absolutionen, der i deres Oprindelse og første Hensigt bare den ligesaa uvedkommende, som deres nærværende Form og Betydning er forskellig fra den ældre. Isolge den evangeliske Kirkes Grundsetninger kræves til Skriftemalet intet andet, end en hos Mennesket af alvorlig Selvprøvelse opstaet levende Erfjendelse af sin Synd og Trang til Guds Haade, og Absolutionen er da Religionslærerens Anvendelse af det ved Jesus givne almindelige Løfte¹⁾ om Syndstilgivelse, under Betingelse af Tro og Forbedring, paa den enkelte hedsærdige Christen.

¹⁾ Marc. 2, 7. Hvo kan forlade Synderne uden Gud alene?

§. 152.

Sacramenter.

De af Jesus indstiftede Religionshandlinger, hvis Hensigt er at sandseliggjøre deels de Fordrins-

ger, han gjør til sine Bekjendere, deels de Belgjerninger, han tilbyder dem, saae i det Kirkelige Sprog Navn af Sacramenter. Jo mere ubestemt dette Ord i sin tidligere Betydning og Brug var, desto mere vakkende blev og det Begreb, man derved i den christelige Kirke forbandt; hvorover nogle Christne ansaae flere, andre farre. Ceremonier som Sacramenter. Da den lutheriske Kirke, soz staarer ved Sacrament en højtidelig af Christus indstiftet Religionshandling, under hvilken op usynlig guddommelig Velgjerning ved synlige Tegn tilbydes, og meddeles dem, som følger deraf, at den Kun Pan er Kjænder og Gæben og Nadveren, som de eneste af Jesu indstiftede Religionshandlinger, for Sacramenter, snarere allu

Fjerde Kapitel.

Om de Christnes Udsigt hinside Graven.

§. 153.

Udsadelighed.

Jo omhyggeligere den Christne anvender alle de guddommelige Foranstaltninger ved Christus overeensstemmende med deres Hensigter, desto nærmere vil han derved føle sig bragt sit Maal som Menneske, Fuldkommenhed og Lykkelighed. Bestræbelse for at efterkomme den kjærlige Faders ved Christus aabenbarede Villie vil gjøre ham Pligternes Opfyldelse hellig, ejer og behagelig; den ders ved erlangede Eyst til det Gode og Færdighed deri vil skjenke ham en, med barnlig Ødmynghed forbundne, glad Bevidsthed om erhvervet Fuldkommenhed og Værdighed til Guds Bisald ¹⁾). Denne Bevidsthed, i Forbindelse med Villid til Jesu Udsagn om Guds Forhold til det forbedrede Menneske, vil indgyde ham Mod til at haabe det Bedste af Gud ²⁾), saaledes skjenke ham den indre Fred ³⁾), og aabne ham en rolig Udsigt i det Tilkomende ⁴⁾). Denne rolige Udsigt i det Tilkommede vorder et saa meget vigtigere og uundværligere Gode, som ei alene en dunkel Ahnelse og levende

Længsel efter fortsat Tilværelse, men ogsaa indlysende Hornustgrunde føre Mennesket til Troen paa en Udsdelighed, eller vor Aands Vedvarelse efter Legemets Død, med dens Personlighed, Bevidsthed og Kraft til at virke — en Tro, vi finde under forskellige Skikkeler næsten hos alle Nationer, af den mest ulige Aands Dannelsel og Tænkemaade.

- 1) Joh. 3, 21, 22. (§. 54).
- 2) Rom. 8, 14, 16. Gaa Mange, som drives af Guds Aand, disse ere Guds Born. Denne Aand vñdner med vor Aand, at vi ere Guds Born; men, ere vi Born, ere vi og Arvinger, nemlig Guds Arvinger.
- 3) Rom. 2, 10x. (§. 54). *Udsagn, retsordnende ud fra*
Rom. 5, 1, 2. *Udsagn, retsordnende ud fra*
Troen, have vi Fred med Gud ved vor Herre Jesum Christum, ved hvem vi have erholdt Adgang i Troen til den Maade, hvori vi staae, og vi rose os af Haab om Hertighed hos Gud.
- 4) Rom. 8, 1. (§. 127).

§. 154.

Troesgrunde for Sjelens Udsdelighed.

A. Af Sjelens Natur.

Hornusten overbeviser sig nemlig ved nsiere Esterlænke om, at den Kraft, ved hvilken vi tænke,

fole og beslutte, er Noget fra Legemet forskjelligt, og i dens Tilværelse, om ei altid i dens nærværende Virksomhed, af de legemlige Organer uafhængigt (§. 46). Jo mere den forestiller sig denne Kraft som grundet i et enkelt — ikke af Dele sammensat — Væsen; desto mindre kan den tilskrive Døden, som det Sammensatte Opløsning, nogen forstyrrende Indflydelse derpaa ¹⁾). Men i Henseende til Jordens helligste Skabning, den menneskelige Aand, at antage en fuldkommen Tilintetgjørelse, hvortil vi intet Lignende finder i Naturen, hvor al tilsyneladende Undergang er Delenes Oplossning og forandrede Forbindelse, det forbryder os vor Overbevisning om en alfuldkommen Skaber.

- 2) Prædik. 12, 7. Støvet maa komme til Jordens igjen, som det var, og Aanden maa komme til Gud igjen, som gav den.

Matth. 10, 28. Trygter ikke for dem, som ihjelstaae Legemet, men kunne ikke staae Sjelen, ihjel.

§. 155.

- B. Af Sjelens Anlæg, betragtede som Virkninger af en alfuldkommen Skaber.

- a) Med Hensyn til Guds Viisdom.

End fastere vorde vor Tro paa en fortsat Tilværelse af det Weddere hos Mennesket ud over Jord-

livets Grænde, naar vi betragte dets aandelige Anlæg, og de Forholde, hvori det er sat, som grundede i en viis Skabers Beslutning. Vor Land har Anlæg, der ved forsæt Udvikling kunne uddannes til en ubestemmelig Grad Guldkommens-
hed (§. 49), hvis første Trin den største Deel Mens-
nesker formedelst tidlig Død, eller uglænsige For-
holde, hvorunder de leve, neppe opnæer, og hvis
mueligste Grænde end ingen Dødelig har naadet.
Den fører Trang og Forpligtelse til at nærmie
sig stedse mere det uopnæaelige Helligheds-Ideal,
som fremstilles den i Gud, uden nogensinde herne-
den at kunne hæve sig dertil. Glæde den Øje
uden Hensigt og Plan have bortført disse Anlæg,
nedlagt i vor Barm denne Følelse; ikke have for-
anstaltet den i uafbrudt Tilværelse grundede ud-
vortes Muelighed for vores Evners fuldkommere
Udvikling og vor Nærmelse til Lighed med ham?
Dette lader sig ligesaa lidet tænke, som at de
frommeste og ødlest Menneskers Bestræbelse for
at gaae frem til Malet skulde ved Døden være
spildt og tilintetgjort.

§. 156.

b) Med Hensyn til Guds Godhed.

Som Mennesket stiger i Guldcommens-
hed, vor-
der det mere bequemt og værdigt til Lyksalighed

(§. 51). Denne, som hin, kan altsaa modtage
uafbrudt Tilvært. Men af den Al gode tør vi
haabe, at han ikke unddrager os den høist mue-
lige Grad menneskelig Lyksalighed, hvortil vi
ved stedse vorende Guldcommens-
hed under fortsæt
Tilværelse kunne gjøre os bequemme og værdige.
Hvortil nedlagdes ellers i Menneskets Natur den
Ahnelse om noget Varigere og Bedre, end det
Nærværende; den Længsel efter større Lys, friere
Virksomhed under fortsæt
Tilværelse, den Rædsel
og Afsky for Tilintetgjørelse? Deslige Længsler
og Føleller kan den Al gode ikke have foranlediget
hos os, uden tillige at have bestemt os til en
Tilstand, i hvilken vore Ahnelser, Ønsker og
Forhaabninger skulle vorde opfyldte. Det Mods-
atte vilde være at slusse os med et tomt Haab,
hvis eneste Fordeel var, at det betog os den ned-
slaaende Bished om Tilintetgjørelse, der maatte
gjøre vor Tilstand end ulykkeligere end Dyrets,
som ikke kan forudsee og frygte sin Tilværelsес
Ende.

§. 157.

C. Af Misforholdet mellem Værd og Skjebne
under Forudsætning af en hellig og ret-
sædig Verdensregent.

Ligesaa stor Vankelighed ville vi finde i at
forene Forestillingen om vor Tilværelsес Ophør

ved Jordlivets Ende med Troen paa Guds Helslighed og Retsfærdighed¹⁾), samt en moralst Verdensorden. Som hellig og retsfærdig maa Gud behandle de moraliske Væsener efter Fortjeneste, bevirke den nosiagtgistige Overeensstemmelse imellem deres lykkelige eller ulykkelige Tilstand og deres Nærde (§. 27). Men at dette ikke skeer herseneden, bevise de hyppige og, naar vi blive staende ved Jordlivet alene (§. 42), ofte grundede Klager over Misforhold mellem Øyd og Lyksalighed, Fast og Ulyksalighed. Saavel dette Misforhold, som Umueligheden af en moralst Verdensorden maatte, uden Forudsætning af en Gjengjeldelsess tilstand, forekomme os saa meget større, som det da stod i Enhvers Magt, der fræk havde trodset de guddommelige Love, ved et Siebliks Kamp at undrage sig sine Handlings endog timelige Følger.

¹⁾ Rom. 9, 14. Mon der være uretsfærdighed for Gud? Det være langt fra!

Rom. 3, 5. Mon Gud være uretsfærdig? Det være langt fra! Hvorledes kunde Gud da domme Verden.

Ebr. 6, 10. Gud er ikke uretsfærdig, at han fulde forglemme ebens Gjerning, og den Kjærligheds Moie, som I visste for hans Navn, der I tiente de Hellige, og endnu tienf dem.

§. 158.

D. Af Menneskets moralst Natur og Bestemmelse.

Endelig vilde, uden Forudsætning af Gjelens Udsdelighed, Mennesket vindvikes i Modsigelse og Strid med sig selv. Hans fornuftige Natur byder ham at attræde Hellighed, som det høieste Maal for alle hans Idiotter (§. 53); og, i det han søger at norme sig dette, at tilside sætte enhver sandelig Attræd, Drift og Tilspøielighed, selv den stærkeste blandt alle, Ejeligheden til Livet (§. 76). Men, var Gjelen ikke udsdelig, vilde dette Bud være urimeligt²⁾, da Fornuften derved krævede sin egen Tilintetgjørelse. Pligtén at sørge for Livets Bedligeholdelse, som Betingelse for at vot Verden, Kirken og Nyden, og at giøre det så behageligt, som muligt, maatte da vorte den helligste; hvormod dog det ødlere Menneskets Grundsætninger og Gjøller saa tydelig og bestemt erklaare sig: Kun naar Livet kan betraktes som Middel, og noget Høiere underordnet, kan det vorte ret og pligtskyldigt, at tilsidese sætte Onisor gen deraf.

²⁾ 1 Cor. 15, 29—32. Dersom de Ønde albedes ikke opreises, hvil staae ogsaa vi hver Enim i Fare? Jeg, efter menneskelig Maade at tale, med vilde Øye i Ephesus, hvad hjælper det mig, dersom

de Døde ikke opstaae? Da lader os øde og drikke, thi
imorgen dse vi.

§. 159.

Skriftens Stadfestelse af Udsædighedshæabet:

Vor Bro paa fortlat Tilbørelse, binnde Graven, vorder til Vished, ved den i Skriften indeholdte Stadfestelse af Hornstens Grunde for vorr Haab. Vel forekomme i det gamle Testamente Kanoniske Bøger fun dunque Spor af Forrestillinger om en Udsædighed i Ordets forhen angivne Betydning¹⁾; men Jesus og hans Apostler lære paa det Bestemteste, at vor Land, esterheds Skilsmisse fra Legemet, skal vedvare²⁾ med Personlighed, Bevidsthed³⁾ og Kraft til at virke⁴⁾; anvisse paa Grund heraf Mennesket et højere Maal for dets Streben, end jordisk Lykkesalighed⁵⁾; og give under mange Billeder at forstaae, at det nærværende Liv bør betrages ifenk som en Forberedelse til et varigere tilkommende⁶⁾, der indtræder strax ved Legemets Død⁷⁾.

¹⁾ Pred. 12, 7. (§. 154).

²⁾ Matth. 10, 28. (§. 154). se Joh. 11, 25, 26. Gæser Opstandelsen og Livet; hvo, som troer paa mig, som han end dser, skal han

dog lee, og hører han, som lever og træer paa mig, skal ikke dese evindeligen. Joh. 5, 24. 29. 31. 38; 51, 13. Pet. 1, 3. 4. Vædt være Gud, og vor Herres Jesu Christi Fader, som efter sin wegen Barmhjertighed haver igjensat os til et levende Haab, som medest Jesu Christi Opstandelse fra de Døde, til en ufortrænlig, og ubesmitelig, og usorvistelig Arv, som er bevaret i himlene til ever.

³⁾ Cor. 15, 55. Død, hvort er din Braad? Helvede (Stav) hvor er din Seier?

Rom. 8, 38. 39. Jeg er vis paa, at hverken Død, ei heller Liv — skal kunne stille os fra Guds Kærlighed i Christo Jesu vor Herre.

⁴⁾ Joh. 2, 17. Den, som gjør Guds Willie, han bliver til evig Lebe.

⁵⁾ Luc. 16, 19—31. Fortællingen om den rige Mand og Lazarus i doggårdens mangel og overflod i Cor. 13, 13. Saa bliver da Leo, "Haab og Tro" skrevet: nem, mælt.

⁶⁾ Matth. 6, 19. 20. (§. 151).

Phil. 3, 14. Get ejer 19: forglemmende, hvad der er bagved, og rettende efter det, som er foran, tæt jeg mod Malet, til det Kændte, som hører til Guds Råb vedorden i Christo Jesu. Saa mange har af dø et fuldkomne, inden havverdenen end

⁷⁾ Matth. 25, 14—30. Fortællingen om de betroede Fulmester. Tæt til gennemgangen af guden i phil. 3, 20. Dødt Døgterstab er i himlen.

Eph. 13, 14. Vi have her ikke en blivende Stab, men soge efter den tilkommende.

1 Cor. 9, 24. Vids ikke, at de, som løbe
tæpper på Bakke, løbe vel alle, men ikun Guds saer Kle-
mmedsiddet; løber saaledes, at Gud kunne erholde dem.

2) Luc. 16, 22, 23.

Luc. 23, 43. Sandelig jeg siger dig: idag
sal du være med mig i Paradies.

Phil. 1, 23. Jeg havde høst til at vandre hers-
fra, og være med Christo; thi dette var saare meget
bedre.

S. 160.

Legemets Opstandelse.

Legemet, som nedlægges i Graven, forestiller
Kristen ikke som ved Ordens aldeles tilintetgjort,
som Nedstab for Sjelen, men underkastet en For-
vandling, hvorved det etter han vorde stillet
til under andre Forholde igjen at forbindes med
den uddelige Hånd. Thi, ligesom Tonusten —
paa Grund af, at vi ikke kunne forefille os, hvor-
ledes en endelig Hånd, der behøver Sandsergska-
ber for at sættes i Forbindelse med den omgi-
ver den, kan vedblive at virke uden alt Legemligt —
sindes det sandsynligt, at vi skulle vedvære med
et Sandseorgan, svarende til vort tilkommende
Opholdsted. Bestempelse og Forholde; saaledes

lærer Skriften, at det i Graven nedlagte Legeme
stal af Christus¹⁾, naar han etter viser sig syn-
lig som Alles Dommer,²⁾ (S. 123), ved guddom-
melig Kraft³⁾ gjenkaldes til Liv, eller et fuld-
Komnere⁴⁾; for andre Forholde indrettet⁵⁾,
uopløsligt⁶⁾) Orgæn udvikles af det i sine Dele
Oploste, og etter forbinder med den frighthorte
Hånd. Med Hensyn hertil bruger Skriften ofte
Udtrykket Opstandelse⁷⁾ til at betegne den tilkom-
mende Udsadeligheds tilstand overhoved.

3) Joh. 5, 28, 29. Den Time kommer, (paa) hvilken
alle de, som ere i Gravene, skulle høre Guds Sons
Rost, og de skulle gaas ud; saa at de, som have gjort
Godt, staar op til Livet, men de, som have gjort
Ondt, staar op til Fordommelsen.

4) 1 Thess. 4, 16. Herren selv skal komme ned fra him-
melen med et Anstrig, med Øvrengels Rost, og med
Guds Basune, vog. de Døde i Christo. Ville opstaae
forst.

Joh. 6, 46. Dette er hans Billie, som mig
udsendte; at hver den, som seer Sonnen og træder paa
ham, skal have det evige Liv, og jeg skal opreiße
ham paa den yderste Dag.

5) Joh. 5, 21. Eigedom Faberen opvækker Døde, og
gjør levende; ligesaa gjør og Sannen levende, hvilke
han vil. 1 Cor. 6, 14.

6) Phil. 3, 21. Han skal forvandle vor Forne-
mhedses Legeme til at gørde ligedanned med hans Her-

Uigheds Begeme efter den Kraft, ved hvilken han og
kan underlægge sig alle Ting.
4) i Cor. 15, 42—44. Det saages i Forkrankeledhed,
det opstader i Uforkrankeledhed; det lades i Mandere,
det opstaaer i Hertelighed; det sydes i Skrebselighed,
og opstaaer i Kraft; der saages et sandheitst Begeme,
der opstaaer et aandeligt Begeme.

5) Luc. xxii. 35, 36. Men de, som agtes værdige til hin
Verdens, og til Opstandelsen fra de Døde, der hører
tage til ægte, ikke heller udgistes. Thi de kunne
derefter ikke mere dse; thi de ere Engle lige, og ere
Guds Børn, efterdi de ere delagtige i Opstandelsen.
Matth. 22, 30. Maa de ikke da dse?
6) 1. Cor. 15, 50. Men dette siger jeg, Brødre, at
Kjød og Blad kon ille erve Guds Riget, nei heller
skal Forkrankeledhed arve Uforkrankeledhed. x. Cor.
6, 15.

7) 2. Cor. 5, 1. Vi vide, at dersom vort jordiske Huus,
venne Hytte, nedbrydes, have vi en Bygning af Gud,
et Huus, som ikke er gjort med Hænder, et evigt i
Himlene.

8) 1. Cor. 15, 53. Det bor hette Forkrankelige at
isores Uforkrankeledhed, og dette Dødelige at isores
Udødelighed.

§. 161.

Den tilkommende Gjengjeldelse.

Uden noie at bestemme, hvilken Forandring
Sjelen vil vorde underlaaet ved Gjensoreningen

med Legemet, forestiller Skriften, deels i egent-
lige ¹⁾, deels i billedelige ²⁾. Udtryk, Mennes-
skets tilkommende Forfatning i det Hele som en
strax efter Døden intrædende ³⁾ Gjengjeldelses
Tilstand. I denne skal Enhvers Kaar vorde paa
det Noieste svarende til hans her første Liv, hans
hede Tanke og Handkemaade, den viso eller slette
Anvendelse, han har gjort af de ham betroede
Evner, og tilbudne Midler ⁴⁾ til Forædling, det
Gode eller Onde, han har udrettet; og saaledes det
her ofte savnede noiggartige Forhold imellem Værd
og Skjebne vorde tilveiebragt ⁵⁾. Til at betegne
den heri grundede ulige, for Nogle lyksalige, for
Andre ulyksalige, Tilstand betjener Skriften sig
af mange deels almindelige ⁶⁾, deels billedelige
Udtryk ⁷⁾, hvorfra vi ligesaa lidet kunne uddrage
noget Bestemt i Henseende til de Godes og Ondes
Opholdssted, som i Henseende til Lyksalighedens
eller Ulyksalighedens Natur ⁸⁾. Kun saa meget
er klart, at hint vil vorde forskjelligt ⁹⁾, og disse
tildeelte overeensstemmende med Enhvers moraliske
Værd i utallige Grader ¹⁰⁾.

1) Rom. 2, 6—8. Han skal betale hver efter sine Gjer-
ninger; dem, som ved Bestandighed i god Gjerning
søge Ere og Hæder og Uforkrankeledhed, et evigt
Liv; men dem, som ere gjenstridige og ikke lyde
Sandhed, men adlyde Uretfærdighed, skal vorde
Ugunst og Brede.

2 Cor. 5, 10. Æs har alle at udværtes for Christi Domstol, at hvem kan fåae efter det, som skeet er ved Legemet, efter det, som han havde gjort, enten Gott eller Hndt.

Eph. 6, 7—8. Col. 3, 2. (J. 105.)

- 2) Gal. 6, 7. Gører ikke vild; Gud lader dig ikke spotte. Thi hvad et Menneske saer, dette skal han og høste o. s. v. (§. 27).
- 3) Luc. 16, 22, 23.
Ebr. 9, 27. (§. 141).

4) Rom. 2, 12. Hvilkesholst have syndet uden Loven, de straffes og uden Loven (Hensyn til Moselov); og hvilkesholst have syndet under Loven, de skulle dømmes ved Loven.

5) 2 Thess. 1, 6. Det er retfærdigt for Gud, at gjen- gjelde dem Trængsel, som trænge eder, men eder, som trænges; No med os i den Herres Jesu Aben- barelse.

6) J. Ex. Frelse, Saliggjørelse i Thess. 5, 8; evigt Liv Joh. 3, 16.; Uforkrænkelighed Rom. 2, 7; Hæder, Ere og Fred Rom. 2, 10.—Trængsel Rom. 2, 9; Guds Brede, den kommende Brede Matth. 3, 7; Joh. 3, 36, 1 Thess. 1, 10; Fordommelse Rom. 8, 1; evig Dom Marc. 3, 29; den anden Død. Abenb. 11, 11; evig Fordøvelse 2 Thess. 1, 9; evig Pine Matth. 25, 46; Fortabelse Rom. 9, 23. Phil. 5, 19.

7) Rige, Guds Rige, Himmelige Matth. 25, 34. Joh. 3, 3. 2 Tim. 4, 18; Himmelten 2 Cor. 5, 1, 3

himmelst Jerusalem Abenb. 21, 10. ff.; evige Bo- liger Luc. 16, 19; Gaderens Hus Joh. 14, 2; Abrahams Sjæl Luc. 26, 22; himmelst Maaltid Matth. 8, 11; Paradisus Luc. 23, 43; Sabbathet hvile Ebr. 4, 9, 19; Rettsdigheds Krone 2 Tim. 4, 8; evig Tro Ebr. 9, 15; at se Gud Matth. 5, 8; at herske med Christus 2 Tim. 2, 12. — Hel- vedet Matth. 10, 28; Jac. 5, 6; evig Ild Matth. 25, 41; en Ørm, der ei dser Marc. 9, 44; Mørke, mørkt Gangsel Matth. 25, 30; Jud. 13; Graab og Tænders Grindsel Matth. 13, 48, 50.

8) i Joh. 3, 2. I Elßelige! nu ere vi Guds Born, og det er endnu ikke udværtet, hvad vi skulle være.

9) Luc. 16, 26. Imellem os og eder er et stort Svælg besættet, at de, som ville fare herfra ned til eder, kunne ikke, ei heller kan Nogen derfra komme over til os.

10) 2 Cor. 9, 6. Hvo kærrigen saer, skal og kærrigen høste; og hvo som saer i Besignelse, skal og høste i Besignelse.

Luc. 12, 47-48 (§. 113).

Matth. 11, 21. (§. 14).

§. 162.

De Frommes tilkommende Lyssalighed.

Ligesom i den tilkommende Forsættning den Frommes forklarede Aand paa den ene Side ma- tænkes bestriet saavel fra de Hindringer for dens

Fremstridt i Fuldkommenhed, hvormed den her havde at hjæmpe¹⁾, som fra de Lidelsor, Krenser og Savn, der var uadskillelige fra dens Stilling og holdt herinden²⁾; således maae vi paa den anden Side i vores Forestillinger om den tilkommende Lyksalighed derfra sierne enhver Lydelse, der maatte forudsætte samme Forbindelse med Sandseverdenen, som den, i hvilken vi her leve³⁾. Kristen henleder derfor Menneskets Opmærksomhed fornemmelig paa den Lyksalighed, der grunder sig alene i det gudelige Platatur, den salige Bevidsthed om et efter Guds Villie anvendt Liv, erhvervet Fuldkommenhed og Guds Bisald⁴⁾, der allerede her udgjør al sand Lyksaligheds Grundbold. Denne glade Besvisthed vil, som ved stigende Rundstab om Gud og hans Villie, hvortil Kristen aabner Udsigt⁵⁾, vor Ejerlighed til det Gode tilstager, og vore Fremstridt deri⁶⁾ under formindskede Hindringer og forstærkede Opmuntninger vorde stærre og sikrere, stedse kunne voxer; hvorfør og Kristen forestiller den tilkommende Lyksalighed, under Forudsætning af Bestandighed i Dyden, som evig⁷⁾, og stillet til at modtage uafbrudt Tilvært. Hvilkens Indflydelse de Frømmes tilkommende udvortes Stilling vil kunne have paa at forhøje Følelsen af deres lykkelige Tilværelse, vil berge paa deres tilkommende Opholdssted, og

Organs Bestandenhed, hvormed Kristen lader os i Uvisshed. Kun til det Haab berettiger den os, at vi skulle samles med fuldkommere, Væsener, Jesus og vores forklarede Venner⁸⁾.

¹⁾ Rom. 8, 20. ff. Skabningen er underlagt Forskellighedspræg, dog i det Haab, at Skabningen selv skal og blive frigjort fra Forkrenelighedens Kræftpym til Guds Barns hellige Frihed. Dog ikke det alene, men ogsaa de, som have Mandens Forstegrode, og saa vi selv sulle i os selv, forventende en senlig蒲kaelse, vort Begemes Fortusning.

²⁾ Cor. 5, 4. Sædænge vi ere i denne Hytte, sulle vi bevirke, efter vi ikke ville ofskædes, men overklædes, at det Dødelige kunde blive opslugt af Livet.

³⁾ Joh. Åbenb. 14, 13. Salige ere de Døde, som dør i Herren. I Sandhed, siger Manden, de skulle hvile af deres Arbeide.

Joh. Åbenb. 21, 4. Han skal astorre al Graad af deres Mine, og Døben skal ikke mere være; der skal ikke heller være Sorg, eller Strid, eller Mine mere; thi de forrige Ting ere forgangne.

⁴⁾ Tim. 4, 18. Herren vil frise mig fra alt Dubt, og fræse mig til sit himmelske Rig.

⁵⁾ 1 Cor. 15, 50. (§. 160).

⁶⁾ 1 Cor. 6, 13. Maden er for Bugen, og Bugen for Maden, men Gud skal tilintetgjøre haade denne og den.

*) Joh. 12. 24. Deres Gjerninger følge med dem.
Matt. 6. 20. (Q. 51).

Rom. 2. 16. Gred Fal vorde hvor den, som gør det Gode.

*) 1 Cor. 13. 9. ff. Bliforstaae styrkevis og prophetere styrkevis; men naar det Gudsloinne kommer, da skal det, som er styrkevis, afstafses. Da jeg var et Barn, talede jeg som et Barn, tænkte jeg som et Barn, domte jeg som et Barn; men da jeg blev Mand, aflagde jeg det Barnagtige. Thi nu see vi ved et Speil, i en mørk Tale, men da skulle vi see Ansigt til Ansigt; nu kender jeg styrkevis, men da skal jeg erkende, ligesom jeg og er kændt.

*) 1 Joh. 3. 2. Blifulle see ham (Gud), saasom han er.

*) 1 Joh. 3. 2. Eftelige! nu ere vi Guds Barn, og det er endnu ikke aabenbaret, hvad vi skulle være: men vi vide, at, naar det bliver aabenbaret, vi da skulle vorde ham lige; thi vi skulle see ham, saasom han er.

1 Cor. 13. 15. Gaa bliver da Bro, Haab, Hjærlighed, disse tre; men først blånde disse er Hjærligheden.

*) 2 Cor. 4. 17. Vor Trængsel, som er stakket og let, slæsser os en over al Maade stor, evig Vægt af Hjærlighed.

1 Pet. 1. 4. 5. Belsignet være Gud og vor Herres Jesu Christi Fader; som efter sin megen Barmhjertighed haver igjensødt os til et levende

Haab — til en usørkendelig og usmiskelig, tog usørvielenlig App., som er bevaret i Himmelene til ebed.

*) Joh. 14. 3. Og naar jeg er gaaet bort, og søger bereet eder Sted, Kommer jeg til jer, og vil tage eder til mig selv, at, hvor jeg er, der skulle ogsaa Fvære. Phil. 1. 25.

Joh. 17. 24. Fåbet, jeg vil, at de, som du haver givet mig, skulle ogsaa være hos mig, hvor jeg er; paa det de maae hæfne min Hjærlighed, som du haver givet mig.

1 Thess. 14. 17. Gædtek! skulle vi altid være med Herren.

Ebr. 12. 22. 23. Gere Kjønne — til Englenes mange Businde, til de Hørfedtes Forsamling og Menighed, som er opstyrve i Himmelene, og til Gud, Alles Dominer, og til de fuldkommene Hetsfærdiges Mandar, og til den nye Davids Midler, Jesum.

§. 163.

De Ugudeliges tilkommende Ulyssalighed:

Vaarden unden: Side ledet saavel Fortifikation som Skriften til den Formodning, at den væsentligste Kilde til den Fastfuldes tilkommende Ulyssalighed ligtedes vil ligge i ham selv. Da des ingen Expludselig Forandringskan tænkes at foregaae i Mensneslets nærdelige Natur; men den Nordenbannesse,

hvor her havde erholdt, de Vaner, Lyster og Attraer, der her beherkede ham, maae forestilles at led sage ham ind i den tilkommende Forsatning, forsaavidt de ei maae tankes grundede alene i hans legemlige Natur: vil det blot sandselige og lastefulde Menneske a) mangle Modtagelsesevne for de Håndens og Hjertets Glæder, der forudsætte Hånds og Hjertes Forædling, og som, naar den grovere Sandselighed tilintetgjøres, sandsynliggen ville udgiore Lyksalighedens fornemste Grundveld; b) undek pludselig Forsoinden af Jordlivets sandselige Nydelse, quæles af hetkende Utrende i udom Nydelse til Veres Alfredsstilteheden); c) ved Indstigningen, som føl, ved Adspredelsen af døve Sandværtighedens Stemme, nages ved Bevidstheden om et ilde anvendt Liv, selvforklydt usuldkommenhed og Strafværdighed for Gud²). Denne Syndens indvortes Straf vil ifolge sin Natur være evig³), og under stigende Forbærvelse vore: At ogsaa udvortes Straffe ville kunne anvendes, sinder Hornsten ikke usandhyligt, og Skriften hentyder derpaa, i det det offsonder dem Døde fra dem Gode⁴), og emphiser ham Opholdsted blandt fordelede og sandselige Wesener⁵); Men jo mindre vi af Mangel paa Gundstok din, dømt til enemånde Drægt⁶; og Opholdstedes Beskaffenhet kunne gjøre os hydelige: Forestillinger om disse Straffes Natur,

desto mindre kunne vi med Bisched bestemme, om de, som temporaire Optugtelsesmidler, kunne formildes eller omsider ophøre, naar den dermed tilsigtede Hensigt vysaedes.⁷

¹⁾ Luc. 16, 24. Send Lazarus, at han bryper sin Fingerende Hånd, og lægger min Tunge.

²⁾ Rom. 6, 23. Trængsel og Angest skal være over hvert Menneskes Ejel, som ejer det Døde.

³⁾ Mat. 9, 43. Dere's Øm vær illie, og Dere's Ild udslukkes ikke, hvilket er ikke sandsynligt.

⁴⁾ Mat. 25, 46. Disse vilde gæde hen til evig pine, men de retsfærdige til det evige Liv.

⁵⁾ Luc. 16, 26. (8, 16). Hvile fulle lide Straf, en evig Fortabelse, fra Herrens Ansigt og fra hans Magts Hærlighed, naar han kommer paa hin Dag, at heiligsgjore i sine Hellige.

⁶⁾ Mat. 25, 41. Gager bort fra mig, de forhandede i den evige Ild, som er bereft for Djævelen og hans Engle. Luc. 13, 27, 28.

⁷⁾ 1 Tim. 2, 4. Gud vil, at alle Mennesker skulle blive salige, og komme til Sandheds Erfjendelse.

Luc. 15, 10. Der er Glæde for Guds Engle over een eneste Synder, som omvender sig.

§. 164.

Den højerste Dom, Verdens Ende.

Den guddommelige Gjengjeldelse, eller Tilbeværelse af Belønning og Straf, forestilles i Skriften som en synlig Dom, iden gjenkommende Christus skal holde over den af Graven fremvalgte Menneskeslægt; og Beskrivelsen af denne Dom udsmykkedes med Billeder, laante af den jødiske Rettergang ¹⁾). Hvorvidt det i disse Uttringer maatte ligge noget mere, end den almindelige Forestilling om en retfærdig Gjengjeldelse, er ses meget vanskeligere at afgjøre, som Gjengjeldelsen og Dommen paa nogle Steder i de hellige Bøger siges at indtræde strax efter Døden ²⁾), og det af andre Steder synes at fremlyse, at Apostlerne deels have tænkt sig denne Jesu Komme til Dom som nær forestaaende, deels sat den i Forbindelse med Legemernes Opstandelse ³⁾) og Verdens Ende, eller en almindelig Forandring af Tingenes nærværende Orden ⁴⁾.

¹⁾ Matth. 25, 31—46.

Joh. 5, 25—29.

²⁾ Cor. 5, 10. (§. 161).

³⁾ Luc. 16, 22, 25. (§. 159).

Luc. 23, 43. (§. 159).

Phil. 1, 23. (§. 159).

Ebr. 9, 27. (§. 161).

⁴⁾ 1 Thess. 4, 16. Herren selv skal komme ned af himmelen med et Anstryg, med Overengels Rost, og med Guds Basune; og de Døde i Christo skulle opståae først. Derefter skulle vi, som leve, som overblive, rykkes tillige med dem hen i Skyerne, til at møde Herren i Lusten, og saaledes skulle vi altid være med Herren.

⁵⁾ 2 Pet. 3, 10, 13. Herrens Dag skal komme, som en Øv om Natten, paa hvilken himlene skulle forgaae med stort Bulder, men Elementerne skulle komme i Brand og opløses, og Jordens og de Gjerninger, som ere derudi, skal opbrændes. — Men efter hans Forjetelse forvente vi nye Himle og en ny Jord, i hvilke Retfærdighed boer.

1 Cor. 15, 24. Derpaa kommer Enden, naar han har overantvordet Gud og Faberen Riget, naar han har tilintetgjort alt Fyrstendomme, og al Vælde og Magt.